

**ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КОВАЛЬ ГЕННАДІЙ ВАЛЕРІЙОВИЧ

УДК 159.92+316.454.3-027.564.2-048.87-059.2

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ З ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ВОЄННОГО
КОНФЛІКТУ**

Спеціальність: 053 – психологія;

Подається на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Г. В. Коваль

Науковий керівник: Спіцина Лариса Валеріївна, кандидат психологічних наук,
доцент

Запоріжжя-2025

АНОТАЦІЯ

Коваль Г. В. Соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» – Запорізький національний університет, Запоріжжя, 2024.

У роботі представлено результати дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту. Актуальність роботи пов'язана з проблематикою дослідження соціально-психологічних аспектів волонтерської діяльності. Запропонований напрямок розробки сприяє розумінню волонтерської діяльності у формі суспільного волонтерського руху та дозволяє уточнити і розширити уявлення щодо можливостей дослідження чинників колективної та індивідуальної активності в межах соціально-психологічного аналізу.

Проведено аналіз соціально-психологічних аспектів таких явищ як волонтерство та суспільний рух. Показано взаємозалежність різних аспектів визначень волонтерства від рівнів реалізації волонтерської діяльності, що дозволяє об'єднати різні аспекти визначень та розуміти волонтерство як цілісний континуум складно організованої діяльності. При цьому, рівні реалізації діяльності приведено у відповідність до систематики об'єктів соціально-психологічного вивчення. Розроблено соціально-психологічні аспекти специфіки волонтерської діяльності як її спрямування на іншу діяльність та проблематику суспільного руху в межах соціально-психологічної систематики. Обґрунтовується підхід до визначення суспільного руху як великої організованої групи, що пов'язана окремим видом суспільного зв'язку. Критерієм такого визначення є поняття соціального завдання як сукупності соціальних умов та цілей колективної діяльності.

Розкрито специфіку становлення поняття колективна суб'єктність в межах вітчизняної соціальної психології. Зокрема, висвітлено відмінність контекстів аналізу, в межах яких проблема колективної суб'єктності набуває розвитку та обґрунтування. Так, одним вагомим контекстом є проблема взаємовідношення індивідуальності та суспільства, а з іншого боку питомими контекстом аналізу є проблематика активності. Означені проблемні загали впливають й на розбудову вимог до аналізу групи як колективного суб'єкта. Зокрема, показано, що в межах першого проблемного осередку перевага надається розкриттю підвалин колективності через розроблення категорії спілкування. В той час як в другому перевага надається розкриттю підвалин суб'єктності у зв'язку з проблематикою активності.

Окреслено проблематику спільності як характеристики утвореного у просторі соціально-психологічної взаємодії зв'язку. Розглянуто проблематику підвалин виокремлення та емпіричного дослідження стильових аспектів ідентифікації як внутрішньо-суб'єктного процесу набуття спільності. Теоретично обґрунтовано залежність процесу ідентифікації від конституювання його об'єктної складової, що існує у формі образу. Виокремлено ряд різнорідних процесів конституювання образу.

Обґрунтовано теоретико-методичні засади емпіричного дослідження системи соціально-психологічних та психологічних чинників волонтерської діяльності. Розкриваються шляхи її змістовного наповнення параметрами змінних та методичним інструментарієм їх вимірювання. Зокрема, обґрунтовано доцільність виокремлення 3-х змістовних блоків моделі.

1. осмисленість та готовність як змінні, що характеризують волонтерську діяльність й тим самим дозволяють реконструювати її мотиваційні чинники;
2. – ціннісно-мотиваційні чинники як індивідуальні чинники волонтерської діяльності;
3. – параметри ідентичності та ідентифікації як соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності.

Розроблено програму емпіричного дослідження. Розкрито його основні етапи, ціль та завдання. Репрезентовано методичний та математично-статистичний інструментарій опрацювання даних. Подано критерії добору та результати аналізу кількісного та якісного складу вибірки респондентів дослідження.

У результаті емпіричного дослідження встановлено статистичну достовірність існування окремих компонент взаємозв'язку досліджених змінних, які відмінно проявляють себе на рівні реалізації індивідуальної діяльності з надання допомоги. Зокрема, показано наявність специфіки взаємозв'язку між чинниками ціннісного ряду узагальнення з одного боку, та показниками осмисленості й емпатійним ресурсом готовності, який засвоюється в наданні допомоги, з боку іншого.

Окрім того, суголосну специфіку взаємозв'язку встановлено й для окремих показників ідентичності. Зокрема, виявлено специфіку неоднорідного розподілу ідентифікаційних конструктів за окремими аспектами індивідуальної ідентичності. Показано неоднорідність розподілу функціонального зв'язку між диференційованістю окремих аспектів ідентичності, цінностями, а також усталеними характеристиками ВД. Тим самим, підтверджено взаємозв'язок між структурою індивідуальної ідентичності та ціннісно-мотиваційними чинниками. Окрім того, результати дослідження психосемантичних характеристик образу «волонтери» показують відтворення специфіки функціонального зв'язку між ціннісно-мотиваційними чинниками та специфікою реконструкції волонтерами психосемантичних характеристик образу волонтерської спільноти.

Відтворена факторна структура компонент дозволяє встановити наявність 8-ми складових, що у цілому пояснюють 67,198% дисперсії. Зокрема, було виокремлено такі мотиваційні компоненти як «готовність до змін», «піклування та турбота», «захист та збереження життя», «керівництво», «ідентифікація з волонтерською спільнотою», «саморозвиток та самовизначення», «емоційне виснаження», та «естетичне переживання дійсності».

Показано, що психосемантичні характеристики образу волонтерської спільноти як основа стильових аспектів ідентифікації мають безпосередню причетність до впливу на ціннісно-мотиваційні чинники надання допомоги. Крім того, встановлено існування специфіки поєднаного впливу стильових аспектів ідентифікації та джерел осмисленості на ціннісно-мотиваційні чинники. Тим самим, підтверджено наявність впливу параметрів ідентичності та ідентифікації як соціально-психологічних чинників на ціннісно-мотиваційні чинники волонтерської діяльності.

У цілому результати емпіричного дослідження дозволяють підтвердити припущення, що соціально-психологічні чинники як параметри колективної суб'єктності впливають на мотиваційні чинники волонтерської діяльності, що проявляються у наданні допомоги. Результати статистичної обробки дозволяють зауважити неоднорідність такого впливу, втім природа цієї неоднорідності залишилися нез'ясованою та потребує подальших досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

Вперше здійснено комплексне теоретико-емпіричне соціально-психологічне дослідження чинників волонтерської діяльності у формі суспільного волонтерського руху з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту;

уточнено соціально-психологічні аспекти поняття волонтерська діяльність в контексті суспільного волонтерського руху і *визначено* поняття волонтерська діяльність у цьому контексті, а саме: обґрунтовано розуміння волонтерської допомоги як соціально-значущої діяльності, спрямованої на іншу діяльність, що дозволяє диференціювати її від інших видів допомоги та розуміння суспільного руху як великої соціальної групи, що дозволяє розглядати його як колективного суб'єкта волонтерської діяльності;

теоретично обґрунтовано та уточнено умови за яких індивідуальна суб'єктність може розглядатися як форма реалізації колективної суб'єктності;

запропоновано узагальнення деяких соціально-психологічних та психологічних чинників у терміні спільність як характеристиці утвореного в просторі соціально-

психологічної взаємодії зв'язку, що увиразнює (характеризує) параметри колективної суб'єктності;

визначено сутність поняття стильові аспекти ідентифікації як внутрішньо-суб'єктного процесу набуття спільності, а саме: обґрунтовано залежність стилів ідентифікації від способу конституювання об'єктної сторони ідентифікації; розкрито підстави розмежування процесів конституювання об'єктної сторони ідентифікації, запропоновано розуміння залежності альтернативності реалізації процесів конституювання від полюсу завдання значимості;

теоретично обґрунтовано та емпірично верифіковано: показник осмисленості як соціально-психологічну характеристику волонтерської діяльності; показники диференційованості структури індивідуальної ідентичності волонтера та диференційованості окремих аспектів структури індивідуальної ідентичності як змінних, що представлені в рангових шкалах; показники стилів ідентифікації з окремими (психосемантичними) характеристиками образу волонтерської спільноти як соціально-психологічні чинники ВД;

емпірично визначено специфіку взаємозв'язку системи соціально-психологічних та психологічних чинників, а саме: індивідуальних ціннісно-мотиваційних чинників волонтера з осмисленістю та готовністю до волонтерської діяльності з одного боку, та показниками диференційованості індивідуальної структури ідентичності волонтера і стильових аспектів ідентифікації волонтера з психосемантичними характеристиками образу волонтерської спільноти з іншого;

емпірично виявлено специфіку інтегрованого впливу показників стильових аспектів ідентифікації та джерел осмисленості на ціннісно-мотиваційні чинники. Зокрема, результати статистичної обробки дозволяють зауважити неоднорідність такого впливу, втім природа цієї неоднорідності залишилися нез'ясованою та потребує подальших досліджень;

На основі даних проведеного емпіричного дослідження *розроблено* рекомендації для практичного застосування результатів дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту.

Поглиблено та розширено уявлення щодо взаємозв'язку індивідуальної та колективної суб'єктності. Також приділено значну увагу можливостям дослідження індивідуальної та колективної суб'єктності в межах конструкту «спільність» як характеристики утвореного в просторі соціально-психологічної взаємодії зв'язку, що увиразнює (характеризує) параметри колективної суб'єктності.

Подальшого розвитку набула система знань щодо соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності.

Практична значущість результатів дослідження. Результати дослідження і сформульовані на їх основі висновки розкривають і поглиблюють розуміння сутності та специфіки волонтерського руху та можуть бути застосовані: для подальшого вивчення специфіки взаємозв'язку індивідуальної та колективної суб'єктності; викладачами ВНЗ – для удосконалення навчальних програм з курсів «Соціальна психологія», «Соціальна робота», «Політична психологія», та ін.; співробітниками органів державної влади та місцевого самоврядування – для організації процесу взаємодії з організаціями неурядового сектору, які надають волонтерську підтримку; широким колом спеціалістів – при вирішенні завдань, які припускають залучення діяльності волонтерів.

Ключові слова: волонтерська діяльність, воєнний конфлікт, індивідуальна та соціальна ідентичність, ідентифікація, колективна та індивідуальна суб'єктність, мотивація допомоги, психологічна допомога, соціальна робота, соціальне благополуччя, соціально-психологічний аналіз, спільність та єдність, стилі ідентифікації, цінності індивідуальні і культурні, ціннісно-смилова сфера.

ANNOTATION

Koval H.V. Socio-Psychological factors of volunteering activity to help affected of military conflict. – Qualifying research paper on the rights of the manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in the field of knowledge 05 «Social and behavioural sciences» in speciality 053 «Psychology». Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia 2025.

The dissertation presents the results of research into the socio-psychological factors of volunteering to help affected of the military conflict. The relevance of the dissertation is related to the issues of researching the socio-psychological aspects of volunteer activity. The proposed direction of development contributes to the understanding of volunteer activity in the form of a social volunteer movement and allows us to clarify and expand our understanding of the possibilities of researching the factors of collective and individual activity within the framework of socio-psychological analysis.

The analysis of the socio-psychological aspects of such phenomena as volunteering and social movement is carried out. The interdependence of various aspects of volunteering definitions on the levels of implementation of volunteering activity is shown, which allows combining different aspects of definitions and understanding volunteering as a holistic continuum of complexly organized activity. At the same time, the levels of implementation of activity are brought into line with the taxonomy of objects of social and psychological study. The socio-psychological aspects of the specificity of volunteering activity as its direction towards other activities and the problems of social movement within the framework of social and psychological taxonomy are developed. The approach to defining a social movement as a large organized group connected by a separate type of social connection is substantiated. The criterion for such a definition is the concept of a social task as a set of social conditions and goals of collective activity.

The specifics of the formation of the concept of collective subjectivity within the framework of domestic social psychology are revealed. In particular, the difference in the contexts of analysis within which the problem of collective subjectivity is developed and

substantiated is highlighted. Thus, one important context is the problem of the relationship between individuality and society, and on the other hand, the specific context of analysis is the issue of activity. The indicated problem sets also affect the development of requirements for the analysis of a group as a collective subject. In particular, it is shown that within the first problem area, preference is given to the disclosure of the foundations of collectivity through the development of the category of communication. While in the second, preference is given to the disclosure of the foundations of subjectivity in connection with the issue of activity.

The problem of commonality as a characteristic of the bond formed in the space of social-psychological interaction is outlined. The problem of the foundations of the isolation and empirical study of the style aspects of identification as an intra-subject process of acquiring commonality is considered. The dependence of the identification process on the constitution of its object component, which exists in the form of an image, is theoretically substantiated. A number of heterogeneous processes of image constitution are distinguished.

The theoretical and methodological principles of empirical research into the system of socio-psychological and psychological factors of volunteer activity are substantiated. The ways of its meaningful filling with variable parameters and methodological tools for their measurement are revealed. In particular, the expediency of isolating 3 meaningful blocks of the model is substantiated.

1. meaningfulness and readiness as variables that characterize volunteer activity and thereby allow reconstructing its motivational factors;
2. – value-motivational factors as individual factors of volunteer activity;
3. – parameters of identity and identification as socio-psychological factors of volunteer activity.

An empirical research program has been developed. Its main stages, goals, and objectives have been revealed. Methodical and statistical tools for data processing have been presented. Selection criteria and results of the analysis of the quantitative and qualitative composition of the sample of study respondents have been presented.

As a result of the empirical study, the statistical reliability of the existence of individual components of the relationship between the studied variables, which manifest themselves perfectly at the level of implementation of individual helping activities, has been established. In particular, the presence of the specificity of the relationship between the factors of the value series of generalization, on the one hand, and the indicators of meaningfulness and the empathic resource of readiness, which is absorbed in the provision of help, on the other hand, has been shown.

In addition, a consistent specificity of the relationship was established for individual indicators of identity. In particular, the specificity of the heterogeneous distribution of identification constructs by individual aspects of individual identity was revealed. The heterogeneity of the distribution of the functional relationship between the differentiation of individual aspects of identity, values, and established characteristics of the volunteer activity was shown. Thus, the relationship between the structure of individual identity and value-motivational factors was confirmed. In addition, the results of the study of the psycho-semantic characteristics of the image of “volunteers” show the reproduction of the specificity of the functional relationship between value-motivational factors and the specificity of the reconstruction by volunteers of the psycho-semantic characteristics of the image of the volunteer community.

The reconstructed factor structure of the components allows us to establish the presence of 8 components, which in total explain 67.198% of the variance. In particular, such motivational components as “readiness for change”, “care and concern”, “protection and preservation of life”, “leadership”, “identification with the volunteer community”, “self-development and self-determination”, “emotional exhaustion”, and “aesthetic experience of reality” were identified.

It is shown that the psycho-semantic characteristics of the image of the volunteer community as the basis of the style aspects of identification are directly involved in the impact on the value-motivational factors of helping. In addition, the existence of the specifics of the combined impact of the style aspects of identification and sources of

meaningfulness on the value-motivational factors has been established. Thus, the presence of the influence of the parameters of identity and identification as socio-psychological factors on the value-motivational factors of volunteer activity has been confirmed.

In general, the results of the empirical study allow us to confirm the assumption that socio-psychological factors as parameters of collective subjectivity influence the motivational factors of volunteer activity, which are manifested in the help provided. The results of statistical processing allow us to note the heterogeneity of such an influence, however, the nature of this heterogeneity remains unclear and requires further research.

The scientific novelty of the study is as follows:

For the first time, a comprehensive theoretical-empirical social-psychological study of the factors of volunteer activity in the form of a public volunteer movement to help victims of the military conflict has been carried out;

The socio-psychological aspects of the concept of volunteer activity in the context of the social volunteer movement are *clarified*, namely: the understanding of volunteer help as an activity aimed at another activity is substantiated, which allows it to be differentiated from other types of help and the understanding of the social movement as a large social group, which allows it to be considered as a collective subject of volunteer activity;

The conditions under which individual subjectivity can be considered as a form of realization of collective subjectivity are *theoretically substantiated and specified*;

Theoretically substantiated and proposed generalization of some socio-psychological and psychological factors in the term commonality as a characteristic of the connection formed in the space of socio-psychological interaction, which expresses (characterizes) the parameters of collective subjectivity;

The essence of the concept of stylistic aspects of identification as an intra-subject process of acquiring commonality is *defined*, namely: the dependence of identification styles on the method of constituting the object side of identification is theoretically substantiated; the grounds for distinguishing the processes of constituting the object side of identification are revealed, an understanding of the dependence of the alternative implementation of the

processes of constituting on the pole of the significance task is proposed;

Theoretically justified and empirically verified: indicator of meaningfulness as a socio-psychological characteristic of volunteer activity; indicators of differentiation of the volunteer's individual identity structure and differentiation of individual aspects of the individual identity structure as variables presented in rank scales; indicators of identification styles with separate (psychosemantic) characteristics of the image of the volunteer community as socio-psychological factors of volunteer activity;

The specificity of the relationship between the system of socio-psychological and psychological factors was *empirically determined*, namely: individual value-motivational factors of a volunteer with meaningfulness and readiness for volunteer activity on the one hand, and indicators of differentiation of the individual structure of the volunteer's identity and style aspects of volunteer identification with psychosemantic characteristics of the image of the volunteer community on the other;

The specificity of the integrated influence of indicators of style aspects of identification and sources of meaningfulness on value-motivational factors was empirically revealed. In particular, the results of statistical processing allow us to note the heterogeneity of such influence, however, the nature of this heterogeneity remained unclear and requires further research.

Based on the data of the conducted empirical research, *recommendations were developed* for the practical application of the results of the study of socio-psychological factors of volunteer activity to help victims of the military conflict.

The understanding of the relationship between individual and collective subjectivity was deepened and expanded. Also, considerable attention was paid to the possibilities of studying individual and collective subjectivity within the construct "commonality" as a characteristic of the connection formed in the space of socio-psychological interaction, which expresses (characterizes) the parameters of collective subjectivity.

The system of knowledge regarding socio-psychological factors of volunteer activity was further developed.

Practical significance of the research results. The research results and the conclusions formulated on their basis reveal and deepen the understanding of the essence and specifics of the volunteer movement and can be applied: for further study of the specifics of the relationship between individual and collective subjectivity; by university teachers - to improve curricula for the courses “Social Psychology”, “Social Work”, “Political Psychology”, etc.; by employees of state authorities and local governments - to organize the process of interaction with non-governmental sector organizations that provide volunteer support; by a wide range of specialists - when solving tasks that involve the involvement of volunteers.

Keywords: volunteering activities, military conflict, individual and cultural values, individual and social identity, identification, collective and individual subjectivity, commonality and unity, identification styles, motivation of help, psychological help, socio-psychological analysis, social well-being, social work, value-semantic sphere.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

A. Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Коваль Г. В. Волонтерський рух на підтримку АТО: актуальність та специфіка як об'єкту соціально-психологічного аналізу. *Технології розвитку інтелекту*. 2016. Т.2, №4(15).
2. Коваль Г. В. Волонтерство як складний соціально-психологічний феномен. *Технології розвитку інтелекту*. 2017. Т.2, № 6 (17).
3. Коваль Г. В. Волонтерська допомога як специфічна соціально-психологічна активність. *Технології розвитку інтелекту*. 2017 Т. 2. № 7(18).
4. Коваль Г. В. Цінності як соціальні прескрипції волонтерської практики. *Проблеми політичної психології*. 2017. № 5(19). с. 260-271.
5. Коваль Г. В. Організованість діяльності як критерій класифікації волонтерства. *Психологічні перспективи*. 2017. № 30. с. 63-74.
6. Коваль Г. В. Суспільний рух як предмет соціально-психологічного аналізу.

Психологічні перспективи. 2018. № 31. с. 141-152.

7. Коваль Г. В. Модель спілкування в дослідженні і виокремленні специфіки колективної суб'єктності. *Проблеми сучасної психології*. 2018. №2 (14) с. 50-60.

8. Спіцина Л.В., Коваль Г.В. Соціально-психологічні аспекти мотивації волонтерської допомоги. *Наук. студії із соц. та політ. психології*. 2018. №41(44). с.57-67.

9. Коваль Г. В. Специфіка поняття «колективна суб'єктність» у вітчизняній та пострадянській соціальній психології. *Наук. студії із соц. та політ. психології*. 2018. № 42 (45). С. 103-112.

10. Коваль Г. В. Характеристики образу як підґрунтя стильових аспектів ідентифікації у дослідженні волонтерської діяльності. *Психологічний часопис*. 2020. Вип. 6 (4). С. 133-149.

11. Коваль Г. В. Структура мотиваційного виміру спільності. *Science and education a new dimension. Humanities and Social Sciences*. 2020. Vol. 243, P. 28-30.

12. Koval H.V, Spitsyna L. V. Empathy as a resource of socio-psychological support in the system of factors of volunteering. *Insight*. 2021. №5, P. 30-45

13. Spitsyna L.V., Koval H.V. Gender and age specificity of determination of value-motivational attitudes of volunteer movement in postmodern society. *Postmodern Openings*. 2022. Vol. 13(1), P. 66-86.

14. Коваль Г. В. Психосемантична репрезентація колективного суб'єкта волонтерської діяльності в структурі суб'єктивного досвіду. *Психологічні перспективи*. 2022. №39, С. 188-213.

Б. Опубліковані праці які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

15. Коваль Г. В. Соціально-психологічні аспекти визначення волонтерства. *Інтегративна психологія: теорія і практика*. Всеукраїнської наук.-практ. конф. (12-13 квітня 2017 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя: ЗНУ, 2017. С. 20-25.

16. Коваль Г. В. Соціально-психологічні чинники інституалізації волонтерства АТО. *Технології роботи психолога в організації*. Збірник матеріалів IV Всеукраїнської наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених(19-20 жовтня 2017 року,

м. Запоріжжя). Запоріжжя: ЗНУ, 2017. С. 62-63.

17. Коваль Г. В. Спілкування як соціально-психологічна взаємодія. *Молода наука-2018*. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених. Запоріжжя: ЗНУ, 2018. Т. 2 С. 309-311.

18. Коваль Г. В. Колективна суб'єктність як динамічний аспект спільності. *Інтеграційні можливості сучасної психології та шляхи її розвитку*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (18-19 жовтня 2018 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя: ЗНУ, 2018. С. 13-14.

19. Спіцина Л. В., Коваль Г. В. «Осмисленість» як усталена соціально-психологічна характеристика волонтерської діяльності. *Демократизація та гуманізація вітчизняного суспільства: досвід україно-канадської взаємодії*. Запоріжжя: Сору Art, 2019. С. 93-95.

20. Коваль Г. В. Емпірична модель дослідження спільності як соціально-психологічного чинника волонтерської діяльності. *Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості*. Херсон: ФОП Вишемирський В. С., 2019. С. 127-130.

21. Коваль Г. В. Спільність як соціально-психологічний чинник волонтерської діяльності. *Інтеграційні можливості сучасної психології та шляхи її розвитку*. Мат. III Всеукраїнської наук.-практ. конф., (Запоріжжя, 10-11 жовтня 2019 р.) Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С. 116-117.

22. Коваль Г. В. Спільність як соціально-психологічний конструкт. *Молода наука-2020*. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. Т. 2 С. 184-185.

23. Коваль Г. В., Спіцина Л. В. Загально та соціально-психологічні аспекти вжитку термінів мотив та мотивація. *Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 9-10 квітня 2020 р.) Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2020. С. 423-426.

ЗМІСТ

ВСТУП	19
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ	
1.1. Волонтерська діяльність та суспільний рух волонтерства як предмет соціально-психологічного аналізу	33
1.2. Специфіка колективної суб'єктності СВР в соціально-психологічному аналізі волонтерської діяльності	48
1.3. Соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту	66
Висновки до першого розділу	78
 РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ	
2.1. Теоретико-методичне обґрунтування емпіричного дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту	83
2.2. Емпіричні параметри та методичне забезпечення дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту	87

2.3. Програма та організація емпіричного дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту	101
Висновки до другого розділу	105
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ	
3.1. Аналіз результатів дослідження усталених соціально-психологічних особливостей волонтерської діяльності та цінностей волонтерів.	108
3.2. Аналіз результатів дослідження ідентифікації та ідентичності волонтерів як соціально-психологічних чинників волонтерства	130
3.3. Особливості взаємозв'язку і взаємовпливу соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності	152
3.4. Рекомендації щодо практичного застосування результатів дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту	190
Висновки до третього розділу	201
ВИСНОВКИ	206
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	209
ДОДАТКИ	235

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- ВД – Волонтерська діяльність
- ЛКЖ – Локус контролю життя – шкала методики «PIL»
- ЛКЯ – Локус контролю Я – шкала методики «PIL»
- МО –
Ц – Методика «Модифікований опитувальник цінностей Р. Інглегарта»
- ОЖ – Осмисленість життя – шкала методики «PIL»
- СВР – Суспільний волонтерський рух з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту
- PIL – Методика «Смисложиттєві орієнтації»
- СД – Методика «Семантичний диференціал» Ч. Осгуда
- С/С – Самозбереження/самовираження – шкала методики «Модифікований опитувальник цінностей Р. Інглегарта»
- Т/С – Традиційні/секулярні – шкала методики «Модифікований опитувальник цінностей Р. Інглегарта»
- ЕС – Емпатійна турбота – шкала методики «Міжособистісний індекс реактивності» М. Девіса
- FS – Фантазія – шкала методики «Міжособистісний індекс реактивності» М. Девіса
- IRI – Методика «Міжособистісний індекс реактивності» М. Девіса
- ISI-3 – Методика «Опитувальник стилів ідентичності» М. Берзонскі
- PD – Особистий дистрес – шкала методики «Міжособистісний індекс реактивності» М. Девіса
- PT – Децентрація – шкала методики «Міжособистісний індекс реактивності» М. Девіса
- PVQ – Методика «Портретний опитувальник цінностей» Ш. Шварца

ВСТУП

Актуальність дослідження. Актуальність дослідження проблеми волонтерства в цілому, а також соціально-психологічних аспектів волонтерства з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту, зокрема, може отримати своє обґрунтування виходячи з наступних міркувань. Розробку окремих соціально-психологічних аспектів волонтерства, що зазвичай визначаються, насамперед, як громадянський рух та суспільно корисна діяльність, можливо знайти в дослідженнях низки вітчизняних авторів. Зокрема, в роботах Г. Бойко й Я. Воєводиної, Т. Матвійчук й С. Оліх, В. Перетятко, Л. Рудевої, Л. Спіциної, О. Трубнікової. Втім, не розкритою залишається специфіка соціально-психологічного впливу на волонтерську діяльність (далі ВД). Зокрема, аналізу та інтерпретації потребує відмінність інституалізації допомоги у практиках її надання з боку держави, де така допомога постає як соціальна робота та є добре втіленою у науковий дискурс зокрема в роботах Г. Бойко, В. Мандибури, А. Матійчик, Ю. Швалба й інших та власне допомога волонтерська, інституалізація якої відбувається у практиках громадянського суспільства. З іншого боку, розкриття та обґрунтування потребує відмінність волонтерської допомоги від інших видів допомоги, де ознака її безкорисності дозволяє її виокремити з інших видів просоціальної активності як предмету соціально-психологічного аналізу, проте не дозволяє розкрити її сутність у відмінності від інших видів допомоги. При цьому, методологічним підґрунтям, у межах якого можливо вирішити це завдання виступає широко вкорінене в психологічний науковий дискурс поняття психологічної допомоги, насамперед у його інтерпретації Н. Шевченко, О. Бондаренко та ін., а також специфіки допомоги у соціальній роботі (Ю. Швалб).

Іншим аспектом соціально-психологічного впливу на специфіку здійснення волонтерської діяльності, що потребує свого подальшого наукового вивчення та уточнення може бути показано через поняття тієї форми, у якій здійснюється волонтерська діяльність. Зокрема, реалізація волонтерської діяльності у формі

суспільного руху, в контексті її соціально-психологічного аналізу, ускладняється певною невизначеністю місця суспільного руху у соціально-психологічній систематиці, що слугує окремою основою актуальності піднятої проблематики.

При цьому, методологічним підґрунтям, у межах якого можливо вирішити це завдання виступає соціально-психологічне поняття колективного суб'єкта, де суспільний рух, на нашу думку, може бути розглянуто як одну з його форм. На сьогодні поняття колективного суб'єкта як соціально-психологічної категорії отримало свою широку розробку на теренах вітчизняного наукового простору (В. Циба, В. Третьяченко, Н. Хазратова, В. Васютинський, В. Татенко, П. Горностай, М. Найдьонов та ін.), в межах розробки загально психологічного суб'єкт-орієнтованого підходу (Г. Балл, В. Татенко, Т. Титаренко Ю. Швалб та ін.).

Окремим напрямом проблематики колективного суб'єкта виступає розробка умов виникнення та функціонування колективної суб'єктності. Так, В. Васютинським розроблено низку принципів, які дозволяють розкрити підвалини колективної суб'єктності. Також розроблено низку ознак, які розуміються як певні вимоги для оцінки явища щодо відповідності поняттю колективного суб'єкта. У якості таких ознак колективної суб'єктності виступають – взаємопов'язаність, спільна активність, саморефлексія, які водночас виступають критеріями колективного суб'єкта. Через призму цих критеріїв актуалізується проблематика визначення форми колективної суб'єктності волонтерського руху, адже, з одного боку, він носить ознаки потенційної форми суб'єктності, а з іншого – реальної, оскільки його колективна суб'єктність реалізується у формі індивідуальної активності на рівні міжособистісної взаємодії.

Якщо діяльність з надання допомоги носить ознаки реальної суб'єктності, а тим самим виключає можливість вести мову про потенційну суб'єктність цієї форми колективного суб'єкта, то існує своєрідна проблема щодо можливості розуміння СВР як цілісної одиниці. Втім, якщо припустити, що індивідуальна суб'єктність є однією з форм реалізації колективної суб'єктності, то проблема щодо можливості розуміння СВР як цілісної одиниці (групи) переміститься у площину першої критеріальної

ознаки – взаємопов'язаність індивідів. Специфіка взаємозв'язків між членами суспільного руху виступає у якості системоутворювального чинника та пов'язана з набуттям ознак колективної суб'єктності цією формою суспільного явища.

Розуміння взаємозв'язку як системоутворювального чинника переводить означену проблематику в площину соціально-психологічних чинників ВД. Підставою такого переведення виступає та обставина, що покладання взаємозв'язку у якості необхідної умови власне соціально-психологічного обумовлення дозволяє відокремити його специфіку від обумовлення психологічного. Специфіка останнього, як відомо, у межах психологічного дискурсу увиразнюється через терміни «мотив» та «мотивація». Звідси, оскільки йдеться про активність колективного суб'єкта, то зрозуміло, що її мотиваційна підструктура покликана розкрити підвалини колективної суб'єктності. Інакше, потребує виокремлення сукупності змінних, що відображають зв'язок між волонтерами у групі як суб'єкти й у такий спосіб пов'язані з специфікою соціально-психологічного впливу на індивідуальну активність. Разом з тим – проблематика розробки теоретичного обшину специфіки соціально-психологічного впливу ускладняється необхідністю рефлексії та прийняття до уваги настанов постнекласичного методологічного дискурсу (В. Васютинський, Т. Титаренко, О. Кочубейчик, К. Черемних Н. Чепелева та ін.). В межах останнього розвиток соціально-психологічної проблематики, яку висвітлено через призму соціального конструкціонізму та настанови постнекласичної раціональності (Т. Титаренко, В. Климчук), спонукають розрізнення загально-психологічної інтерпретації терміну мотив, та його соціально-психологічної інтерпретації. Так, з одного боку, необхідним стає розрізняти мотив як психологічний чинник індивідуальної активності від мотиву як соціально-психологічного чинника тієї ж активності, де, в останньому випадку, чинником впливу виступає не певна спільна активність як така, а сама спільність. З іншого ж боку – необхідно враховувати, що дискурс у формі як соціально-психологічних практик (Т. Титаренко Н. Чепелева та ін.), так й власне комунікації, та утворені у його здійсненні «конструкти» як продукти

спілкування, а також «інтерсуб'єктивний простір» спілкування загалом (В. Васютинський), й виражений в них зміст у вигляді конструктів, образів та інших форм узагальнення змісту мають відображати в собі особливості впливу соціально-психологічних чинників, що за необхідністю має проявлятися в межах як індивідуальної активності (поведінки), так й активності колективної. Виокремленні площини впливу перетинаються у місці того змістовного навантаження, що стоїть за терміном «зв'язок». Інакше, зв'язок, будучи утвореним, релевантний до рівня індивідуальних чинників (мотивів) активності, а будучи предметом творення – релевантний до підвалин спільності й соціально-психологічних чинників.

Сукупність вище зазначеної проблематики спонукає сформулювати припущення, що взаємопов'язаність волонтерів у формі суспільного руху дозволяє розкрити специфіку соціально-психологічного впливу та через характеристику спільності виокремити соціально-психологічні чинники, з якими пов'язано специфіку колективної суб'єктності волонтерського руху. При цьому, у такому формулюванні важливим аспектом є саме не ізольований вплив соціально-психологічних та власне психологічних чинників на особливості здійснення волонтерської діяльності, а специфіка їх взаємозв'язку у формі певної системи. Зв'язок з іншим/ іншими як соціально-психологічний феномен і може бути розкрито через низку параметрів як сукупність соціально-психологічних чинників (спільність). Припускаємо, що соціально-психологічний вплив передує власне психологічному (що розкривається через категорії мотив та мотивація), і у цьому полягає один із аспектів його специфіки.

Врешті решт, ще однією площиною проблематики, що обумовлює актуальність дослідження, є необхідність обґрунтування параметрів ідентичності та ідентифікації як власне соціально-психологічних чинників. Зокрема, існує згода щодо відсутності усталеного розуміння співвідношення видів ідентичності, а також загально прийнятого критерію їх виокремлення. Зокрема, П. Горностаєм зауважено особистісну, рольову, соціальну, групову, гендерну, лінгвокультурну, професійну

ідентичності. Н. Губою укорінено у практику емпіричного дослідження, насамперед, професійну та гендерну ідентичності як результат процесів самооцінювання та самоставлення у ідентифікації. В. Васютинським у практиках емпіричних досліджень аналізуються такі види ідентичності як соціальна, національна, локальна. Л. Спіциною обґрунтовується та досліджується питання організаційної ідентичності в контексті організаційної культури. При цьому поняття ідентичність розкривається як результат ідентифікації, що в такому розумінні розглядається Т. Андрущенко, Н. Губою, А. Коваленко та ін.. Відповідно, процесуальна площина ідентифікації зміщує акцент аналізу з типологічно-видових відмінностей ідентичності на специфіку її динамічних аспектів та потребує диференціації способів протікання ідентифікації та розкриття стильового їх розмаїття. Зокрема, необхідність такого аналізу обумовлена потребою обґрунтування ідентифікації як внутрішньо-суб'єктного процесу набуття спільності та виокремлення впливу її стильових аспектів на специфіку колективної суб'єктності СВР.

Наявна суспільна значущість волонтерства, недостатня розробленість його соціально-психологічного аспекту, означена соціально-психологічна проблематика його розробки, у сукупності своїй актуалізують проведення дослідження у межах теми: – **«Соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження за темою дисертації виконувалися протягом 2016 – 2025 років в межах науково-дослідних тем кафедри психології факультету соціальної педагогіки та психології Запорізького національного університету «Соціальна психологія організаційної культури» (номер держреєстрації 0111U007744); «Психологічне забезпечення формування та розвитку соціальних суб'єктів» (номер держреєстрації 0114U005324) та «Психологічні закономірності соціальних процесів та розвитку особистості у сучасному суспільстві» (номер державної реєстрації 0122U200428). Тему дисертації затверджено на засіданні науково-технічної ради Запорізького національного

університету (протокол №12 від 5.06.2019) та узгоджено бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології в Україні (протокол №4 від 25.06.2019).

Об'єкт дослідження: психологічні особливості волонтерської діяльності з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту.

Предмет дослідження: Зміст і структура соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити систему соціально-психологічних та психологічних чинників волонтерської діяльності з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту та розробити рекомендації щодо практичного застосування результатів дослідження.

Гіпотези дослідження:

Основна. В основу дослідження покладено **припущення** яке на *концептуальному* рівні аналізу можна сформулювати наступним чином: якщо індивідуальна суб'єктність є формою реалізації колективної, то взаємозв'язок з іншим/ іншими як соціально-психологічний чинник волонтерської діяльності здійснює вплив на індивідуальну активність (допомогу) опосередковано через індивідуальні (психологічні) чинники.

Супідрядні. Для перевірки та конкретизації *основної* гіпотези сформульовано низку *емпірично* навантажених *супідрядних* припущень.

1. Якщо волонтерська діяльність спрямована на іншу діяльність, то має спостерігатися підвищення характеристики осмисленості (особистісного смислу). На рівні *математико-статистичного* аналізу припущення конкретизується наступним чином: осмисленість є соціально-психологічною характеристикою ВД та дозволяє статистично достовірно виокремити генеральну сукупність волонтерів від інших генеральних сукупностей; має спостерігатися взаємозв'язок між параметром осмисленості та соціально-психологічними та психологічними чинниками ВД.

2. Якщо особливості ідентифікації та ідентичності як соціально-психологічні чинники та параметри колективної суб'єктності впливають на ціннісно-мотиваційні показники волонтерів як психологічні чинники індивідуальної суб'єктності (активності) то взаємозв'язок з іншим/ іншими здійснює вплив на індивідуальну активність (допомогу) опосередковано через індивідуальні (психологічні) чинники. На рівні *математико-статистичного* аналізу припущення конкретизується наступним чином: в залежності від рівнів градації показників специфіки реконструкції образу волонтерської спільноти волонтером з одного боку та диференційованості індивідуальної структури ідентичності волонтера з іншого буде спостерігатися варіативність показників тих змінних, які характеризують індивідуальні ціннісно-мотиваційні чинники волонтерської діяльності.

Згідно з поставленою метою було визначено основні **завдання**:

1. Обґрунтувати теоретико-методологічні засади дослідження соціально-психологічних та психологічних чинників волонтерської діяльності волонтерів суспільного руху з надання допомоги.

2. Розробити емпіричну програму дослідження системи чинників волонтерської діяльності з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту.

3. Проаналізувати результати емпіричного дослідження чинників волонтерської діяльності з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту.

4. Розробити рекомендації щодо практичного застосування результатів дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту для наукових та науково-педагогічних працівників, представників громадського сектору та органів державного управління.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано теоретичні та емпіричні методи, методи математико-статистичної обробки даних.

Теоретичні методи дослідження передбачали: загально- та соціально-психологічний аналіз; узагальнення; систематизацію; моделювання та формально-змістове структурування; класифікацію – для обґрунтування теоретико-

методологічних засад та розробки емпіричної програми дослідження соціально-психологічних чинників ВД.

Для вирішення емпіричних завдань дослідження було використано *емпіричні методи* психологічної діагностики – опитування, тестування та вимірювання, а саме: «Смисложиттєві орієнтації» (PIL) Д. Крамбо та Л. Махолика в адаптації Д. Романовської, О. Ілащука та «Міжособистісний індекс реактивності» (IRI) М. Девіса – для реєстрації значень показників усталених соціально-психологічних характеристик ВД; «Портретний опитувальник цінностей» (PVQ) Ш. Шварца та «Модифікований опитувальник цінностей Р. Інглегарта» – для реєстрації значень показників індивідуальних та культурних цінностей як загальних мотиваційних чинників ВД; Тест «Хто я?» М. Куна і Т. Мак-Партленда, «Семантичний диференціал» Ч. Осгуда та «Опитувальник стилів ідентичності» (ISI-3) М. Берзонскі – для реєстрації значень показників індивідуальної ідентичності волонтера та стильових аспектів ідентифікації як окремих соціально-психологічних чинників ВД;

Методи математико-статистичного опису та аналізу даних: процедури первинної описової статистики та «t-тест» Стюдента – для встановлення нормативних показників досліджених змінних та параметрів вибірки; Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена – для встановлення наявності функціонального зв'язку між дослідженими змінними та параметрами; Н-критерій Краскелла-Уоллеса та F-критерій Фішера – для встановлення наявності впливу на варіативність досліджених змінних у залежності від рівнів градації «регульованих» чинників; процедури факторного аналізу – для виявлення факторної структури соціально-психологічних чинників ВД.

Опрацювання математико-статистичних даних реалізованого на базі програмних алгоритмів Excel 2007 та SPSS 17.0.

Вірогідність і обґрунтованість результатів дослідження забезпечені виваженістю наукових положень, їх логічною несуперечливою реалізацією, застосуванням науково-доказових методів дослідження, логікою проведення

вимірювання відповідно до мети завдань і умов проведеного дослідження, практичним підтвердженням основних положень в емпіричній частині роботи.

Організація дослідження. Теоретичний етап (2016–2018 рр.). Визначено тему, об'єкт і предмет дослідження. Сформульовано завдання і гіпотези дослідження. Проаналізовано соціально-психологічні аспекти поняття волонтерська діяльність в контексті проблематики суспільного руху як великої організованої групи та колективного суб'єкта волонтерської діяльності з надання допомоги постраждалим у воєнному конфлікті. Сформовано напрям наукового пошуку, визначено та обґрунтовано напрями розробки теми та проблематики дослідження.

Емпіричний етап (2018–2020 рр.). Розроблено та обґрунтовано програму емпіричного дослідження, формально-змістовну схему цієї програми, відібрано методичний інструментарій дослідження та математико-статистичний інструментарій опису та аналізу даних. Складено робочий план і процедуру збору емпіричних даних. Виконано математичне планування обробки експериментальних даних та алгоритм їх науково-психологічної інтерпретації. Протягом 2019–2021 рр. втілено етап збору емпіричних даних, до вибірки дослідження залучено 302 респонденти.

Етап обробки й аналізу даних, впровадження результатів і рекомендацій в практику (2020-2024 рр.). Проведено кількісну та якісну обробку отриманих даних; встановлено змістовні характеристики числових значень отриманих ознак; виявлено та описано змістовні характеристики взаємозв'язку та взаємовпливу між досліджуваними змінними у процедурах розрахунку статистичних критеріїв, кореляційного та факторного аналізу. Розроблено рекомендації щодо практичного застосування результатів дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту для наукових та науково-педагогічних працівників, представників громадського сектору та органів державного управління та здійснено їх впровадження.

Підсумковий етап (2024 рр.). Запропоновано інтерпретацію отриманих результатів, сформульовано висновки дослідження та перспективні напрямки подальшої розробки піднятої в дослідженні проблематики.

Наукова **новизна** одержаних результатів полягає в тому, що:

Вперше здійснено комплексне теоретико-емпіричне соціально-психологічне дослідження чинників волонтерської діяльності у формі суспільного волонтерського руху з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту;

уточнено соціально-психологічні аспекти поняття волонтерська діяльність в контексті суспільного волонтерського руху і *визначено* поняття волонтерська діяльність у цьому контексті, а саме: обґрунтовано розуміння волонтерської допомоги як соціально-значущої діяльності, спрямованої на іншу діяльність, що дозволяє диференціювати її від інших видів допомоги та розуміння суспільного руху як великої соціальної групи, що дозволяє розглядати його як колективного суб'єкта волонтерської діяльності;

теоретично обґрунтовано та уточнено умови за яких індивідуальна суб'єктність може розглядатися як форма реалізації колективної суб'єктності;

запропоновано узагальнення деяких соціально-психологічних та психологічних чинників у терміні спільність як характеристиці утвореного в просторі соціально-психологічної взаємодії зв'язку, що увиразнює (характеризує) параметри колективної суб'єктності;

визначено сутність поняття стильові аспекти ідентифікації як внутрішньо-суб'єктного процесу набуття спільності, а саме: обґрунтовано залежність стилів ідентифікації від способу конституювання об'єктної сторони ідентифікації; розкрито підстави розмежування процесів конституювання об'єктної сторони ідентифікації, запропоновано розуміння залежності альтернативності реалізації процесів конституювання від полюсу завдання значимості;

теоретично обґрунтовано та емпірично верифіковано: показник осмисленості як соціально-психологічну характеристику волонтерської діяльності; показники

диференційованості структури індивідуальної ідентичності волонтера та диференційованості окремих аспектів структури індивідуальної ідентичності як змінних, що представлені в рангових шкалах; показники стилів ідентифікації з окремими (психосемантичними) характеристиками образу волонтерської спільноти як соціально-психологічні чинники ВД;

емпірично визначено специфіку взаємозв'язку системи соціально-психологічних та психологічних чинників, а саме: індивідуальних ціннісно-мотиваційних чинників волонтера з осмисленістю та готовністю до волонтерської діяльності з одного боку, та показниками диференційованості індивідуальної структури ідентичності волонтера і стильових аспектів ідентифікації волонтера з психосемантичними характеристиками образу волонтерської спільноти з іншого;

емпірично виявлено специфіку інтегрованого впливу показників стильових аспектів ідентифікації та джерел осмисленості на ціннісно-мотиваційні чинники. Зокрема, результати статистичної обробки дозволяють зауважити неоднорідність такого впливу, втім природа цієї неоднорідності залишилися нез'ясованою та потребує подальших досліджень;

На основі даних проведеного емпіричного дослідження *розроблено* рекомендації для практичного застосування результатів дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту.

Поглиблено та розширено уявлення щодо взаємозв'язку індивідуальної та колективної суб'єктності. Також приділено значну увагу можливостям дослідження індивідуальної та колективної суб'єктності в межах конструкту «спільність» як характеристики утвореного в просторі соціально-психологічної взаємодії зв'язку, що увиразнює (характеризує) параметри колективної суб'єктності.

Подальшого розвитку набула система знань щодо соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності.

Практична значущість результатів дослідження. Результати дослідження і сформульовані на їх основі висновки розкривають і поглиблюють розуміння сутності

та специфіки волонтерського руху та можуть бути застосовані: для подальшого вивчення специфіки взаємозв'язку індивідуальної та колективної суб'єктності; викладачами ВНЗ – для удосконалення навчальних програм з курсів «Соціальна психологія», «Соціальна робота», «Політична психологія», та ін.; співробітниками органів державної влади та місцевого самоврядування – для організації процесу взаємодії з організаціями неурядового сектору, які надають волонтерську підтримку; широким колом спеціалістів – при вирішенні завдань, які припускають залучення діяльності волонтерів.

Результати дисертаційного дослідження **впроваджено** у практику роботи Запорізького міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (довідка про впровадження № 1404/03 від 17.06.2020); Запорізького національного університету (довідка про впровадження № 75/0010119 від 18.06.2020); Запорізької спілки ветеранів та волонтерів АТО (довідка про впровадження № 001 від 14.11.2023); Відділу у Запорізькій області Міністерства у справах ветеранів України (довідка про впровадження № 4824/07ю5-20); ГО «Інформаційно-аналітичний центр ПНБ» (довідка про впровадження № 003 від 05.05.2024); БО «БФ» «Карітас Запоріжжя» (довідка про впровадження № 0014 від 23.05.2020);

Апробація результатів дисертації: Основні теоретичні та практичні положення, результати та висновки роботи доповідалися й обговорювалися на: Всеукраїнській наук. конф-ї «Інтегративна психологія: теорія і практика» (м. Запоріжжя, 12-13 квітня 2017); VIII Всеукраїнській наук. конф-ї «Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина української держави» (Київ, 12-13 жовтня 2017); IV Всеукраїнській наук.практ. конф-ї студентів, аспірантів та молодих вчених «Технології роботи психолога в організації» (м. Запоріжжя, 19-20 жовтня 2017); XI університетській наук.практ. конф-ї студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2018» (10-13 квітня 2018); II всеукраїнській наук.практ. конф-ї «Інтеграційні можливості сучасної психології та шляхи її розвитку» (Запоріжжя, 18-19 жовтня 2018); Міжнародній наук.практ. конф-ї «Демократизація та гуманізація

вітчизняного суспільства: досвід україно-канадської взаємодії» (Запоріжжя, 25 вересня 2019); II Міжнародній наук.практ. конф-ї «Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості» (Херсон, 26-27 вересня 2019); III всеукраїнській наук.практ. конф-ї «Інтеграційні можливості сучасної психології та шляхи її розвитку» (Запоріжжя, 10-11 жовтня 2019); XIII університетській наук.практ. конф-ї студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2020» (13-15 квітня 2020); II всеукраїнській наук.практ. конф-ї «Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі» (Запоріжжя, 9-10 квітня 2020); VIII всеукраїнській наук.практ. конф-ї «Інтеграційні можливості сучасної психології та шляхи її розвитку» (Запоріжжя, 24-25 жовтня 2024).

Публікації. Зміст роботи відображено у 11 одноосібних публікаціях автора та у 3 публікаціях у співавторстві, одинадцять з яких у виданнях, включених до категорії Б та одна до категорії А (індексується у наукометричній базі Scopus) переліку фахових видань МОН України. Крім того в двох статтях, опублікованих у наукових виданнях інших держав, що входять до Європейського Союзу, одна з яких у виданні, публікації в якому індексується у наукометричній базі Web of science. Також зміст роботи представлено та апробовано в 9 тезах доповідей.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням. Усі наведені в дисертаційному дослідженні наукові результати, висновки, в тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, одержані і сформульовані автором особисто.

У статтях, написаних у співавторстві, доробок здобувача полягає в проведенні аналізу та отриманні результатів щодо обґрунтування соціально-психологічної специфіки мотивації ВД [8]; зборі емпіричних даних, обробці отриманих результатів та доведені, що показники емпатії виступають вагомим складовою готовності до надання волонтерської допомоги [12]; а також показано та обґрунтовано вплив статево-вікових особливостей на специфіку ціннісно-мотиваційних тенденцій

волонтера [13]. Розробки та ідеї, що належать співавтору, у дисертації не використовуються.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 268 сторінок, з них основний текст – 190 сторінок. Дисертація містить 28 таблиць та 12 рисунків. Список використаних джерел включає 293 найменування, з них 59 – іноземною мовою.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

У розділі висвітлено стан розробки досліджуваної проблеми та розкрито теоретико-методологічні засади дослідження. Розглянуто соціально-психологічні аспекти понять волонтерство та суспільний рух. Обґрунтовано зміст терміну «спільність» як характеристики зв'язку та розкрито її параметри як систему соціально-психологічних та психологічних чинників. Обґрунтовано розуміння колективної суб'єктності як динамічного аспекту спільності. Розкрито специфіку поняття колективна суб'єктність у вітчизняному соціально-психологічному дискурсі. Представлено опис моделі структури мотиваційного виміру спільності. Розкрито зміст конструкту «стильові аспекти ідентифікації» як механізму набуття ідентичності.

1.1. Волонтерська діяльність та суспільний рух волонтерства як предмет соціально-психологічного аналізу

Зростаюча роль громадянського суспільства у забезпеченні прогресивного поступу спільнот змінює не лише спектр сталих форм громадянської активності, але також й спектр сфер регуляції суспільних процесів. Зокрема, актуалізована суспільна потреба у національній та громадянській безпеці отримала одне з своїх вирішень через піднесення волонтерства як специфічного виду громадянської активності та реакції на гостру соціальну потребу у самоорганізації задля захисту цінностей цілісності, суверенітету, незалежності та інших ознак державності. Становлення волонтерства в умовах вітчизняної дійсності вийшло на цілковито новий рівень,

змінивши динаміку становлення та проникнення у сфери суспільного життя [51-54; 73-74; 226-228].

В світовій та українській наукових думках волонтерство, в різних аспектах свого розуміння, має сталу історію наукової рефлексії, в якій розроблені різнобічні аспекти проблематики. Зокрема, як дозволяє з'ясувати аналіз джерел по темі дослідження – тенденції та перспективи розвитку ВД у країнах західного світу розглядали Дж. Девіс Сміт, С. Елліс, К. Кемпбел, К. Рочестер, М. Харріс, Р. Хедлі; проблеми управління ВД досліджували К. Бідерман, С. Вінйард, Л. Графф, Р. Лінч, С. Маккарлі, Дж. Нобл, Л. Ремрайк, Л. Роджерс, Б. Стайлінгс [39; 95 та ін.].

На теренах України, від початку відновлення незалежності та до тепер, волонтерство проявилось у складній діалектиці свого дослідження та становлення як суспільного явища, що видозмінювалось почасти саме внаслідок наукової розробки. Так, ґрунтовний аналіз волонтерства представлений в працях О. Безпалько [17-18], Р. Вайноли [39], Т. Голованової [51], Н. Заверико [75], І. Зверєвої [79], О. Іванік [85], А. Капської [97].

Проблеми адміністративно-правового регулювання та управління ВД в Україні отримали розвиток в працях Т. Лях [137]. У роботах І. Зверєвої, Г. Лактіонової, С. Савченка, обґрунтовано погляд на волонтерство як окрему вагому складову соціальної та соціально-педагогічної роботи [79]. У дослідженнях О. Безпалько, Р. Вайноли, Н. Заверико, А. Капської розроблено та висвітлено конкретно-прикладні технології залучення та підготовки молоді до ВД [17; 39]. Як специфічна діяльність волонтерство аналізується в розрізі супроводу педагогічної та соціально-педагогічної діяльності, підготовки до ВД, що зокрема реалізується як дослідження особистісних рис, які сприяють становленню волонтера, аналіз мотиваційно-ціннісної сфери тощо. До прикладу, ця проблематика розкрита в працях Е. Балашова [14], Т. Лях [138-140], Р. Вайноли, Н. Заверико, А. Капської [39].

Окремим напрямом дослідження проблематики волонтерства є його розвиток в умовах воєнного конфлікту, що висвітлюється в постійно зростаючому обсязі

розвідок, присвячених даній проблематиці. Зокрема, проблеми специфіки волонтерства АТО/ООС висвітлено в працях Д. Горєлова, О. Корнієвського, Л. Коробки, Л. Жужі, О. Мандебури, А. Каплун, А. Татарської, А. Матійчика, Н. Черниш та ін. [54; 73-74; 94; 126-128; 149; 152; 226].

Новий імпульс актуальності наукової уваги до проблематики волонтерства створює його розвиток в умовах немотивованої агресії та ведення широкомасштабної війни – викликах сучасності, які вимушено долати суспільство, у тому ж рахунку й через розвиток та удосконалення практик громадянського суспільства, де волонтерська допомога посідає чільне місце. Зокрема, проблеми специфіки волонтерства в умовах війни та широкомасштабної агресії досліджуються через призму допомоги ЗСУ як практики громадянського суспільства у дослідженні М. Прохоренка та Р. Алієва [175]. Значно посилився інтерес психологів до вивчення мотиваційних аспектів окремих видів волонтерської діяльності в умовах війни. Ця проблематика знаходить висвітлення в роботах Т. Базиль [12], О. Зазимко [76-77], Ж. Сидоренко та ін. [186]. Підіймаються та висвітлюються проблеми: емоційного вигорання волонтера в умовах війни (до прикладу С. Білозерська [19]); виклики у волонтерській роботі з дітьми вимушено переміщених осіб (до прикладу З. Бондаренко [31]); пошук психологічних аспектів ресурсних станів волонтера (до прикладу І. Гудінова [62]).

Соціально-психологічні аспекти проблематики волонтерства висвітлено в дослідженнях Г. Бойко та Я. Воєводіної [29], Н. Грищенко [59], Т. Матвійчук та С. Оліх [166], В. Перетятко [172], Л. Рудевої [180], Л. Спіциної [195-196], О. Трубнікової [213-214].

Як предмет наукової рефлексії волонтерство досліджується в межах різних предметно-наукових дискурсів – соціологічного, політологічного, правового, соціально-педагогічного, психологічного, соціально-психологічного тощо, з чим пов'язано й розмаїття підходів до його визначення. Зокрема, в джерелах найбільш поширеними є такі визначення: безкорисна (неприбуткова) діяльність [174];

суспільно корисна діяльність; соціальна робота [31; 137]; суспільний чи громадський рух [51; 225 та ін]; соціальна практика; спільнота (велика група); соціальний інститут [233] тощо. Підсумовуючи, можемо виснувати, що у власне соціально-психологічному підході волонтерство можемо визначити як складне неоднорідне соціально-психологічне явище, що проявляється у формі специфічної соціально-психологічної активності. Відповідно – розкриття потребують соціально-психологічні аспекти по перше складності волонтерства і, по друге, його специфіки.

Основою першого аспекту щойно зробленого визначення є аналіз наведених визначень не як не пов'язаних між собою способів визначення волонтерства потребами предметного кута зору, а як споріднених проявів цілісного явища суспільної реальності. Як цілісний континуум складно організованої, а саме – ієрархічно організованої діяльності. За такого підходу організованість виступає критерієм, що диференціює вказаний континуум та упорядковує його у ієрархічно побудовану структуру проявів волонтерства. Крім того, кожен з рівнів передбачає співвідносний до нього суб'єкт, який забезпечує організованість. Відповідно, на кожному рівні організованість наповнюється різним змістом, адже залежно від суб'єкта діяльності змінюється не лише рівень організованості, але й спосіб її реалізації.

Таблиця 1.1.

Прояви волонтерства відносно суб'єктів діяльності

Прояв волонтерства	Суб'єкт діяльності
Діяльність	Особистість
Суспільно корисна діяльність	Організація
	Мала група
Соціальна робота	Держава
Суспільний рух	Велика група; Організація
Соціальний інститут	Соціальний інститут
Інститут громадянського суспільства	Інститут громадянського суспільства

Дотично до понятійного апарату соціальної психології, суб'єкт завдання організованості, певною мірою, співпадає з систематикою об'єктів соціально-психологічного аналізу, що дозволяє пряме співставлення, яке ми презентуємо у вигляді таблиці (див. табл.1.1.).

Наведена репрезентація унаочнює проблемні моменти прямого співвіднесення. Насамперед, зацентруємо увагу на збігу проявів волонтерства та суб'єктів реалізації починаючи з рівня інституційної спільності. Дана суперечність знімається, якщо прийняти до уваги позицію Я. Щепанського, яким соціальний інститут означається як *«набір правил, організована система зв'язків та соціальних норм, що об'єднують важливі суспільні цінності та процедури»* [289, с.96]. Тому соціальний інститут виступає як можливе узагальнення видів діяльності та шляхів її реалізації, а не суб'єктом цієї діяльності. Відтак, волонтерство можемо розуміти не лише як діяльність, але як і соціальну практику з різним ступенем усталеності.

Певна проблематичність залишається на рівні зіставлення суспільного руху з суб'єктом діяльності, що приймає значення великої групи, адже в сьогоденному соціально-психологічному дискурсі немає однозначного розуміння щодо віднесення суспільного руху до великої групи, або виокремлення у самостійний об'єкт систематизації. Оскільки надалі буде потреба звернутися до окремого аналізу цієї суперечності, то наразі вбачається припустимим залишити без розгляду співвідношення суспільного руху та суб'єкта реалізації його організованості.

Спробуємо через звернення до специфіки організованості у її залежності від рівня прояву волонтерства обґрунтувати перспективність аналізу через напрацьоване в межах теорії діяльності поняття «структура діяльності». Як відомо, в межах цього концепту можливо виокремити ряд підструктур, а саме: – дії з організуючими її умовами; операції з організуючою її ціллю; власне діяльності з організуючим її мотивом, де між структурою діяльності та співвідносними до неї змінними закладено специфічний зв'язок, який задає структурність і системність активності на тому чи іншому рівні прояву діяльності та тим самим упорядковує її [15].

У доробку Г. Балла [15] означені змінні отримали розкриття через низку понять, а саме: модель; образ; модель потребового майбутнього; акцептор результату дії; тощо. Вірогідно, що такий спосіб організації може виступати як нормативне її забезпечення, що регулює активність. Попередньо, в контексті цього узагальнення, указана підсистема може отримати своє увиразнення у вигляді схеми, де конкретний прояв волонтерства може бути співвіднесений з його суб'єктом та способом завдання організованості, та узагальнено у формі тої чи тої суспільної практики (див. рис. 1.1.).

		Суб'єкт діяльності	Прояв волонтерства	Спосіб завдання організованості
Практика держави Практика громадянського суспільства	{	Державні інститути та інституції	Соціальна робота	Нормативно-правові акти
		Організація	Суспільно-корисна діяльність	Групові норми; Посадові інструкції; Угоди та домовленості
		Мала група		
		Особистість	Діяльність	Мотиви, цінності, цілі
		Велика група(суспільний рух)	Спільна (групова) діяльність	Групові норми, мотиви, цінності, цілі

Рис. 1.1. Взаємозв'язок суб'єктів, проявів та способів організації волонтерства

Розкриття змісту поняття організованість ВД дозволяє поглибити розуміння специфіки її організації в межах того чи іншого суб'єкту дії та розкрити специфіку волонтерства як предмету соціально-психологічного аналізу відносно одиниць систематики.

Наразі розкриття потребує інший аспект визначення волонтерства – як специфічної соціально-психологічної активності. Аналіз наукових джерел дозволяє переконатися, що на теренах вітчизняного наукового простору загальноприйнятим є визначення волонтерства через поняття діяльність. Також усталеним є розуміння волонтерства як добровільного надання безкорисної, соціально спрямованої допомоги, що узагальнено в законодавчій нормі як: – «*роботи та послуги, що*

безоплатно виконуються і надаються волонтерами» [174, ч.1 ст.1]. Крім того, розробленим та втіленим у науково-освітній, правничий та практичний підходи є поняття соціальної допомоги, де вона постає як вид соціального забезпечення з боку держави відносно громадян, які перебувають в нужді [150; 226]. Варто зауважити наявність дискусії щодо змісту поняття «соціальна допомога», яке обговорюється в контексті термінів «соціальна робота», «соціальна політика», «соціальні послуги» тощо [36]. При цьому, допомога, що інституалізується у практиках її надання з боку держави, постає як соціальна робота (Ю. Швалб [226]).

Можемо констатувати, що існує царина суспільних відносин, де у якості однієї з сторін виступає суб'єкт у стані нужди, при цьому нужда є сутнісною ознакою, що співвідносна до умови діяльності. Об'єктом соціальної політики, соціальної роботи або соціальної допомоги є людина, яка володіє вказаною ознакою. Через такі ознаки як безкорисність, добровільність, соціальна спрямованість та значущість волонтерська та/ або соціальна допомога (у формі соціальної роботи) специфікує діяльність лише зі сторони волонтера. Можемо говорити, що через структуру діяльності у такий спосіб є заданими ознаки способу надання допомоги. Зі сторони ж реципієнта через ознаки його стану специфікується умова діяльності, що співвідносна меті – подоланню стану нужди. На рівні інституалізації допомоги як соціальної практики у формі соціальної роботи, як це відображено у працях Ю. Швалба [226-227], на які ми спираємося у цьому аналізі, мета такої практики розуміється через конструкт соціального благополуччя.

Як можемо виснувати, в контексті структури діяльності не розкритою є специфіка волонтерської допомоги як практики, що реалізується інститутами громадянського суспільства, адже вказання на її безкорисність та/ або безоплатність звичайно дозволяє уточнити підструктуру способу діяльності, проте для забезпечення ґрунтовності аналізу конкретизації потребують підструктури умови та мети такої діяльності. Тому задля виявлення сутнісних соціально-психологічних аспектів специфіки ВД доцільним є порівняння означених видів допомоги з допомогою

психологічною, адже для психологічного дискурсу термін допомога є доволі усталеною категорією аналізування як ми це знаходимо, зокрема у розвідках Н. Шевченко, О. Бондаренко та ін. [229; 33].

У межах практичної психології як це відображено у працях Н. Шевченко [229] психологічна допомога може розумітися як діяльність, спрямована на забезпечення підтримки особистості у емоційній, смисловій та екзистенційній сферах, при ситуаціях ускладнення її буття. Важливим аспектом є диференціація «ускладнень буття», що пов'язано з розрізненням форм допомоги через поняття психодіагностики, консультації, психокорекції, психотерапії, та відображає не лише ступінь інтервенції психолога в особистісний простір клієнта, але також ступінь входження самого клієнта в процес отримання допомоги. Звідси зрозуміло – не зважаючи, що об'єктом психологічної допомоги виступає особистість у сукупності її переживань, цінностей, ставлень та станів, умовою допомоги є ускладнена ситуація особистісного буття, а потреба її трансформації може розумітися як необхідний результат та мета такої трансформації [229].

Можемо виснувати, що понятійний апарат психологічного дискурсу дозволяє виокремити специфічні умови, що поглиблюють розуміння сутності волонтерської допомоги. Врахування означеного й дозволяє виокремити специфічну її ознаку. Зокрема, якщо у випадку психологічної допомоги умова – ускладнена ситуація буття, а у випадку соціальної допомоги умова – стан нужди, то, відповідно, у волонтерській допомозі умовою є ускладнена діяльність. Відтак, ВД спрямована на іншу діяльність, реалізація якої для її суб'єкта утруднена, що отже є її умовою. Відповідно метою власне волонтерської діяльності має виступати мета, досягнення якої передбачено тою діяльністю, у якій допомога надається. На рівні волонтерської практики громадянського суспільства у формі суспільного волонтерського руху, враховуючи контекст його виникнення та функціонування, у якості діяльності, на яку направлена волонтерська допомога, виступає діяльність у сфері національної безпеки та оборони, а соціальне благополуччя у цій сфері є її метою.

Розкриття змісту соціально-психологічних аспектів поняття волонтерство дозволяє поглибити соціально-психологічне розуміння СВР. Зокрема, якщо волонтерство розуміти як соціальну практику, то на відміну від соціальної роботи як форми соціальної практики, що організована інститутами держави, СВР постає як форма соціальної практики, що організована інститутами громадянського суспільства та проявляється у вигляді суспільного руху.

Аналіз джерел дозволяє зауважити, що соціально-психологічне бачення проблематики аналізу суспільного руху висвітлено дослідниками через низку аспектів. Зокрема, окремі соціально-психологічні аспекти напрацьовано в межах соціологічного аналізу у доробках Н. Смелзера, Я. Щепанського, П. Штомпки. Так, П. Штомпкою дана проблематика аналізується в контексті політико-правового дискурсу виникнення «нових» соціальних рухів [232; 274]. У дослідженні Н. Смелзера знаходимо аналіз становлення змістовно-понятійного навантаження цього терміну у межах зарубіжного наукового дискурсу [173; 192], а у дослідженнях М. Чухрай та І. Юрченко – вітчизняного [225; 233].

На сьогодні залишається відкритим питання про місце суспільного руху в межах соціально-психологічної систематики об'єктів соціально-психологічного аналізу. Як відомо, питання ставиться щодо підстав розуміння суспільного руху як великої групи чи, натомість, як прояву масової стихійної поведінки. Першим та основним контекстом аналізу суспільного руху на предмет його місця в соціальній психології є контекст систематики об'єктів соціально-психологічного аналізу, у зв'язку з чим є потреба звернення до її критеріїв [191].

Загальноприйнятим є, що проблематика групи в предметне поле соціальної психології вводиться як самоочевидний та достатньо обґрунтований й потребуєчий безумовного прийняття факт. На цьому будується подальша систематика, де, в контексті завдань нашого дослідження, наразі варто зазначити, насамперед, поділ груп на великі та малі, та поділ великих груп на стихійні та організовані. При цьому, чинником організації великих організованих груп є об'єктивно-історичний процес

розвитку суспільства [191]. У сукупності з безумовним прийняттям, це визнання історичного процесу у якості чинника буття великої групи, засвідчує, що соціально-психологічний аналіз тут обмежується прийняттям соціологічного обґрунтування предмету.

При аналізі великої стихійної групи в питанні її місця в межах соціально-психологічної систематики, навпроти, спостерігається більш ґрунтовне використання власне психологічного матеріалу. Зокрема, історично першим поняттям, що складало зміст стихійної групи, як знаходимо це у розвідці Ю. Кальницької та М. Слюсаревського, є поняття натовпу [86]. Також можемо зрозуміти, що критерієм його виокремлення виступає ступінь індивідуалізації свідомості. Цей критерій також дозволяє від-диференціювати від натовпу іншу стихійну групу – масу, як принципову можливість втрати індивідуальності у анонімності безликої масової свідомості. Крім того – обґрунтовує виокремлення публіки як сукупності зібраних індивідів, що зберігають автономні межі індивідуальності. Помітно, що з уявлень про «кількісну» динаміку індивідуальності уможлиблюється побудова наукових уявлень про взаємні перетікання між зазначеними видами груп, у яких індивідуалізація переміщується як певна рідина сполученими посудинами, де, чим посудин більше, тим менша концентрація в об'ємі цієї індивідуальності як достеменної цінності.

Наведений метафоричний поступ систематизації великих стихійних груп певним чином слугує уявленням поступу систематизації й великих організованих груп. Зокрема, видається вірогідним, що для виокремлення останніх аморфна, недиференційована індивідуальність має бути розмежованою та власне систематизованою. Виокремлення в цілісному індивіді окремої характеристики слугує першоосновою фундаменту великої організованої групи, де приналежність властивості дозволяє «вписати» індивіда в групу як об'єднання подібних «елементів». Варто зауважити, що «вписування» індивіда в групу як наслідок історичного процесу не єдино можливий спосіб утворення великих організованих груп які можуть існувати як реальні чи номінальні спільноти [46]. Так, зокрема в межах політико-

психологічних розвідок обґрунтовується систематика на основі індивідуального вибору, а у якості великої організованої групи розуміються такі організації як асоціації, партії, союзи, суспільні рухи.

Проблематика входження суспільного руху в систематику великих груп заглиблена не лише в складність диференціації між групою організованою та стихійною, але також, через поняття організація, в диференціацію від малої та/ або середньої групи [86; 191]. Звідси, перспективним є пошук додаткового критерію через аналіз розмежування малої та великої груп, адже різниця між ними видається зрозумілою. Зокрема, якщо для виокремлення великої організованої групи вагомими є характеристики, що існують з необхідністю та задають структуру параметрів які, як правило, є незмінними – стать, раса, етнос, вік (до прикладу В. Васютинський [46]), то у малій групі, натомість, критерії виокремлення припускають не необхідність, а вірогідність. Тобто описують потенційно задані параметри функцій, яким людина може відповідати при певних умовах. Умови ж, як правило, носять характер прескрипції, що описує еталонне виконання функції, заданої статус-рольовою структурою малої групи.

Можемо підсумувати, що диференціація груп припускає певні, специфічні відносно тої чи тої групи, підстави віднесення до неї людини (індивіда). Зокрема, у випадку великих стихійних груп індивід виступає узагальнено, у якості носія індивідуальності як безумовної цінності, що й володіє ознакою критеріальності. У великій організованій групі, натомість, вагу складає диференційована від індивіда властивість або їх сукупність, де їх критеріальність пов'язана з тим, що вони розділені індивідом з іншими. У багато-варіативності проявів малої групи еталоном виступає сукупність прескрипцій, що регламентує належне функціонування індивіда в межах групи. Критеріальність тут пов'язана зі здатністю функціонувати у відповідності до заданого специфікою групи зразка. Відносно суспільного руху означені підстави залучення індивіда у спільноту, так чи інакше, але можуть бути застосовані до наповнення його конкретикою. Водночас, можливо зауважити особливість, що для

суспільного руху є визначальною й суть її полягає в тому, що та чи інша властивість (як правило соціального характеру) постає не з необхідністю, а, натомість, є предметом оцінки та, відповідно – предметом ставлення. В суспільному русі індивід розкривається як носій ставлення, а критеріальність пов'язана з тим, що з іншим розділенням є ставлення до того чи того предмету оцінки, як правило соціального факту.

Спільне ставлення до соціальних фактів дає підстави вирізняти певний зв'язок за цим параметром, що, наприклад, може проявлятися у феномені суспільної думки. Втім, зрозуміло, що в такому аспекті, якщо спиратися на думку В. Васютинського, мова йде радше про спільноту з номінальним полюсом свого існування [46]. Звідси розуміємо, що не має достатніх підстав вести мову про суспільний рух й необхідно з'ясувати специфіку набуття зв'язку за заданим параметром форми суспільного руху. У зв'язку з чим вважаємо за доцільне знову звернутися до конструкту структура діяльності.

Оскільки ставлення до соціального факту як до предмету оцінки обумовлює його статус як середовища, то, відповідно, він виступає також й умовою діяльності. Інакше – предмет ставлення тут виступає не як причино діюча змінна, а як умова дії. Звідси, специфіка суспільного руху як колективної діяльності спрямована на соціальне середовище як умову дії, яка унеможливорює реалізацію діяльності на рівні операційного здійснення, (де операція є розгорнутим значенням), а тому з необхідністю має бути перевтілено. Водночас, образ потребової соціальної ситуації виконує роль цілі й спонукає до організації суспільного руху шляхом виконання спільних дій (реалізації значень).

Узагальнення означеного через розроблене Г. Баллом поняття «завдання» [15], де за необхідністю поєднані в одне ціле такі підструктури діяльності як операція, з організовуючими її умовами, та дія, з організовуючою її ціллю дозволяє визначити суспільний рух як суб'єкт діяльності, що має вирішити певне соціальне завдання (досягти соціального благополуччя). Це також дозволяє визначити суспільний рух як

велику організовану групу, що пов'язана окремим видом зв'язку та критерієм виокремлення якої є суспільне завдання як сукупність соціальних умов та цілей колективної діяльності.

Розкриття змісту поняття суспільний рух дозволяє визначити його місце у соціально-психологічній систематиці як один з видів великої організованої групи, що задана специфічним видом зв'язку. Разом з тим, якщо поняття суспільного завдання дозволяє розкрити специфіку СВР як предмету аналізу, то наразі не знайшла відображення специфіка підструктури власне діяльності з організовуючим її мотивом.

В контексті зауважено можливо зазначити, що проблематика мотиваційних аспектів волонтерства складає собою доволі усталений напрямок досліджень. Так, проведений аналіз дозволяє переконатися, що для розкриття мотиваційних аспектів волонтерства дослідниками беруться до уваги, насамперед, організаційні, ситуативні та внутрішньо особистісні змінні [23; 38; 241; 244 та ін.]. Водночас, змінні, що характеризують реципієнта допомоги переломлюються через специфіку індивідуалістичного рівня аналізу та враховуються або як ситуативні чинники, або через контекст особистісних утворень волонтера, таких як схильність до співпереживання, емпатії, виконання обов'язку тощо [244; 267-268]. Змінні ж, що мали б на меті пояснити надання допомоги не індивідуальним, а груповим суб'єктом в розглянутій проблематиці виявити не вдалося. Власне в межах соціобіології помітно певний натяк на групового суб'єкта, який втім виступає у якості реципієнта допомоги, а не її надавача [244].

Можемо констатувати, що недостатньо враховуються соціально-психологічні аспекти мотивації ВД. Оскільки йдеться про діяльність колективного суб'єкта, то мотиваційна підструктура діяльності покликана розкрити підвалини колективної суб'єктності [43]. Інакше, припускає виокремлення сукупності чинників, що впливають на зв'язок між волонтерами, пов'язують та підтримують індивідів у групі як суб'єкті діяльності. Звідси, необхідним є виокремлення мотивів не індивідуальної

поведінки, а мотивів релевантних рівню колективної активності (поведінки) та, відповідно, обґрунтування відмінності мотиву як психологічного чинника індивідуальної активності від мотиву як соціально-психологічного чинника колективної активності.

Специфічна проблематика розуміння мотиву у якості соціально-психологічного чинника полягає у тому, що необхідним є розмежування принаймні двох різнорідних площин спричинення. З одного боку, мова має йти про вплив на особливості певної колективної активності, що реалізується від імені групи як цілісної одиниці. З іншого боку, предметом безпосереднього спричинення має виступати не індивідуальна чи спільна активність, а спільність. Тобто, зв'язок між індивідами у групі як суб'єкти, що має бути утвореним та підтримуватися протягом достатнього для здійснення певної активності часу.

Дві виокремлені площини спричинення перетинаються у місці того змістовного навантаження, що стоїть за терміном «зв'язок». Інакше, зв'язок, будучи утвореним, релевантний до рівня індивідуальних чинників (мотивів) активності, а будучи предметом творення релевантний до підвалин колективності (спільності).

В контексті виокремленого та описаного М. Слюсаревським та Н. Хазратовою концептом «ідея цілого» як окремою основою систематизації соціально-психологічних теорій, можемо переконатися, що означене розуміння терміну «зв'язок» має безпосередню причетність до цього предметного поля. Змістове розкриття останнього покликане пояснити «динаміку цілого», що не зводиться до суми своїх частин [86]. Якщо прийняти ствердження, що ціле не зводиться до сукупності своїх частин у якості постулату, то перший очевидний наслідок з цього постулату може бути виражений у формі наступних імплікацій: якщо ціле складається з частин, то формою існування цілого є зв'язок; якщо ціле більше суми своїх частин, то зв'язаність є необхідною умовою існування цілого. Відповідно – зв'язок є формою існування цілого, а зв'язаність є такою характеристикою зв'язку

(зв'язаної сукупності елементів як системи), яка розкриває в собі якісно специфічну відмінність існування елементів у формі цілого.

Якщо припускати, що соціально-психологічний зв'язок виступає у якості окремого виду зв'язку, що покладений в основу групи (спільноти) як колективного суб'єкта, то характеристика зв'язаності, яка притаманна цьому виду зв'язку, має бути уточнена у терміні спільність. Спільність як характеристика соціально-психологічного зв'язку й виступає тою крапкою перетину двох площин впливу, де на рівні індивідуальної діяльності вона постає у якості чинника індивідуального мотиву. На рівні ж діяльності колективної дозволяє розкрити підвалини колективної суб'єктності, де зв'язок між індивідами як членами певної спільноти, будучи предметом творення, розкриває в собі динаміку утворення спільності. Навпроти, будучи утвореним, розкриває динаміку впливу спільності на активність, де така активність здійснюється на індивідуальному рівні (як індивідуальна суб'єктність), але від імені/ у ім'я спільноти, що феноменально й розкриває її як суб'єктність колективну. Колективна суб'єктність й постає у якості динамічного аспекту утвореної спільності, яка репрезентована на особистості й тим самим впливає через спільність на мотив, який, в свою чергу, впливає на активність.

За такої логіки обґрунтування термін «спільність» може також виступати своєрідним узагальненням відносно специфіки власне соціально-психологічних чинників. Зокрема, із запропонованого М. Слюсаревським визначення предмету соціальної психології – *«індивідуальні та надіндивідуальні (групові, колективні, масові) психічні явища, що зумовлюються історичною та культурною єдністю людей, їх взаємодією, спільною діяльністю і виявляються в особливостях індивідуальної, групової та між групової поведінки»* [86, с.30], можемо виснувати, що специфіка соціально-психологічного впливу індивідуальних та над-індивідуальних психічних явищ (що, зокрема, виявляються й у ВД) пов'язується з конкретним рядом чинників – історичною і культурною єдністю людей, їх взаємодією і спільною діяльністю. Для нашого дослідження важливо, що указаний ряд соціально-

психологічних чинників можливо розглядати як взаємопов'язану систему, що у сукупності свого впливу розкривають специфіку соціально-психологічного спричинення ВД волонтерів СВР. В свою чергу, указане розуміння системності зв'язку між соціально-психологічними чинниками й дозволяє узагальнити його у терміні спільність. Проте в конкретному дослідженні наповненість спільності параметрами того чи того чинника потребує окремого аналізу, адже зрозуміло, що ці параметри залежать від рівня прояву досліджуваного явища.

Запропоноване розуміння взаємозв'язку між конструктами «спільність» та «колективна суб'єктність» робить актуальним подальший аналіз за наступними напрямками. З одного боку, аналізу та теоретичного обґрунтування потребують підвалин утворення спільності. З іншого – аналізу та розкриття потребує протилежний аспект спільності – специфіка її впливу на активність, де такий вплив опосередковано індивідуальним мотивом активності, через який власне соціально-психологічні форми організації психічного й проявляють специфіку свого обумовлення індивідуальної суб'єктності. Зрозуміло, що специфіка колективної суб'єктності (як динамічного аспекту спільності), пов'язана зі специфікою колективного суб'єкта, який її реалізує й подальший аналіз необхідно зосередити на розкритті специфіки розуміння поняття «колективна суб'єктність».

1.2. Специфіка колективної суб'єктності СВР в соціально-психологічному аналізі волонтерської діяльності

Категорія «колективний суб'єкт» в межах вітчизняного соціально-психологічного дискурсу отримала розробку в контексті розвитку суб'єктного підходу. Втім, така розробка отримує обґрунтування в межах різних проблемних загалів. Як показує аналіз, базові підходи, що складають загал розробки означеної категорії може бути увиразнено в своєрідному протиставленні двох «полюсів» взятої до аналізу категорії, де з одного боку акцент робиться на колективності, а з іншого –

суб'єктності. На полюсі колективності проблематика узагальнено формулюється як проблема індивіда та суспільства, конкретизовано – як співвідношення індивідуального та соціального в колективній суб'єктності. Так, В. Татенком, при обґрунтуванні суб'єктно-вчинкового підходу, наголошується існування вказаних напрямків, а також спроб їх поєднати, зокрема, через категорію інтерсуб'єктивності. Також наголошено на діалектичному взаємозв'язку індивідуального та позаіндивідуального у людині як суб'єкті життєдіяльності [203].

В. Васютинським проблема актуалізована в межах обґрунтування сукупності принципів утворення та функціонування колективного суб'єкта. Так, ним зауважується, що первісність існування індивідуального суб'єкта, де колективний є моментом взаємодії, або ж навпаки – первісність колективного суб'єкта, що існує в полі інтерперсональності та не залежить від волі індивідів – складає конкретизацію проблеми, яка вирішується як позиціонування взаємообумовленості їх впливу, з тяжінням до важливості індивідуальної складової [43].

Натомість, на полюсі суб'єкта категорія колективний суб'єкт обґрунтовується з боку підстав суб'єктності, а не колективності. Його реалізація знаходить виразнення, насамперед, в контексті проблематики змістовних джерел активності, її авторства тощо [201-204]. М. Найдьоновим уводиться ознака повноти колективного суб'єкта як вагомий критерій, відповідність якому дозволяє вести мову про його повноцінне функціонування [162-163].

В. Москаленко [155], розбудовуючи засади дослідження економічної соціалізації суб'єкта, занурює проблему його становлення в поле парадигми соціального конструктивізму. Так, наголошується на інтегративності поняття «суб'єкт», що дозволяє означити загальне для індивіда та групи та обґрунтовано суб'єктність як властивість суб'єкта (індивіда або групи) виступати джерелом конструювання та перетворення соціальної реальності. Проблема ставиться в термінах виявлення суб'єкта соціальних явищ (в притул до аналізу підстав постановки питання щодо суб'єкта історичного процесу) та вирішується через означення вагової ролі ціннісно-

мотиваційних чинників на становлення характеристик суб'єктності. Як можемо виснувати, тут зберігається традиційний погляд на специфіку соціально-психологічного як явища, де воно, будучи опосередкованим соціальним як таким, виступає своєрідною надбудовою на власне психологічним, яке через ціннісно-мотиваційні чинники виступає об'єктом обумовлення ними, а не суб'єктом спричинення специфіки їх функціонування.

Також у підходах до аналізу колективної суб'єктності де перевага надається полюсу суб'єктності вводиться можливість аналізу не лише підстав суб'єктності великих груп, але також й груп малих. Як відомо, на підґрунті ознак колективного суб'єкта – взаємоповязаності, спільній активності, саморефлексії, що також виконують і функцію критеріїв, які дозволяють оцінити суб'єктність на предмет її колективності, вибудовано емпіричні дослідження щодо виявлення рівнів та етапів розвитку малої групи як носія колективної суб'єктності. Зокрема, як рівень розвитку виступають типи колективної суб'єктності у їх проявах в активності групи – пізнанні, спілкуванні, сумісній діяльності, взаємовідношеннях тощо [116]. Окрім того, нерівномірність вираження колективної суб'єктності певною мірою актуалізує питання ініціації групового суб'єкта в різних умовах його (суб'єкта) життєдіяльності.

Існування різнорідних підходів позначилося й на виокремленні методологічних засад розбудови висхідних вимог, які пред'являються до певного складника соціально-психологічної систематики як носія колективної суб'єктності.

Зокрема, В. Васютинським у якості висхідних вимог розбудовано та обґрунтовано систему принципів виникнення колективного суб'єкта. При цьому, базова проблема, з якої виводиться специфіка виникнення колективної суб'єктності – онтологічна однозначність виокремлення матеріального носія суб'єктності, яку увиразнено означенням переважної представленості колективної суб'єктності функціональною, а ніж структурною компонентою. Функціональна постава колективного суб'єкта уможлиблюється через обґрунтування доцільності виокремлення, поміж традиційно усталених трьох, четвертої – феноменологічної

сторони спілкування [44]. Дана сторона увиразнює результат взаємодії (інтерації) суб'єктів, що постає, насамперед та головню, у вигляді спільно утвореного простору взаємодії – інтерсуб'єктивного феноменологічного простору. Вказаний простір виступає у якості основної підвалини колективної суб'єктності в площинах її виникнення та функціонування, а сукупність принципів покликані розкрити психологічний зміст феноменологічної сторони спілкування як базису колективної суб'єктності [43].

Можемо виснувати, що в підході В. Васютинського акцент суттєво зміщений на можливі умови творення не стільки суб'єктності, скільки колективності, яка увиразнюється через проблематику спілкування, а не діяльності. Тому такий підхід, як вище вже було означено, в аналізі колективної суб'єктності тяжіє до полюсу колективності. Може скластися враження, що вагомою складовою колективності, власне феноменологічно даним її аспектом, виступає спільність. Так, спільна взаємодія, вагомою умовою якої є символічно опосередкований спільний простір (інтерсуб'єктивний простір спілкування), як основа спільної дійсності, діяльності та взаємодії, призводить до спільно утвореного об'єктного результату, що релевантний груповому суб'єкту його творення загалом, а не індивідуальним складовим суб'єкта. Проте спільність як характеристика утвореного в такому просторі зв'язку одного носія психічного з іншим носієм психічного (де отже такий простір виступає вагомою умовою утворення цього зв'язку та спільності як його характеристики) характеризує соціально-психологічну форму організації психічного як таку, що функціонує в умовах інтерсуб'єктивного простору спілкування, а не є його складовою. Тобто спільність, динамічним аспектом якої є колективна суб'єктність, передуює власне індивідуальній суб'єктності, а остання, будучи обумовлена спільністю, вже проявляє себе в інтерсуб'єктивному просторі спілкування або діяльності. У інший спосіб сформулювати дане твердження можливо наступним чином. Соціально-психологічна форма організації психічного (зв'язок одного носія психічного з іншим носієм психічного) будучи результатом розвитку власне психологічних (індивідуальних)

форм організації психіки обумовлює специфіку функціонування останніх у такий спосіб, що впливає на утворені в їх межах змісти, а утворений у такий спосіб зміст виступає індивідуальним мотивом (джерелом індивідуальної суб'єктності), що проявляє себе або через опосередковане вираження в інтерсуб'єктивний простір спілкування, або через активність у простір діяльності (поведінки).

Коли робиться акцент на суб'єктній складовій колективності, а вагомі критерії останньої занурено у контекст проблематики спільної діяльності, то власне така активність виступає центральною, системотвірною ознакою, на уточненні якої вибудовуються ознаки допоміжні. Зокрема, допоміжними ознаками виступають взаємопов'язаність індивідів в групі, здатність до спільної активності та здатність групи до саморефлексії. Припускається, що вказані критерії одночасно виступають у якості параметрів колективного суб'єкта та можуть бути виражені в різній мірі, що надає підстави говорити про різні типи суб'єктності – потенційної, реальної та рефлексуючої [116]. При цьому рефлексивність виступає найвищою ознакою втіленості колективного суб'єкта [162-163]. В свою чергу, це дозволяє вести мову не лише про типи колективної суб'єктності але й про щаблі її актуалізації, що тим самим припускає й можливість ієрархізації та вимірювання.

Втім, застосування вищезазначених критеріїв до СВР виявляє певну спрощеність розуміння проблематики колективної суб'єктності, адже зрозуміло, що колективна активність СВР реалізується, насамперед, у формі індивідуальної суб'єктності на рівні міжособистісної взаємодії волонтер ↔ реципієнт та волонтер ↔ волонтер, а групова взаємодія існує радше у потенційній формі. Вказане прямо суперечить центральному з вищезазначених критеріїв – спільній діяльності, чим спростовує можливість розглядати СВР як колективний суб'єкт. Оскільки надання допомоги носить ознаки реальної, а не потенційної суб'єктності, то слід виснувати, що індивідуальна суб'єктність є однією з форм (модифікацією) колективної. Відповідно проблема щодо можливості розуміння СВР як цілісної одиниці (групи) зосереджена в межах специфіки взаємозв'язку між волонтерами, особливості якого впливають на

специфіку надання допомоги на індивідуальному рівні активності. Можемо стверджувати, що критерії активності та зосереджені навколо неї ознаки більш змістовно розкривають специфіку колективної суб'єктності як чинники суб'єктності індивідуальної. При цьому, зв'язок між індивідами розкритий через свої параметри виступає у якості системи чинників, що впливають на функціонування індивідуальної суб'єктності, оскільки дозволяє розкрити специфіку взаємозв'язку між членами спільноти як вплив на специфіку цієї суб'єктності. Водночас, спільність також розкриває характеристики процесу безпосереднього впливу чинників, що пов'язані з утворенням зв'язком. Тобто – розкриває сукупність механізмів, в наслідок реалізації яких досягається вплив взаємозв'язку на особливості індивідуальної активності. При цьому, здатність до рефлексивності розкриває параметри процесів, на основі яких реалізується збереження набутої колективної суб'єктності.

Незважаючи на існування різних проблемних обширів, які розкривають проблематику колективної суб'єктності через проблематизацію колективності чи суб'єктності, певне їх узагальнення може бути досягнуто в контексті уявлень про «динаміку цілого» (до прикладу – [86]), де артикульовано принцип неможливості звести властивості цілого до властивостей його складових. Відповідно, спільність як характеристика зв'язку виступає у якості характеристики певного соціально-психологічного цілого як неподільної одиниці та за необхідністю має репрезентувати в собі емерджентні властивості, що співвідносні до цілого. Звідси, спільність в активності колективного суб'єкта має проявлятися через свій вплив. Якщо вдаватися до образної метафори, то емерджентні властивості зв'язку й виступають у буквальному значенні двигуна (мотиву), який володіє потугою в силу освоєння енергії зв'язаності. Інакше – зв'язки можуть бути метафоризовані як джерело тої енергії, що акумульована в спільності як їх характеристики.

Розкриття специфіки розуміння терміну «колективна суб'єктність» в межах різних проблемних загалів додатково орієнтує в аналізі підвалин набуття спільності, де подальша його реалізація припускає розкриття механізмів утворення спільності як

сукупності чинників та процесів її набуття. Дана спроба термінологічного охоплення показує, що механізми спільності за необхідністю має бути розкрито через категорію спілкування. У зв'язку з чим потребуємо більш поглибленого розкриття конструкту спільність в межах соціально-психологічного дискурсу.

В межах соціально-психологічного дискурсу увиразнити змістове навантаження терміну «спільність» можливо через порівняння з терміном «спільнота». Так, «спільнота» у її розумінні родового поняття, що охоплює певну сукупність індивідів та виступає передумовою спілкування [194] природно передається терміном спільнота. «Спільність» же виступає як характеристика внутрішнього зв'язку, що виникає між суб'єктами спілкування. Додатково увиразнити сказане дозволяє порівняння спільності з категорією «соціалізація» (Ю. Швалб [227]). Образне визначення соціалізації розкриває її як олюднення людини. Відповідно, «всебічний розвиток та становлення особистості за рахунок інтеграції та/ або диференціації її стосунків з іншим/ іншими» [227, с. 514], може бути розглянуто як набуття характеристики спільності як людяності. Проте у цьому випадку характеристика приналежна особистості, тобто є певною диспозитивною ознакою, а не характеристикою зв'язку з соціальними суб'єктами безпосередньо, чи опосередкованою соціальними об'єктами.

Окремо предметна специфіка спільності в полі соціально-психологічного дискурсу увиразнюється в порівнянні з іншою характеристикою зв'язку між носіями психічного. Наразі мова про широко використовувану в проблематиці дослідження малої групи характеристику згуртованості [63]. Зокрема, згуртованість теж характеризує зв'язок між членами групи. Проте на відміну від спільності, згуртованість покликана охарактеризувати тісноту зв'язку, а не якісні його відмінності.

В такий спосіб можемо постулювати спільність як окреме предметне поле дослідження, що не покривається дослідженнями соціалізації [227] , інтеграції (як поняттям системного рівня аналізу) [222], спілкування (в традиційних підходах до

розуміння) [230]. Якщо спілкування розуміти як процес реалізації соціально-психологічної форми взаємодії та процес творення спільності, тобто, у більш широкому значенні, а ніж традиційно прийнято у соціально-психологічному дискурсі, то розкриття механізмів набуття спільності припускає безпосереднє розкриття механізмів так визначеної категорії «спілкування».

Якщо спиратися на запропоноване М. Слюсаревським визначення предмету соціальної психології в частині чинників індивідуальних та надіндивідуальних психічних явищ [86], а також розроблені В. Васютинським підвалини виникнення колективної суб'єктності та аналіз феноменологічної сторони спілкування [43-44], то можливо виокремити чотири різнорідних механізми набуття спільності – соціально-психологічний, соціальний, культурний, прескриптивний. Критерієм диференціації вказаних механізмів виступає той вид зв'язку, який може бути набутий в просторі соціально-психологічної взаємодії й який модифікує специфіку впливу спільності як характеристики вказаних різнорідних зв'язків. Відповідно, основу диференціації вказаних механізмів складає уявлення про прогресивний ряд ускладнення форм та видів взаємодії, де соціально-психологічна взаємодія є ключовим елементом, що забезпечує взаємозв'язок між іншими складовими цього ряду.

Розробка терміну «спільність» як характеристики зв'язку також припускає у змістовленні конструкту єдність, що дозволяє додатково наблизитися до розуміння змістовного навантаження спільності. Так, на противагу спільності термін «єдність» може розумітися як даність спільності до безпосереднього переживання її суб'єктності. Тим самим, дане виокремлення дозволяє унаочнити та додатково обґрунтувати подальшу конкретизацію зауважених механізмів набуття спільності. Зокрема, в межах соціально-психологічного механізму доцільно виокремлювати такі його підвиди як комунікативний та ставленнєвий, що в характеристиці єдності унаочнюються як розуміння/ згода та прийняття/ самототожність. Наведена варіативність єдності, в свою чергу, пов'язана з різнорідністю внутрішньо-суб'єктних

процесів, на основі яких твориться спільність. У якості таких процесів нами виокремлюються та обґрунтовуються ідентифікація та інтерпретація [114].

Звернення до структуралістського підходу у поясненні дозволяє обґрунтувати не лише доцільність виокремлення прескрипційного зв'язку як результату специфічного механізму його набуття, але також розкрити підстави його подальшої конкретизації. Так, в структуралізмі, основні засади якого реалізовано у статус-рольовому підході в соціальній психології, пояснення специфіки впливу відбувається через розкриття внутрішньо-системних чинників у ефектах їх впливу на функціонування структури зв'язаних елементів системи. В такому підході нівелюється уявлення про класичну причинність, де причина є відокремленою від наслідку не лише у часі, але й у просторі є відмінною та активною (діяльною), що дозволяє вести мову не про спричинення як таке, а лише про обумовлення. У випадку наповнення означеного специфікою соціально-психологічної проблематики варіативність впливу групи-як-цілого на своїх членів-як-елементів пов'язана зі специфікою структури групи, яка є неоднорідною для різних об'єктів соціально-психологічної таксономії. Звідси, прескрипції як певні приписи для групи як еталону цілого залежні від видової специфіки групи й виступають критеріями конкретизації прескрипційного механізму. Зокрема, еталони утворення малої групи у якості конкретизації прескрипційного механізму дозволяють виокремити екстраполяцію функції, яка виступає основною умовою утворення зв'язку між членами цього виду групи. Еталони утворення великої організованої групи дозволяють зауважити такий механізм як екстраполяція ознаки, на основі якої відбувається реальне чи номінальне об'єднання індивідів у групу. Еталони утворення великої стихійної групи дозволяють зауважити такий механізм об'єднання як екстраполяція значущості. Крім того, можливо зауважити, що загалом прескрипційний зв'язок в характеристиці єдності увиразнюється через переживання ідентичності індивідуальним суб'єктом, на якого екстрапольовано той чи той еталон об'єднання у групу як обов'язку/ тиску.

Розкриття відмічених В. Васютинським [43] принципів об'єктної втіленості та інтерсуб'єктивності з одного боку, та урахування того, що в межах прескрипційного механізму потенціалом зв'язування (умовою спільності) володіє характеристика, що є приналежною людині як суб'єкту-носію, дозволяє обґрунтувати доцільність виокремлення культурного механізму набуття спільності, де річ, предмет або ідея, що релевантні не індивідуальній, а груповій суб'єктності як джерелу їх виникнення, виступають як носії окремого об'єднавчого потенціалу. При цьому, спільний продукт виступає як «спільна власність», що характеризує не людину окремо, а всю спільноту загалом. У найбільш широкому контексті у цьому випадку мовиться про спільні культурні надбання як продукти, покликані регулювати спів-буття, суспільну взаємодію, спільну діяльність тощо. Зокрема, останні, на думку Л. Спіциної [194], можуть бути охоплені в терміні «інтенціональний світ», що змістовно розкривається як сукупність сконструйованих соціально-психологічних практик. Джерелом спільності тут виступає не відношення, ставлення чи володіння культурними здобутками, а саме їхнє практикування в просторі колективного спів-буття. Також можливо зауважити, що культурний зв'язок в характеристиці єдності увиразнюється через переживання ідентичності як приналежності.

Своєрідність соціального зв'язку як результату соціально-психологічної форми взаємодії можливо розкрити через звернення до джерел, що експлікують соціологічні настанови доби класичної раціональності. Так, аналіз показує, що поняття соціального зв'язку отримує визначення через такі категорії як соціальна дія та взаємодія, які розуміються як фундаментальні онтологічні форми соціального. За такого підходу соціальна дія виступає базовою онтологічною «одиницею» соціального, що обумовлює його виникнення як окремого об'єктивно значущого явища [181]. Соціальне, яке тільки через ці передумови й може отримати статус об'єктивної реальності, виступає як специфічний, отриманий в умовах соціальної дії та взаємодії зв'язок. Далі, якщо звернутися до усталеного розуміння соціального як характеристики суспільних відносин, то зрозуміло, що такі відносини являють собою

певну форму взаємодії, яка також є заданою через соціальну дію як її основну одиницю. Соціальна взаємодія також припускає її реалізацію не виключно між індивідами як носіями соціального, але постулює суб'єктів більш укрупнених. Власне суб'єктів, які є увиразненням того або того виду спільності, що реалізований, підтримується та зберігається в межах нього. Якщо на рівні людини як носія суб'єктності спільність виражається як єдність, то відносно рівня суб'єкта соціального постає питання щодо передумов його утворення, які забезпечують як специфіку спільності, так й специфіку єдності, яка увиразнюється як характерне переживання цих передумов.

Соціальний зв'язок як передумова активності в контексті розкриття механізмів утворення спільності перш за все виступає як зв'язок інституційний (нормативний), такий, що організує суспільні відносини, де власне соціальне виступає у ролі своєрідної «інфраструктури», на основі якої постає спільнота та утворюється спільність. Тому соціальне як передумова спільноти та спільності виступає у формі організованості, а специфіка єдності має виступати як безпосереднє переживання організованості, що в процесі ідентифікації увиразнюється через переживання ідентичності як цілісності.

Підсумовуючи, можемо уточнити термін спільність у наступному формулюванні. Спільність як характеристика утвореного в просторі соціально-психологічної взаємодії зв'язку увиразнює в собі (характеризує) специфіку його набуття в межах того або того механізму утворення спільності. За необхідністю також характеризує ту «форму цілого», що утворено внаслідок зв'язку.

Виходячи з цього, можемо виснувати, що утворений між носіями психічного зв'язок через характеристику спільності припускає виокремлення сукупності чинників, які впливають на конкретизацію цього зв'язку. Параметризація ж спільності припускає виокремлення низки вимірюваних ознак, які репрезентують вплив об'єднаної в певну систему сукупності чинників, чим конкретизують видову специфіку спільності. У такий спосіб створюється основа для розуміння спільності як

своєрідного узагальнення системи соціально-психологічних та психологічних чинників. Тобто, у цьому дослідженні спільність розглядається як теоретичний конструкт, що організовує теоретико-методологічний пошук дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності. Дослідження спільності як складника об'єктивної реальності у специфіці впливу її емерджентних характеристик на феноменологію та онтологію психічного потребують розбудови та операціоналізації моделі дослідження специфіки колективної суб'єктності, що звісно ж виходить за межі цієї розвідки.

Практичне дослідження спільності як динамічного аспекту колективної суб'єктності уможлиблюється через виявлення впливу того цілого, яке утворилося внаслідок зв'язку та яке спільність характеризує, на специфіку тої чи тої активності, яка пов'язана з певною формою цілого. Звідси – розкриття потребує протилежний аспект спільності – специфіка її впливу на активність як розкриття тих умов, за яких спільність включена у індивідуальну суб'єктність з надання допомоги. Зокрема, розгляд спільності як системи чинників, що включені у процес мотивації індивідуальної активності, дозволяє уточнити низку параметрів для забезпечення емпіричного дослідження вказаної специфіки.

Слід зробити ряд уточнень відносно розуміння термінів «мотиваційний аспект», «мотивація» та «мотив». Дається взначи полісемантичність їх поняттєвого навантаження у межах психологічного дискурсу [99-103], де можливо виокремити принаймні п'ять неоднорідних змістовних навантажень, які припускаються в межах концепту мотивація. Насамперед, під мотивацією можливо розуміти процес утворення мотиву. Також мотивація може розумітися як процес функціонування мотиву. Окрім того, процес мотивації може означати функціонування мотиву у більш широкому процесі, відносно якого власне мотив виконує свою мотиваційну функцію. До прикладу – в межах допомагаючої активності мотив може бути розглянуто як безпосередньо включений в процес надання допомоги. Тоді вже у цьому процесі мотиваційна функція може розкриватися через конкретну функцію мотиву. Зокрема,

приймати значення однієї з функцій – спонукальної, регулятивної, організовуючої, смислоутворюючої тощо [101; 230]. У такий спосіб, мотивація може означати також й процес включення мотиву у більш широкий процес активності. Насамкінець мотивація може розумітися як своєрідне узагальнення попередньо зазначених неоднорідних процесів. У підсумку, це дозволяє надалі зауважити яким саме чином спільність дотична до мотиваційних процесів.

На противагу цьому, полісемантика розуміння терміну «мотив» пов'язана з інтерпретацією його функції в межах певного теоретичного обширу. При цьому, на загальному рівні визначення, цей термін зберігає однозначність свого трактування й збігається з визначенням, до прикладу, О. Ткаченка [211], яким мотив визначається як рушійна сила активності. Дане визначення в цілому зберігає змістовне навантаження, що закладено на зорі розвитку цієї предметної області й яке може бути увиразнено у конструкції «психічна детермінанта активності», що має на меті схопити специфіку власне психічної причинності як такої. Неоднозначність розуміння цього терміну пов'язана з уявленнями про те, в межах якої саме активності здійснюється її «психічна детермінація».

Зокрема, можливо виокремити принаймні три неоднорідних змістовних навантаження, що складають собою різнорідні теоретичні обшири, де категорія мотив відіграє чи може відігравати значну роль у їх розбудові. Один з таких обширів складає собою загально-психологічна теорія діяльності, де мотив входить її структуру й щільно пов'язаний з рівнем власне діяльності, відносно якої він виконує направляючий супровід [15; 230]. При цьому, враховуючи те, що під діяльністю розуміється безпосередня реалізація певних суспільних відносин, то, відповідно, мотив релевантний діяльності як такій, з чим пов'язана проблематика його представленості у свідомості (проблематика усвідомлення мотиву), де він може бути представлений лише у вигляді особистісного смислу. Водночас, в межах власне індивідуальної активності (поведінки) термін мотив уживається у цілій низці процесуальних та змістовних теорій мотивації, які, як правило, зосереджені в

предметному дискурсі організаційної психології та психології управління й в межах яких за ним закріплено розуміння безпосередньої детермінанти поведінки (зокрема, детермінанти трудової поведінки)[193]. Наостанок, під терміном мотив можемо розуміти рушійну силу власне психічної активності, де мотив має виступати складовою забезпечення протікання суто психічних процесів. Водночас останній теоретичний обшир виступає найменш розробленим, хоча зрозуміло, що специфіка соціально-психологічного обумовлення спільністю найбільш релевантна саме до нього.

Проблематика розробки цього теоретичного обширу ускладняється необхідністю рефлексії та прийняття до уваги настанов постнекласичного методологічного дискурсу [209], де соціально-психологічна проблематика, зокрема, пов'язані з розробкою інтеракційного підходу Дж. Міда [43] положення соціального конструкціонізму [207-208] спонукають розрізняти загально-психологічну інтерпретацію терміну мотив та його соціально-психологічну інтерпретацію. Так, з одного боку необхідним стає розрізняти мотив як психічний чинник індивідуальної активності від мотиву як соціально-психологічного чинника мотивації, де в останньому випадку предметом впливу виступає не певна спільна активність як така, а розкривається вплив спільності на індивідуальну суб'єктність. З іншого ж боку – необхідно враховувати, що дискурс, у формі як соціально-психологічних практик [206-209], так й сформовані у його здійсненні похідні [224], зокрема й образи та/ або конструкти (в термінології психосемантичного дискурсу) та забезпечений через них зв'язок (та спільність як його характеристика) мають володіти обумовлюючим потенціалом, що за необхідністю має проявлятися в межах як індивідуальної активності (поведінки), так й активності психічної, що поведінку забезпечує.

Вищезазначений аспект терміну мотивація, де під нею розуміється процес включення мотиву у більш широкий процес активності (де мотив розуміється як чинник такої активності) у своїй конкретизації потребує розрізнення зауважених загально/ соціально-психологічних інтерпретацій терміну мотив, які виступають

своєрідними критеріями такої конкретизації. При цьому, у відповідності до зауважених критеріїв, важливим стає виокремити альтернативні процеси як утворення мотиву, так й його включення у більш широкі процеси активності.

Зокрема, ми доходимо висновку, що у межах загально-психологічної інтерпретації мотивом виступає зміст психічного, що виражається в межі інтерсуб'єктивного простору через його узагальнення в таких посередниках як образ, слово, поняття, схема тощо. Процес конститування змісту постає як процес утворення мотиву, який забезпечує подальшу активність, поведінкову коли вона проявляється у формі дії або символічну, коли вона проявляється у формі вираження. Натомість, у межах соціально-психологічної інтерпретації, зважаючи на результати проведеного вище аналізу, спільність (як емерджентна властивість) має бути дотична до специфіки конститування змісту, оскільки у цьому й має проявляти себе специфіка соціально-психологічного впливу, де репрезентується вплив цілого на динаміку своїх частин. Відповідно, процес впливу соціально-психологічного зв'язку через параметри спільності на утворення мотиву як психічного чинника й дозволяє вести мову про специфіку соціально-психологічної інтерпретації терміну мотивація. Звідси, далі вірогідно припустити, що конкретними процесами, через які забезпечено, з одного боку включення мотиву у більш широкую активність, яка потребує мотивування, а з іншого – включення індивідуального суб'єкта у певне ціле, що й забезпечує набуття спільності, виступають інтерпретація та ідентифікація. Тобто вони забезпечують цю функцію безвідносно того про яку предметно специфічну психологічну інтерпретацію терміну мотивація йде мова, чи то загально-психологічну, чи соціально-психологічну. В свою чергу, підставою розрізнення власне інтерпретації та ідентифікації виступає уявлення про принципову відмінність стратегії їх реалізації. Зокрема, видається логічно не суперечливим, що ідентифікація розгортається за принципом миттєвого схоплення (утворення) зв'язку, в той час як інтерпретація навпроти – послідовного. Інакше – якщо інтерпретація дискурсивна за своєю суттю, то ідентифікація відбиває в собі протилежний спосіб інтеграції

(зв'язування) та розкривається специфікою не синтагматичних (діахронічних), а парадигматичних (синхронічних) відносин між об'єктами, що підлягають зв'язуванню. В контексті нашого дослідження об'єктами процесу ідентифікації та ідентичності як його результату виступають зміст психічного (образ) та його носій, що через ідентифікацію забезпечує утворення зв'язку з іншим носієм психічного, утворення соціально-психологічної форми організації психічного.

Подальше просування аналізу у виокремленні теоретичних передумов дослідження вбачаємо через розгляд тих факторів, що традиційно пов'язано з категорією мотив у загально-психологічному дискурсі. Керуючись усталеними поглядами щодо входження до мотиваційного дискурсу таких утворень як потреби та цінності [178-179; 262-264; 270] варто зауважити, що в практиці емпіричного дослідження вказані змінні є, до певної міри, тотожними [98; 100], проте потребують свого розмежування. Указане актуалізує проблематику цінностей, насамперед, в загально-психологічному вимірі аналізу, але його розкриття недоцільне у силу наявних обмежень до об'ємів розвідки. Тому, наразі можемо обмежитися аналізом цінностей як індивідуальних чинників, де цінності постають як значимі, піднесені над контекстом, внутрішні регулятивні утворення (до прикладу: [281]). Не вдаючись до аналізу структурних складових процесу оцінки як сукупності елементів (мова про такі елементи де цінність розуміється як: критерій – істинність, добро, краса тощо; зразок – еталон, ідеал, взірець; як результат – благо, мотив, мистецький доробок), що в різних підходах означено як цінності [178-179; 262-264; 270; 281 та ін.], але які, тим не менш складають собою специфічні утворення, наразі означимо їх як змінні ціннісного ряду узагальнення, або коротко – цінності, де вказаний термін виступає узагальненням відносно інших утворень певного ряду.

Цінності як індивідуальний чинник відносно колективної суб'єктності СВР мають специфічно проявлятися у межах різних механізмів її набуття. Зокрема, в межах соціального механізму утворення спільності цінність постає як прескрипція, але таке означення потребує її розмежування в площинах регуляції індивідуально-

мотиваційної та культурно-суспільної сфер активності. В проблематиці емпіричного вивчення означене розуміння увиразнюється усталеним розмежуванням індивідуальних та культурних цінностей [61; 257-259; 262-264; 281-286 та ін.]. В межах соціально-психологічного дискурсу – проблематиці чинників соціальної поведінки, що розробляється через такі конструкти як ціннісні орієнтації [86] чи ціннісні настанови [231].

Певна еволюція конструктів ціннісного ряду узагальнення полягає у спробі їх приведення до взаємозалежної несуперечної системи, де цінності виступають певними диспозиціями особистісного рівня регуляції соціальної поведінки у межах тої чи іншої соціальної практики [61; 100; 179; 281]. Звідси, допомога як соціальна практика в умовах вітчизняної дійсності постає у двох формах організації – у формі соціальної роботи при організації інститутами держави, та у формі суспільного руху при організації інститутами громадянського суспільства. Означене уможливило уточнення специфіки прояву цінностей в межах культурного механізму набуття спільності. Зокрема, в контексті поступального розвитку соціальної практики цінність може виступати в двох розрізах. Так, вона має бути реалізована соціальним суб'єктом на момент досягнення результату діяльності. В такий спосіб задано вектор інституалізації соціальної практики, де цінність функціонує як суспільний ідеал, що регулює практику відносно бажаних цілей (чим співвідносна до підструктури задачі ВД). З іншого боку, цінність має безпосереднього практикуватися під час реалізації активності (чим співвідносна до підструктури мотивації ВД). Практикування цінності розкриває її як складову інтерсуб'єктивного простору спілкування та взаємодії, де вона виступає у ролі своєрідного опосередковуючого елемента, за допомогою якого в цей простір виражаються змісти психічного, а отже цінність постає як культурне утворення. Відтак, цінності як культурні надбання виступають базисом ідентифікаційного процесу в межах культурного механізму набуття спільності.

Специфіку прояву цінностей в прескрипційному механізмі утворення зв'язку може бути розкрито відносно конструкту референтна спільнота, що постає носієм

цінності. Відповідно, ідентифікація з референтною спільнотою (готовність діяти «від її імені/ в її ім'я»), виступає у якості основи прескрипційного механізму утворення спільності та впливає на переживання обов'язку/ тиску як смислових корелятивів спільності.

З означеного можливо зауважити важливу специфічність колективної суб'єктності СВР. Так, оскільки саморефлексія як параметр колективної суб'єктності виступає складовою третьої критеріальної ознаки [115], то цим припускається, що вона уможлиблюється лише після досвіду реалізації спільнотою певної активності, яка й виступає одним з предметів рефлексії. Водночас, оскільки діяльність з надання допомоги завдана рівнем міжіндивідуального зв'язку та не є потенційною формою суб'єктності, то саморефлексія як чинник колективної суб'єктності має розгортатися до активності. Дане обґрунтування дозволяє ствердження, що колективна суб'єктність СВР реалізується через спільність, що характеризує не внутрішньо-груповий зв'язок між волонтерами, а внутрішньо-груповий зв'язок з іншою спільнотою. Інакше – характерною особливістю колективної суб'єктності СВР відносно прескриптивного механізму утворення спільності виступає заданість внутрішньо-групового зв'язку специфікою зв'язку між-групового. Оскільки та чи та ідентифікація людини пов'язана з її готовністю долучитися до ВД та, відповідно, виконувати соціальну задачу СВР, то змістовна складова індивідуальної ідентичності у соціальній її конкретизації виступає у якості окремого соціально-психологічного чинника ВД.

Зауважимо, що до «соціокультурного» контексту як вагомого чинника ідентифікації звертаються й інші дослідники цього феномену. Так, до прикладу, В. Острова [170] акцентує на думці Н. Чепелевої щодо погодження індивідуальної історії з соціокультурним контекстом, історією країни, культури, суспільства, що дозволяє усталено відчувати та узгоджувати з ним як особисту так й соціальну ідентичності [224]. У випадку з СВР йдеться про своєрідну «концентрацію» соціокультурного контексту до форми соціокультурної (соціальної) ситуації (як

певного стану країни, суспільства, моменту історії, сьогодення та майбутнього) з якого й витікає специфіка колективної суб'єктності СВР.

Аналіз прояву цінностей як індивідуального чинника дозволяє виокремити деякі аспекти специфіки колективної суб'єктності СВР. Так, загалом, суттєвою ознакою колективної суб'єктності СВР виступає вплив спільності на специфіку міжіндивідуального зв'язку на рівні волонтер ↔ реципієнт, проте обумовленість між-груповим зв'язком на рівні волонтер ↔ спільнота.

Змістовна конкретизація цього висновку припускає виокремлення сукупності змінних, через які можливо експлікувати безпосередні параметри характеристик спільності. Так, специфіка міжіндивідуального зв'язку припускає виокремлення усталених соціально-психологічних характеристик волонтерської допомоги як діяльності, які буде конкретизовано в межах емпіричної моделі дослідження спільності. Іншою особливістю колективної суб'єктності СВР є її пов'язаність процесом ідентифікації як внутрішньо-суб'єктним процесом, на основі якого розгортається утворення спільності. Цінність як індивідуальний та/ або культурний чинник дозволяє зауважити специфіку взаємозв'язку між індивідуальною та колективною суб'єктністю.

Окремого, більш детального розкриття потребує специфіка внутрішньо-суб'єктного процесу набуття спільності – ідентифікації, адже ми припускаємо, що саме її стилеві аспекти здійснюють визначальний внесок у впливі на індивідуальні особливості надання допомоги волонтерами СВР в межах їхньої ВД.

1.3. Соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту

Як випливає з загально-психологічного дискурсу індивідуально-стильових особливостей людини – індивідуальні відмінності в психологічному дискурсі, як правило, узагальнюються в терміні «стиль» як інтегральній характеристиці

індивідуальності [50; 248-249]. При цьому, у більш предметному заломлені мова може йти про стилі діяльності, стилі спілкування [230], стилі лідерства [53], стилі прийняття рішення [52] тощо. Загалом, про індивідуальні аспекти організації та протікання певної активності. Поняття ж ідентичність як результат ідентифікації, що в такому розумінні розглядається Т. Андрущенко, Н. Губою, А. Коваленко та ін. [9; 24-26; 60-61 та ін.], розкриває уявлення відносно відмінностей протікання цього процесу. Відповідно, процесуальна площа ідентифікації зміщує акцент аналізу з типологічно-видових відмінностей ідентичності на специфіку її динамічних аспектів та потребує диференціації способів протікання ідентифікації та розкриття стильового їх розмаїття. Для розуміння ідентифікації як внутрішньо-суб'єктного процесу набуття спільності та виокремлення впливу її стильових аспектів на специфіку колективної суб'єктності СВР потребуємо аналізу співвідношення конструктів ідентичність ↔ ідентифікація, а також похідних від них понять [45; 47; 60-61; 104-105; 215-219; 236-239 та ін.].

Загалом ідентифікація постає як процес встановлення тотожності – ототожнення, та/ або оцінка міри подібності. Водночас, можливо виокремити ряд підходів до конкретики розуміння ідентифікації. Так, при переважанні когнітивної складової конкретизації йдеться про розуміння ідентифікації як процесу категоризації або породження значення, де предметна складова ототожнення специфікується в просторі таких об'єктів як поняття, образи, символи [72]. Ототожнення тут є певною основою для визначення об'єктів в межах конкретного однорідного простору їх виникнення та функціонування. Натомість, переважання соціальної складової розкриває встановлення тотожності (подібності) з соціальним суб'єктом/ об'єктом або їх окремими характеристиками. При переважанні власне психологічної складової акцент, як правило, зміщується у проблематику індивідуальності та висвітлюється в межах конструкту «Я-концепція» через питому вагу ідентичності як вже наявного результату.

Як відомо, ідентичність розроблюється, насамперед, через виокремлення її видового розмаїття, а також через такі похідні як статус і стиль ідентичності. В дослідженні видового розмаїття існує згода щодо відсутності усталеного розуміння співвідношення видів ідентичності, а також загально прийнятого критерію їх виокремлення. Зокрема, П. Горностаєм [57] зауважено особистісну, рольову, соціальну, групову, гендерну, лінгвокультурну, професійну ідентичності. Н. Губою [60-61] укорінено у практику емпіричного дослідження, насамперед, професійну та гендерну ідентичності як результат процесів самооцінювання та самоставлення у ідентифікації. В. Васютинським [45; 47] у практиках емпіричних досліджень аналізуються такі види ідентичності як соціальна, національна, локальна. Л. Спіциною [197; 288] обґрунтовується та досліджується питання організаційної ідентичності в контексті організаційної культури.

Натомість, в питанні диференціації уведеного Дж. Марсія терміну «статус ідентичності» усталено виокремлено обмежений перелік видів: – передчасної, дифузної, мораторію та досягнутої ідентичності [271]. Через статус ідентичності стадіально обрисовується процес його формування, а перебування суб'єкта процесу на тій чи тій стадії постає як усталена характеристика суб'єкта (особистості, «Его», «Я-концепції», «Самості»), яка виступає передумовою та суттєвим чинником принаймні соціальної ідентифікації, а не її результатом. За означеного ідентичність власне й мислиться як структурна констеляція різного роду психологічних утворень, до прикладу – потреб, здібностей, переконань, досвіду [84]. Таке розуміння ідентичності унеможливорює її співвідношення з ідентифікацією як ототожненням.

Аналіз джерел [55-57; 92; 96-97] показує, що уявлення про статус ідентичності покладено в основу виокремлення її стильових аспектів. Зокрема, у моделі стилів ідентичності М. Берзонські вирізняє три стилі прийняття рішення в ситуації особистісного (релевантного ідентичності) вибору. Інформаційний (співвідносний мораторію на ідентичність) – схильність отримати якомога більше інформації; нормативний (передчасна ідентичність) – схильність керуватися усталеними

нормами; дифузний (дифузна ідентичність) – схильність приймати рішення за розвитком ситуації або відкладати його прийняття; досягнута ідентичність в даній моделі есплікується характерним співвідношенням інформаційного стилю та характеристиками конструкту «здатність дотримуватися власних переконань» [92-94; 245].

Підсумовуючи, можемо констатувати, що взаємозв'язок понять ідентичність ↔ ідентифікація припускає принаймні два підходи до розуміння. В першому ідентичність є вихідна умова, що суттєво впливає на протікання когнітивних процесів, зокрема й ідентифікації. В другому – кінцевий результат ідентифікації як когнітивного процесу. За другого розуміння проблематичним є означення, хто виступає суб'єктом ідентифікації. Водночас, для нашого дослідження важливим є саме другий аспект розуміння ідентифікації як певного процесу, результатом якого виступає набута ідентичність та спільність як характеристика утвореного у такий спосіб зв'язку, оскільки таке розуміння дозволяє ставити питання про індивідуальні відмінності між способами ідентифікації. З чого стає необхідним позначити можливі джерела відмінностей. В першому приближенні джерелами відмінностей можуть виступати: – предмет оцінки; спосіб оцінки; об'єкти оцінки. Втім, якщо йдеться про ідентифікацію як ототожнення та/ або оцінку міри подібності, то зрозуміло, що ступінь подібності й є предметом оцінки, в той час як способом оцінки є порівняння. В ідентифікації предмет та спосіб є усталеними, натомість, джерелом варіативності має слугувати відмінність між об'єктами оцінки, які існують у формі змісту психічного, опосередкованого та вираженого у інтерсуб'єктивний простір спілкування та взаємодії різними способами узагальнення – за допомогою образу, слова, поняття, знаку тощо. Отже, можемо уточнити – варіативність забезпечено не самим розмаїттям об'єктів (змістів-образів), а способом їх завдання (утворення, конститування).

Виокремлення образу (як посередника, що узагальнює зміст психічного) у якості однієї зі сторін ідентифікації за необхідністю узалежнює процес її (ідентифікації)

протікання від характеристик цього образу, де він постає у якості об'єктної сторони ідентифікації. Якщо варіативність пов'язана з утворенням змісту, то означення її стильових аспектів припускає виокремлення сукупності не однорідних процесів. Перший вид процесу яким забезпечено створення об'єктної сторони ідентифікації не потребує аналізу для виокремлення, адже є усталеним для цього предметного поля (де ідентифікація насамперед когнітивний процес) та номінується як категоризація. Зокрема, це увиразнено не лише в когнітивній складовій конкретизації, але також й в соціально-психологічній. Так, зокрема на думку П. Горностає [57], на яку ми спираємося, можливо зауважити, що видова специфіка ідентичності пов'язана зі специфікою об'єкта, з яким набувається тотожність – як то роль, статус, спільнота тощо. При цьому зрозуміло, що вказані варіації об'єкта для суб'єкта ідентифікації дані у формі певних змістів психічного, що узагальнюються у формі образу (або інших посередників, які власне опосередковують вираження змісту в інтерсуб'єктивний простір спілкування або активності, що дозволяє їх практичне дослідження через конструкт образ як їх своєрідне узагальнення). Тут категоризація постає як номінація (класифікація, позначення, віднесення) одиничного об'єкта, як виокремлення його з поміж інших в однорідному відносно них просторі (насамперед когнітивному) утворення та функціонування.

Альтернативне розуміння щодо специфіки простору утворення та функціонування об'єктної сторони ідентифікації спостерігається в побудові досліджень ідентичності (Я-концепції, особистості) Дж. Келлі, Ч. Осгудом, С. Московічі, Г. Теджфелом [265; 273; 275; 289 та ін.]. Особливістю, що поєднує ці доволі своєрідні підходи є методологічна специфіка, адже припускається певна «кластеризація» психічного на неоднорідності семантичної природи, які й специфікують процес категоризації як встановлення міри подібності між об'єктами порівняння (між суб'єктом ідентифікації та об'єктом/ образом). Втім, концепція «репертуарних ґрат» Дж. Келлі [265], де кластерами є особистісні конструкти й категоризація припускає розкриття специфіки одного «конструкту» через інший, все

ж тяжіє до першого її розуміння, коли об'єкт ідентифікації та критерій його оцінки онтологічно однорідні. Водночас, в підходах, ґрунтованих на варіаціях «семантичного диференціалу» припускається, що «категорії» вибудовуються за принципом оцінки «стимулу» в просторі певної шкали. Як показують дані досліджень [182-183; 187; 265; 275; 289 та ін.], існує обмежений перелік не специфічних до стимулів шкал, де все розмаїття стимулів може бути оцінено за кінцевим їх переліком. Зокрема, Ч. Осгудом виокремлено три базових шкали: – сила; активність; оцінка [275]. Звертає увагу, що природа шкал обґрунтовується через феномен синестезії, де перенесення властивостей однієї модальності на іншу уможливорює шкалювання.

Розвиток підходу на теренах вітчизняного простору увиразнився у розбудові психосемантики як окремої дисципліни, що знайшла застосування в низці розвідок вітчизняних дослідників [40; 136; 168; 182-183; 187], де поряд з вказаними, у якості базових також виокремлюються шкали «впорядкованість-складність», «конформність» тощо [183]. В цілому ж акцент перенесено з категоризації на репрезентацію світу через категорії як значення [40; 183] які «упаковано» у сукупність семантичних просторів. Припускається, що об'єкти предметного простору конституюються значеннями як об'єктами простору семантичного. Також обґрунтовується, що мірність різних предметних просторів є величиною індивідуально залежною та описується через конструкт Дж. Келі [265] «когнітивна складність».

Можемо зауважити, що простори «семантичного диференціалу» постулюють принципову відмінність між об'єктами категоризації та значеннями як критеріями їх утворення. Через що можливо два відмінних погляди на категоризацію, де перший припускає однорідний когнітивний простір утворення та функціонування об'єктів як необхідної умови категоризації, з чим пов'язана й однорідність природи об'єктів та простору оцінки. Альтернативний припускає значення як певну шкалу (диференціал) як критерій оцінки, де його онтологія є питомо відмінною від онтології об'єкта оцінки

і відмінність обґрунтовує «шкали» як джерела виникнення (конституювання) об'єкта (образу). Семантичний простір як сукупність суб'єктивного досвіду, згуртованого у певні форми як то – категорії, значення, координати досвіду, особистісні смисли, соціальні уявлення/ значення – виступає передумовою, що конститує простір предметний.

Якщо розглядати категоризацію як процес віднесення «одиничного» до певної множини, де роль множини й виконує категорія [275], то виникає питання – як «одиничне» стає предметом віднесення, якщо в цій якості воно постає лише у зв'язку з множиною, у результаті віднесення? Дане питання можливе й на іншому рівні узагальнення. Зокрема, якщо розглядати значення (категорію) як спосіб завдання відношення об'єкта (образу) до суб'єкта (представлення образу особистості через систему особистісних смислів, [228]), чим також припускається конституювання «образу» системою значень (тут – особистісних смислів), то питання формулюється так: – як може відношення до «об'єкта» утворювати його, адже щоб бути предметом відношення «об'єкт» (образ) вже має бути конституїваним. У підсумку – проблемним є ствердження щодо конституювання предметного простору семантичним. Вірогідно, що проблематика пов'язана з змішуванням «онтології просторів» та їх атрибутивних ознак, що потребує більш питома зупинитися на розгляді специфіки семантичного простору.

Реалізація принципу «подолання постулату безпосередності» [211], водночас постулює між об'єктом (образом) та власне світом своєрідний прошарок – образ світу. Концепт семантичного простору виконує аналогічну роль, виступаючи посередником та критерієм, що не просто опосередковує даність світу суб'єкту, а є основою цієї можливості. Дана теза прямо суголосна тезі І. Канта щодо апріорно даних форм досвіду, зокрема форм чуттєвості [95]. Принципова різниця полягає в тому, що в межах психосемантичного підходу, «системи значень», на відміну від апріорних форм досвіду, є предметом безпосереднього розвитку. В проблематиці змішування атрибутивних ознак онтології різних просторів дана відмінність, напевно, й вказує

на джерело змішування, чим актуалізує питання – чи є об'єкти семантичного простору предметом розвитку?

Образно онтологія форми семантичного об'єкта (семантичної шкали, категорії-значення, особистісного смислу, простору-часу) постає як онтологія лінійки. Так, особистісний смисл метафоризується у якості п'ятого виміру, адже зумовлений системою особистісних значень як особливим смисловим полем [50; 72; 229-230]. Якщо властивість мірності приналежна предметному простору та даним в його межах об'єктам, то простір семантичний та об'єкти ним конституційовані виступають мірилом. Звідси зрозуміло, що для таких форм суб'єктивного досвіду як об'єкти семантичного простору принцип розвитку виконується специфічно, адже розвитку піддаються не тільки та не стільки об'єкти семантичного простору, скільки здатність суб'єкта оволодівати ними та застосовувати їх у такій якості. Тобто, здатність використовувати об'єкти предметного простору у якості «семантичних» через опосередковуючу активність. Так, традиційним в психології вже стало уявлення, що опосередкування знаряддями спрямоване на розвиток та оволодіння зовнішнім світом, а опосередкування знаком спрямоване на розвиток та оволодіння «внутрішнім світом» – своєю (та чужою) поведінкою й внутрішньою активністю. Через розвиток здатності конституювати знаки як об'єкти семантичного простору людина оволодіває «суб'єктом психічної активності» та робить його предметом розвитку. Зрозуміло, що при цьому семантичний об'єкт (семантичної шкала, категорія, значення, координата, простір-час) виступають своєрідними посередниками, що через узагальнення виражають зміст психічного в інтерсуб'єктивний простір спілкування та/ або взаємодії, а отже мають відображати на собі специфіку впливу спільності на у такий спосіб зумовлений зміст.

Можемо узагальнити – означені простори не пов'язані прямолінійно й можуть заміщуватись. Проте з такого узагальнення виникає питання – якщо «семантика» задає не сам об'єкт (зміст), а його значення для суб'єкта, то який простір задає сам об'єкт (як зміст), а також – у якому відношенні до цих просторів перебуває суб'єкт

ідентифікації? Та у підсумку – чи є означені «сутності» – образ, «зміст», значення, суб'єкт ідентифікації – «об'єктами» окремих просторів? Зокрема, дотримання принципу опосередкованості припускає, що суб'єкт ідентифікації, який у інтрасуб'єктивному просторі присутній у якості необхідної умови цього простору, а у інтерсуб'єктивному просторі постає як образ «Я» («Я-концепція») має бути конститутованим відмінним від образу світу як форми семантичного об'єкту простором. Втім, зважаючи на принцип «леза Оккама», який приписує не плодити зайвих сутностей без крайньої на то необхідності, доречно мовити не про інший опосередковуючий елемент як окремий простір (об'єкт з окремою, специфічною онтологією), а про можливість «опосередковуючого» простору породжувати (конституювати) об'єкти з різною функцією в його межах. Звідси стають важливими як потенційна неоднорідність структури «опосередковуючого простору», так й його здатність до само модифікації як необхідні умови можливості породження «продуктів» різного роду. Тоді спільність як характеристика соціально-психологічної форми організації психічного може розумітися як своєрідна складова інтрасуб'єктивного (опосередковуючого) простору, що виконує функцію його модифікації і з необхідністю має позначатися на змістах, які продукуються у такий спосіб модифікованому способі організації психічного. У термінології І. Канта [95] вище наведене твердження можливо сформулювати наступним чином: спільність у своєрідний спосіб афіціює трансцендентальну єдність апперцепції як необхідну умову будь якого досвіду.

Відомо, що в межах дискурсу психосемантики структуру суб'єктивного досвіду розкрито через концепт «образ світу». В межах останнього диференціюється три ієрархічні рівні: – поверхневий (перцептивний світ); заглиблений – семантичний (картина світу); ядерний – амодальний рівень (образ світу у вузькому значенні) [182]. За означеного образ світу й постає опосередковуючим простором, що породжує (конститує) об'єкти (змісти) з різною онтологією. Звертає увагу, що за концептом образ закріплено гранично широке розуміння [211], що дозволяє розуміти його як

узагальнюючий для об'єктів як семантичного, так й предметного просторів. При цьому, важливою характеристикою опосередковуючого простору виступає «амодальність» (яку можливо розуміти як своєрідний вид «абстрактності», яку слід тлумачити як приналежну дійсності, а не окремим складовим опосередковуючого простору. Модальність (конкретність) образу забезпечується (породжується) через опосередкування, та є специфічним його «продуктом». Звідси, через характеристику аmodalності можливо розрізняти семантичний та предметний простори як супідрядні за відношенням до узагальнюючого їх. Зокрема, модальність є критично значущою саме для об'єктів предметного простору, в той час як її виокремлення для об'єктів семантичного простору є проблематичним. Навпроти, об'єкти останнього «воліють поводитись» як окремі, якісно специфічні, власне відірвані від сенсорного апарату модальності. До прикладу, як модальності осмисленості, істинності, добра, краси, справедливості, можливості, дійсності, необхідності тощо.

Слід припустити, що характеристика аmodalності/ абстрактності та пов'язані з її вимірюванням одиниці розкривають спроможність певного об'єкта (змісту) бути основою/ конституювати інший. Відповідно – рівень аmodalності об'єкта (змісту) співвідносний до спроможності конституювати інші об'єкти (змісти).

Відмінність між ідентифікацією та категоризацією (як конституюванням об'єктів), полягає в тому, що у випадку ідентифікації конституюваний об'єкт порівнюється з суб'єктом, а не з іншим об'єктом (образом). Категоризація як насамперед когнітивний процес, тут виступає як основа та складова ідентифікації в частині конституювання об'єктів первісно безвідносних до суб'єкта. Звідси, об'єкти (змісти) інтрасуб'єктивного простору, мають розрізнятися в частині їх можливості віднесення до суб'єкта, де одні виступають предметами безпосереднього віднесення, а інші – його підставами. При цьому, рівень аmodalності має корелювати з «спроможністю» об'єкта виступати у якості підстави (критерію), а критерій виступати корелятом значущості (як одиниці вимірювання внутрішнього простору) для суб'єкта. Тоді зрозуміло, що в категоризації як складовій конституювання

значимість безвідносна суб'єкту, а наповнюється змістовним навантаженням відносно інших об'єктів суб'єктивного досвіду.

Відповідно, коли значимість завдана суб'єктом, то має йтися й про відмінний від категоризації процес. Також слід уточнити, що категоризацію можливо розуміти як конституювання об'єкта в полі онтологічно (предметно) з ним однорідних. За протилежної умови теж доцільно вести мову про відмінний процес. Пошук можливостей означення вказаних процесів, а також виокремлення специфіки на вказаних критеріях диференціації й дозволяє розкрити джерела стильових аспектів ідентифікації.

Структурованість суб'єктивного досвіду припускає можливість вивести диференціацію процесів конституювання об'єктів (змістів) в опосередковуючому просторі. Так, категоризація є співвідносною до перцептивного світу як поверхневого рівня структури. Звідси, конституюваний на цьому рівні об'єкт (зміст) є частиною предметного простору, а сам простір – умова категоризації. Можливо спрощено увиразнити специфіку категоризації як пошук відповіді на запитання «хто/ що це?». Тоді спрощене увиразнення специфіки іншого процесу зосереджено в питанні «який/ яка/ яке це?», а сам процес співвідносний семантичному рівню структури. Оскільки він припускає вплив на конституювання об'єкта предметного простору в полі об'єкта простору семантичного (онтологічно відмінного), то його специфіка розкривається як процес узгодження зі зразком та/ або критерієм (з об'єктом семантичного простору). Звідси, оскільки йдеться про завдання значущої властивості об'єкта (образу), але джерело значущості все ще зосереджено в полюсі образу світу, то сам процес доречно позначити терміном «предикація». Слід зауважити, що вказане не розкриває проблематики процесуальних аспектів конституювання об'єктів семантичного простору.

Питання «що це робить?» унаочнює спрощене увиразнення специфіки ядерного рівня структури. Зосередження на характеристиках активності об'єкта (образу) створює основу переходу у статус явищ та втрату об'єктності/ предметності. Звідси,

зміст відмінного від категоризації та предикації процесу конституювання охоплюється терміном «феноменологізація», а сам простір та його об'єкти й постають як феноменологічний.

Сукупність означених зауваг створює можливість у якості альтернативного до категоризації вирізнити процес упредметнення в тому поняттєвому навантаженні терміну, що закріпилося за ним в межах загально-психологічної теорії діяльності. Далі, оскільки в предикації мова йде про приведення до зразка, то зміщення полюсу значущості в площину суб'єкта ідентифікації у якості альтернативного предикації процесу конституювання дозволяє означити ідеалізацію. Відповідно, альтернативним феноменологізації постає процес «суб'єктивізації», адже в його межах відбувається приписування значущому для «Я» об'єкту активності суб'єктних характеристик (зокрема й виокремлених В. Татенком у якості основних – самодетермінації, волі, «авторства» тощо [203]).

Вказані у якості альтернативних процеси постають у якості джерел індивідуально-стильових аспектів ідентифікації. Відповідно, якщо ідентифікація розгортається на базі стратегії синхронії, то наразі питання полягає в тому, чи є вона «чутливою» до специфіки стильових аспектів конституювання «об'єктів» (сторін) ідентифікації? Далі, за ствердної відповіді, оскільки для ідентифікації важливим параметром є полюс завдання значущості, адже саме ним специфікується альтернативність як процесів конституювання так й результатів ідентифікації, то питання конкретизується наступним чином. Чи можливо виокремити специфічні характеристики в конституїтованих об'єктах (образах), що були б релевантні впливу на ідентифікацію? Враховуючи, що, як уже неодноразово наголошувалось – категоризація це співвідношення одиничного з певною множиною, то у випадку завдання значущості на полюсі суб'єкта роль множини й виконується суб'єктом. Значить одиничність тут виступає у якості специфічної характеристики об'єкта. Тоді питання знову можливо конкретизувати – чи об'єкт в ідентифікації виступає

виключно як одиничний, чи навпроти – ідентифікація з конкретним, загальним, одиничним це принципово різні типи ідентифікації?

Окреме питання – обґрунтованість співвіднесення цих характеристик об'єкта-образу зі стильовими аспектами ідентифікації. Конкретніше, обґрунтованість твердження, що: – ідентифікація з конкретним – упредметнення; з загальним – ідеалізація, з одиничним – осуб'єкчення. Й, відповідно – висновку, що ідентифікація з загальним-конкретним-одиничним є окремою основою стильових аспектів ідентифікації. Уточнення означеного можливо досягти через співвідношення цих характеристик з наявною вертикальною структурою образу світу та відповідними йому просторами – предметним, семантичним, феноменальним. Тоді вірогідне ствердження, що ідеалізація це не стільки ідентичність на основі загального, скільки на основі характеристик об'єктів семантичного простору – нескінченності та незмінності (як основа взірцевості). Відповідно, речова (предметна) втіленість та конкретність об'єктів предметного простору – основа ідентичності на базі конкретного. Характеристики об'єктів феноменального поля є основою ідентичності на базі одиничного, де атрибутивною характеристикою цього простору попередньо можливо виокремити процесуальність.

Розкриття основи виокремлення та диференціації стильових аспектів ідентифікації дозволяє виокремити сукупність різнорідних процесів які її забезпечують, що складає собою теоретико-методологічну основу для перевірки твердження, що стильові аспекти ідентифікації здійснюють свій внесок в специфіку колективної суб'єктності СВР.

Висновки до першого розділу

У розділі, відповідно до мети та першого завдання дослідження обґрунтовано теоретико-методологічні засади дослідження соціально-психологічних та

психологічних чинників волонтерської діяльності волонтерів суспільного руху з надання допомоги. А саме:

1. Виокремлення та обґрунтування соціально-психологічних аспектів понять волонтерська діяльність та суспільний волонтерський рух дозволяють розглядати ВД як складну соціально-психологічну активність, а суспільний рух як велику соціальну організовану групу.

2. Взаємообумовленість різних аспектів визначень волонтерства у їх співвіднесенні з рівнями реалізації ВД дозволяє об'єднати різні аспекти визначень та розуміти волонтерство як цілісний континуум складно організованої діяльності. При цьому, рівні реалізації діяльності може бути приведено у відповідність до систематики об'єктів соціально-психологічного вивчення.

3. Аналіз проблематики місця суспільного руху в межах соціально-психологічної систематики дозволяє обґрунтувати розуміння суспільного руху як великої організованої групи, що пов'язана окремим видом суспільного зв'язку та критерієм виокремлення якої є поняття соціального завдання як сукупності соціальних умов та цілей колективної активності, яка реалізується в колективній суб'єктності.

4. Аналіз розвитку поняття колективна суб'єктність у межах вітчизняного соціально-психологічного дискурсу дозволяє розкрити специфіку його становлення в межах вітчизняної соціальної психології та виокремити відмінність контекстів аналізу, в межах яких проблема колективної суб'єктності набуває розвитку та обґрунтування. Зокрема, показано, що перевага може надаватися розкриттю вихідних вимог колективності через проблематику спілкування, або суб'єктності через проблематику активності.

5. Специфіка колективної суб'єктності суспільного волонтерського руху як великої соціальної групи знаходить своє розкриття в межах холістичного підходу до розуміння колективної суб'єктності, де «ідея цілого» дозволяє обґрунтувати зв'язок між волонтерами у якості соціально-психологічного чинника через характеристику спільності (як форми організації цілого), а колективна суб'єктність знаходить своє

обґрунтування як динамічний аспект спільності. При цьому, суттєвою ознакою специфіки колективної суб'єктності СВР є вплив спільності на особливості між-індивідуального зв'язку на рівні волонтер-реципієнт, а також й обумовленість між-груповим зв'язком на рівні волонтер-спільнота.

6. Розуміння соціально-психологічних та психологічних чинників ВД як взаємопов'язаної системи, специфіка зв'язку в якій впливає на характеристики ВД волонтерів СВР знаходить своє обґрунтування через узагальнення у терміні «спільність». Змістовне навантаження цього терміну розкривається як характеристика утвореного в просторі соціально-психологічної взаємодії зв'язку, що увиразнює (характеризує) в собі: з одного боку – специфіку набуття та функціонування такого зв'язку; з іншого боку – специфіку того «цілого», що утворилося внаслідок зв'язку.

7. Спільність як сукупність чинників ВД може бути розкрито через її параметри. Указані параметри може бути конкретизовано такими чинниками як цінності (як психологічні чинники) та показники й особливості ідентичності (як соціально-психологічні чинники) у їх взаємообумовлені та впливі на характеристики ВД з надання допомоги. Указані параметри потребують подальшої конкретизації у ході розробки програми емпіричного дослідження.

8. Суттєвим соціально-психологічним чинником, що входить в структуру спільності у якості окремого компоненту є параметр стилю ідентифікації. При цьому, стильові аспекти ідентифікації розуміємо як особливості внутрішньо-суб'єктного процесу набуття спільності (що в характеристиці єдності розкривається як ідентичність).

9. Варіативність стильових аспектів ідентифікації може бути узалежнено від специфіки процесів конституювання об'єктної сторони ідентифікації. Неоднорідність процесів утворення об'єктної сторони ідентифікації обумовлено полюсом завдання значимості на образі (об'єкті ідентифікації).

Представлені в розділі матеріали дозволяють вирішити перше з завдань нашого дослідження та слугують основою для розробки емпіричної програми дослідження системи чинників волонтерської діяльності з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту.

Результати дослідження, які представлено у розділі 1, знайшли відображення в таких публікаціях автора:

Публікації у фахових наукових виданнях:

1. Коваль Г. В. Волонтерський рух на підтримку АТО: актуальність та специфіка як об'єкту соціально-психологічного аналізу. *Технології розвитку інтелекту*. 2016. Т2. №4 (15).
2. Коваль Г. В. Волонтерство як складний соціально-психологічний феномен. *Технології розвитку інтелекту*. 2017. Т2. №6 (17).
3. Коваль Г. В. Волонтерська допомога як специфічна соціально-психологічна активність. *Технології розвитку інтелекту*. 2017. Т. 2. № 7(18).
4. Коваль Г. В. Поняття організованість як критерій класифікації волонтерської діяльності. *Психологічні перспективи*. 2017. №30. С. 63-74.
5. Коваль Г. В. Модель спілкування в дослідженні і виокремленні специфіки колективної суб'єктності. *Проблеми сучасної психології*. 2018. №2(14). С. 50-60.
6. Коваль Г. В. Суспільний рух як предмет соціально-психологічного аналізу. *Психологічні перспективи*. 2018. №31. С. 141-152.
7. Коваль Г. В. Специфіка поняття «колективна суб'єктність» у вітчизняній та пострадянській соціальній психології. *Наукові студії з соціальної та політичної психології*. 2018. № 42(45). С. 103-112.
8. Спіцина Л. В., Коваль Г. В. Соціально-психологічні аспекти мотивації волонтерської допомоги. *Наукові студії з соціальної та політичної психології*. 2018. №41(44). С. 57-67.

Тези на конференціях апробаційного характеру:

1. Коваль Г. В. Соціально-психологічні аспекти визначення волонтерства. *Інтегративна психологія: теорія і практика*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (12-13 квітня 2017 року, м. Запоріжжя). ЗНУ, 2017. 106с. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. С. 20-25.
2. Коваль Г. В. Соціально-психологічні чинники інституалізації волонтерства АТО. *Технології роботи психолога в організації*. Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (19-20 жовтня 2017 року, м. Запоріжжя). ЗНУ, 2017. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. С. 62-63.
3. Коваль Г. В. Колективна суб'єктність як динамічний аспект спільності. *Інтеграційні можливості сучасної психології та шляхи її розвитку*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (18-19 жовтня 2018 року, м. Запоріжжя). ЗНУ, 2018. С. 13-14. Запоріжжя: ЗНУ, 2018. С. 13-14.
4. Коваль Г. В. Спілкування як соціально-психологічна взаємодія. *Молода наука-2018*. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених. Запоріжжя : ЗНУ, 2018. Т.2. 350 с. С. 309-311.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

У розділі висвітлюється питання методичного забезпечення та організації емпіричного дослідження специфіки СВР в соціально-психологічному впливі на ВД. Подається формально-змістовна модель емпіричного дослідження та розкриваються шляхи її змістовного наповнення параметрами ознак та методичним інструментарієм їх вимірювання. Обґрунтовується добір методичного інструментарію, описується програма емпіричного дослідження соціально-психологічних чинників ВД, що містить його основні етапи та характеристики вибірки.

2.1. Теоретико-методичні аспекти емпіричного дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту

Для виокремлення специфіки внутрішньо-групового зв'язку між волонтерами СВР шляхом параметризації спільності як його характеристики необхідно враховувати два моменти: – вплив спільності на особливості міжіндивідуального зв'язку на рівні взаємодії волонтер ↔ реципієнт та волонтер ↔ волонтер; обумовленість спільності між-груповим зв'язком на рівні волонтер ↔ спільнота. Змістовна конкретизація цього ствердження припускає виокремлення сукупності змінних, через які можливо дослідити систему соціально-психологічних та психологічних чинників ВД.

Викладені в попередньому параграфі результати аналізу показують, що змінні, які релевантні до спільності (та колективної суб'єктності як її динамічного аспекту) може бути згруповано у сукупність принаймні з трьох блоків (див. рис. 2.1.). А саме:

1. Змінні, які характеризують волонтерство як діяльність й тим самим дозволяють реконструювати її індивідуальні чинники (ці змінні виступають як усталені соціально-психологічні характеристики ВД);
2. Змінні, які в контексті дослідження специфіки соціально-психологічного впливу на ВД виступають у якості загальних, піднесених над контекстом індивідуальних чинників, що розкривають специфіку власне психічного впливу на ВД (виступають у якості психологічних чинників);
3. Змінні, які розкривають уявлення про ідентифікацію як внутрішньо-суб'єктний процес, що виступає складовим механізмом набуття спільності (ці змінні дозволяють отримати показники ідентичності та ідентифікації як окремих соціально-психологічних чинників, що не зводяться до змінних ціннісного рівня узагальнення як психологічних чинників).

Інша підстава такого угруповання змінних та їх ознак може бути обґрунтована виходячи з уявлення, що специфіка соціально-психологічного впливу значною мірою пов'язана з внутрішньо-суб'єктним процесом набуття спільності – ідентифікацією та її стильовими характеристиками.

Параметризація конструкту ВД (шляхом виокремлення вимірюваних характеристик, які усталено її характеризують та, тим самим вирізняють надання допомоги від інших видів діяльності та інших видів допомоги) дозволяє отримати сукупність числових значень, що репрезентують дану діяльність через виявлення кореляційних зв'язків (їх форми, напрямку та щільності) за відношенням до параметрів, що репрезентують індивідуальні (психологічні) чинники такої діяльності (цінності). Інакше, цінності на рівні міжіндивідуального зв'язку, мають проявляти себе через кореляційний зв'язок між індивідуальним чинником та характерними властивостями ВД, до якої він власне спонукає.

Варто також зауважити, що через такий конструкт як культурні цінності можливо опосередковано репрезентувати міжгруповий зв'язок, що репрезентує волонтерську спільноту через характеристики волонтерства як суспільної практики. Культурні цінності як стійкі регулятивні утворення, що регулюють волонтерство на рівні практики, дозволяють отримати показники цього аспекту волонтерства й, відповідно, його подальший порівняльний аналіз з числовими показниками інших блоків змінних.

Іншим аспектом, за допомогою якого можливо виокремити характеристики не між-індивідуального, а внутрішнього-групового зв'язку між волонтерами СВР є підхід до виокремлення волонтерства не як суспільної практики, а як спільноти. Розгляд волонтерства як спільноти припускає виокремлення низки спільнотних характеристик, які, насамперед, релевантні вже не до регуляційних аспектів волонтерської практики, а співвідносні до ідентифікаційних характеристик спільноти (відповідають на питання – «хто ми», волонтери) й у такий спосіб репрезентують характеристики внутрішньо-групового зв'язку між волонтерами СВР як членами волонтерської спільноти та розкривають специфіку власне соціально-психологічного впливу на ВД.

Числові значення психосемантичних характеристик образу «волонтери» (шляхом застосування загальноприйнятих процедур первинної описової статистики), створюють своєрідний числовий критерій для обґрунтованого поділу загальної вибірки на підгрупи, що забезпечує можливість використання статистичної моделі знаходження впливу на варіативність досліджуваних змінних у залежності від рівня градації чинника (незалежної змінної). В нашому дослідженні дана статистична модель аналізу даних необхідна для виявлення вираження (переважання) стильових характеристик ідентифікації як змінних, що виражають специфіку колективної суб'єктності СВР.

Окрім того, якщо отримані дані відповідають критеріям процедури факторного аналізу, то у результаті ми можемо отримати факторну структуру компонент, які

показують вплив на варіативність досліджуваних ознак та спів ставити вклад тої чи тої констеляції чинників ВД у безпосереднє здійснення допомоги волонтерами СВР. Також, на основі встановленого у кореляційному аналізі конкретного профілю індивідуальних цінностей волонтера можливо встановлення специфіки взаємозв'язків між ними та параметрами ідентифікації, що забезпечує можливість перевірити чи здійснюють цінності вплив на характеристики ідентичності/ ідентифікації, а чи натомість стильові аспекти ідентифікації являють собою самостійний чинник у системі чинників ВД та впливають на цінності як чинник індивідуальної суб'єктності.

Рис. 2. 1.: Формально-змістовна структура емпіричного дослідження спільності як соціально-психологічного чинника волонтерської діяльності

Крім змістовних блоків також важливим є виокремлення «операційних» блоків, що припускають свою конкретизацію інструментарієм математико-статистичного аналізу. При цьому, виокремлювати «операційні» блоки слід як на рівні змістовних блоків, так й на рівні взаємозв'язків між ними.

Можливо схематично відобразити попередню модель емпіричного дослідження спільності як системи чинників ВД, що приймає вигляд формально-змістовної структури сукупності окремих блоків змінних, яка потребує свого подальшого

змістовного наповнення методичним інструментарієм, спрямованим на вимірювання та тестування параметрів визначених змінних. (див. рис 2.1.)

2.2. Емпіричні параметри та методичне забезпечення дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту

Параметри першого блоку моделі. Оскільки організованість СВР забезпечується за рахунок індивідуально-особистісних змінних, то для параметризації змістовної складової першого блоку формально-змістовної структури емпіричного дослідження вважаємо доцільним звернутися до даних, які усталено отримуються у результатах досліджень ВД. Тобто, до даних, які дозволяють сформувати уявлення відносно ознак, якими волонтерство характеризується та, тим самим, вирізняється від інших видів діяльності. Аналіз джерел показує, що однією з характерних особливостей ВД є високий рівень її осмисленості [91; 151] та високий рівень суб'єктивного контролю [2; 35]. Осмисленість її можемо розуміти у якості однієї з базових характеристик ВД.

Якщо звертатися до можливостей операціоналізації характеристики осмисленості через наявний у сучасній психології масив методичного інструментарію, то можливо відмітити наступне. Як правило, для забезпечення дослідження осмисленості послуговуються методикою «Смисложиттєві орієнтації» Д. Крамбо та Л.Т. Махолика (PIL) [2; 35; 91; 151; 177]. Методика PIL дозволяє експлікувати як параметри суб'єктивного контролю, так й інтерпретувати джерела осмисленості, що, відповідно, й виступають її параметрами [177]. Означене дозволяє послуговуватися цією методикою для вирішення завдань емпіричної частини дослідження – отримання показників усталених соціально-психологічних характеристик ВД.

Розгляд питання щодо виокремлення еталонних параметрів волонтерства може бути продовженим через звернення до конструкту мотивів ВД. Так, вище вже

зазначалося (див. п.1.2), що в межах цієї проблематики, як правило, застосовується дві узагальнених моделі. Ці моделі виступають тим обширом, що застосовується для подальшого виокремлення конкретних чинників, які мають вплив на здійснення надання допомоги. Одна модель диференціює волонтерську допомогу як сталу активність від власне допомоги як спонтанного акту. Інша модель послуговується уявленням про альтруїзм як окремий феномен, й, відповідно, окремий чинник допомагаючої та, ширше – просоціальної поведінки [99; 241; 244].

Означені моделі впливають й на специфіку емпіричного дослідження мотиваційних аспектів ВД (до прикладу: [151]). Зокрема, операціоналізація конструктів, які розроблено в межах теорій «норм соціального обміну» [244], дозволяє виокремити орієнтацію на ту чи ту соціальну норму при здійсненні допомагаючої активності. Загалом було виокремлено чотири варіанти такого типу норми – соціальної відповідальності, взаємності, справедливості, співвідношення витрати-винагороди [244].

Операціоналізація конструкту альтруїзм припускає його розуміння у якості однієї з базових властивостей особистості волонтера або у якості схильності до надання допомоги. Аналіз деяких методичних інструментів вимірювання альтруїзму показує, що, фактично, мовиться про вимірювання здатності (схильності) до надання допомоги. До прикладу, такий підхід унаочнено в методиках «Шкала самозвіту альтруїзму (SRA)» Ф. Раштона, «Вимірювання про соціальних тенденцій» Г. Карло та Б. Рендала [241; 244; 249; 255].

Методика «Вимірювання про-соціальних тенденцій» Карло-Рендала [249] являє собою опитувальник з 25 тверджень та дозволяє виявити шість можливих типів просоціальної поведінки та оцінити переважання певного з них у респондента. Типи просоціальної поведінки розподілені за шкалами: конформна; публічна; екстрена; емоційна; альтруїстична, де критерієм номінації є певний тип чинника, що запускає просоціальну поведінку й дозволяє вести мову також про певні види допомоги в її пов'язаності з вказаними чинниками.

Наявні на сьогодні підходи до дослідження мотиваційних аспектів допомоги як альтруїстичної та, ширше – просоціальної активності, припускають параметризацію та диференціацію допомоги загалом, а не такого конкретного виду як допомога волонтерська. Мотиваційні аспекти власне волонтерської допомоги в межах наведених параметрів конструкту «альтруїзм» специфікуватимуть її як пов'язану з емоційним та/або альтруїстичними чинниками, а в межах параметрів конструкту «соціальна норма» як пов'язану з нормами відповідальності та/або справедливості. Адже саме ці характеристики є одними з значимих для виокремлення волонтерства як безкорисної діяльності з надання допомоги. Звідси зрозуміло, що наведені підходи та пов'язані з ними методичні інструменти дозволяють зафіксувати параметри ознак, які хоч й репрезентуватимуть специфіку волонтерської допомоги, але за рахунок вирізнення від інших видів допомоги, а не за рахунок специфікації її суттєвих характеристик. Можемо виснувати, що використання емпіричних моделей дослідження мотиваційних аспектів ВД та розроблених в межах них параметрів для виокремлення усталених характеристик волонтерства навряд чи є продуктивним.

На наш погляд, один з можливих напрямів подальшого просування у виокремленні усталеного параметру ВД полягає у зверненні до більш поглиблених аспектів мотивації допомоги, які лежать в предметному полі конструкту «альтруїзм». Зокрема, однією з змістовних складових явища альтруїзму може бути відмічена така риса як схильність (здатність) до співчуття, співпереживання або емпатії [99; 102; 241; 276 та ін]. Інакше, йдеться про те, що змінну, яка, з одного боку, усталено характеризує волонтерську діяльність, а з іншого, дозволяє її операціоналізацію, може бути виокремлено не через предметне поле мотиваційних аспектів ВД, а, натомість, через предметне поле готовності до цієї діяльності.

Слід зауважити, що на сьогодні відсутнє усталене уявлення щодо взаємовідносин між поняттями альтруїзм, співпереживання та емпатія. Існують моделі, де вказані поняття перебувають не у відносинах підпорядкування, а являють собою конструкти одного рівня узагальнення й виступають як компоненти більш

загального для них поняття. Проте, оскільки наразі стоїть завдання виокремити параметр, що питомо характеризуватиме волонтерську діяльність, то навряд є доцільним вдаватися в диференційний аналіз компонент та проявів просоціальної поведінки. Варто лише акцентувати, що наразі конструкт «готовність» до діяльності використовується у якості характеристики, яка за замовчуванням має бути приналежною представникам СВР. Дана характеристика, в контексті цього дослідження, розуміється не у якості передумови надання допомоги, а у якості параметру, що має супроводжувати допомогу, оскільки вона вже надається.

Наразі, окрім осмисленості, також можемо вести мову про емпатію як інший еталонний параметр ВД. Задля забезпечення вимірювання параметрів емпатії надано перевагу опитувальнику «Міжособистісний індекс реактивності» (IRI – Inerpersonal Reactivity Index) М. Девіса. Звертає на себе увагу спроба багатофакторного підходу до моделювання цього явища, де автором вказаної методики виокремлюється, насамперед, розрізнення процесу емпатії та її результату. Загалом емпатія розуміється як «система реакцій одного індивіда на споглянуті події/ стани іншого» [250-252; 276]. Можливості цього інструменту дозволять отримати не загальний рівень емпатії як усталеної характеристики волонтера СВР, а, натомість, розкрити сукупність факторів, якими ця характеристика презентована. Це, в свою чергу, дозволяє окремо розглянути питання щодо однорідності їх вираження у взаємозв'язках з ціннісними та ідентифікаційними чинниками ВД.

Параметри другого блоку моделі. При виокремленні змінних, які уможливлують параметризацію змістовної складової другого блоку важливо ще раз уточнити вихідні засади аналізу. Насамперед, теоретичний аспект проблематики ціннісно-мотиваційних чинників потребує окремого освітлення та аналізу. Зокрема, загально/ та соціально-психологічна інтерпретації проблеми цінностей як міждисциплінарного конструкту соціально-гуманітарного знання потребують дослідження проблематики цінностей, насамперед, в загально-психологічному вимірі аналізу, та висвітлення у контексті структурних складових акту оцінки. Втім, для вирішення завдань

емпіричної частини нашого дослідження – операціоналізації конструкту «цінність» як індивідуального чинника ВД, можемо обмежитися означенням певної сукупності змінних як усталених, піднесених над контекстом внутрішніх чинників. Відповідно, не вдаючись до аналізу складових акту оцінки, можемо зупинитися на узагальненому розумінні цих складових як змінних ціннісного ряду узагальнення, або коротко – цінностей.

Дане обмеження, до певної міри, унеможлиблює емпіричний шлях виявлення тої специфіки впливу цінностей на утворення спільності, яка пов'язана з конкретизацією функції цінностей відносно певного механізму спілкування. Щоправда, таке обмеження пов'язано не лише необхідністю подальшої теоретичної рефлексії, але також й відсутністю релевантного методичного інструментарію для виявлення означеної специфіки. Так, аналіз наявних наукових джерел показує, що у конкретному емпіричному дослідженні практично неможливо відрізнити цінності як регуляційне (організуюче), культурне (безпосередньо практикуєме) та обумовлююче (через тиск або обов'язок) утворення на рівні індивідуально-мотиваційної площини регуляції. Натомість, цінності постають як утворення, що об'єднують в собі означені функції, та досліджуються як значимі, піднесені над контекстом, стабільні, регулятивні змінні (до прикладу [281]).

Операціоналізація змістовної складової другого блоку емпіричної моделі обмежена, перш за все, наявними теоретичними уявленнями щодо проблематики цінностей та можливостями методичного інструментарію виявлення та конкретизації цінностей як сталих, над контекстних чинників внутрішнього характеру. З роботи Н. Шевченко, Г. Горбань та ін. [286] актуалізуються основні наукові підходи до аналізу та емпіричного дослідження цінностей насамперед як змінних етичної свідомості. Такий статус цінностей пов'язує їх розуміння як регуляційних утворень, що здійснюють свій вплив як на рівні індивідуально-мотиваційної так й культурно-суспільної площин регуляції. Відповідно, слід враховувати наявність принаймні двох

загальних моделей дослідження цінностей – цінностей індивідуальних та цінностей культурних [257-259; 262-264; 281-286 та ін.].

Можемо відмітити, що в питанні емпіричного дослідження індивідуальних цінностей автори доходять згоди щодо існування певної усталеної тенденції розвитку методичного апарату їх вимірювання [175]. В межах цієї тенденції можливо завважити, що започатковані теоретичними розробками М. Рокича уявлення щодо розподілу між цінностями термінальними та інструментальними на сучасному етапі узагальнено в теоретичних розробках Ш. Шварца. В його напрацюваннях індивідуальні цінності постають як сталі базові культурно-універсальні типи мотиваційних утворень індивідуального рівня узагальнення [281-285]. Вказаним уявленням відповідає й методика PVQ (Portrait Values Questionnaire), яка будується на відповідних теоретичних та емпіричних розвідках. Дана методика являє собою інструмент, що дозволяє реконструювати ціннісний профіль особистості, основні модельні якості якого співмірні з іншими методиками, спрямованими на експлікацію цих же параметрів [159-161].

Емпіричне дослідження культурних цінностей (цінностей культури) в плані методичного його забезпечення дозволяє послуговуватися цілим рядом наявних на сьогодні підходів до параметризації культурних компонент як факторів впливу [257-259; 262-264]. Відмічається, що найбільш популярними та загальноприйнятими є методики «МОЦ» Р. Інлегарта, «Модуль дослідження цінностей» (VSM-2013 – Values Survey Module) Г. Хофстеде, та PVQ-R (Portrait Values Questionnaire-Revised) (остання припускає змінений ключ обробки отриманих результатів, а ніж при виявленні індивідуальних цінностей) [284]. Втім, звернення до теоретичних уявлень, які стоять за вказаними методичними інструментами, дозволяє пересвідчитися, що, в цілому, існує згода відносно розуміння культури та крос-культурних відмінностей як чинника, що має вплив на індивідуальну активність. Власне конструкт «цінності культури» й покликаний забезпечити розуміння специфіки впливу культурних (вироблених на рівні певної культури) способів регуляції найбільш значущих

аспектів життєдіяльності та соціальної взаємодії груп та індивідів в даній культурі (до прикладу: [284]).

В розрізі завдань цього дослідження описана модель розуміння цінностей релевантна до розуміння СВР, насамперед, як соціальної практики, яка здійснюється засобами громадянського суспільства. Звідси, за допомогою параметрів культурних цінностей можливо виокремити певні тенденції, що характеризують дану практику як таку. Характеристики ВД як критерій реконструкції її чинників, водночас можуть розумітися й як виразники специфіки соціально-психологічного впливу на надання допомоги волонтерами СВР рівнем між-групового зв'язку.

В світлі суттєвих характеристик ВД, що визначають її особливості в соціально-психологічному вимірі, окрему цікавість складає собою модель, що запропонована Р. Інлегартом. Як відомо, такий підхід до дослідження цінностей як крос-культурних чинників отримав своє увиразнення у масштабному багаторічному «Світовому огляді цінностей» (World value survey). В межах запропонованої моделі цінності розподілені в межах двох біполярних опозицій й складають собою своєрідний чотириполосний вимір ціннісного профілю культури. Перша біполярна опозиція вибудована через протиставлення традиційних/ раціонально-секулярних цінностей. Друга – через протиставлення цінностей самовиживання/ самовираження. Загалом, дана модель розбудована через конструкт «модернізація». Вона фіксує зміну цінностей з традиційних на раціонально-секулярні у період переходу до індустріального суспільства, та переміщення акценту у зміні цінностей від збереження до самовираження під час переходу до постіндустріального суспільства. При цьому, в межах першої опозиції моделюється ставлення переважної більшості представників певного суспільства до безпосереднього впливу на них таких інститутів як релігія, офіційна влада, який фіксуються через такі феномени як роль традицій, повага до старших, шанування сім'ї, вітчизни тощо. В межах другої опозиції в полюсі цінності виживання акцентується потяг до фінансової незалежності, накопичені ресурсів,

традиційному розподілу гендерних ролей, нетерпимості до чужого та маргінального [263].

На рівні цінностей культури, що характеризують СВР як суспільну практику, змінні передбачені цією моделлю дозволяють розглянути чи СВР як суспільна практика громадянського суспільства більш питомо пов'язана з суттєвими характеристиками ВД, чи специфікою соціальної ситуації розвитку вітчизняного суспільства, та тими завданнями, що постали перед ним у зв'язку з перебуванням у стані війни й вирішення яких власне потребувало волонтерської допомоги. Або, натомість, культурні чинники не здійснюють суттєвого вкладу у специфіку ВД СВР та є взаємопов'язаними з індивідуально залежними змінними волонтера, а не діяльності як такої.

Для збору даних, передбачених цією моделлю аналізу, зважаючи на його простоту, доцільно використати «МОЦ Р. Інглегарта».

Параметри третього блоку моделі. Для виокремлення ознак, які уможливлюють параметризацію змістовної складової третього блоку ми спираємося на результати теоретичного аналізу викладені в п.1.3. Зокрема, оскільки джерело варіативності протікання процесу ідентифікації лежить в площині способів конституювання об'єктів (сторін) ідентифікаційного процесу, то вірогідно, що параметризація та вимірювання стилів ідентифікації має будуватися на експлікації відмінностей між способами завдання (конституювання) об'єкту оцінки, а самі способи конституювання має бути виокремлено як сукупність неоднорідних процесів. Відповідно, в питанні можливостей емпіричного дослідження ідентифікації як внутрішньо-суб'єктного процесу набуття спільності волонтерів СВР, та, відповідно, соціально-психологічного чинника ВД слід виходити з наступного. А саме – необхідно звертатися до методичного інструментарію в межах якого можливо отримати вимірювані ознаки з одного боку «Я-концепції», що репрезентує в собі суб'єктну сторону ідентифікації, а з іншого – вимірювані ознаки об'єкта-образу (змісту психічного) як іншої сторони.

Звідси, окремі можливості емпіричного вивчення ідентифікації зосереджено в такому традиційному методичному інструменті дослідження ідентичності як методика «Тест 20-ти висловлювань» Куна-МакПартленда [268], адже інструкція методики припускає виокремлення значущих характеристик власного «Я» шляхом їх вербалізації. Як відомо, «Тест 20-ти висловлювань» поєднує в собі переваги як проєктивних, так й стандартизованих методик збору інформації. Класичний варіант методики спрямований на виявлення настанов відносно себе через само-опис, отримані дані піддаються подальшій обробці методом контент-аналізу, де матеріал класифікується й угруповується за відповідними шкалами з подальшою сумацією. Опісля такої обробки результат піддається змістовній інтерпретації, що залежить від теоретичних настанов дослідника та поставлених ним задач. Зокрема, у класичному варіанті для «сортування» висхідних даних запропоновано дві шкали, де критерієм виступає «об'єктність» (можливість віднести дані само-опису як характеристику визначеного, зрозумілого та усталеного кола соціальних об'єктів) чи «суб'єктність» (характеристика стосується виключно самої людини або відношення до інших) [268], що в цілому збігається з вже традиційним для психології поділом ідентичності на соціальну та особистісну.

Зважаючи на певну простоту методика знаходить можливості широкого застосування в практиці психологічного дослідження. Також відомі чисельні її модифікації. При цьому, предметом модифікації виступають як складові інструкції (кількість характеристик само-опису, як правило, зменшується, або не зазначається; модифікується відведений на виконання час), так й складові обробки зібраного матеріалу [80; 84; 131; 215]. Зокрема, зберігаючи контент-аналіз як основний метод обробки, модифікації піддаються шкали, відносно яких класифікується отриманий матеріал. Як правило, у якості шкал виступають змістовні характеристики: – «Я-концепції»; образу «Я»; соціальних та гендерних ролей; ідентичності [215], де критерії для контент-аналізу відображають в собі наявне розмаїття підходів до розуміння ідентичності та «Я-концепції».

У першому приближенні здається вірогідним, що за умови збереження класичної інструкції, використання цієї методики дозволяє вирішити завдання щодо отримання значимих вимірюваних ознак «Я-концепції» як сторони ідентифікації. Водночас більш детальний аналіз виявляє проблематичність такого оптимістичного висновку. Зокрема, аналіз джерел [60-61; 80-84; 131; 215 та ін.], показує, що відносно цієї методики можливо виокремити ряд «настанов» різного ступеню узагальнення, які не вільно припускаються на рівні засновків. А саме:

- результат отриманої ідентифікації (вербальний конструкт) є не ідентичністю, а її презентацією;

- презентована ідентичність залежить від контексту (соціального та «дослідницького») в умовах якого вона вибудовувалася;

- вербальні ідентифікаційні конструкти як предмет аналізу дозволяють експлікувати, насамперед, характеристики ідентичності;

- змістовне наповнення характеристик ідентичності як безпосередня задача аналізу даних залежить від позиції дослідника та поставлених ним завдань (в межах яких вибудовуються критерії, що забезпечують можливості експлікації необхідних характеристик ідентичності);

- презентована ідентичність у зв'язку з різними критеріями та їх «потужністю» (можливостями експлікувати з отриманих даних несуперечливі стійкі та об'єктивні показники) постає як багатокomпонентне різнорідне утворення;

- в ідентичності як багатокomпонентному утворенні виокремлюють низку компонентів як характеристик Я: «соціальне Я», «комунікативне Я», «фізичне Я», «матеріальне Я», «діяльне Я», «рефлексивне Я», «перспективне Я» тощо (в межах власне «соціального Я» окремо зауважуються такі його підструктури як – гендерна, релігійна, політична, національна, етнічна, професійна, групова, сімейна ідентичності);

– додатково приймається можливість аналізу таких характеристик ідентичності як – самооцінка, диференційованість, валентність (нейтральна, відчужена, емоційно-позитивна, емоційно-негативна), лінгвістичний аспект;

– додаткові характеристики в тій чи тій мірі виступають допоміжними засобами при вивченні основних компонент ідентичності;

Дані методики Куна-Макпартленда створюють нерівномірні можливості для аналізу та експлікації указаних компонентів ідентичності та її допоміжних характеристик. Насамперед, це пов'язується з високим рівнем індивідуалізації щодо наявності та співвідношення зауважених компонентів. Втім, окремо приймається можливість аналізу прояву та співвідношення вказаних компонентів у якості окремого джерела змістовної інтерпретації, що й є одним із змістів такого допоміжного засобу як показник диференційованості. Дещо менші можливості забезпечено для аналізу ідентифікації, оскільки за замовчуванням прийнято, що мова йде не про ідентифікацію як таку, а про ідентифікаційну презентацію та само-презентацію. Водночас, зазначені допоміжні характеристики, зокрема самооцінка, валентність, лінгвістичний аспект дозволяють охарактеризувати «передумови» на основі яких розгортається процес ідентифікаційної презентації.

Виходячи з означеного, можемо зробити такий, релевантний нашому дослідженню, висновок. Оскільки ми розглядаємо ідентичність та процес її набуття – ідентифікацію як соціально-психологічний чинник, де важливими є значущі характеристики обох її сторін (Я-концепції та об'єкта-образу), то існує своєрідна проблема. Дані, які отримано в межах класичного варіанту методики Куна-МакПартленда, вже є результатом ідентифікаційної самопрезентації, де представлено всі сторони ідентифікаційного процесу, тому недостатньо виявити індивідуальну структуру ідентичності волонтера. Відповідно, якщо розглядаємо змістовні компоненти ідентичності як такі, що за замовчуванням містять в собі значимі для Я характеристики протилежної сторони ідентифікації (характеристики об'єкта-образу), то також важливо виявити кореляційні співвідношення з параметрами, що

дозволяють встановити зв'язок специфіки структури індивідуальної ідентичності (як характеристики «Я-концепції») та загальних характеристик ВД та її мотиваційних чинників. Оскільки усталені характеристики мотивації ми пов'язуємо з цінностями як стійкими, піднесеними над контекстом чинниками [281], які виступають й мотиваційними чинниками, що, зокрема, реалізовано в концепції цінностей Ш. Шварца [282], то їх взаємозв'язок з особливостями індивідуальної структури ідентичності дозволяє показати принципову віднесеність ідентифікації до соціально-психологічного впливу на ВД.

Інші можливості дослідження стильових аспектів ідентифікації лежать у підході до розгляду волонтерства як спільноти, де спільноту можливо розуміти як велику реально-номінальну групу, що виокремлюється за значущою ознакою чи їх сукупністю [46]. Відповідно, специфіка взаємозв'язку на рівні індивід ↔ спільнота за необхідністю має відображати в собі взаємозв'язок окремих аспектів ідентичності зі спільнотою як протилежною стороною ідентифікації.

Запропоноване дозволяє перевірити наявність взаємозв'язку окремих характеристик образу та ціннісно-мотиваційних чинників в їх впливі на характеристики волонтерської допомоги та сформулювати наступне емпірично навантажене ствердження – стильові аспекти ідентифікації здійснюють свій окремий внесок в специфіку соціально-психологічного впливу надання допомоги. У зв'язку з чим постає змога розкрити теоретико-методичні основи емпіричного дослідження та безпосередньої репрезентації таких характеристик образу як загальне-конкретне-одичне. Зокрема, з розвинутого вище обґрунтування випливає, що такі можливості зосереджено у виявленні взаємозв'язку на рівні індивідуальна ↔ групова ідентичність, адже специфіка взаємозв'язку на рівні індивід ↔ спільнота за необхідністю має відображати в собі взаємозв'язок окремих аспектів ідентичності зі спільнотою як протилежною стороною ідентифікації. Інакше – спільнота як протилежна до «Я-концепції» сторона ідентифікації виступає носієм спільнотних характеристик, які є важливим для ідентифікаційного процесу. Відповідно – такі

ідентифікаційні характеристики спільноти за визначенням мають відображати в собі узагальнені характеристики «об'єкта-образу» як носія властивостей конкретного-загального-одиничного. Звідси випливає, що наразі є необхідним забезпечити методичну можливість виокремити узагальнені характеристики спільноти як «об'єкта-образу» та носія властивостей конкретного-загального-одиничного. Оскільки ми дотримуємося припущення, що класичні шкали СД співвідносні до узагальнених властивостей значимих об'єктів (конкретного-загального-одиничного), то методичні можливості їх виокремлення вірогідно відшукувати в межах підходу Ч. Осгуда (до прикладу: [78; 187]).

Як відомо, базові шкали СД виявили свою індіферентність до предметної/денотативної специфіки об'єкта оцінки, чим дозволяють виміряти потенційно нескінченну область можливого індивідуального досвіду. Зрозуміло, що базові шкали складають собою певні універсальні утворення й за необхідністю релевантні до усталених характеристик образу, які доречно узагальнити в термінологічній конструкції «психосемантичні характеристики образу». Звідси, постає питання щодо можливості співвіднесення психосемантичних характеристик образу та його характеристик за критерієм виокремлення загальне-конкретне-одиничне. Зокрема, найменший сумнівів виникає щодо репрезентативності конструктів шкали «активність» відносно їх релевантності стилю усуб'єктнення. Натомість, вірогідність припущення, що конструкти шкали «сила» великою мірою релевантні стилю «ідеалізація» викликає деякий сумнів. Ще більший сумнів викликає співвіднесення конструктів шкали «оцінка» стилю упредметнення, адже указані конструкти репрезентують не таку характеристику образу як «конкретне», а оцінку образу у площині «позитивний/ негативний». У зв'язку з чим високі показники за цією шкалою більш співвідносні стилю «ідеалізація».

Доходимо висновку, що особливості методики «СД» створюють обмежені можливості для перевірки достовірності твердження, що стильові аспекти ідентифікації здійснюють свій окремий внесок в соціально-психологічний вплив на

мотиваційні аспекти надання допомоги. Натомість, дозволять лише перевірити ствердження щодо наявності взаємозв'язку/ взаємовпливу окремих (психосемантичних) характеристик образу з одного боку та значимих

індивідуально-ціннісних характеристик «Я-концепції» з іншого. Водночас, якщо наявність такого взаємозв'язку підтверджено, то це слугує сильним доводом для постановки питання щодо подальшого просування у розробці проблематики індивідуально-стильових відмінностей ідентифікації, адже вже наразі можливо припустити, що вищенаведена програма емпіричного дослідження спільності (та специфіки колективної суб'єктності як динамічного аспекту спільності) потребує корекції в частині пошуку валідного досліджуваним явищам методичного інструментарію.

Респондентам було запропоновано оцінити конструкт «волонтери» в просторі біполярних властивостей класичного варіанту методики «СД». Отримані у результаті числові показники слугуватимуть основою для аналізу як характеристик спільнотної ідентичності волонтерів, так й стильових аспектів ідентифікації.

Для більш повного дослідження змінних цього блоку емпіричної моделі, окрім означеного інструментарію, також вбачаємо доцільним більш ґрунтовно зосередити увагу на емпіричних характеристиках ідентичності в усталеному розумінні цього концепту (на характеристиках статусу інтегративної функції індивідуальності). У світлі вищезазначеного цілком логічним виглядає припустити, що такий статус може безпосередньо впливати на специфіку як протікання ідентифікації так й, відповідно, на стильові її аспекти. У якості методичного рішення, за допомогою якого можливо отримати показники, що нас цікавлять, можливо зосередитись на такому інструменті як «Опитувальник стилю ідентичності» (ISI-3 – Identity Style Inventory) М. Берзонскі [92-94; 245; 248; та ін].

2.3. Програма та організація емпіричного дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності

У цьому підрозділі репрезентовано програму та поетапну організацію емпіричного дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності волонтерів СВР.

Мета емпіричної частини дослідження – визначити специфіку взаємозв'язку системи соціально-психологічних та психологічних чинників волонтерської діяльності з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту.

Реалізація мети передбачає реалізацію наступних **процедурних завдань**:

1. Здійснити аналіз та інтерпретацію результатів дослідження усталених соціально-психологічних особливостей волонтерської діяльності та цінностей волонтерів.

2. Здійснити аналіз та інтерпретацію результатів дослідження ідентифікації та ідентичності волонтерів як соціально-психологічних чинників волонтерства

3. Емпірично визначити та описати особливості взаємозв'язку і взаємовпливу системи чинників волонтерської діяльності з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту.

Процедура організації дослідження: для забезпечення виконання програми емпіричного дослідження та вирішення поставлених у дослідженні завдань за основу було взято усталену процедуру його організації, що припускає реалізацію чотирьох етапів. А саме: I - підготовчий етап; II - етап збору даних; III - етап аналізу та обробки даних; IV - етап інтерпретації отриманих результатів.

– *I-й, підготовчий етап* дослідження. На цьому етапі було вирішено низку завдань. А саме: розроблено програму емпіричного дослідження; означено низку гіпотетичних тверджень, які впливають з теоретико-методологічного аналізу та які, шляхом операціоналізації, припускають можливість безпосередньої перевірки; визначено емпіричні параметри; відібрано методичний інструментарій збору та/ або

вимірювання ознак та параметрів; відібрано статистичний інструментарій їх обробки; впорядковано діагностичний інструментарій шляхом добору адаптованих валідних методик, що дозволяють дослідження передбачених моделлю змінних та їх параметрів та забезпечують надійність отриманих результатів; виокремлено критерії добору групи опитуваних; проведено пілотне дослідження для емпіричної апробації індивідуального бланку дослідження, кореговано методичний інструментарій та оптимізовано когнітивно-емоційне навантаження на респондента.

– *II-й, етап збору даних*, передбачає безпосереднє застосування впорядкованого діагностичного інструментарію для збору емпіричних даних. Збір даних здійснено через реалізацію процедури анонімного опитування шляхом індивідуального заповнення бланку опитувальника. Для упорядкування зібраного матеріалу респондентам було присвоєно індивідуальний номер.

– *III-й, етап обробки та аналізу даних*, передбачає кількісну та якісну обробку отриманих даних; встановлення змістовних характеристик числових значень отриманих ознак; виявлення та опис змістовних характеристик взаємозв'язку та взаємовпливу між досліджуваними змінними у процедурах розрахунку статистичних критеріїв, кореляційного та факторного аналізу.

– *IV-й, етап інтерпретації отриманих*, передбачає:

а) здійснення соціально-психологічної інтерпретації отриманих результатів статистичного та математичного аналізу;

б) обґрунтування або спростування вірогідності дійсності висунутих припущень на основі інтерпретації результатів статистичного та математичного аналізу;

в) на основі результатів перевірки припущень визначення вірогідних напрямків подальшої розробки піднятої у цьому дослідженні проблематики.

Методи емпіричного дослідження:

Для виявлення показників та параметрів спільності волонтерів СВР шляхом опитування, тестування та вимірювання використано методики: PIL Д. Крамбо та Л.Т. Махолика в адаптації Д. Романовської і О.Ілащук та IRI М. Девіса для виявлення

параметрів усталених соціально-психологічних характеристик ВД; PVQ III. Шварца та «МОЦ Р. Інглегарта» для виявлення показників індивідуальних та культурних цінностей як чинників ВД ціннісного ряду узагальнення; Тест «Хто я?» М. Куна і Т. Мак-Партленда, «СД» Ч. Осгуда, ISI-3 М. Берзонські для виявлення показників ідентичності та ідентифікації як чинників ВД;

Таблиця 2.1.

Методичний інструментарій збору даних

Змістовні блоки змінних	Вимірювані ознаки та компоненти	Методичний інструментарій збору даних	Мета
1-й: Усталені характеристики волонтерської діяльності	Осмисленість діяльності;	«Смисложиттєвої орієнтації тест» (PII – purpose in life test) Дж. Крамбо та Л.Махоліка	Виявлення показників осмисленості діяльності.
	Емпатія.	«Міжособистісний індекс реактивності» (IRI – Interpersonal Reactivity Index) М.Девіса.	Визначення тенденцій в емпатії волонтерів СВР щодо співвідношення її факторів.
2-й: Змінні ціннісного ряду узагальнення	Базові індивідуальні цінності	Методика PVQ-R III.Шварца	Дослідження профілю індивідуальних цінностей волонтера
	Цінності культури	PVQ-R III.Шварца та «Модифікований опитувальник цінностей Р.Інглегарта».	Дослідження культурних цінностей СВР як волонтерської практики
3-й: Характеристик и ідентифікації/ ідентичності	Характеристики індивідуальної ідентичності волонтера.	«Тест 20-ти висловлювань»	Виявлення структури та характеристик індивідуальної ідентичності волонтера.
	Стилі ідентичності	Методика ISI-3 М.Берзонські.	Виявлення показників стилів ідентичності волонтера у відповідності до моделі М.Берзонські.
	Психосемантичні характеристики образу	Семантичний диференціал Ч.Осгуда	Виявлення психосемантичних особливостей образу «волонтери».

– *математико-статистичного опису та аналізу даних*: процедури первинної описової статистики (середнє арифметичне та стандартне відхилення), t-критерій Стьюдента, Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена, Н-критерій Краскелла-Уоллеса; F-критерій Фішера, процедури факторного аналізу. Опрацювання математико-статистичних даних реалізованого на базі програмних алгоритмів Excel 2007 та SPSS 17.0.

Методичний інструментарій дослідження: для реалізації емпіричних завдань дослідження здійснено добір та обґрунтування методичного інструментарію дослідження, релевантного його меті. Окрім розкритої в попередньому параграфі концептуальної основи для добору методик, критеріями добору також слугували валідність, надійність та адаптованість методики.

Добраний та описаний інструментарій можемо представити у вигляді таблиці (див. табл. 2.1. та 2.2.)

Критерії залучення до вибірки дослідження: основним критерієм залучення респондентів до нашого дослідження була наступна умова. А саме: здійснення безпосередньої ВД шляхом надання систематичної цілеспрямованої добровільної безоплатної допомоги постраждалим від воєнного конфлікту на теренах сходу України внаслідок збройної агресії РФ. При цьому, вид, характер, обсяг та специфіка допомоги, що надається до уваги не бралися.

Базу нашого дослідження склали як об'єднання волонтерів у формі неурядових громадських організацій, так й волонтери, що здійснюють надання такої допомоги в індивідуальному порядку (так званні «дикі волонтери» за самоназвою, що закріпилася в межах комунікативного простору волонтерської спільноти).

Таблиця 2.2.

Методичний інструментарій обробки даних

Змістовні блоки змінних	Методичний інструментарій обробки даних	Мета
Математично-статистичний інструментарій обробки даних	Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена	Обчислення особливостей взаємозв'язку між чинниками ВД та її усталеними характеристиками
	Розрахунок t-критерію Стьюдента	Перевірка достовірності відмінності між вибіркою волонтерів СВР та нормативними вибірками
	Процедури первинної описової статистики	Створити числовий критерій поділу загальної вибірки волонтерів СВР на окремі репрезентативні частини для забезпечення процедур перевірки статистичних гіпотез
	Розрахунок H-критерію Краскелла_Уолеса та F-критерію Фішера	Виявити та описати достовірність варіативності (зсуву) досліджуваних змінних (цінностей та параметрів ідентичності) від рівня прояву осмисленості та стильових аспектів ідентифікації
	Модель факторно аналізу	Виявити та інтерпретувати факторну структуру компонент соціально-психологічних чинників ВД

Висновки до другого розділу

У цьому розділі, у відповідності до мети та другого завдання дослідження розроблено та описано програму емпіричного дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту. А саме:

1. Представлена програма емпіричного дослідження дозволяє розкрити його основні етапи, ціль та завдання. Формально-змістова структура емпіричного дослідження розкриває шляхи її змістовного наповнення параметрами ознак та методичним інструментарієм їх вимірювання.

2. Змістовна конкретизація формально-змістовної структури емпіричного дослідження через добір методичного та математично-статистичного інструментарію дослідження припускає доцільність виокремлення 3-х змістовних блоків змінних, які містять сукупність параметризованих ознак та розкривають систему соціально-психологічних та психологічних чинників ВД.

3. У якості таких блоків виокремлено:

1). Змінні, які характеризують волонтерство як діяльність й тим самим дозволяють реконструювати її чинники;

2). Зміні, які виступають у якості психологічних чинників ВД та конкретизуються через параметри ціннісно-мотиваційних чинників волонтерів;

3). Змінні, які виступають у якості соціально-психологічних чинників ВД та конкретизуються через параметри структури індивідуальної ідентичності волонтера та стильові аспекти ідентифікації з образом волонтерської спільноти.

4. Операційний блок програми емпіричного дослідження складається з низки математично-статистичних інструментів обробки та аналізу отриманих даних.

5. Критерії добору до вибірки дослідження припускають здійснення респондентом безпосередньої ВД шляхом надання систематичної цілеспрямованої добровільної безоплатної допомоги постраждалим від немотивованої агресії рф.

Представлені у розділі матеріали вирішують друге завдання нашого дослідження та слугують основою для реалізації емпіричного дослідження системи чинників волонтерської діяльності з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту.

Результати дослідження, які представлено у розділі 2, знайшли відображення в таких публікаціях автора:

Публікації у фахових наукових виданнях:

1. Коваль Г. В. Цінності як соціальні прескрипції волонтерської практики. *Проблеми політичної психології*. 2017. № 5(19). С. 260-270.
2. Коваль Г. В. Характеристики образу як підґрунтя стильових аспектів ідентифікації у дослідженні волонтерської діяльності. *Психологічний часопис*. 2020. Вип. 6 №4. С. 133-149.
3. Коваль Г. В. Структура мотиваційного виміру спільності. *Science and education a new dimension. Humanities and Social Sciences*. 2020. Vol. 243. P. 28-30.

Тези на конференціях апробаційного характеру:

1. Коваль Г. В. Емпірична модель дослідження спільності як соціально-психологічного чинника волонтерської діяльності. *Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості*. Херсон: ФОП Вишемирський В. С., 2019. С. 127-130.
2. Коваль Г. В. Спільність як соціально-психологічний чинник волонтерської діяльності. *Інтеграційні можливості сучасної психології та шляхи її розвитку*. Мат. III Всеукраїнської наук.-практ. конф., (Запоріжжя, 10-11 жовтня 2019 р.) Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С. 116-117.
3. Коваль Г. В. Спільність як соціально-психологічний конструкт. *Молода наука-2020*. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених Запоріжжя: ЗНУ, 2020. Т. 2 С. 184-185.
4. Коваль Г. В., Спіцина Л. В. Загально та соціально-психологічні аспекти вжитку термінів мотив та мотивація. *Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 9-10 квітня 2020 р.) Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2020. С. 423-426.

РОЗДІЛ 3

РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЧИННИКІВ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

У розділі представлено результати емпіричного дослідження, здійснено кількісний та якісний аналіз досліджених змінних та параметрів. Проаналізовано показники: усталених соціально-психологічних характеристик ВД; цінностей; стилів ідентичності; структури індивідуальної ідентичності волонтера; психосемантичних характеристик образу «волонтери». Виявлено та проаналізовано функціональні зв'язки досліджених змінних та параметрів: виокремлено факторну структуру компонент соціально-психологічних чинників волонтерства; здійснено ідентифікацію та інтерпретацію виявлених чинників; проаналізовано специфіку впливу психосемантичних характеристик образу «волонтери» на варіативність показників за дослідженими змінними та параметрами.

3.1. Результати дослідження усталених соціально-психологічних особливостей волонтерської діяльності та цінностей волонтерів

Алгоритм статистичного обґрунтування достовірності припущень та інтерпретації отриманих результатів.

Для аналізу, статистичного обґрунтування достовірності висунутих припущень, а також інтерпретації отриманих результатів емпіричного дослідження ми виходимо з мети та основних завдань цього дослідження. При цьому, в межах обґрунтування теоретико-методологічних засад дослідження ми виходимо з того, що специфіка соціально-психологічного впливу пов'язана з об'єднанням у форму суспільного волонтерського руху як великої соціальної групи. За такого підходу, взаємопов'язаність волонтерів СВР розглядаємо як основний параметр колективної

суб'єктності СВР у її впливі на ВД. Для дослідження зв'язку у його параметрах їх узагальнено у конструкті спільність як системі соціально-психологічних та психологічних чинників, що здійснюють вплив на ВД. Тобто, в аналізі результатів емпіричних даних треба показати, що специфіка набутої спільності в межах СВР впливає на ВД. У зв'язку з цим нами обґрунтовано розуміння колективної суб'єктності як динамічного аспекту спільності. Зокрема, ми виходимо з того, що суттєвою ознакою колективної суб'єктності СВР виступає вплив спільності на специфіку між індивідуального зв'язку на рівні волонтер ↔ реципієнт й волонтер ↔ волонтер, так й обумовленість між-груповим зв'язком на рівні волонтер ↔ спільнота. На основі цього виокремлюємо сукупність змінних, які обґрунтовано як параметри спільності та згруповано у формально-змістовну структуру дослідження, що містить в собі три змістовних та операційний блоки. Відповідно до змістовного блоку, формально-змістовну структуру емпіричної моделі було наповнено методичним інструментарієм дослідження (див. рис. 3.1.).

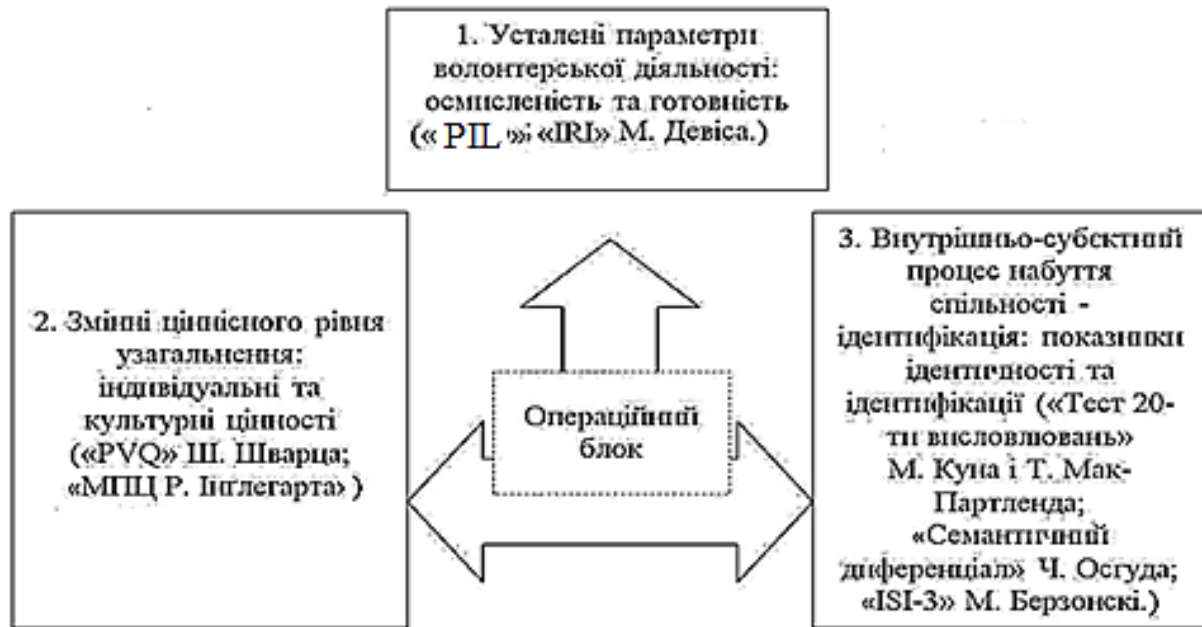

Рис. 3.1. Інструментально-методична структура емпіричного дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності

Виходячи з методичної структури, виконання завдання щодо аналізу та інтерпретації отриманих даних пов'язано з перевіркою низки статистичних гіпотез.

Насамперед, нам треба показати, що добрані усталені соціально-психологічні характеристики ВД дійсно характеризують вибірку волонтерів, вирізняють її від інших генеральних сукупностей. Статистична гіпотеза полягає в тому, що припускаємо наявність статистично достовірної відмінності між вибіркою волонтерів та нормативними вибірками за показниками характеристик ВД. Оскільки доступні для аналізу статистичні дані, що описують нормативні вибірки, припускають подальшу обробку у згоді з параметричними критеріями, то для перевірки висунутої статистичної гіпотези обрано статистичний критерій «t-тест Стьюдента».

Також треба показати, що добрані характеристики не лише вирізняють вибірку волонтерів від іншої генеральної сукупності, але градація їх показників пов'язана з варіативністю показників інших досліджених змінних в середині вибірки волонтерів. Статистична гіпотеза полягає в тому, що припускається наявність статистично достовірного впливу градації показників такої усталеної характеристики як «осмисленість» на варіативність показників інших досліджених змінних. Для перевірки висунутої статистичної гіпотези обрано розрахунок «Н-критерію» Краскела-Уоллеса та «F-критерію» Фішера.

Подальше просування аналізу та інтерпретації результатів дослідження пов'язано з тим, що у якості психологічних чинників нами обґрунтовано показники ціннісно-мотиваційних тенденцій (за термінологією Ш. Шварца) з одного боку, та показники стилів ідентифікації як соціально-психологічних чинників з боку іншого. Подальші етапи дослідження потребують статистичного аналізу та представлення отриманих результатів за цими блоками змінних. Окрім того, в межах цієї частини інтерпретації важливо показати не лише наявність взаємозв'язку між соціально-психологічними чинниками ВД та її характеристиками, але також зауважити й наявність специфіки впливу. Статистична гіпотеза полягає в тому, що припускається існування окремих мотиваційних компонент, які відмінно проявляють себе на рівні реалізації індивідуальної діяльності з надання допомоги. Перевірка цього припущення пов'язується нами з установленням напрямку та щільності

взаємозв'язку як між характеристиками ВД, так й змінними інших блоків структури за допомогою кореляційних моделей аналізу. Оскільки серед отриманих даних значна частина показників відповідає ознакам порядкових шкал, то у якості основної статистичної процедури обробки даних використано розрахунок коефіцієнту рангової кореляції Спірмена. Для даних які несуть ознаки номінативних шкал окремо розраховано коефіцієнт зв'язності за Пірсоном. Це дозволяє продемонструвати існування неоднорідності взаємозв'язку між розглянутими чинниками та характеристиками ВД. Для узагальнення результатів кореляційного аналізу та чіткої ідентифікації мотиваційних компонент отримані дані оброблено засобами факторного аналізу.

Насамкінець, у фінальній частині дослідження треба перевірити припущення, що стильові аспекти ідентифікації також впливають на індивідуальні аспекти надання допомоги. Втім, особливості методики «СД» дозволяють перевірити твердження лише щодо наявності взаємозв'язку/ взаємовпливу окремих (психосемантичних) характеристик образу з усталеними характеристиками ВД, де важливо показати наявність взаємозв'язку та специфіки співвідношення цінностей та стильових аспектів ідентифікації у якості чинників. Перевірку цього припущення пов'язано з можливостями статистичних процедур розрахунку коефіцієнта рангової кореляції, а також обрахунку «Н-критерію» Краскела-Уоллеса та «F-критерію» Фішера для градацій показників шкал «СД» у впливі на варіативність для показників за іншими шкалами.

Зауважимо, що в межах останнього етапу інтерпретації та статистичного обґрунтування достовірності висунутих припущень окрему увагу приділено з'ясуванню наявності (чи відсутності) специфіки взаємозв'язку між джерелами осмисленості з одного боку, та тими феноменами, що лежать за шкалами СД, з боку іншого, у специфіці їх взаємозв'язку та взаємовпливу на показники інших змінних, насамперед, на показники ціннісних шкал. Для статистичної обґрунтованості достовірності такого впливу заплановано реалізацію процедури двофакторного

дисперсійного аналізу. Хоч такий аналіз безпосередньо не передбачений емпіричною структурою цього дослідження, тим не менш, виявлена специфіка указанного взаємовпливу додатково підтверджує припущення щодо вкладу стильових аспектів ідентифікації у вплив на характеристики ВД. Окрім того, дозволяє обґрунтувати перспективність подальшого просування в розробці піднятої у дослідженні проблематики.

Таблиця 3.1.

Статевий та віковий розподіл респондентів за містами

Вибірка	n заг	% заг	Стать	n місто	% місто	n вік				
						17-30	31-40	41-50	51-60	61-80
Бердянськ	14	4.64	Ж	14	100	0	0	3	4	7
			Ч	0	0	0	0	0	0	0
Дніпро	39	12.91	Ж	36	92.31	3	8	11	9	5
			Ч	3	7.69	0	0	1	1	1
Запоріжжя	64	21.19	Ж	45	70.31	7	8	8	14	8
			Ч	19	29.69	9	5	2	2	1
Кам'янське	11	3.64	Ж	11	100	0	1	1	4	5
			Ч	0	0	0	0	0	0	0
Київ	68	22.52	Ж	59	86.76	13	16	15	8	7
			Ч	9	13.24	3	2	3	1	0
Маріуполь	6	1.99	Ж	5	83.33	1	1	2	1	0
			Ч	1	16.67	0	0	1	0	0
Мелітополь	16	5.3	Ж	14	87.5	0	3	4	5	2
			Ч	2	12.5	1	0	0	1	0
Полтава	14	4.64	Ж	14	100	1	1	5	3	4
			Ч	0	0	0	0	0	0	0
Суми	5	1.66	Ж	5	100	0	0	0	0	5
			Ч	0	0	0	0	0	0	0
Харків	22	7.28	Ж	18	81.82	0	2	7	6	3
			Ч	4	18.18	0	1	0	1	2
Херсон	7	2.32	Ж	5	71.43	0	1	0	2	2
			Ч	2	28.57	0	0	1	1	0
Інші	36	11.92	Ж	32	86.49	2	11	7	9	2
			Ч	5	13.51	0	3	1	1	0
Загалом	302	100	Ж	257	85.1	27	52	63	65	50
			Ч	45	14.9	13	11	9	8	4

Характеристики вибірки дослідження: безпосередній збір передбачених моделлю емпіричних даних та показників здійснено шляхом заповнення бланку індивідуального опитувальника волонтера.

У опитуванні прийняли участь волонтери з понад 15-ти міст (див. табл. 3.1.). Респонденти указали свою приналежність загалом до більш, ніж 60-ти волонтерських організацій (218 волонтерів), інші 84 такої приналежності не вказали. Числовий показник загальної вибірки дослідження склали 302 респонденти, з них 45 чоловіки та 257 жінки-волонтери. За віком респондентів охоплено діапазон від 17-ти до 80-ти років (з них від 17 до 30 – 40 респондентів; від 31 до 40 – 63 респонденти; від 41 до 50 – 72 респонденти; від 51 до 60 – 73 респонденти; від 61 до 80 – 54 респонденти).

Більш детально характеристики вибірки респондентів дослідження угруповано та репрезентується у вигляді таблиці (див. табл. 3.1.).

Результати дослідження усталених соціально-психологічних особливостей волонтерської діяльності.

У згоді з емпіричною програмою дослідження, насамперед здійснимо аналізування показників тих змінних, що відносяться до першого блоку формально-змістовної структури емпіричного дослідження та проявляють себе у якості усталених соціально-психологічних характеристик ВД. У якості останніх нами за основу було взято характеристики осмисленості та готовності.

Для дослідження показників осмисленості ми використовували методику РІЛ. Результати застосування цієї методики дозволили отримати наступні дані (див. табл. 3.2. та 3.3.). Одне з найперших наших завдань полягає в перевірці припущення, що для волонтерів СВР мають спостерігатися високі показники рівня осмисленості відносно нормативної вибірки. Зокрема, підтвердження цього припущення дозволяє обґрунтувати можливість розглядати «осмисленість життя» у якості усталеного показника ВД, що статистично достовірно виокремлює генеральну сукупність волонтерів СВР від інших генеральних сукупностей.

Представлені нормативні показники демонструють, що між волонтерами СВР та нормативною вибіркою не спостерігається відмінності у частині вкладу в осмисленість результатів за окремими шкалами (див. табл. 3.2.).

Таблиця 3.2.

Нормативні характеристики результатів за шкалами методики РІЛ

Шкали	Чоловіки (n=45)		Жінки (n=257)		t _e (t _{кр} = 1,968 при $\alpha=0.05$; 2,592 при $\alpha=0.01$)	Загалом (n=302)	
	$\bar{X}$	σ	$\bar{X}$	σ		$\bar{X}$	σ
Мета	34,33	5,633	36,48	5,659	2,355	36,16	5,697
Процес	31,76	5,601	33,82	5,365	2,296	33,51	5,442
Результат	27,02	4,765	27,97	4,140	1,258	27,83	4,244
ЛК Я	21,78	3,884	23,41	3,786	2,614	23,17	3,839
ЛК життя	30,51	6,646	32,88	6,091	2,236	32,53	6,223
ОЖ	106,44	16,471	113,59	15,60	2,706	112,53	15,917

Де: $\bar{X}$ - середнє; σ – стандартне відхилення; n – об'єм вибірки.

Зокрема, в обох випадках характерними є найбільші значення для шкали «Мета». Такий результат засвідчує домінування в загальному показнику осмисленості орієнтації на майбутнє та розкриває такий аспект визначення волонтерства як спрямованість допомоги на іншу діяльність в цілому, та її результат зокрема, який зрозуміло, що представлений у вигляді мети такої діяльності. Також отримані дані показують, що значною мірою така орієнтація співвідноситься з осмисленістю від самоконтролю (дані шкали «локус контролю Я») й меншою мірою співвідноситься з осмисленістю від контролю життя. Такий результат також засвідчується більш високим функціональним співвідношенням між шкалами «Мета» та «ЛК Я» ($\rho=0,821$ при рівні значущості $\alpha = 0.001$), а ніж між шкалами «Мета» та «ЛК Ж» ($\rho=0,660$ при $\alpha = 0.001$) (див. дод. Г.).

Можемо виснувати, що вагомою складовою осмисленості діяльності волонтерів СВР є висока спроможність самоконтролю. Вочевидь, що з цим також пов'язана й можливість лабільної переорієнтації між наявними джерелами/ ресурсами утворення та освоєння смислу.

Для подальшої перевірки припущення, що генеральна сукупність волонтерів СВР статистично достовірно відмінна від інших генеральних сукупностей ми,

зокрема, застосовували процедуру порівняння вибірок за нормативними значеннями показників осмисленості.

Таблиця 3.3.

Статистичні відмінності розподілу показників методики «РІЛ» між нормативною» вибіркою ($n_1=200$) та волонтерами СВР ($n_2=302$)

Шкали	Чоловіки ($n_1=100$; $n_2=45$) ($t_{кр} = 1,968$ при $\alpha=0.05$)					Жінки ($n_1=100$; $n_2=257$) ($t_{кр} = 3,323$ при $\alpha = 0.001$)				
	$\bar{X}_{n1}$	σ_{n1}	$\bar{X}_{n2}$	σ_{n2}	t_e	$\bar{X}_{n1}$	σ_{n1}	$\bar{X}_{n2}$	σ_{n2}	t_e
Мета	32,90	5,92	34,33	5,633	1.39	29,38	6,24	36,48	5,659	9.903
Процес	31,09	4,44	31,76	5,601	0.708	28,8	6,14	33,82	5,365	7.178
Результат	25,46	4,30	27,02	4,765	1.87	23,3	4,95	27,97	4,140	8.364
ЛК Я	21,13	3,85	21,78	3,884	0.93	18,58	4,30	23,41	3,786	9.847
ЛК Ж	30,14	5,80	30,51	6,646	0.32	28,7	6,10	32,88	6,091	5.816
ОЖ	103,1 0	15,03	106,4 4	16,47 1	1.16	95,76	16,54	113,5 9	15,60	9.291

Де: $\bar{X}$ - середнє; σ – стандартне відхилення; t_e – емпіричне значення t-критерію Стюдента; $t_{кр}$ -теоретичне значення t-критерію Стюдента; α – статистичний рівень значущості; n – об'єм вибірки.

Результат порівняльного статистичного аналізу середніх значень та стандартних відхилень шкал методики РІЛ характерних для нормативної вибірки, та їх показників, отриманих у нашому дослідженні (див. табл. 3.3.) дозволяє підтвердити наше припущення з певними застереженнями. А саме – застосований статистичний критерій «t-тест» Стюдента показує, що для волонтерів СВР існує пов'язана зі статтю залежність розподілу показників рівня осмисленості.

Зокрема, є статистично значимим відхилення від середнього у бік переважання як загального показника осмисленості так й показників за окремими шкалами для волонтерів-жінок. Таке співвідношення показників осмисленості для волонтерів-жінок також складає собою характерну особливість вибірки волонтерів СВР. Адже дані, що характеризують нормативну вибірку (див. табл. 3.3.) засвідчують протилежну тенденцію – переважання показників осмисленості за всіма шкалами тесту для чоловіків. Водночас, для чоловіків-волонтерів хоч й помітне зростання указаних показників відносно нормативної вибірки, втім воно не є статистично значимим.

Порівняння показників, що характеризують вибірку волонтерів СВР загалом, безвідносно від чинника статевого розподілу, засвідчує, що вибірка волонтерів СВР за рівнем осмисленості життя статистично значимо ($t_e = 5.357$ при $t_{кр} = 3,319$; $\alpha = 0.001$; $df = 400$) відрізняється від нормативної, тому репрезентує іншу генеральну сукупність. Наведені результати статистичного аналізу та їх інтерпретація дозволяють розглядати осмисленість у якості однієї з усталених соціально-психологічних характеристик волонтерства СВР. Наступним кроком варто показати, що «осмисленість» виступає не лише усталеною соціально-психологічною характеристикою ВД, що статистично достовірно виокремлює волонтерів від інших генеральних сукупностей, але також здійснює вплив на показники інших досліджених змінних та дозволяє розглядати «осмисленість» як показник, за характеристиками прояву якого можливо реконструювати її чинники.

Для виконання цього завдання нами було застосовано процедури підрахунку статистичних критеріїв «Н» Краскела-Уоллеса та «F» Фішера, що дозволяють виявити та статистично підтвердити наявність (або відсутність) впливу на варіативність показників інших досліджених змінних. Для реалізації даних процедур загальну вибірку було розгруповано на три окремі підгрупи. Критерієм розгрупування виступав рівень прояву як загального показника осмисленості, так й показники за окремими шкалами методики РІЛ. Зокрема, ми використовували значення процентіля (33-го та 66-го), узалежнивши рівень прояву ознаки від частоти її спостереження на вибірці.

Отримані у результаті дані (див табл. 3.4.) переконують у наступному. Спостерігається наявність взаємозв'язку між рівнем осмисленості та його впливом на варіативність значимо переважаючої кількості показників, що було отримано за шкалами інших методик. Це, в цілому, також дозволяє переконатися у високому рівні обґрунтованості використання параметру «осмисленість» у якості усталеної характеристики ВД. Окрім того, отримані дані (див. дод. В.) також засвідчують наявність певної неоднорідності у впливі на варіативність (зсув значень) тої чи тої

ознаки у зв'язку з різними джерелами осмисленості. Втім, вважаємо доречним здійснити інтерпретацію вказаної неоднорідності у подальшому. А саме, за умови, коли буде можливість порівняти її з результатами, що отримано за реалізації інших процедур аналізу та інтерпретації даних.

Таблиця 3.4.

Результати обрахунку статистичних критеріїв «Н» Краскела-Уоллеса та «F» Фішера для шкали «ОЖ» (показано значення $F_E \geq F_{кр}$ при $\alpha = 0,05$)

Чинник	Залежні змінні											
ОЖ	РТ	FS	ЕС	PD	ТС	С\С	Дифу з.	Добр-ть	Уніве р.	Само с-ть	Стим ул.	Гед-зм
Н _е	14,92	8,980	26,07	45,53	10,29	18,04	36,77	16,00	8,240	50,83	31,64	6,870
р	,001	,011	,000	,000	,006	,000	,000	,000	,016	,000	,000	,032
F _е	8,928	4,794	14,05	24,06	5,309	11,01	20,47	5,489	3,917	27,18	17,28	3,756
р	,000	,009	,000	,000	,005	,000	,000	,005	,021	,000	,000	,024
ОЖ	Досяг-ня	Влада	Матер-р-й	Діял-й	Політ-й	Проф-й	Сімейн-й	Диф. заг.	Диф. асп.	Диф. г енд.	Нейт рал.	Імен-ки
Н _е	8,716	14,37	8,001	15,78	8,213	14,96	16,53	14,44	8,529	9,653	16,26	8,508
р	,013	,001	,018	,000	,016	,001	,000	,001	,014	,008	,000	,014
F _е	4,019	7,551	4,774	6,465	3,729	5,420	8,067	7,317	5,251	5,055	8,579	3,211
р	,019	,001	,009	,002	,025	,005	,000	,001	,006	,007	,000	,042

Де: Н_е – емпіричне значення Н-критерію; F_е – емпіричне значення F-критерію; р – рівень значущості критерію.

Для отримання як числових показників характеристики ресурсу готовності, так й виявлення специфіки їх розподілу серед волонтерів СВР в дослідженні було застосовано методику «Міжособистісний індекс реактивності» (IRI) М. Девіса. За задумом авторів методики, закладена в неї модель відтворює уявлення про емпатію як багатофакторне неоднорідне явище. Методика припускає експлікацію як процесів так й результатів емпатії. Загалом, цим методичним інструментом передбачено виявлення показників за чотирма можливими шкалами, відносно яких рівномірно розподілене навантаження відповідними пунктами опитувальника (7-м на кожную). Зокрема, шкала децентрація (РТ – Perspective-Taking), базується на когнітивній складовій емпатії. Ця шкала покликана виміряти оцінку респондентом своєї спроможності «змінити власну перспективу», натомість «стати на точку зору» об'єкта емпатії.

Наступна шкала – фантазія (FS – Fantasy) також базується на когнітивній складовій. Вона покликана виміряти здатність респондента до уявного перенесення себе на місце вигаданих героїв та персонажів під час взаємодії з мистецькими доробками. Шкала емпатійна турбота (EC – Empathic Concern) базується на афективній складовій емпатії. Вона має виявити рівень тенденції у респондента спрямовувати на об'єкт емпатії почуття турботи, тепла, співчуття, симпатії. Натомість, шкала особистий дистрес (PD – Personal Distress), навпроти – виявляє почуття спрямовані на себе. Вона має виявити схильність у суб'єкта емпатії переживати почуття ніяковості, дискомфорту, напруження в ситуаціях, коли об'єкт емпатії потребує співчуття, розради, допомоги.

Таблиця 3.5.

Нормативні характеристики результатів за шкалами методики IRI

Шкали	Чоловіки (n=45)		Жінки (n=257)		Загалом (n=302)	
	$\bar{X}$	σ	$\bar{X}$	σ	$\bar{X}$	σ
РТ (децентрація)	22,60	3,243	23,86	3,852	23,67	3,790
FS (співпереживання)	23,84	4,156	24,55	4,987	24,44	4,873
ЕС (емпатійна турбота)	24	4,343	26,47	3,826	26,10	3,998
PD (особистий дистрес)	19,31	4,342	19	5,094	19,04	4,984

Де: $\bar{X}$ - середнє; σ – стандартне відхилення; n – об'єм вибірки.

У цілому, шкали цієї методики покликані виявити змінні, які виступають своєрідною основою надання допомоги волонтерами та розкривають домінування тої чи тої передумови, що виступає ресурсом для готовності допомогти. Нормативні показники, що отримано у результаті застосування цієї методики презентуємо у вигляді таблиці (див. табл. 3.5).

З огляду на те, що в наукових джерелах існують дані про наявність статевих відмінностей щодо показників цієї методики, то нами також здійснено перевірку на предмет наявності означених розбіжностей серед волонтерів СВР (див. табл. 3.6.). У

якості статистичного інструменту ми використовували процедуру розрахунку t-критерію Стюдента.

Таблиця 3.6.

Статеві обумовлені статистичні відмінності розподілу показників за шкалами методики IRI

Шкали	Чоловіки (n=45)		Жінки (n=257)		t-критерій Стюдента;	
	$\bar{X}$	σ	$\bar{X}$	σ	t_e	p
PT (децентрація)	22,60	3,243	23,86	3,852	2,334	0,023
FS (співпереживання)	23,84	4,156	24,55	4,987	1,016	0,313
EC (емпатійна турбота)	24	4,343	26,47	3,826	3,575	0,001
PD (особистий дістрес)	19,31	4,342	19	5,094	-0,437	0,664

Де: $\bar{X}$ – середнє; σ – стандартне відхилення; t_e – емпіричне значення t-критерію Стюдента; p – рівень значущості критерію; n – об'єм вибірки.

Результат порівняльного статистичного аналізу для вибірки волонтерів СВР дозволяє підтвердити наявність пов'язаних зі статтю відмінностей для показників за шкалами EC (емпатійна турбота) та PT (децентрація). Зокрема, для жінок-волонтерів є характерними вищі від чоловіків-волонтерів показники за указаними шкалами. За показниками інших шкал вибірка волонтерів СВР є однорідною. Це також підтверджується результатами кореляційного аналізу (див. табл. 3.8. та дод. Д)

Зауважимо, що нам не вдалося знайти даних щодо адаптації цієї методики для україномовної вибірки. Відповідно, не було підстав сформулювати масив даних, який би статистично характеризував нормативну, відносно волонтерів СВР, вибірку. Результати статистичного аналізу, що були отримані при порівнянні з даними нормативної вибірки, які формувалися для бельгійської адаптації методики М. Девіса піддаються цілком однозначній інтерпретації. Зокрема, при порівнянні вибірки волонтерів СВР з вибіркою Бельгії статистично значимі розбіжності вдалося виявити на високому рівні ($\alpha = 0.001$) за всіма шкалами методики. При цьому, для вибірки

волонтерів є характерними більш високі показники у рівні прояву досліджуваних ознак (див. табл.. 3.7.).

Таблиця 3.7.

Статистичні відмінності розподілу показників між нормативною вибіркою(n_1) та волонтерами (n_2) за шкалами методики IRI

Бельгійська нормативна вибірка										
Шкали	Чоловіки ($n_1=299$; $n_2=45$) ($t_{кр} = 3,319$ при $p = 0.001$)					Жінки ($n_1=352$; $n_2=257$) ($t_{кр} = 3,319$ при $p = 0.001$)				
	$\bar{X}_{n_1}$	σ_{n_1}	$\bar{X}_{n_2}$	σ_{n_2}	t	$\bar{X}_{n_1}$	σ_{n_1}	$\bar{X}_{n_2}$	σ_{n_2}	t
PT	16,43	4,33	22,60	3,24	11.34	18,01	4,13	23,86	3,85	17.95
FS	14,45	6,10	23,84	4,15	13.18	18,21	5,14	24,55	4,98	15.31
EC	16,55	4,01	24	4,34	10.84	19,55	3,82	26,47	3,82	22.07
PD	10,26	4,55	19,31	4,34	12.96	13,32	4,68	19	5,09	14.06

Де: $\bar{X}$ - середнє; σ – стандартне відхилення; t – емпіричне значення t-критерію Стьюдента; $t_{кр}$ – теоретичне значення t-критерію Стьюдента; n – об'єм вибірки.

Зокрема, умовно домінуючим ресурсом готовності до надання допомоги для волонтерів (у незалежності від пов'язаних зі статтю особливостей) виступає така «афективна» складова як емпатійна турбота. Себто спроможність спрямовувати на реципієнта допомоги почуття турботи, тепла, співчуття, симпатії тощо. Другим умовно вагомим емпатійним ресурсом виступає така складова як фантазія, що означає здатність до розуміння реципієнта. Водночас, відчуття ніяковості та напруги в ситуації допомоги (шкала PD), відіграє відносно невелику роль у якості ресурсу готовності до надання допомоги (теж безвідносно до статевої приналежності). Втім, варто також зауважити, що показники за останньою шкалою мають тісний функціональний зв'язок негативного характеру з рівнем осмисленості (див. табл.. 3.8.), що надалі потребуватиме окремої інтерпретації.

Таблиця 3.8.

Результати кореляційного аналізу показників за шкалами методик PII та IRI (n = 302; * - $\alpha = 0.05$; ** - $\alpha \geq 0.01$; показано значення $\rho \geq 0,1$)

Шкали	PT	FS	EC	PD
PT	1	,187**	,305**	-,174**
FS	,187**	1	,316**	
EC	,305**	,316**	1	
PD	-,174**			1
ОЖ	,198**		,266**	-,413**
Мета	,205**		,283**	-,324**
Процес	,185**	0,108	,183**	-,276**
Результат	,201**		,198**	-,447**
ЛК Я	,153**		,252**	-,403**
ЛК життя	,135*		,162**	-,360**
Стать	-,127*		-,212**	

Де: ρ – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена; α – статистичний рівень значущості; n – об'єм вибірки.

Результати кореляційного аналізу за методом рангових кореляцій Спірмена (див. табл. 3.8.) засвідчують наявність низки кореляцій між шкалами методики. А саме, спостерігається позитивна кореляція між шкалами «FS» і «EC» та «EC» і «PT», а також негативна кореляція між «PT» та «PD». Результати нашого дослідження частково збігаються з даними інших авторів, адже відомо, що на інших вибірках було зафіксовано кореляцію показників між шкалами «FS» та «EC», та негативну кореляцію показників шкал «PT» та «PD» [252; 272]. Наші дані також виявляють кореляцію між шкалами «PT» та «EC».

Аналіз функціональних взаємозв'язків між шкалами цієї методики дозволяє зробити висновок, що вибірка волонтерів СВР питомо не відрізняється від нормативної, відмінності спостерігаються саме у рівні прояву характеристик емпатії.

Окрему цікавість, на нашу думку, складають результати кореляційного аналізу параметрів готовності до ВД з показниками її осмисленості. Як вже зазначалося вище, вибірка волонтерів СВР статистично достовірно відрізняється від нормативної вибірки за шкалами осмисленості. Також зі шкалами готовності (див. табл. 3.8.) спостерігається ряд характерних кореляцій. Зокрема, звертає увагу на високому рівні статистичної значущості негативно спрямована кореляція між шкалою «PD» та

шкалами методики РІЛ. Наведені результати, як видається, цілком вкладаються у вище зроблені висновки щодо високої спроможності самоконтролю у волонтерів СВР. З іншого боку, засвідчують взаємозв'язок між рівнем осмисленості та рівнем готовності спрямовувати на себе негативні відчуття у зв'язку з перебуванням у ситуації допомоги.

Зважаючи на вищевикладене, цілком припустимим виглядає висновок, що обрані методики виявилися досить інформативними та релевантними відносно тих завдань, що були передбачені емпіричною моделлю нашого дослідження. А саме – дозволили підтвердити та обґрунтувати ряд припущень. Зокрема, було підтверджено, що вибірка волонтерів статистично достовірно відрізняється від нормативних вибірок за показниками осмисленості та показникам емпатії. Окрім того, також підтверджено, що градація рівня осмисленості впливає на варіативність показників змінних інших блоків моделі. У підсумку, відібрані для дослідження усталені соціально-психологічні характеристики ВД дозволяють реконструювати специфіку їх зв'язку з іншими досліджуваними чинниками. Тим самим, це уможливорює просування подальшого аналізу в межах запропонованої моделі.

Результати дослідження індивідуальних цінностей волонтерів СВР як психологічних чинників ВД.

Оскільки індивідуальні цінності нами розуміються у якості мотиваційних чинників психологічного рівня узагальнення, для нас важливо було забезпечити відповідність такого підходу до можливостей його емпіричної реалізації. Тому для виявлення показників тих змінних, які репрезентують в собі специфіку цінностей на індивідуальному рівні аналізу, нами використовувалася методика РVQ ІІІ. Шварца в адаптації І. Семків. Зокрема, відомо, що в основу цієї методики закладено модель суголосну щойно означеному розумінню цінностей у якості мотиваційних тенденцій [282].

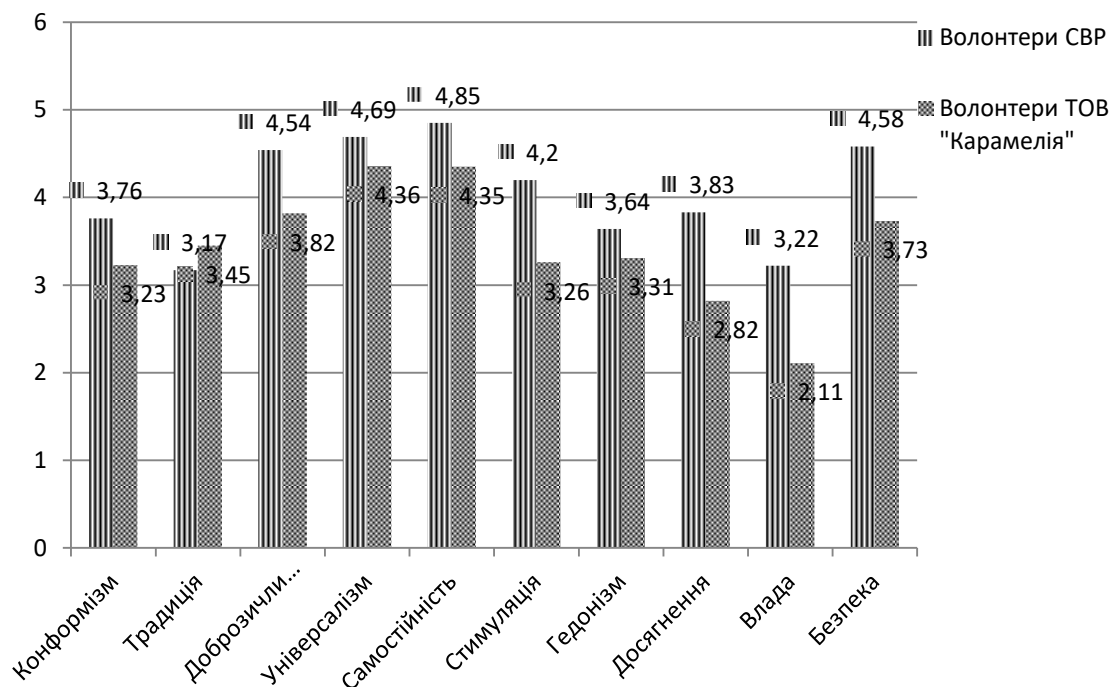

Рис. 3.2. Результати порівняльного аналізу вибірок волонтерів за шкалами методики PVQ

Порівняння даних, які отримано у нашому дослідженні, з даними дослідження волонтерів АТО, проведеного у 2015 р. на базі ТОВ «Карамелія» Л. Матвієнко, К. Алексейченко [151], показує ряд характерних особливостей (див. рис. 3.2.).

Зокрема, можемо спостерігати наступне. За даними нашого дослідження – ціннісні тенденції волонтерів приймають більш високі значення за питомою більшістю показників (незначне виключення спостерігається лише за шкалою «традиція»). В цілому зберігається чітка тенденція щодо домінування окремих блоків цінностей з незначними розбіжностями в межах самих блоків. Зокрема, в межах блоку «збереження» у волонтерів СВР середні показники цінності «конформізм» домінують над показниками за шкалою «традиція». Суголосне співвідношення спостерігається й за шкалами «стимуляція» та «гедонізм», де показники за першою є переважаючими для волонтерів СВР. Характерним також, на нашу думку, є більш високі показники у волонтерів СВР за шкалами «влада» та «досягнення», що може бути пов'язано зі

здійсненню окремими волонтерами функцій керівництва ВД. А також за шкалою «безпека», що, зважаючи на залучення до виконання завдань в царині національної безпеки та оборони, навряд є суперечливим для інтерпретації. Втім, із сукупності означеного виникає цілком обґрунтована заувага. А саме: – потребує пояснення наявності у вибірці волонтерів СВР високих показників за всіма шкалами, оскільки такі результати утруднюють однозначну інтерпретацію отриманих даних.

Певною мірою, такий характер даних може отримати пояснення вже на рівні кореляційного аналізу. Зокрема, якщо звернути увагу на присутні кореляції між значеннями шкал методики PVQ та значеннями даних демографічного характеру (див. табл. 3.9. та дод. Д). До прикладу, спостерігається негативна кореляція між шкалами, що є складовими блоків «готовність до змін» та «саморозвиток» (стимуляція/ гедонізм/ досягнення/ влада) та віком респондентів. Можливо зрозуміти, що чим молодшими є респонденти, тим більш характерними для них є високі значення за указаними ціннісними тенденціями. Врахування вікової специфіки дозволяє частково пояснити наявність високих показників за сукупністю шкал PVQ.

Таблиця 3.9.

Результати кореляційного аналізу показників за шкалами методик РІЛ, ІРІ та PVQ (n = 302; * - $\alpha = 0.05$; ** - $\alpha \geq 0.01$; показано значення $\rho \geq 0,1$)

Шкал и	Конф.	Трад.	Добро.	Унів.	Самос.	Стим.	Гед.	Досяг.	Влада	Безп.
Вік	,239**	,248**	,137*	,145*		-,156**	-,277**	-,313**	-,319**	,300**
Стать			-,126*	-,157**	-,203**		,112			-,158**
ОЖ			,193**	,120*	,419**	,339**		,152**	,130*	,115*
Мета	,115*		,278**		,389**	,224**		,136*		,181**
Процес	,123*		,181**	,165**	,371**	,285**	,138*	,176**	,127*	,179**
Результ			,152**		,336**	,299**		0,101		
ЛК Я			,204**	0,104	,414**	,278**		,146*	,162**	,140*
ЛК Ж					,280**	,249**		,117*	0,104	
РТ	,143*		,298**	,237**	,157**				-,165**	
FS			,203**	,188**	,231**	,183**	,116*	,211**		,139*
ЕС	,396**	,279**	,526**	,471**	,318**					,306**
PD	,280**	,261**			-,315**	-,387**	-,147*	-,153*	-,285**	,249**

Де: ρ – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена; α – статистичний рівень значущості; n – об'єм вибірки.

Іще одним показником демографічного характеру, що також частково пояснює характер отриманих даних, є параметр статі респондента. У цьому розрізі аналізу звертає увагу, що кореляційно навантаженими є шкали, які отримали найбільш високі показники на вибірці волонтерів СВР. Мова про шкали «універсалізм» ($\rho = -,157$), «самостійність» ($\rho = -,203$), «безпека» ($\rho = -,158$), де фіксується негативна кореляція на рівні значущості $\alpha = 0.01$. Шкала «доброзичливість» ($\rho = -,126$) негативно корелює зі «статтю» на рівні $\alpha = 0.05$. Тобто, за указаними шкалами більш високі значення характерні для волонтерів-жінок (див. табл. 3.9. та дод. Д).

З певними застереженнями можливо було б зробити наступний висновок – характер отриманих даних залежить від ряду обставин. А саме: індивідуальні цінності респондентів виявляють тенденцію бути чутливими до вікового та статевого розподілів. Отож, схоже на те, що в питанні специфіки спільності як характеристики внутрішньо групового зв'язку між волонтерами СВР слід пристати до такого висновку. Питомим чинником специфіки спільності СВР виступає параметр віку. Волонтери схильні об'єднуватися за віком, а вже об'єднавшись – реалізовувати різні, але з віком пов'язані, ціннісно-мотиваційні тенденції. Втім, також зрозуміло, що для повної обґрунтованості такого висновку замало даних кореляційного аналізу. Можемо повернутися до нього згодом, вже в межах інших інструментів та моделей статистичної обробки даних.

Розглянемо більш детально дані кореляційного аналізу відносно шкал методик PII, IRI та PVQ, які, наразі, ще не отримали свого висвітлення та інтерпретації. Насамперед відзначимо, що ряд кореляцій між шкалами методики PVQ (див. дод. Г) вочевидь не складають собою предмет окремої цікавості. Зокрема, зрозуміло, що указані кореляції унаочнюють собою закладену в методику модель щодо близькості однонаправлених мотиваційних тенденцій, на основі яких вони, власне, й об'єднуються у більш узагальнені чотири блоки [282]. Щоправда, дещо нехарактерно для такої моделі інтерпретації поводять себе показники за шкалою «безпека». Зокрема, звертають увагу кореляція зі шкалою «самостійність» ($\rho = ,198$). Втім,

можливі підстави такого характеру отриманих даних вже були обговорені нами вище, у частині аналізу взаємозв'язку спільності СВР завданнями у царині діяльності з забезпечення національної безпеки та оборони.

У представлених результатах кореляційного аналізу (див. табл. 3.9), привертає увагу й інша тенденція. Зокрема, помітно, високу представленість кореляцій показників цінностей з показниками шкал методики IRI. При цьому, ці кореляції носять переважно позитивний характер й в цілому, відтворюють динаміку рівня вираження цінностей на вибірці загалом. До прикладу, показники за шкалою «ЕС» відтворюють динаміку кореляцій цінності «безпека», а самі шкали «безпека/ ЕС» також демонструють високо достовірну позитивну кореляцію ($r=,306$; $\alpha = 0.001$). Водночас, не можливо не відмітити й неоднорідний характер кореляцій показників цінностей та шкали «PD». Зокрема, спостерігаємо позитивний характер кореляцій з цінностями блоку «збереження», натомість негативний зі всіма іншими ціннісними шкалами. Такі дані засвідчують наявність неоднорідності мотиваційних тенденцій, що реалізується волонтерами СВР при наданні допомоги. Крім того, наявність вказаної неоднорідності також спостерігаємо й через наявність негативної кореляції між шкалами «РТ» та «влада» ($r=-,165$; $\alpha = 0.01$). Останнє функціональне навантаження, що показує протилежність спрямованості між здатністю поставити себе на місце іншого з одного боку, та мотиваційною тенденцією здійснювати лідерські функції з іншого, видається цілком логічним. Зокрема, на думку Г. Горбань [52-53], на яку ми спираємося в цій інтерпретації, ухвалення рішень у керівництві волонтерською діяльністю як реалізація лідерського потенціалу припускає прийняття відповідальності за проект, мета якого реалізується. Відтак, образ мети діяльності тут ніби вступає у конкуренцію з образом іншого, якщо він не залучений у досягнення цієї мети.

Представлені дані переконують у наступному. Залежно від того, які мотиваційні тенденції домінують у індивідуальному профілі волонтера СВР та спрямовують

(мотивують) його індивідуальну активність, специфічно співвідносним до них є також й той ресурс готовності, який засвоюється в наданні допомоги.

Результати обрахунку рангової кореляції між показниками ціннісних шкал та шкал методики РІЛ також засвідчують характерні результати (див. табл. 3.9.). Зокрема, переконують, що осмисленість діяльності, а у випадку нашого дослідження – осмисленість діяльності з надання допомоги, може вичерпувати свої високі показники з реалізації різних мотиваційних тенденцій. До прикладу, існує високе функціональне навантаження між шкалами «ОЖ» та «доброзичливість» ($r=,193$; $\alpha=0.01$), «самостійність» ($r=,419$; $\alpha = 0.001$), «стимуляція» ($r=,339$; $\alpha=0.001$). Звертає також увагу наявність певної специфіки розподілу кореляцій між окремими шкалами методики РІЛ та цінностями. Зокрема, дані за шкалами «ЛК Я» та «ЛК Ж» демонструють обґрунтованість вище зробленого висновку, що вагомою складовою осмисленості діяльності волонтерів СВР є висока спроможність самоконтролю. Звідси, як висновок – й більша значимість внутрішньо групового зв'язку між представниками СВР для внутрішнього світу особистості волонтера та менша для світу життєвого.

Крім того, зауважимо, що наведена специфіка взаємозв'язку між цінностями та джерелами смислу також відтворює характер отриманих раніше даних (див. дод. В.). Нагадаємо, що вище вже зауважувалася наявність певної неоднорідності у впливі на варіативність (зсув значень) тої чи тої ознаки у зв'язку з різними джерелами осмисленості. Втім зрозуміло, що даних кореляційного аналізу у поєднанні з даними обрахунку статистичних критеріїв «Н» Краскела-Уоллеса та «F» Фішера не достатньо для однозначної інтерпретації такого їх характеру. Зокрема, зрозуміло, що такі результати лише підтверджують наявність існування специфіки у взаємозв'язку між цінностями та джерелами осмисленості. Втім, аби встановити та дослідити цю специфіку існує потреба у результатах додаткових процедур статистичної обробки даних.

Можемо підсумувати, що вибрана для дослідження індивідуальних цінностей методика PVQ виявилася достатньо інформативною та релевантною емпіричній моделі дослідження. Зокрема, її застосування дозволило виявити характерні особливості мотиваційних тенденцій, що притаманні волонтерам СВР. Окрім того, дозволило показати наявність специфіки взаємозв'язку між певною мотиваційною тенденцією, ресурсами готовності до надання допомоги і джерелами осмисленості та виявити специфіку впливу психологічних чинників ціннісного ряду узагальнення щодо усталених характеристик ВД. В свою чергу, це дозволяє сформулювати завдання їх більш чіткої реконструкції, яке можливо вирішити за допомогою застосування інших інструментів та моделей статистичного аналізу даних.

Результати дослідження культурних цінностей волонтерів СВР.

Для виявлення показників тих змінних, які репрезентують в собі специфіку цінностей на рівні культурного розрізу, нами використовувалася модель аналізу цінностей культури Р. Інглегарта. Відповідно, для збору даних, що релевантні цій моделі аналізу, використовувалася методика «Модифікований опитувальник цінностей Р. Інглегарта» (далі МОЦ). Отримані нормативні показники за даними цієї методики представимо у вигляді таблиці (див. табл. 3.10.).

Таблиця 3.10.

Нормативні показники шкал методики МОЦ Р. Інглегарта

Шкали	$\bar{X}$	σ	min	max	Roz.
T / C	4,50	0,805	2,28	6,42	4,14
C / C	3,83	0,697	2	5,42	3,42

Де: $\bar{X}$ - середнє; σ – стандартне відхилення; min – мінімальне значення; max – максимальне значення; Roz – розмах значень.

Представлені дані показують, що для волонтерського руху є характерним середній розмах показників за досліджуваними шкалами. Водночас, мінімальні значення показують (див. табл. 3.10.), що спостерігається розмаїття показників. Зокрема, ці дані демонструють притаманність волонтерам СВР високих значень як за цінностями самовиживання та традиційним, так й протилежних їх «полюсів» –

світських та самовираження. За середніми значеннями шкал методики МПЦ можливо зауважити, що для волонтерів СВР характерним є зовсім незначне переважання цінностей традиційних та самовиживання, втім для адекватної інтерпретації отриманих результатів варто звернутися до інших інструментів статистичного аналізу.

Результати кореляційного аналізу демонструють (див. табл. 3.11.), що показники шкали «Т/ С» (традиційні/ секулярні цінності) найвищі функціональні взаємозв'язки отримує, насамперед, зі шкалами блоку «консерватизм» методики PVQ. При цьому, з іншими шкалами цієї методики статистично значимі кореляції практично відсутні. Такий характер отриманих результатів навряд утруднює їх інтерпретацію. Зокрема, такий результат переконливо демонструє й без того очевидну обставину, що традиційні цінності у специфіці їх інтерпретації в межах моделі Р. Інглегарта цілком співвідносні з блоком «консерватизм» в межах мотиваційного кола Ш. Шварца. Водночас, вікова функціональна залежність шкали «Т/ С», до певної міри, знову демонструє обґрунтованість попередньо зробленого висновку. А саме, щодо тої специфіки спільності СВР, яка виражає себе в тенденції утворення спільнотних зв'язків за параметрами ціннісних спрямувань, які при цьому залежні від вікових особливостей.

Таблиця 3.11.

Результати кореляційного аналізу показників за шкалами методики МОЦ Р. Інглегарта (n = 302; * - $\alpha = 0.05$; ** - $\alpha \geq 0.01$; показано значення $\rho \geq 0,1$)

Шкали	Вік	Стать	ОЖ	Мета	Проц.	Резул.	ЛК Я	ЛК Ж
Т / С	,198**		,228**	,237**	,273**	,160**	,171**	,178**
С / С		,222**	-,245**	-,147**	-,159**	-,192**	-,206**	-,299**
Шкали	РТ	FS	ЕС	PD	Конф.	Трад.	Добр.	Унів.
Т / С	,132*	,118*	,296**	,121*	,437**	,589**	,398**	,163**
С / С		-,122*	-0,104	,261**	,238**	,226**		
Шкали	Самос	Стим.	Гед.	Досяг.	Влада	Безп.	Т / С	С / С
Т / С						,253**	1	,255**
С / С	-0,118*	-,149*		,118*		,132*	,255**	1

Де: ρ – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена; α – статистичний рівень значущості; n – об'єм вибірки.

Окрім того, цікавими є представлені результати кореляційного аналізу для показників шкал методики МОЦ та методики PII. Зокрема, показники шкали «С/ С» (цінності самовираження/ самовиживання) засвідчують чітку взаємозалежність між цінністю самовиживання й осмисленістю через цілий ряд функціональних зв'язків негативного характеру. Водночас, для ціннісного континууму «традиційні-секулярні» цінності відносно шкал осмисленості характерною є протилежна тенденція, де високі показники позитивної кореляції характерні саме між традиційними цінностями та осмисленістю. Представлені дані демонструють ще одну своєрідну особливість специфіки спільності волонтерів СВР. А саме: висока осмисленість волонтерської практики пов'язує між собою традиційні цінності з одного боку, та цінності самовираження з іншого, а відтак у якості специфіки обумовлення колективної суб'єктності СВР на рівні взаємозв'язку волонтер-спільнота можемо констатувати, що у якості спільноти тут постає все суспільство нашої країни.

Врешті решт, з наведених результатів знову можемо перекоонатися у наявності певної неоднорідності мотиваційних осердь, з якими пов'язано здійснення допомоги в межах волонтерського руху в цілому. Втім, зауважимо, що більш детальна інтерпретація виявленої неоднорідності пов'язується нами з можливостями процедури факторного аналізу даних.

3.2. Результати дослідження ідентифікації та ідентичності волонтерів як соціально-психологічних чинників волонтерства

Результати дослідження стилю ідентичності волонтерів СВР.

Для виявлення показників тих змінних, які репрезентують в собі специфіку стилю ідентичності волонтерів СВР, нами використовувалася відповідна модель означених стилів, що була запропонована М. Берзонскі. Теоретичні настанови вказаної моделі було реалізовано під час розробки та адаптації методики «Опитувальник стилів ідентичності» (ISI-3) М. Берзонскі.

Зважаючи на наявність в наукових джерелах повідомлень, що на нормативних вибірках було встановлено наявність характерних кореляцій для шкал цієї методики, нами також було здійснено кореляційний аналіз. Його результати дещо вибиваються з даних, що отримані в інших дослідженнях.

Зокрема, повідомляється про фіксацію позитивної кореляції показників між шкалами відданості та нормативного стилю. Також вказується на негативну кореляцію показників між шкалами відданості та дифузного стилю [248]. Окрім того, зазначають відтворення такої кореляції й на вітчизняних вибірках [92-94]. Результати ж, що отримано нами відносно вибірки волонтерів СВР, натомість, засвідчують наявність позитивної кореляції між шкалою відданості та усіма іншими шкалами методики.

Таблиця 3.12.

Нормативні характеристики та кореляційні зв'язки для шкал методики ISI-3 (n = 302; * - $\alpha = 0.05$; ** - $\alpha \geq 0.01$; показано значення $\rho \geq 0,1$)

Шкали	$\bar{X}$	σ	ρ			
			Інформаційний	Нормативний	Дифузний	Відданості
Інформаційний	14,85	3,438	1	,162**		,191**
Нормативний	13,33	2,727	,162**	1		,169**
Дифузний	14,15	3,877			1	,265**
Відданості	13,41	2,425	,191**	,169**	,265**	1

Де: $\bar{X}$ - середнє; σ – стандартне відхилення; ρ – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена; α – статистичний рівень значущості; n – об'єм вибірки.

Втім, такий характер даних, у цілому, відповідає запропонованій М. Берзонскі моделі. Зокрема, нагадаємо, що шкала відданості дозволяє відрізнити статус «зрілої» ідентичності від статусу «мораторію». Тому наявність взаємозв'язку між шкалами «відданість» та «інформаційний стиль» виглядає природною. Водночас (див. табл 3.12), кореляція між шкалами відданості та дифузного стилю навпаки – носить позитивний характер ($\rho = ,265$; $\alpha = 0.001$). Окрім того, специфічний характер функціонального взаємозв'язку шкал «відданість» та «дифузний стиль» також демонструється наявністю кореляцій з показниками за шкалами інших методик.

Зокрема, динаміка функціональних навантажень зауважених шкал відтворює динаміку такої шкали методики IRI як «PD» (див. табл. 3.13.). Нагадаємо, що шкала «PD» демонструє переважно негативні кореляції з основними, інформативними для нашого дослідження, шкалами. Зокрема, такий же характер функціональних зв'язків шкала «дифузний стиль» показує зі всіма шкалами методики PIL, та зі шкалами «РТ» та «ЕС» методики IRI. У межах шкал методики PVQ шкала «дифузного стилю» продовжує фіксувати негативні кореляції зі шкалами «самостійність» ($\rho = -,305^{***}$), «стимуляція» ($\rho = -,155^*$), «влада» ($\rho = -,122^*$).

Таблиця 3.13.

Результати кореляційного аналізу показників за шкалами методики ISI-3
($n = 302$; * - $\alpha = 0.05$; ** - $\alpha \geq 0.01$; показано значення $\rho \geq 0,1$)

Шкали	Вік	Стать	Орг-я	ОЖ	Мета	Проц.	Резул.	ЛК Я	ЛК Ж
Інф-й					,124*				
Норм-й	,270**				,154**				
Диф-й		,211**	,126*	-,384**	-,372**	-,293**	-,345**	-,371**	-,302**
Відд-ть		,131*		-0,108			-,132*	-0,103	-0,1
	РТ	FS	ЕС	PD	Конф.	Трад.	Добр.	Унів.	Самос
Інф-й	,181**	,216**				,159**	,145*	,155**	,187**
Норм-й			,208**	,159**	,348**	,337**	,271**	,165**	0,112
Диф-й	-,198**		-,158**	,468**	,137*	,205**			-,305**
Відд-ть				,212**	,218**	,172**			
	Стим.	Гед.	Досяг.	Влада	Безп.	Т/ С	С/ С		
Інф-й	,152**	0,102	,156**	0,111	,139*	,156**			
Норм-й		-,134*			,372**	,330**	,172**		
Диф-й	-,155**	0,105	-0,102	-,122*		,115*	,268**		
Відд-ть		,113*	,171**			,172**	,213**		

Де: ρ – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена; α – статистичний рівень значущості; n – об'єм вибірки.

У той же час, зі шкалами «відданість» та «дифузний стиль» спостерігаємо позитивну кореляцію на досить високому рівні статистичної значущості. Окрім того, також впадає в око наявність позитивної кореляції зі шкалами «конформізм» ($\rho = ,137^*$) та «традиція» ($\rho = ,205^{**}$). Також цікавою, з цього погляду, виглядає кореляція шкали «дифузний стиль» з параметром «стать» ($\rho = -,211$). Це вказує на переважання в нашій вибірці високих значень за цією шкалою у чоловіків. А як

пам'ятаємо – на вибірці в цілому для волонтерів-чоловіків є також характерними більш низькі значення за параметром осмисленості. В межах емпіричної моделі нашого дослідження шкала «дифузний стиль» виявляється досить інформативною. Зокрема, (як і шкали «PD» та «C/ C») виступає своєрідним маркером, який вказує на певну неоднорідність мотиваційних осердь здійснення допомоги в межах волонтерського руху.

У канві запропонованого висновку, подібній інтерпретації піддаються й функціональні зв'язки за шкалою «нормативний стиль». Так, дані кореляційних навантажень дозволяють цілком однозначно пов'язати цей стиль з блоком «консерватизм» мотиваційної моделі методики PVQ. Окрім того – з традиційними цінностями та цінностями виживання ціннісної моделі Р. Інґлегарта. До того ж, характер кореляцій шкали «відданість» теж вказує на те, що домінування цінностей виживання функціонально залежне з схильністю дотримуватися своїх переконань ($r=,213^{***}$). Виявлені функціональні залежності видаються інтуїтивно зрозумілими. Близькість явищ, що есплікуються шкалами блоку «консерватизм» методики PVQ та шкалою «Т/ С» методики МОЦ Р. Інґлегарта нами вже відзначалася вище. Додаткова функціональна залежність відносно нормативного стилю лише посилює таке розуміння. До того ж, ми також спостерігаємо більш питомий кореляційний зв'язок показників за шкалою «інформаційний стиль» зі шкалами цінностей, що протилежні блоку «консерватизм». У сукупності, указане ще раз засвідчує наявність низки не однорідних мотиваційних «осердь», що впливають на ВД волонтерів СВР. Втім, відносно емпіричної моделі нашого дослідження, можемо зробити висновок, що дана методика виявилася менш інформативною й дозволила лише підтвердити виявлені раніше характеристики.

Результати дослідження індивідуальної ідентичності волонтерів СВР.

Для виявлення специфіки структури індивідуальної ідентичності волонтерів СВР нами застосовувалися дані, що було отримано за допомогою методики «Тест 20-ти висловлювань». Для первинної обробки отриманих даних здійснювалося їх

упорядкування (сортування) за окремими ідентифікаційними аспектами (категоріями) (див. дод. Б). Первинне упорядкування даних дозволило отримати на їх основі ряд нормативних показників, які ми згрупуємо у таблицю (див. табл. 3.14).

Представлені дані показують, що структура індивідуальної ідентичності волонтерів СВР сумарно упорядкована через 3918 ідентифікаційних конструктів (див. параметр «диференційованість») які нерівномірно розподілені за різними ідентифікаційними аспектами.

Таблиця 3.14.

Нормативні характеристики результатів за шкалами методики Тест 20-ти висловлювань

Ідентифікаційні аспекти		n = 302				
		$\bar{X}$	σ	min	max	Sum.
Особистісна	Комунікативний	1,49	1,634	0	7	450
	Рефлексивний	3,91	4,703	0	19	1181
	Фізичний	,14	,464	0	3	43
	Матеріальний	,17	,458	0	3	52
	Діяльний	2,13	2,119	0	11	643
	Екзистенційно-мислиннєвий	1,21	1,291	0	8	365
Соціальна	Гендерний	,59	,532	0	2	177
	Релігійний	,19	,648	0	8	57
	Політичний	,46	,640	0	3	140
	Етнічно-регіональний	,36	,652	0	4	110
	Професійний	,53	,797	0	5	160
	Сімейний	1,79	1,545	0	7	540
Дифер-ть	Загальна	12,97	7,101	0	28	3918
	Аспектів	5,45	2,666	0	11	1272
	Гендерна	6,67	5,003	0	20	2014
Валент-ть	Нейтральна	10,49	6,423	0	24	3175
	Позитивна	1,88	2,604	0	18	574
	Негативна	,55	1,159	0	7	169
Лінгв.	Іменників	9,31	6,517	0	20	2806
	Прикметників	1,77	3,674	0	20	572
	П/З	1,83	2,850	0	18	540

Де: $\bar{X}$ - середнє; σ – стандартне відхилення; min – мінімальне значення; max – максимальне значення; Sum – сума індивідуальних значень; «П/З» (тут та далі) – прикметникові звороти та словосполучення.

Зокрема, впадає в око вкрай мала присутність конструктів, що описують фізичний аспект ідентичності (43 конструкти, що складає собою 1.1% від загального числа). Таке ж низьке використання конструктів характерне й для матеріального (52 конструкти; 1.33%) та релігійного (57 конструктів; 1.45%) аспектів ідентичності. Це, безумовно, складає собою одну з особливостей специфіки волонтерського руху. З протилежного боку, також впадає в око висока диференційованість рефлексивного аспекту індивідуальної ідентичності (1181 конструкт; 30.14%) та є більш характерною нейтральна валентність ідентичності (3175 конструкти; 81.04%). Також, на меншому рівні, але є достатньо вираженим позитивний аспект валентності (574 конструкти; 14.65%). Негативна ж валентність хоч й є присутньою, але на дуже низькому рівні (169 конструктів; 4.31%).

Однотипний характер даних можемо спостерігати й відносно розподілу лінгвістичного аспекту ідентичності. Так, з 3918 ідентифікаційних конструктів, 2806 описуються такою частиною мови як «іменник» (71.62%), 572 – прикметниками (14.6%), 540 словосполученнями та прикметниковими зворотами (13.78%).

Для того, аби забезпечити більш повний та детальний аналіз зібраних даних, крім вищезазначених процедур сортування, нами також використано й інші критерії підрахунку. Зокрема, нами було підраховано не лише загальну диференційованість ідентичності на вибірці волонтерів СВР та диференційованість окремих аспектів ідентичності, (що є показниками лише загальної частоти використання ідентифікаційних конструктів в межах певної категорії), але також й унікальність використання окремих конструктів. Такий критерій відображає диференційованість певного аспекту відносно використаних в його межах категорій. Окрім того, ми також підраховували лінгвістичний розподіл окремих аспектів ідентичності. Отримані у результаті такого підрахунку дані ми презентуємо у вигляді окремої таблиці (див. табл. 3.15.).

З представлених даних ми можемо спостерігати, що з 3918 конструктів 1272 (32.47 %) з них є унікальними та вичерпують собою весь об'єм ідентифікаційних

конструктів. При цьому, ведуче місце за диференційованістю аспекту продовжує посідати рефлексивний аспект ідентичності. Його межі покривають 689 унікальних конструктів (54.17%), що, як вже зазначалося, загалом використано респондентами 1181 раз (30.14%).

Таблиця 3.15.

Характеристика кількісного та відсоткового розподілів ідентифікаційних конструктів на вибірці волонтерів СВР

Ідентифікаційні аспекти		n = 302				Лінгвістичний розподіл		
		N	%	Ч	%	Іменник и	Прикметники	П\З
Особистісна	Комунікативний	98	7.7	450	11.49	402	4	44
	Рефлексивний	689	54.17	1181	30.14	320	533	328
	Фізичний	25	1.97	43	1.1	24	13	6
	Матеріальний	25	1.97	52	1.33	26	1	25
	Діяльний	165	12.97	643	16.41	585	8	50
	Екзистенційно-мислинсвий	97	7.63	365	9.32	337	1	27
Соціальна	Гендерний	9	0.71	177	4.52	177	0	0
	Релігійний	24	1.89	57	1.45	39	4	14
	Політичний	26	2.04	140	3.57	107	7	26
	Етнічно-регіональний	15	1.18	110	2.81	108	0	2
	Професійний	71	5.58	160	4.08	146	0	14
	Сімейний	28	2.2	540	13.78	535	1	4
Загалом		1272	100	3918	100	2806	572	540

Де: «N» – кількість унікальних конструктів; «Ч» – загальна частота вжитку конструктів респондентами.

В межах цього категоріального аспекту серед іменників ведучим виступає такий конструкт як «мрійник/ мрійниця» (використано 28 разів, що, відповідно, покриває собою 2.37% простору цього аспекту). Окрім того, в межах рефлексивного аспекту ідентичності часто використаних (більше 10) прикметників є питомо більше. Зокрема, це такі конструкти як – «добра/ добрий» (26; 2.2% аспекту), «кохана/ий» (23; 1.95%), «відповідальна/ний» (18; 1.52%), «вперта/ий» (15; 1.27%), «розумна/ий» (11; 0.93%), «цілеспрямована» (11; 0.93%). Серед словосполучень найбільш частим є конструкт – «творча особистість» (7; 0.59%) та «кохана дружина/ жінка» (6; 0.51%). За

зауваженими показниками, рефлексивний аспект виглядає доволі строкатим. Хоча такі результати цілком відповідають тим уявленням, що закладені в основу його виокремлення в межах структури індивідуальної ідентичності. Саме в його межах має бути зосереджено найбільш унікальні уявлення людини відносно власної сутності.

Друге місце за наповненням як кількістю унікальних конструктів, так й кількістю їх застосування, займає діяльний аспект ідентичності. Зокрема, простір цього аспекту 165 конструктів, які загалом використано 643 рази. При цьому, в ньому ведучим виступає конструкт «волонтер/ка» (150; 23.33% аспекту та 49.67% відносно вибірки). Також набули використання конструкти «господар/ка - хазяїн/ка» (31; 4.82 % аспекту), «мандрівник/ця» (28; 4.35%), «працівник/ця» (25; 3.89%), та «керівник/ця» (19; 2.95 %). Серед словосполучень найбільш частим є конструкт «громадський діяч» (9; 1.4%).

Наступним, за показником частоти та рівнем унікальності, виступає комунікаційний аспект ідентичності. Його простір диференційовано через 98 унікальних конструктів, які використано 450 разів. Ведучим виступає конструкт «подруга/друг» (134; 29.78% за аспектом та 44.37% відносно вибірки). З великим відривом далі слідують такі конструкти: «читач/ка» та «помічник/ця» (25; 5.56% аспекту); «лідер» (20; 4.44%); «сусідка» (18; 4%); «учень/ця» (17; 3.78%).

Такий самий характер розробленості, але з дещо меншими показниками займає екзистенційно-мисленнєвий аспект. Його простір розкрито через 97 конструктів, що в цілому використано 365 раз. Ведучим конструктом є «людина» (147; 40.27% аспекту та 48.68% відносно вибірки). Менш розповсюдженим є конструкт «особистість» (32; 8.77% аспекту) та «оптиміст/ка» (18; 4.93%).

Як нами вже відмічалось, відносно вибірки в цілому геть мало розробленими є аспекти фізичної та матеріальної структури ідентичності. Зокрема, ведучим конструктом матеріальної ідентичності виступає конструкт «пенсіонер/ка» (12; 23.08% аспекту). Відповідно, фізичної – «красуня» (10; 23.26% аспекту). Відносно зауважених аспектів можемо підсумувати наступне. Хоч на значно менших

масштабах, але у цілому дані аспекти відтворюють в собі такий же характер розробки свого простору, що й інші аспекти особистісної підструктури ідентичності.

Натомість, для ідентифікаційних аспектів соціальної ідентичності (за виключенням хіба професійного) навпроти – характерним є відносно невелика кількість конструктів, частота використання яких, втім, досить висока. Так, у вибірці волонтерів самим актуалізованим аспектом соціальної ідентичності виступає сімейний. Простір цього аспекту покриває 28 конструктів (2.23% унікальності), які використано 540 разів (13.78%). При цьому, ведучими є конструкти, які описують жіночі сімейні ролі та статуси – «мама/ мати» (150; 27.78% аспекту), «донька» (102; 18.89% аспекту), «дружина/ жінка» (83; 15.37%), «сестра» (74; 13.7%), «бабуся» (42; 7.78%). Менше наповнюють аспект чоловічі сімейні ролі та статуси – «син» (13; 2.41%), «батько» (12; 2.22%), «брат» (6; 1.11%). Втім, зважаючи на статевий розподіл вибірки, така тенденція цілком зрозуміла.

Професійна ідентичність представлена 71 конструктом, проте використано їх 160 разів. При цьому, відносно ведучим виступає конструкт «вчитель» (16; 10%) та «психолог» (15; 9.38%). Відносно переважаюча кількість згаданих професій зосереджені у царині взаємодії «людина-людина» (загалом 96 конструктів зі 160). Мова про такі конструкти як: «викладач» (9; 5.63%); «журналіст» (9; 5.63%); «педагог» (6; 3.75%); «юрист» (6; 3.75%). Специфіка цього аспекту ідентичності спостерігається у зв'язку з відносно високою наявністю унікальних конструктів, при цьому, їх сукупне використання перевищує унікальність приблизно наполовину.

В межах релігійного аспекту волонтерами актуалізовано 24 конструкти 57 разів. Ведучим є конструкт «Християнин/ ка» (24; 42.11%). Політичний аспект актуалізовано через 26 конструктів 140 разів. Питомо домінуючими виступають такі конструкти як: «патріот/ ка» (55; 39.29%) та «громадянин/ ка» (39; 27.86%). Гендерний аспект представлено через 9 конструктів 177 разів. Знову ж, зважаючи на характер статевого розподілу, домінуючим виступає конструкт «жінка» (135; 76.27%). Конструкт «чоловік» використано 20 разів (11.3% аспекту), «дівчина» 13

(7.34%). Окремо зауважимо, що цей аспект характеризує саме гендерну підструктуру соціальної ідентичності. Натомість, для розрахунку показників гендерної диференційованості індивідуальної ідентичності враховувалися й додаткові критерії (зокрема комунікаційні та сімейні ролі, а також характеристики закінчень описових конструктів). Результати такого обрахунку представлені в межах шкали «гендерна диференційованість», де специфічно до гендеру було використано 2014 конструктів (див. табл. 3.14).

Звертає увагу, що власне етнічна ідентичність представлена через 3 конструкти – «українка/ українець» (90; 81.82%), «кримська татарка», «гуцулка». Інші ідентифікаційні конструкти цього аспекту являють собою регіональну ідентичність. Представлені дані демонструють, що конструкти власне регіональної ідентичності є досить рідкими у використанні, етнічно-регіональний аспект актуалізовано волонтерами через 15 конструктів загалом 110 разів, що складає 36.42% від вибірки.

В цілому спостерігається значний ухил в сторону особистісних аспектів ідентичності на противагу соціальним. Зокрема, простір особистісної ідентичності покриває 1099 конструктів (86.4%), які використано 2734 разів (69.78%). В той же час, простір соціальної ідентичності освоєно волонтерами через 173 конструкти (13.6%), які актуалізовано 1184 разів (30.22%). Зрозуміло, що при цьому слід враховувати соціокультурний контекст. Мова йде про те, що розмах ідентифікаційних конструктів, які розкривають аспекти соціальної ідентичності, значною мірою залежить від диференційованості в культурі тих суспільних відносин, які спонукають до утворення ідентифікаційних площин в їх межах. Проте, наведені дані переконують, що для волонтерів СВР характерним є переважання особистісного простору ідентифікування над соціальним, де джерелом «Я-концепції» виступає більше рефлексія власної унікальності, а ніж типовості.

В контексті такого висновку доцільно окремо зауважити, що його не слід інтерпретувати в межах дискусії про співвідношення генези та сутності соціальної і особистісної ідентичності [60; 170; 176 та ін.]. Зокрема, як аргумент в бік

обґрунтування ствердження про окремішність особистісного типу ідентичності від соціального. Навпаки, аналіз конструктів, що описують особистісний простір ідентичності волонтерів посвідчує переважну їх релевантність соціальній генезі. Водночас, також посвідчує й своєрідне заломлення соціального через особистісне. Залучення соціального у особистісний контекст власного буття.

Окрім того, з представлених даних також можливий висновок, який, великою мірою, релевантний теоретичному обґрунтуванню дослідження. А саме – впадає в око дещо низька диференційованість тих аспектів соціальної ідентичності, які прямо дотичні до ідентифікації з великими соціальними групами. Насамперед, відмітимо відносно високу диференційованість (24 конструкти), але втім достатньо низьку частоту відносно вибірки (57 разів; 18.87%), релігійних ідентифікаційних конструктів. Останні, переважно, пов'язані з християнським віросповіданням (виключення – 4 конструкти). Указана обставина створює обмежені підстави вести мову про релігійну основу колективної суб'єктності СВР.

Також відсутньою є підстава, яка б дозволяла виснувати про професійно релевантну колективну суб'єктність. Про таку відсутність свідчить та обставина, що фактичне розмаїття професійних ідентифікаційних конструктів не дозволяє виокремити переважаючий з них, який виступав би основою зв'язку. Хоча й звертає увагу, що питома їх більшість дотична до царини професійної взаємодії «людина-людина». Втім, навіть за умови такого узагальнення, вони не складають собою питомої більшості. За такої логіки, дещо більша підстава виокремлювати специфіку колективної суб'єктності СВР спостерігається у просторі політичного аспекту соціальної ідентичності. Зокрема, простір аспекту актуалізовано через 26 унікальних конструктів, які загалом актуалізовано 140 разів, що відносно вибірки складає 46.36%. Втім, є відсутнім абсолютне переважання, а тому вести мову, що СВР реалізує виключно такий вид спільності як державність теж немає достатніх підстав.

Дещо схожі обставини спостерігаються й в межах етнічного аспекту. З представлених даних (див. табл. 3.15.) спостерігаємо фактичну відсутність етнічного

розмаїття. Зокрема, ужитку набув лише конструкт «українка/ українець», який використано 90 разів, що складає 29.8% від вибірки. Відповідно, це теж створює дещо обмежені підстави для того, аби вести мову про пов'язану з етнічною складовою специфіку колективної суб'єктності СВР.

Відносно підструктури соціальної ідентичності можемо спостерігати ту ж саму «ситуацію», що й у випадку з розмаїттям ціннісних мотиваційних тенденцій. Так, зважаючи на відносну строкатість останніх, вони також показують наявність специфічного співвіднесення, як з показниками осмисленості ВД, так й показниками готовності до неї.

Втім, результати аналізу особистісної підструктури ідентичності переконують нас дійти наступного висновку. Природа специфіки колективної суб'єктності СВР пов'язана з реалізацією мотиваційного потенціалу такого виду спільності як людяність. Зокрема, з наведених даних можемо переконатися в ряді обставин. Насамперед, зауважимо, що конструкт «людина» використано досить високу кількість разів (147; 48.68% відносно вибірки). Також слід враховувати, що в межах рефлексивного аспекту ідентичності присутнє використання конструкту «людина» й у складі словосполучень. До прикладу, таких як – «хороша людина», «порядна людина» тощо). Також зацентуємо, що конструкт «волонтер» теж набув досить високого використання (150; 49.67% відносно вибірки). Окрему основу зробленого висновку складають собою й результати аналізу конструктів комунікативного аспекту. В його межах, крім вище зауважених конструктів «друг/ подруга» (134; 44.37% респондентів), «помічник/ця» (25; 8.28% респондентів), також набули використання конструкти: «співрозмовник/ ця» (7; 2.32%); «порадник/ ця» (7; 2.32%); «наставник/ ця» (6; 1.99%); «підтримка» (6; 1.99%).

Звернемося до результатів кореляційного аналізу показників диференційованості окремих аспектів структури ідентичності. Попереднє ознайомлення з ними показує ряд характерних особливостей (див. табл. 3.16 та додаток Д).

Таблиця 3.16.

Результати кореляційного аналізу показників методики Тест 20-ти висловлювань (n = 302; * - $\alpha = 0.05$; ** - $\alpha \geq 0.01$; показано значення $\rho \geq 0,1$)

Шкали	Вік	Стать	Орг-я	ОЖ	Мета	Проц.	Резул.	ЛК Я	ЛК Ж
Комун-й	-,193**					0,108	0,103		
Матер-й			,124*						
Діяльний	-,196**			,225**	,154**	,201**	,203**	,216**	,185**
Екзист-й	-,124*					-0,106			-,120*
Гендер-й	-0,089	-,135*						0,1	,124*
Реліг-й					,132*				
Політ-й				,178**	,187**	,135*	,122*	0,106	,142*
Етнічн-й	-,144*								
Проф-й	-,173**			,207**	,185**	,163**	,187**	,165**	,197**
Сімей-й		-,220**		,228**	,172**	,210**	,193**	,197**	,226**
Загальна	-,125*	-0,102		,187**	,180**	,177**	,182**	,174**	,143*
Аспектів	-,144*	-,131*		,147*	,151**	,135*	,146*	,132*	,118*
Гендерна				,144*	0,111	,166**	0,033	,145*	0,107
Нейтрал.	-,133*	-0,112		,208**	,177**	,177**	,187**	,191**	,181**
Негатив.				-,122*			-,163**		-0,105
Імен.	-,168**			,145*	,125*	,123*	,170**	,115*	0,111
П/З		-0,102				,119*			
Шкали	РТ	FS	ЕС	PD	T/ C	C/ C	Інф-й	Норм.	Дифуз
Комун-й	,223**	,150**		-,169**			0,113		-,167**
Рефл-ий		,147*			,124*		,223**		
Фіз-ий			-,160**	-,114*					
Матер-й	0,105								-,136*
Діяльний	,134*	,128*		-,262**		-,135*			-,210**
Екзист-й							,193**		-,194**
Гендер-й		,125*		-,119*					
Реліг-й	,152**				,279**	,125*	0,105	,144*	
Політ-й			,144*		0,112				
Етнічн-й	,136*			-,124*					
Проф-й	,152**	,122*		-,215**		-0,103	,148**		-,177**
Сімей-й	,229**		,162**	-,164**		-,143*			-,191**
Загальна	,153**	,199**	,125*	-,237**	,147*	-0,105	,256**		-,190**
Аспектів	,230**	,158**		-,242**	,118*		,156**		-,218**
Гендерна		,120*		-,150**	,177**		,149**		
Нейтрал.	,226**	,180**	,118*	-,253**		-,130*	,247**		-,216**
Позитив.					,114*		,121*		
Імен.	,229**	,140*		-,228**		-,132*	,138*		-,207**
Прикм.					,145*				
П/З		,158**		-,163**			,254**		-,175**

Таблиця 3.16.: (продовження)										
Шкали	Конф.	Трад.	Добр.	Унів.	Самос	Стим.	Гед.	Досяг.	Влада	Безп.
Комун-й			,117*		,171**	,148*		,189**	,116*	
Рефл-ий					,116*	,143*	,122*	,143*		0,112
Фіз-ий									0,103	
Матер-й	,132*	,117*	,124*	0,107	,141*					
Діяльний		-,139*			,218**	,223**	0,069	,236**	,221**	
Екзист-й			0,104		0,101					
Гендер-й								,144*		
Реліг-й	,208**	,363**	,253**							,133*
Політ-й			,149**		,128*	,130*				,156**
Етнічн-й				0,111	0,103					
Проф-й		-0,103			,176**	,170**		,219**	,184**	
Сімей-й			,125*		,142*					
Загальна			,142*		,262**	,239**	,120*	,207**	,136*	
Аспектів			,197**		,226**	,135*		,226**	,138*	
Гендерна	0,103		0,11	,118*	,154**	,138*		,141*	,163**	,129*
Нейтрал.			,116*		,233**	,249**		,155**		
Позитив.	,118*				,139*		,116*	,178**	,131*	0,112
Імен.		-0,109			,193**	,153**		,178**	0,1	
Прикм.		,131*								
П/З			,114*		,161**	,152**		,118*	0,102	

Де: ρ – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена; α – статистичний рівень значущості; n – об'єм вибірки.

Насамперед, привертає увагу, що найбільш насичений функціональний зв'язок диференційованість ідентифікаційних аспектів набуває з широким рядом показників, отриманих за шкалами інших методик. При цьому, наявним є певне усталене ядро, що стабільно відтворює функціональні навантаження за різними показниками. Зокрема, мова йде про такі аспекти структури ідентичності як діяльний та професійний. Меншою мірою – політичний та сімейний.

Окремо зацентруємо на такий самий характер даних для всіх аспектів диференційованості ідентичності, та таких допоміжних характеристики як нейтральна валентність й іменниковий показник лінгвістичного аспекту.

Такий характер розподілу функціональних навантажень зайвий раз переконує у обґрунтованості вже неодноразово запропонованого висновку. А саме: демонструє

існування неоднорідних мотиваційних компонент, які специфічно пов'язані як з показниками осмисленості, так й емпатійними ресурсами готовності до ВД. Окрім того, зайвий раз підтверджується й висока ефективність відібраних для дослідження усталених соціально-психологічних характеристик ВД.

Втім, у зв'язку з означеним, слід також застерегти від висновку, що надання волонтерської допомоги ми пов'язуємо виключно з високими показниками осмисленості та емпатії. Навпроти, отримані результати якраз й переконують в протилежному. Зокрема, саме показники осмисленості та емпатії дозволяють розрізнити різні мотиваційні блоки взаємозв'язку змінних у їх впливі на надання допомоги, який не є полярно розділеним між високими та низькими показниками за усталеними характеристиками. Натомість, в межах цих «полісів» додатково структурується мотиваційним потенціалом конкретних цінностей. Більш детальне ознайомлення з результатами кореляційних навантажень за показниками структури ідентичності також спонукає до такого висновку.

Зокрема, помітне статистично достовірне відтворення тих кореляційних навантажень, які раніше виявили себе через зв'язок з блоком «консерватизм» ціннісної моделі Ш. Шварца. До прикладу, спостерігаються ряд позитивних кореляцій між релігійним аспектом та шкалами: «конформізм» ($r=,208^{**}$); «традиція» ($r=,363^{***}$); «доброзичливість» ($r=,253^{***}$); «безпека» ($r=,133^{*}$); «Т/ С» ($r=,279^{***}$); «С/ С» ($r=,125^{*}$); «нормативний стиль» ($r=,144^{*}$). Також звертає увагу, що показники матеріального аспекту відтворюють подібну динаміку функціональних зв'язків з указаними шкалами. Враховуючи, що для указанного блоку раніше вже було відстежено пов'язаність з параметром «вік», та беручи до уваги ту обставину, що ведучий за актуалізацією конструкт матеріального аспекту є «пенсіонер», можемо підсумувати наступне. Цілком обґрунтованим виглядає пояснення, що серед низки не однорідних факторів, один з них тісно пов'язаний з реалізацією такої мотиваційної тенденції як «збереження». Питання залишається відкритим лише стосовно рівня його вкладу в загальну мотивацію волонтерів СВР.

Окрім того, у згоді з щойно сформульованим висновком, та спираючись на результати кореляційного аналізу щодо діяльного і професійного аспектів ідентичності, можливо зауважити наступне. Окрім фактору «збереження», можливо спостерігати наявність окремого внеску у специфіку впливу на ВД мотиваційного потенціалу інших ціннісних факторів. Наразі мова про такі блоки мотиваційного кола Ш. Шварца як «готовність до змін» та «саморозвиток». Про це, зокрема, свідчать показники негативних кореляцій указаних аспектів зі шкалами «PD» та «дифузний стиль». Щоправда, з наведених даних не зовсім очевидними є підстави їх відокремлення, тому це також відкрите питання для більш релевантних моделей виявлення факторної структури. Наразі також відмітимо, що характеристики функціональних зв'язків політичного аспекту ідентичності дозволяють висловити припущення про його співвідношення з блоком «децентрація». На таку думку, зокрема, наводить ряд позитивних кореляцій. Насамперед, зауважимо їх наявність між політичним аспектом та питомою більшістю шкал методики PIL. Окрім того, позитивні кореляції також спостерігаються зі шкалами «ЕС» ($r=,144^*$), «доброзичливість» ($r=,149^{**}$), «самостійність» ($r=,128^*$), а також «безпека» ($r=,156^{**}$). Щоправда, несподіваною у цьому ряді виступає наявність зв'язку зі шкалою «стимуляція» ($r=,130^*$). Втім, враховуючи специфіку досліджуваного сегменту волонтерської допомоги, в межах цього фактору наявність схильності до ризику видається інтуїтивно зрозумілою.

Результати дослідження індивідуальної структури ідентичності волонтерів виявилися достатньо інформативними. Насамперед, дозволили уточнити основу специфіки колективної суб'єктності СВР. Окрім того, підтвердили та уточнили раніше висловлені припущення щодо ефективності добраних соціально-психологічних характеристик ВД. З іншого боку, також дозволили сформулювати припущення, що потребує подальшої перевірки в межах більш релевантних для цього методів статистичного аналізу. Зокрема, мова йде про вірогідність існування низки факторів. З одного боку, вони проявляють себе через наявну варіативність

показників як неоднорідні мотиваційні компоненти. З іншого, їх наявність пов'язана з соціально-психологічним впливом на ВД волонтерів СВР.

Результати дослідження психосемантичних характеристик образу (конструкту) «волонтери».

За допомогою можливостей класичного варіанту методики СД Ч. Осгуда було досліджено ряд особливостей. З одного боку, ми виявляли специфіку реконструкції в просторі психосемантичних характеристик уявлень волонтерів про волонтерську спільноту як сторону ідентифікації. З іншого, перевіряли можливості співвіднесення специфіки психосемантичної реконструкції з індивідуальними характеристиками стильових аспектів ідентифікації (за критерієм загальне-конкретне-одиничне). Для реалізації цих завдань респондентам було запропоновано оцінити конструкт (образ) «волонтери». Загалом було застосовано дванадцять пар біполярних конструктів, чотири пари на шкалу, відповідно.

Нормативні характеристики (див. дод. Г), для вибірки волонтерів СВР засвідчують правосторонню асиметрію зміщення від середнього показників всіх шкал методики СД. Це, безумовно, свідчить як про позитивне ставлення волонтерів до волонтерської спільноти, так й про визнання за нею високого потенціалу та активності. Крім того, показники стандартного відхилення вказують на існування індивідуально залежної варіативності цих значень. Відповідно, ця специфіка має відображатися й на індивідуальних особливостях ідентифікаційного процесу волонтера з волонтерською спільнотою. Також акцентуємо, що в контексті характеристик образу, які виокремлено за критерієм загальне-конкретне-одиничне (як основа стильових аспектів ідентифікації) окремо слід зауважити наступне. Важливим, у світлі указаного критерію, є не стільки висока оцінка за певною шкалою, чи знак такої оцінки, скільки залучення самої шкали для здійснення оцінки. Спираючись на ці зауваги, перейдемо до аналізу результатів кореляційного аналізу.

Таблиця 3.17.

Результати кореляційного аналізу за даними методики «СД» (n =289; * - $\alpha = 0.05$; ** - $\alpha = 0.01$; показано значення $\rho \geq 0,1$)

Шкали	Вік	Стать	ОЖ	Процес	Резул- ат	ЕС	PD	
Оцінка			0,104	0,104		,172**		
Сила	,216**	-,162**	,121*		,134*	0,129*	-,126*	
Актив.								
Шкали	Норм.	Дифуз	Від-сті	Конф.	Трад.	Добр.	Унів.	Самос.
Оцінка	,195**		0,111	,256**	,241**	,209**	0,115	
Сила		-,238**		-,118*	-,188**			,170**
Актив.				-,171**	-,267**			,116*
Шкали	T/ C	C/ C	Рефл-й	Мат-й	Реліг-й	Оцінка	Сила	Актив.
Оцінка	,323**		0,108			1	,181**	
Сила		-,126*			-,170**	,181**	1	,480**
Актив.	-,192**	-,012		0,101	-,145*		,480**	1

Де: ρ – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена; α – статистичний рівень значущості; n – об'єм вибірки.

Як можемо спостерігати (див. табл. 3.17.), показники методики СД не такі багаті на функціональні залежності, як показники шкал попередньо розглянутих методичних інструментів. Втім, є досить показовими. Насамперед, привертає увагу наступна тенденція. З представлених результатів можемо спостерігати, що відтворюються специфіка та напрямки кореляційних зв'язків окремих шкал СД з вже зауваженими на матеріалі індивідуальної структури ідентичності ціннісними мотиваційними тенденціями.

Зокрема, показовими, в контексті цього спостереження, є дані аналізу за шкалами методики PVQ. До прикладу, наочним є ряд позитивних кореляцій шкали «оцінка» зі складовими фактору «збереження» – «конформізм» ($\rho = ,256^{***}$), «традиція» ($\rho = ,241^{***}$), «доброзичливість» ($\rho = ,209^{**}$). Такий же характер кореляцій шкали «оцінка» спостерігаємо також й для пов'язаних з цим фактором показників за шкалами інших методик: «Т/ С» ($\rho = ,323^{***}$); «ЕС» ($\rho = ,172^{**}$); «нормативний стиль» ($\rho = ,195^{**}$). Водночас, шкали, що співвідносні з факторами «готовність до змін» та «саморозвиток», виявляють себе через негативну кореляцію зі шкалою СД «сила», а також, дещо меншою мірою, шкалою СД «активність». До прикладу, для шкали

«сила» ми можемо спостерігати низку негативних кореляцій з ціннісними шкалами «конформізм» ($\rho = -,118^*$), «традиція» ($\rho = -,188^{**}$), «C/ C» ($\rho = -,126^*$). Також зі шкалами «PD» ($\rho = -,126^*$) та дифузний стиль» ($\rho = -,238^{***}$). Натомість, також спостерігаємо й позитивні кореляції зі шкалами «самостійність» ($\rho = ,170^{**}$), «результат» ($\rho = ,134^*$), «ЕС» ($\rho = ,129^*$), та «ОЖ» ($\rho = ,121^*$). Показовою, у цьому відношенні, на нашу думку, також є наявність негативної кореляції з релігійним аспектом ідентичності ($\rho = -,170^{**}$).

Цікавою, з цього огляду, є також наявна тенденція зв'язку (на рівні значущості $\alpha = 0.1$) між шкалами «оцінка» та «ОЖ». Це, з певною пересторогою, дозволяє віднести щойно зауважені фактори до полюсу, що супроводжуються високими показниками осмисленості. Окрім того, наявність кореляції між шкалами «сила» та «результат» ($\rho = ,134^*$), та тенденції до зв'язку між шкалами «оцінка» та «процес» ($\rho = ,104$; $\alpha = 0.1$), дозволяє продемонструвати наявність певної специфіки. А саме: демонструє специфіку взаємозв'язку між джерелами осмисленості та тими феноменами, що лежать за шкалами «СД» (стильовими аспектами ідентифікації). Втім, на основі отриманих даних навряд можливо зробити якісь однозначні змістовні висновки. Хоча вони, безумовно, слугують окремою підставою для додаткової перевірки виявленої тенденції.

З представлених даних також помітно іншу особливість. В цілому, шкала «активність» відтворює характер кореляційного «малюнку» шкали «сила», подекуди посилюючи статистичну достовірність виявлених зв'язків. Зокрема, відтворено таку ж низку негативних кореляцій зі шкалами цінностей «конформізм» ($\rho = -,171^*$) й «традиція» ($\rho = -,267^{***}$), а також релігійним аспектом ідентичності ($\rho = -,145^*$). Натомість, за показниками шкал культурних цінностей помітна певна специфіка. Зокрема, негативна кореляція спостерігається не зі шкалою «C\ C», а зі шкалою «Т/ C» ($\rho = -,192^{**}$). Втім, зауваженої специфіки та інших наявних результатів явно недостатньо для обґрунтованого висновку про те, що шкали «активність» та «сила» виступають основою різних соціально-психологічних механізмів впливу на ВД в

частині забезпечення стильових аспектів ідентифікації. У зв'язку з цим мало обґрунтованим є співвідношення фактору «збереження» зі шкалою «оцінка» як основою ідентифікаційного стилю упредметнення. Зокрема, ми зауважували вже раніше, що біполярні конструкти шкали оцінка співвідносні не з характеристикою образу «конкретне», а натомість з характеристикою «позитивний/ негативний». Тому, на цьому підґрунті, більш адекватним є висновок про наявність чіткого зв'язку між фактором «збереження» та позитивною оцінкою волонтерської спільноти, тобто ідентифікаційним стилем ідеалізація.

Натомість, на основі отриманих даних, обґрунтованим виглядає висновок, що в межах специфіки ВД, шкали СД «сила» й «активність» з одного боку, та «оцінка» з боку іншого, можуть бути співвіднесені з різною феноменологічною основою, що ними денотується. Забігаючи трохи вперед відзначимо, що цей висновок також підтверджується результатами факторного аналізу. Зокрема, ними показано, що шкала «оцінка» є відокремленою, оскільки з більш високим факторним навантаженням входить в структуру фактору «збереження», а ніж в структуру тої компоненти, в межах якої представлені факторні навантаження шкал «сила» й «активність».

Окрім того, представлені дані спростовують інше наше припущення. А саме: наразі немає підстав вести мову про відносну самостійність стильових аспектів ідентифікації з одного боку, та змінних ціннісного ряду узагальнення з іншого, як незалежних чинників (в частині їх впливу на специфіку мотиваційних аспектів ВД). Натомість, ми чітко спостерігаємо їх функціональну взаємозалежність. Наразі постає завдання щодо більш змістовного розкриття описаних взаємозв'язків. Як ми сподіваємось, це завдання вдасться виконати у межах моделей дисперсійного та факторного аналізу даних.

Зважаючи на виявлені функціональні зв'язки, вважаємо можливим зробити обережні висновки й відносно специфіки ідентифікації волонтерів з волонтерською спільнотою. Насамперед, можемо помітити, що волонтери відмінно реконструюють

образ волонтерської спільноти засобами психосемантичних характеристик. До прикладу, ми можемо спостерігати ряд характерних особливостей для волонтерів-жінок старшої вікової групи. Зокрема, для них є характерною орієнтація на фактор «збереження», а також спостерігаються високі показники за шкалою «оцінка» (позитивне сприйняття волонтерської спільноти). Водночас, спостерігається лівостороннє зміщення від середнього за шкалами «сила» та «активність». При цьому, основні біполярні конструкти, що «працюють» на такий результат, це опозиції «м'які/тверді», «виважені/ стрімкі» і «гладкі/ шорсткі». Звідси, вдаючись до метафоричного увиразнення, можемо зробити такий висновок. Волонтерство СВР, для цієї підгрупи волонтерів, постає як сила досить стійка та цілеспрямована, проте така, що має м'який характер дії. Це не вільно перекликається з образним уявленням про «силу води». В межах цієї ж метафори розкриває себе й інтерпретація конструктів, що входить до шкали «активність». Так, волонтерська спільнота тут постає як більш «гладка», але, водночас – «гостра» та відносно «виважена». Тим самим, запропоноване дозволяє уточнити метафоричне увиразнення «сили води» в образі потужного «річища», що змінює «береги історичного поступу».

Навпроти, для волонтерів СВР дещо молодшої вікової групи з одного боку, та орієнтованих на фактори «готовність до змін» та «саморозвиток» з іншого, можемо зауважити протилежні особливості. Зокрема, спостерігається тенденція до зміщення показників за шкалою «оцінка» до середніх значень. Водночас, також є характерним правостороннє зміщення від середнього за шкалами «сила» та «активність». Відповідно, враховуючи контекст виникнення та функціонування цього сегменту ВД на теренах нашої країни, у якості метафори тут не вільно спадає на думку образ «твердого» та «стійкого» «щита».

Контекст даних метафоричних узагальнень добре комбінується з вище зауваженою специфікою колективної суб'єктності СВР. Зокрема, це добре простежується у зв'язку з тим, що основу цієї специфіки складає реалізація мотиваційного потенціалу такого виду спільноті як людяність. Звідси, враховуючи,

що для волонтерів, які відтворюють у образі спільноти метафору «річища», також є характерними високі показники за шкалою «ЕС», а також є наявним функціональний взаємозв'язок шкал «оцінка - ЕС», то, вочевидь, це може свідчити про безпосередню реалізацію людяності в допомозі. Навпроти, для волонтерів, які відтворюють у образі спільноти метафору «щита», акцент зміщується на захист людяності – безпосередню реалізацію окремих положень статті третьої Конституції України: – *«Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Окрім того, указане ще раз увиразнює специфіку суспільного аспекту спільноти СВР, такого, що стосується ідентифікації волонтерів з виконанням завдань та функцій держави засобами громадянського суспільства.*

Можемо виснувати також, що контекст даних метафоричних узагальнень створює підстави для типологізації волонтерської спільноти СВР. При цьому, критеріями виокремлення окремих типів спільноти виступають особливості розуміння тої мети, для реалізації якої надається допомога волонтерами СВР. Нагадаємо, що оскільки на загальному рівні аналізу мова йде про діяльність у сфері забезпечення національної безпеки та оборони, де мета такої діяльності є безпека та обороноздатність, то дані математико-статистичного аналізу та їх інтерпретація у нашому дослідженні дозволяють уточнити розуміння волонтерами цієї мети. Зокрема, з одного боку, можемо говорити, що допомога волонтерів спрямована на таку мету діяльності як захист, а з іншого боку – метою є збереження. Проте більш предметне виокремлення різних видів мети, що реалізується окремими волонтерами під час здійснення ВД у наданні допомоги і відповідно, дозволяє типологізувати СВР у відповідності до означеного критерію, потребує більш широкого врахування даних, зокрема тих, що отримані в інших процедурах статистичного аналізу, а тому буде проведено нижче.

3.3. Особливості взаємозв'язку і взаємовпливу соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності

Факторна структура компонентів соціально-психологічних чинників волонтерства.

За результатами вище проведеного аналізу та інтерпретації даних нами було зауважено, що існує неоднорідність соціально-психологічних механізмів впливу на ВД у частині специфіки реалізації волонтерами різних ціннісно-мотиваційних тенденцій. Звідси, на черговому етапі обробки та інтерпретації отриманих даних, нам важливо виявити наявну структуру факторів, пов'язану з зауваженою неоднорідністю. При цьому, першочерговим є завдання угрупувати показники, які виміряні за окремими шкалами, у певну сукупність взаємопов'язаних компонент, що є класичним завданням для такої статистичної моделі обробки даних як факторний аналіз. Відомо, що саме ця статистична модель аналізу даних дозволяє, з одного боку, знизити розміреність наявних даних, увівши їх у відносно компактну структуру. З іншого – виявити приховані (латентні) чинники, які, власне, угруповують багаточисельні параметри у компактну структуру.

При застосуванні цієї моделі ми враховували наявні обмеження до характеру даних, які підлягають обробці алгоритмами факторного аналізу. Ми включили до обробки лише ті показники досліджених нами змінних, сукупність яких пройшла перевірку на відповідність критеріям факторного аналізу. Мова про такі критерії як – «міра адекватності К-М-О» та «сферичності Бартлета». Нажаль, у світлі результатів застосування визначених критеріїв, для обробки не було включено значення показників, що отримані з методики «Тест 20-ти висловлювань». Також показники за параметром «стать», оскільки його значення представлено у номінальній шкалі.

У якості методу експлікації факторів ми використовували «метод головних компонент», оскільки у відповідних джерелах вказується на його найбільшу наукову обґрунтованість. Керуючись тією ж підставою, у якості методу обертання

застосовано «Варімакс-обертання» з застосуванням критерію Кайзера. Експлікація факторів відбувалася на основі власного значення.

Таблиця 3.18.

Повна пояснена дисперсія за результатами факторного аналізу

Компонента	Суми квадратів навантажень обертання		
	Разом	% дисперсії	% комулят.
1	5,597	18,656	18,656
2	3,236	10,788	29,444
3	2,673	8,911	38,355
4	2,069	6,896	45,252
5	1,949	6,497	51,748
6	1,736	5,786	57,534
7	1,548	5,161	62,695
8	1,363	4,544	67,239

У результаті виконання алгоритмів факторного аналізу було отримано вісім головних компонент, що у сукупності вичерпують 67,239% дисперсії (див. табл. 3.18.). Як демонструє характер отриманих даних, виявлені компоненти у цілому, за деякими виключеннями, відповідають критерію простоти, укладаючись у просту структуру, де їх максимальне навантаження щодо однієї з компонент водночас відповідає мінімальним навантаженням щодо інших (див. табл. 3.19.). Виключення складає розподіл навантажень за шкалами індивідуальних цінностей «самотійність» та «безпека», а також, за шкалою «дифузний стиль», та шкалам емпатії «РТ» та «PD», що добре помітно на графіку розподілу факторних навантажень за окремими шкалами (див. рис. 3.3.)

Вцілому результати факторного аналізу, до певної міри, відтворюють собою, а тим самим й підтверджують, викладені вище результати кореляційного аналізу. Так, в межах результатів останнього, ми теж могли спостерігати зростання функціональної залежності між показниками тих шкал, які у факторному аналізі пересікаються своїми навантаженнями у межах певного фактору. Ця обставина значно спрощує виявлення та інтерпретацію неодноразово відзначеної

неоднорідності у частині реалізації волонтерами різних ціннісно-мотиваційних тенденцій. Зокрема, показовою, у світлі такого висновку, є динаміка факторних навантажень за змінними «дифузний стиль» та «PD», а також за шкалами індивідуальних та культурних цінностей.

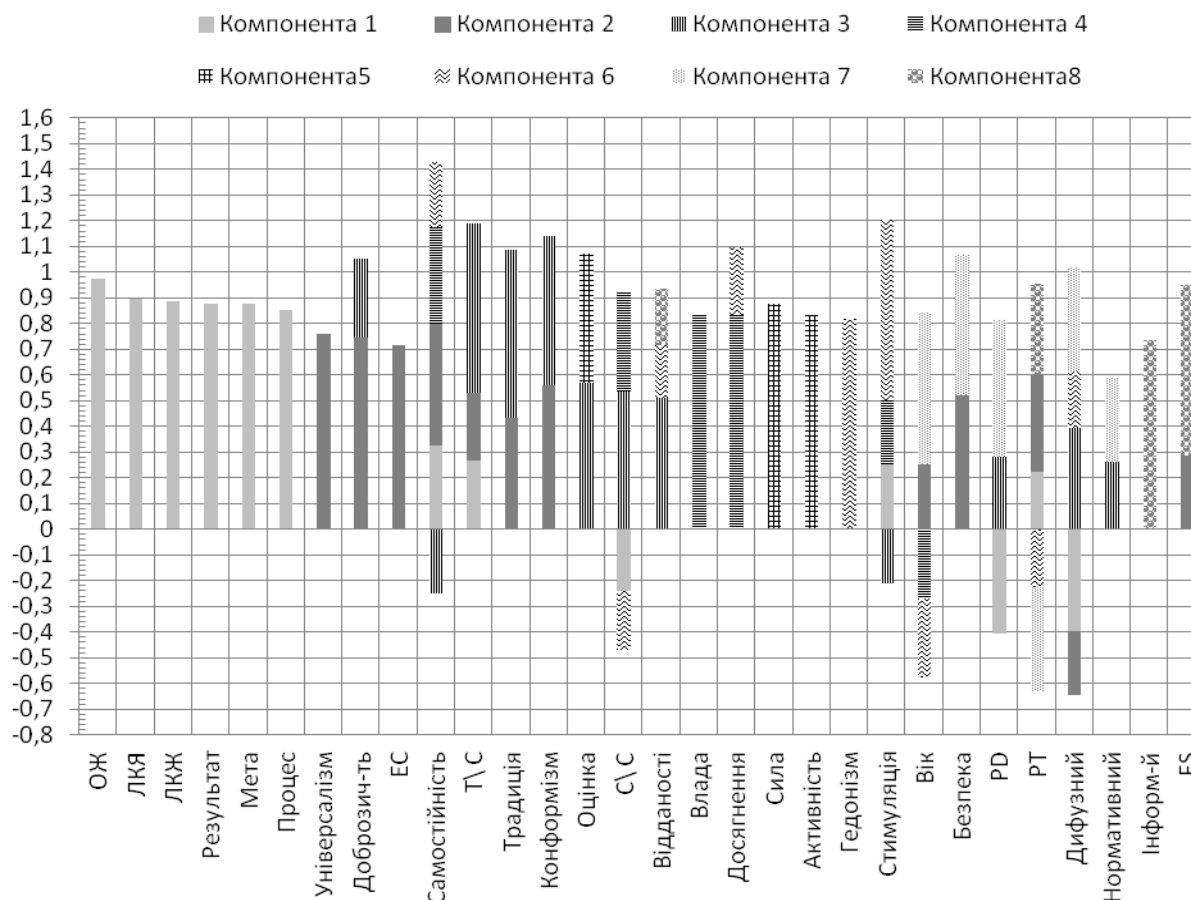

Рис. 3.3. Графік розподілу факторних навантажень за окремими шкалами

Власне, зважаючи на характер розподілу факторних навантажень (див. табл. 3.19. та рис. 3.3.) не відносно окремих шкал, а методик в цілому, а особливо відносно шкал методики PVQ, можемо зробити важливий висновок. В цілому, результати факторного аналізу відтворюють засади емпіричної структури дослідження. А саме: ідентифікують індивідуальні ціннісно-мотиваційні тенденції як основні чинники розмаїття розкиду значень за досліджуваними ознаками. Виходячи з цього, значною мірою полегшується як завдання ідентифікації виявлених факторів, так й завдання їх

подальшої інтерпретації. Приступаючи до виконання цих завдань, проаналізуємо конкретний розподіл факторних навантажень окремих змінних за компонентами.

Таблиця 3.19.

Факторна структура компонентів соціально-психологічних чинників волонтерства (показано значення $f \geq 0,2$)

Матриця обернених компонент								
Компонента/ шкали	1	2	3	4	5	6	7	8
ОЖ	,977							
ЛКЯ	,898							
ЛКЖ	,886							
Результат	,877							
Мета	,876							
Процес	,854							
Універсалізм		,760						
Доброзич-ть		,747	,305					
ЕС		,716						
Самостійність	,325	,476	-,247	,373		,254		
Т\С	,266	,265	,658					
Традиція		,433	,656					
Конформізм		,559	,582					
Оцінка			,571		,501			
С\С	-,238		,538	,387		-,232		
Відданості			,510			,208		,216
Влада				,832				
Досягнення				,832		,263		
Сила					,878			
Активність					,834			
Гедонізм						,820		
Стимуляція	,253		-,212	,249		,701		
Вік		,253		-,269		-,305	,589	
Безпека		,521					,545	
PD	-,403		,281				,534	
PT	,223	,384				-,223	-,408	,351
Дифузний	-,397	-,248	,394			,221	,403	
Нормативний			,262				,326	
Інформ-й								,737
FS		,288						,665

Компонента 1, що пояснює 18,656% дисперсії, найбільші факторні навантаження отримує у зв'язку зі змінними методики РІЛ. Також, звертають увагу від'ємні

навантаження за змінними «дифузний стиль» ($f=-,397$), «PD» ($f=-,403$) та шкалою «C\ С» ($f=-,238$). Крім того, відзначимо бодай і незначні, але присутні навантаження за шкалами цінностей «самостійність» ($f=,325$), «стимуляція» ($f=,253$), «Т\ С» ($f=,266$), що пов'язує цей чинник зі шкалами методики РІЛ.

Структура факторних навантажень компоненти 1 відображає та підтверджує наявність негативного взаємозв'язку між осмисленістю діяльності та дифузним стилем ідентичності. Той самий характер зв'язку спостерігаємо й для такого ресурсу готовності до надання допомоги, як переживання негативних відчуттів у ситуації допомоги. Наявна констеляція змінних ще раз підтверджує одне з наших припущень відносно того, що параметр осмисленість є важливим індикатором ВД. З іншого боку – робить обґрунтованим висновок, що люди зайняті волонтерською діяльністю ведуть більш осмислене (наповнене смыслом) життя, що пов'язано з сутнісною ознакою спрямованості ВД на іншу діяльність.

Наведені дані також спрощують інтерпретацію латентного фактору, оскільки дозволяють його пов'язати з реалізацією потенціалу конкретного ціннісно-мотиваційного чинника. Відповідно, врахування наявності у структурі факторних навантажень компоненти 1 цінностей «самостійність» та «стимуляція», а також незначного негативного навантаження за шкалою «C\ С» (що вказує на домінування полюсу цінностей самовираження) дозволяє проінтерпретувати її зміст у світлі моделі мотиваційного кола Ш. Шварца. У лоні означеної моделі можемо визначити латентний чинник як «готовність до змін». Втім, середні показники навантаження щодо указаних цінностей схиляють нас до думки, що слід з обережністю ставитися до такого висновку. Зокрема, альтернативною інтерпретацією може виступати розуміння цього чинника як «орієнтація на суспільний добробут».

Окрім того, високі факторні навантаження цієї компоненти переважно у зв'язку з показниками осмисленості дозволяють зробити обережний висновок, що чинник, який стоїть за показниками осмисленості складає собою окреме утворення, яке не було передбачено у теоретичному аналізі та потребує подальших досліджень для

з'ясування його природи в контексті вкладу у взаємозв'язок колективної та індивідуальної суб'єктності. Можемо наразі лише наголосити, що оскільки джерела осмисленості тісно пов'язані із часовим континуумом, то переважання того або того джерела смислу у індивідуальному профілі особистості слугують підґрунтям для виокремлення та розробки концепту «стильові аспекти осмисленості» які в більшій мірі співвідносні до інтегративної функції індивідуальності, а ніж інтегративної функції особистості, де зв'язок одного носія психіки з іншим, та зв'язок психіки за допомогою іншого виступають підставою диференціації указаних функцій.

Водночас на підставі диференціації зазначених інтегративних функцій слід відзначити можливість їх співвіднесення із контекстом метафоричних узагальнень, які ми спостерігали під час аналізу результатів реконструкції образу волонтерської спільноти засобами методики СД. Нагадаємо, що неоднорідність такої реконструкції у розрізі ціннісно-мотиваційного кола функціонально пов'язана із різними блоками цінностей, а взаємозв'язок цінностей блоку «готовність до змін» характерний для волонтерів, які в образі волонтерської спільноти відтворюють метафору «щита». У контексті критеріїв виокремлення типів волонтерської спільноти ми дійшли висновку, що цією підгрупою волонтерів у межах СВР мета їхньої ВД розуміється як надання допомоги для захисту, де захист є активною дією. Таким чином, можемо висувати, що підґрунтям такого взаємозв'язку ціннісно-мотиваційних чинників з одного боку та особливостей образу волонтерської спільноти з іншого виступає характерне співвідношення інтегративних функцій, де, зокрема, для волонтерів, орієнтованих на цінності блоку «готовність до змін» є характерним переважання інтегративної функції індивідуальності в організації психічного функціонування. Тоді як для волонтерів, орієнтованих на цінності блоку «консерватизм» (збереження) та які відтворюють в образі волонтерської спільноти метафору «річища», а мета ВД розуміється як орієнтація на збереження в організації психічного функціонування переважаючою є інтегративна функція особистості. Іншими словами – коли «інший» виступає підставою інтеграції психіки то мова йде про переважання інтегративної

функції індивідуальності й зрозумілою є орієнтація на захист такого зв'язку. Навпроти, коли «інший» виступає підставою зв'язку одного носія психічного з іншим носієм, то мова має йти про переважання інтегративної функції особистості (утворення спільності), де орієнтація на збереження набутого зв'язку також є зрозумілою. У підсумку, диференціація зазначених інтегративних функцій дозволяє виокремити не лише критерій типологізації волонтерських спільнот у межах СВР, але й розкрити його підґрунтя. Самі типи волонтерської спільноти можемо виокремити нижче, в контексті врахування даних, що отримано в інших процедурах статистичного аналізу, де вплив виокремлених інтегративних функцій є більш наочним, а ніж наразі спостерігаємо з результатів факторного аналізу.

Компонента 2, що пояснює 10,788% дисперсії, найбільші факторні навантаження отримує у зв'язку зі змінними ряду методик. Так, найбільші функціональні навантаження спостерігаємо за шкалами: «універсалізм» ($f=,760$); «доброзичливість» ($f=,747$); меншою мірою – «конформізм» ($f=,559$); ще меншою – «самостійність» ($f=,476$). Такі дані дозволяють пов'язати цей латентний чинник з ціннісно-мотиваційним блоком «децентрація». Тим паче, що наявність факторних навантажень за шкалою ЕС ($f=0,716$), та, меншою мірою – «конформізм» ($f=,559$), «безпека» ($f=,521$), «традиція» ($f=,433$), цілком підтверджують такий висновок. Структура факторних навантажень компоненти 2 відображає й підставу готовності до виходу за власні межі у ситуації допомоги, де у якості підстави виступає приязне ставлення до реципієнта (дані шкали ЕС). Окрім того, цей висновок підтверджує й від'ємне факторне навантаження за шкалою «дифузний стиль» ($f=-,248$). Зокрема, з результатів кореляційного аналізу можливо пригадати, що значення за цією шкалою негативно корелюють не лише з осмисленістю діяльності ($r=-,384^{***}$), але й параметром готовності, що експлікується шкалою РТ ($r=-,198^{**}$). Констеляція змінних, що увійшли у межі другого фактору розкриває параметр складових готовності не лише як одну з головних компонент вивчення волонтерства, але також показує важливість для здійснення ВД такої здатності як можливість «стати на точку зору іншого». При

цьому, розкриває її важливість не лише в межах когнітивної складової емпатії, але також показує її як одну з тих мотиваційних тенденцій, які реалізуються через цінності блоку «децентрація». У лоні запропонованої інтерпретації, можемо визначити цей латентний чинник як «підкування та турбота». Альтернативною інтерпретацією може виступати розуміння цього чинника як «орієнтація на добробут інших».

Компонента 3, що пояснює 8,911% дисперсії, також отримує факторні навантаження у зв'язку зі змінними ряду методик. Втім, їх зміст менш складний для ідентифікації, а ніж попередніх компонент. Насамперед, візьмемо до уваги показники найбільших факторних навантажень. Для цієї компоненти їх отримано через змінні шкал «традиція» ($f=,656$) та «Т\ С» ($f=,658$). У якості допоміжних показників, зауважимо також навантаження за змінними «конформізм» ($f=,582$) та «С\ С» ($f=,538$), а окрім того «відданості шкала» ($f=,510$). Наведені дані чітко співвідносять нашу думку з відповідним блоком мотиваційного кола цінностей «консерватизм». Показник же факторного навантаження за шкалою «нормативний стиль» ($f=,262$), хоч й є меншим за прийнятний рівень значення для того, аби вважати факторне навантаження вагомим, все ж дозволяє підтвердити ідентифікацію цієї компоненти та уточнити її значення. Закцентуємо увагу на тому, що також є присутнім навантаження за шкалою «доброзичливість» ($f=,305$). Дана обставина скеровує розуміти фактор «збереження» як таку мотиваційну тенденцію, що більшою мірою спрямована на підкування про близьких, рідних, друзів. Врешті решт, збереження суспільної та громадської безпеки, цінностей життя та свободи.

Указані зауваги дозволяють ідентифікувати цей латентний чинник та визначити його як «захист та збереження життя». Альтернативною інтерпретацією може виступати розуміння цього чинника як «орієнтація на безпеку інших». Фактор виступає як одна з тих неоднорідних мотиваційних тенденцій, які реалізуються волонтерами у конкретній індивідуальній активності з надання допомоги. Враховуючи специфіку волонтерства СВР як такого, що не лише існує в умовах

воєнного конфлікту, але й самим цим конфліктом спричинений до появи, наявність такого фактору у загальній структурі чинників є цілком закономірною та навряд потребує додаткової інтерпретації.

Можемо додатково акцентувати на результаті, що співвідносний припущенню про різномірність відображення феноменології стильових аспектів ідентифікації окремими шкалами СД. У цьому відношенні, показовою є присутність в констеляції розглянутої компоненти шкали «оцінка» з достатньо високим факторним навантаженням ($f=,571$). Висловлені в попередньому параграфі зауваги щодо специфіки реконструкції окремими волонтерами СВР образу волонтерської спільноти, наразі отримують своє конкретне увиразнення в межах третьої компоненти факторної структури.

Компонента 4, що пояснює 6,896% дисперсії, найбільші факторні навантаження отримує у зв'язку зі змінними методики PVQ. Як ми вже мали можливість пересвідчитися, це лише полегшує як ідентифікацію, так й інтерпретацію фактору. Зокрема, з достатньо високим для інтерпретації факторним навантаженням, в межі цієї компоненти увійшли такі змінні як «влада» ($f=,832$), та «досягнення» ($f=,832$). З менш високим навантаженням – змінні «C\ C» ($f=,387$) та «самостійність» ($f=,373$). Додатково скеровує напрямок інтерпретації присутність негативного навантаження за шкалою «вік» ($f=-,269$). Означені результати дозволяють пов'язати наявний фактор з специфікою здійснення окремими волонтерами функції керівництва волонтерською діяльністю.

Окрім того, обґрунтованість такого висновку зайвий раз підтверджується даними, що було отримано за допомогою методики «тест 20-ти висловлювань». Зокрема, в межах діяльного аспекту ідентичності поширення набули такі конструкти як «керівник» (19 / 6.29% респондентів) та «організатор» (10 / 3.31% респондентів). А в межах комунікативного аспекту – конструкт «лідер» (20 / 6.62% респондентів). Зауважимо також, що й рівень навантаження за параметром «вік» теж є характерним. Зокрема, указує, що дана змінна присутня у межах компоненти лише на рівні

тенденції, що дозволяє співвідносити цей фактор з волонтерами середньої вікової групи.

Компонента 5 (6,497% дисперсії) складається із констеляції змінних, що є складовими методики СД. Найбільші факторні навантаження тут отримано за шкалами «сила» ($f=,878$) та «активність» ($f=,834$). Меншою мірою – за шкалою «оцінка» ($f=,501$). Звертає увагу, що при цьому, а ні достатньо високі, а ні принаймні середні, факторні навантаження в констеляцію цієї компоненти не входять. Це вказує на певну самостійність та незалежність цього фактору, проте значно ускладнює його інтерпретацію. Отримані дані не заважають прямо співвідносити зауважений чинник зі специфікою стильових аспектів ідентифікації, хоча доволі дивним виглядає відсутність взаємодії зі змінними ціннісного ряду узагальнення, зв'язок з якими було встановлено у ході попередньо розглянутих моделей аналізу даних. Пересвідчуємось, що результати факторного аналізу за цією компонентою дозволяють її чітко ідентифікувати. Зокрема, означити як «стильові аспекти ідентифікації» з волонтерською спільнотою. Водночас, проблематика її інтерпретації переконує у недостатності можливостей факторного аналізу та потребує звернення до інших моделей виявлення та статистичного обґрунтування взаємозв'язків в частині з'ясування специфіки функціонування стильових аспектів ідентифікації з волонтерською спільнотою.

Компонента 6 (5,786% дисперсії), містить у своїй констеляції найбільші факторні навантаження за змінними методики PVQ, зокрема, «гедонізм» ($f=,820$), та «стимуляція» ($f=,701$). Зі значно менш високим навантаженням зі змінними «досягнення» ($f=,263$) та «самостійність» ($f=,254$). Також більш характерним для цього фактору, а ніж для того, що зосередженого в компоненті чотири, є присутність негативного навантаження за шкалою «вік» ($f=-,305$). Окрему увагу звертає присутність негативного навантаження за шкалою емпатії «РТ» ($f=-,223$), але, натомість, позитивного за шкалами «дифузний стиль» ($f=,221$) та «відданість» ($f=,208$). Такі дані, у першому наближенні, дозволяють ідентифікувати латентний

чинник як тотожний відповідному блоку мотиваційного кола. Мова про блок «самозвищення». Втім, слід врахувати, що шкали цього блоку також показали свою причетність до фактору «керівництво». Враховуючи, що дана компонента через параметр «вік» може бути пов'язана з волонтерами СВР, насамперед, молодшої вікової категорії, то розкрити сутність латентного чинника цієї компоненти видається доречним через термін «саморозвиток та самовизначення».

Компонента 7, (5,161% дисперсії), констеляцію факторних навантажень показує через змінні за цілим рядом шкал. Втім, які, у відношенні їх інтерпретації, є доволі характерними та показовими. Так, найбільше факторне навантаження пов'язане із показниками параметру «вік» ($f=,589$). Окрім того, звертає увагу наближене до високого навантаження за змінною «безпека» ($f=,545$). Також, для виконання завдання ідентифікації цього фактору, ми прийmemo до уваги значення навантажень за шкалою «нормативний стиль» ($f=,326$) як допоміжний критерій. Хоча зрозуміло, що основними для інтерпретації показниками є факторні навантаження за змінною «дифузний стиль» ($f=,403$) та шкалам емпатії «PD» ($f=,534$) й «PT» ($f=-,408$). Зокрема, безсумнівно привертає увагу позитивний характер навантажень щодо першої змінної, та негативний щодо останньої. Насамперед, у зв'язку з тим, що з результатів процедури кореляційного аналізу ми пам'ятаємо – указані змінні засвідчили свою тенденцію до встановлення зв'язку протилежного характеру.

Сукупність наведених результатів як факторного, так й кореляційного аналізу, у питанні ідентифікації цього фактору схиляє нас до наступного висновку. Спадає на те, що один з факторів надання допомоги пов'язано з низьким рівнем осмисленості життя (негативні кореляції за шкалами «ОЖ\ PD» – $\rho=-,413^{***}$; «ОЖ\ дифузний стиль» – $\rho=-,384^{***}$). Крім того, також супроводжується незадоволеністю самореалізацією та контролем життя (відповідні кореляції шкал «PD» та «дифузний стиль» з показниками шкали ЛКЯ та ЛКЖ, а також достатньо високе за компонентою навантаження за шкалою «безпека» – $f=,545$). Доцільно припустити, що в таких передумовах надання допомоги вмотивоване та супроводжується пошуком розради в

цій активності. Втім не виключено, що суттєва підстава цієї компоненти пов'язана з проблематикою феноменології психічного та/ чи емоційного виснаження. В будь-якому випадку, на основі отриманих даних більш змістовно визначити сутність латентного чинника цієї компоненти не видається можливим, тому виключати котрусь з цих можливостей наразі немає підстав.

Компонента 8, що пояснює 4,544% дисперсії, найбільші факторні навантаження отримує у зв'язку зі змінними «інформаційний стиль» ($f=,737$) та «FS» ($f=,665$). Меншою мірою – «РТ» ($f=,351$) та «відданість» ($f=,216$). Для ідентифікації виявленого фактору, вочевидь, слід враховувати специфіку досліджених за допомогою цих шкал змінних. Зокрема, відзначимо, що питома більшість питань шкали «інформаційний стиль» спрямована на з'ясування рівня поінформованості респондента в певній царині суспільних відносин, як то – політика, релігія, особисті та культурні цінності тощо. При цьому, припускається, що така поінформованість досягається через комунікативну активність в безпосередніх розмовах та/ або читанні відповідної тематичної літератури. З іншого боку, пункти опитувальника IRI, що забезпечують репрезентацію фактора шкали «FS», припускають експлікацію схильності респондента до ототожнення себе з героями/ персонажами літературних, театральних, кінематографічних творів мистецтва. В контексті завдання ідентифікації цього фактору варто звернути увагу на ще одну характерну особливість. В кореляційному аналізі було зафіксовано наявність негативної кореляції між шкалами «FS» та «C\ C» ($\rho=-,122^*$) та позитивний характер зв'язку між цінністю самовираження та схильністю до ототожнення з персонажами мистецьких доробків. Інакше, є наявною певного роду спорідненість, що експлікується указаними шкалами. Звідси, можемо припустити, що джерелом спорідненості тут виступає причетність до феноменів естетичного гатунку. Сукупність визначених міркувань та доводів спонукає нас зробити наступний висновок. Латентний чинник, який виступає наріжним каменем компоненти 8, може бути увиразнено в словосполученні «естетичне переживання дійсності». Схоже, що одним, бодай і не значним, але

наявним чинником надання допомоги волонтерами СВР, є краса такої активності і надання допомоги супроводжується та вмотивоване переживанням прекрасного та естетичним задоволенням від цього. Підтвердження такому висновку також знаходимо у наявній функціональній залежності між шкалами «FS-гедонізм» ($r=,116^*$; $\alpha=0.05$). Хоча можливою є і протилежна інтерпретація, саме відчуття сюрреалістичності оточуючого експлікуються цією компонентою.

Процедура факторного аналізу дозволяє відтворити неоднорідну структуру чинників ВД волонтерів СВР. Окрім того, результати факторного аналізу також дозволяють вести мову про відтворення та підтвердження результатів, що були отримані у попередніх процедурах статистичної обробки даних. Зокрема, результати факторного аналізу дозволили конкретизувати та уточнити виявлену у кореляційному аналізі неоднорідність функціональних взаємозв'язків у частині специфіки реалізації волонтерами різних ціннісно-мотиваційних тенденцій під час надання допомоги.

Результати факторного аналізу також дозволяють зробити змістовний висновок і щодо запропонованої формально-змістовної структури емпіричного дослідження спільності. Як нами зазначалося вище, чинник, який стоїть за показниками осмисленості та складає собою окреме утворення, яке не було передбачено у теоретичному аналізі співвідносний більше до інтегративної функції індивідуальності, а ніж інтегративної функції особистості, де зв'язок одного носія психіки з іншим, та зв'язок психіки за допомогою іншого виступають підставою диференціації указаних функцій. Відтак інтегративна функція індивідуальності, що проявляє себе в показниках осмисленості тієї або тієї активності, виступає у ролі окремого чинника, що суттєво впливає зокрема на такі індивідуальні чинники активності як цінності. Водночас самі цінності як психологічні чинники індивідуальної активності у результатах факторного аналізу засвідчили не лише свою неоднорідність, але й щільний взаємозв'язок як з показниками третього блоку запропонованої структури емпіричного дослідження – стилів ідентичності (статусу ідентичності) та, меншою мірою, показниками стилів ідентифікації, так й з

показниками емпатії як чинниками готовності до ВД (1-й блок структури). Такий взаємозв'язок дозволяє говорити не лише про певні фактори, що його обумовлюють та великою мірою підважують запропоновану формально-змістовну структуру дослідження й спонукають до її переструктурування (насамперед переструктурування підходу до аналізу та інтерпретації отриманих даних, що вочевидь потребують додаткових процедур статистичної обробки, а не дозволяють обмежитися вже наявними результатами) але також й про існування специфіки соціально-психологічного його (взаємозв'язку) обумовлення, в якому себе указані фактори проявляють. Під соціально-психологічним обумовленням тут розуміємо такий характер впливу на особливості протікання психічних процесів та вияв психологічних явищ, який витікає з їх реляційної основи. Іншими словами, спільність як характеристика взаємозв'язку одного носія психіки з іншим носієм, що виявляє себе в інтеграційній функції особистості, виявляє себе як чинник взаємозв'язку індивідуальних психологічних чинників, поєднуючи їх у певну загальну структуру (систему) для реалізації тих або тих соціальних (колективних) чи індивідуальних відносин. Відтак запропонована формально-змістова структура емпіричного дослідження спільності може бути уточнена шляхом не лише свого доповнення та переструктурування, але й обґрунтування у якості основи для розробки моделі дослідження специфіки соціально-психологічного обумовлення активності (індивідуальної та колективної).

Результати дослідження впливу рівня вираження психосемантичних характеристик образу «волонтери» на варіативність (зсув ознаки) змінних.

Як ми могли пересвідчитися, результати кореляційного та факторного аналізу не дозволили в повній мірі виконати передбачені нашим дослідженням завдання. Зокрема, остаточно та однозначно перевірити низку висунутих нами припущень. На останньому етапі обробки та інтерпретації отриманих даних ми звернулися до виявлення варіативності значень досліджуваних ознак у зв'язку з варіацією рівня прояву психосемантичних характеристик образу «волонтери».

В попередньому розділі розкрито підставу перевірки наявності (або відсутності) взаємозв'язку щодо впливу окремих чинників на ВД. Мова про взаємозв'язок між стильовими аспектами ідентифікації та ціннісно-мотиваційними чинниками. Для цього сформульовано наступне емпірично навантажене ствердження. Стильові аспекти ідентифікації здійснюють окремий вплив на мотиваційні аспекти надання допомоги. Щоправда, варто нагадати – ми також дійшли висновку, що особливості методики СД створюють обмежені можливості для перевірки достовірності цього ствердження. Зокрема, вони не дають можливості перевірити наявність впливу таких характеристик образу як загальне-конкретне-одиничне на варіативність показників ВД. Натомість, дозволять лише перевірити ствердження щодо наявності взаємозв'язку/ взаємовпливу окремих (психосемантичних) характеристик образу з іншими характеристиками ВД.

Можемо підсумувати, що реалізація процедур розрахунку критерію «Н» Краскелла-Уолеса та «F» Фішера дозволяє розв'язати сформовану наразі неоднозначність у питанні можливого співвідношення цінностей як чинників індивідуальної активності та стильових аспектів ідентифікації як соціально-психологічних чинників. Окрім того, також дозволяє з'ясувати наявність (чи відсутність) специфіки взаємозв'язку між джерелами осмисленості з одного боку, та тими феноменами, що лежать за шкалами СД, з боку іншого.

Для реалізації статистичної процедури розрахунку критеріїв «Н» Краскелла-Уоллеса та «F» Фішера ми користувалися вже описаною послідовністю кроків, що її ж застосовували для обрахунку даних критеріїв відносно шкал методики РІЛ. Приймавши традиційне уявлення про триступеневу градацію рівня прояву того чи того чинника – високий, середній, низький – розподілили загальну вибірку на три окремі підгрупи відносно варіативності рівня прояву показників за шкалами методики СД. У якості числового критерію розгрупування ми використовували значення процентиля (33-го та 66-го), пов'язавши рівень прояву ознаки від частоти її спостереження на вибірці.

Як показує ознайомлення з результатами (див. табл. 3.20.), було виявлено вплив на варіативність, насамперед, змінних другого блоку емпіричної моделі (цінностей).

Таблиця 3.20.

Результати обрахунку статистичних критеріїв для шкал СД (показано значення $F_E \geq F_{кр}$ при $\alpha=0.05$)

Фактор	Змінна	Н-критерій	p	F-критерій	p	ρ	n _{заг} =289
Оцінка	ЕС	10,598	0,005	5,799	0,003	,172**	n ₁ =97 n ₂ =85 n ₃ =107
	T/S	28,457	0,0	12,908	0,0	,323**	
	Нормативний стиль	10,565	0,005	2,843	,06	,195**	
	Конформізм	18,166	0,0	8,944	,000	,256**	
	Традиція	14,778	0,001	7,648	,001	,241**	
	Доброзичливість	13,852	0,001	6,789	,001	,209**	
	Сила	8,225	0,016	4,778	,009	,181**	
	Активність	5,618	0,06	2,492	,085	0,066	
Сила	Результат	7,378	0,025	2,864	,059	,134*	n ₁ =98 n ₂ =103 n ₃ =88
	PD	6,787	0,034	3,985	,020	-,126*	
	T/S	6,284	0,043	3,413	,034	-0,095	
	S/S	5,829	0,054	3,668	,027	-,126*	
	Дифузний стиль	17,714	0,0	8,833	,000	-,238**	
	Традиція	12,220	0,002	5,731	,004	-,188**	
	Самостійність	11,977	0,003	5,565	,004	,170**	
	Досягнення	9,704	0,008	5,649	,004	-0,073	
	Влада	10,193	0,006	4,831	,009	0,009	
	Рефлексивний аспект ідентичності	4,084	0,130	4,923	,008	0,05	
	Екзист.-мислиннєвий аспект ідентичності	4,092	0,129	3,616	,028	-0,045	
	Релігійний аспект ідентичності	6,437	0,04	3,465	,033	-,170**	
	Оцінка	8,133	0,0	3,952	,020	,181**	
	Активність	58,699	0,0	34,774	,000	,480**	
Активність	T/S	8,442	0,015	3,427	,034	-,192**	n ₁ =98 n ₂ =103 n ₃ =88
	Традиція	16,251	0,000	7,788	,001	-,267**	
	Фізичний аспект ідентичності	8,074	0,018	3,964	,020	0,03	
	Сила	63,255	0,0	36,469	,000	,480**	

Де: Н. – емпіричне значення Н-критерію; F_E – емпіричне значення F-критерію; ρ – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена; p – рівень значущості критерію; * - $\alpha = 0,05$; ** - $\alpha \geq 0,01$.

Серед змінних першого блоку, чутливими до градацій прояву значень СД виявилися показники шкал «ЕС» та «PD» методики IRI, а також шкала «результат» методики PII. Серед змінних третього блоку чутливими до градації прояву значень

шкал СД виявилися ознаки стилів ідентичності. Зокрема – нормативний стиль варіює під дією фактору «оцінка», а дифузний – «сила». Це, якщо не брати до уваги наявність варіативності значень між самими шкалами оцінка-сила-активність. Більш детальний аналіз результатів впливу на варіативність змінних ціннісних шкал дозволяє зробити певні змістовні висновки. Зокрема, до градацій рівня прояву значень шкали «оцінка» виявилися чутливими як цінності, експліковані за шкалою «Т/ С», так й ціннісні шкали «конформізм», «традиція», «доброзичливість».

Окрім того, наявність серед варіативних змінних шкали «нормативний стиль», дозволяє однозначно пов'язати специфіку впливу шкали «оцінка» з фактором «збереження».

Подібний результат відтворено й щодо наявного впливу градацій шкали «сила» на варіативність значень шкали «дифузний стиль», та, крім того, на варіативність значень шкал «традиція», «самостійність», «досягнення». Інтерпретація цього результату дозволяє не лише підтвердити наявність впливу, але також встановити й протилежність його характеру відносно впливу фактору «оцінка». Зокрема, останнє ствердження добре підкріплено даними кореляційного аналізу який свідчить про те, що існує прямий функціональний зв'язок між шкалою «оцінка» та цінностями блоку «консерватизм» (див. табл. 3.20.). Натомість, для шкали «сила» обернений функціональний зв'язок з цінностями блоку «консерватизм», та прямий з цінностями блоку «здатність до змін» та «саморозвиток», а також – диференційованістю релігійного аспекту ідентичності.

Результати аналізу впливу шкали «активність» та його напрямки показують її цільний взаємозв'язок зі шкалою «сила». Втім, також помітна й певна специфіка, адже негативний характер зв'язку з варіативністю шкали «Т/ С» виражено більш питомо. Характер взаємозв'язку цих факторів, до певної міри, уможливило обережний висновок щодо того, що шкали «активність» та «сила» виступають підставою різних стильових аспектів ідентифікації.

В цілому, можемо спостерігати, що представлені дані носять підтверджувальний характер відносно результатів попередніх процедур та не додають принципово нової інформації відносно специфіки соціально-психологічного впливу на ВД. Тим самим, не дозволяють а ні підтвердити, а ні спростувати висунуті у голову кута припущення цієї частини нашого дослідження. Виключення складає, хіба що, наявний зв'язок варіативності між шкалами «сила-результат», та, водночас, його відсутність з іншими шкалами методики РІЛ. Певною мірою, це не стільки підтверджує припущення про наявність специфіки взаємозв'язку між джерелами осмисленості та стильовими аспектами ідентифікації, скільки спонукає до подальшого пошуку у цьому напрямку. Відповідно, керуючись такою споную, можемо також спиратися на результати кореляційного аналізу (див. дод. Г), адже показники шкал СД не засвідчили наявності функціонального зв'язку з показниками шкал осмисленості. Виключення складають незначні кореляції за шкалами «сила-результат» ($r=,134^*$) та «сила-ОЖ» ($r=,121^*$). Окрім того, такий самий характер даних спостерігаємо й для питомої більшості показників ідентичності, отриманих за методикою «тест 20-ти висловлювань».

Наведені аргументи є підставою для твердження, що вказані показники є незалежними факторами та не пов'язані зі шкалами методики СД, що створює підстави для реалізації процедури двофакторного дисперсійного аналізу відносно виявлення сумісного впливу на варіативність показників досліджених змінних.

Зважаючи на характер даних, що були отримані за методикою «тест 20-ти висловлювань», вважаємо доцільним зупинитися на аналізі впливу загального показника структури індивідуальної ідентичності, а не вдаватися до обробки конкретних її складових. Відповідно, уважаємо рівень диференційованості індивідуальної ідентичності загальним показником. В нашому дослідженні цей показник приймає три значення. А саме: загальний рівень диференційованості (визначається кількістю використаних респондентом конструктів для опису ідентичності); диференційованість окремих аспектів (визначається кількістю конструктів, використаних у просторі конкретного аспекту ідентичності); гендерна

диференційованість (визначається кількістю конструктів, що ідентифікують гендерну приналежність носія ідентичності, зокрема, обраховуються через означення гендерних ролей, а також через характеристики закінчень ідентифікаційних конструктів).

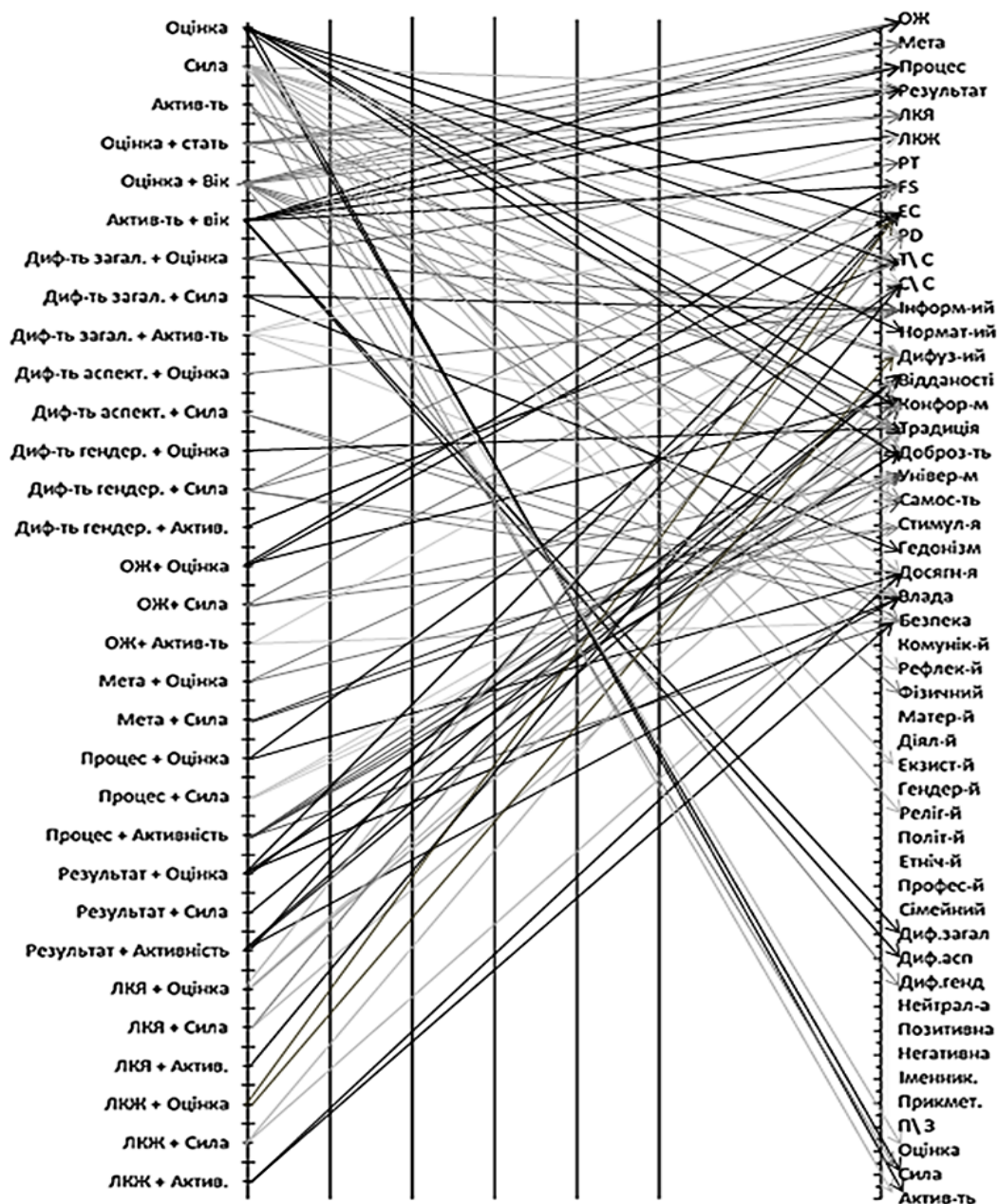

Рис. 3.4. «Плеяда» взаємозв'язків між дослідженими змінними

Натомість, окремо зауважимо, що для даних, отриманих за методикою РІЛ загальним показником є значення шкали «ОЖ». Втім, наявність відзначених вище

кореляцій з окремою шкалою СД створює потребу, навпроти – взяти до уваги конкретні складові джерел осмисленості. Тим самим, ми забезпечимо відповідність критерію незалежності чинників, сумісний вплив яких на варіативність змінної перевіряється.

Окрім того, у якості окремих факторів ми розглядали показники параметрів «вік» та «стать». Виявлення сумісного впливу цих показників здійснювалося у парі з факторами «оцінка» та «активність» (з якими відсутній кореляційний зв'язок).

Спроба узагальнено представити отримані результати (див. рис 3.4.) у вигляді «плеяди» взаємозв'язків дозволяє зауважити дві характерні особливості. Насамперед, дається взнаки складність «прочитання» та інтерпретації узагальнених результатів. Ця обставина спонукає до розущільнення отриманих даних та їх аналізу окремими блоками, у залежності від винесених у голову кута пар чинників.

З іншого ж боку – також слід зауважити, що на рис. 3.4. добре унаочнено ту обставину, що на широкому ряді варіюючих змінних кількість чинників подекуди перевищує кількість тих змінних, варіативність яких окремими чинниками обумовлена. Такий характер даних спонукає вдаватися до аналізу не лише наявності установленого впливу, але й унаочнення його характеру.

Перш, ніж перейти до безпосереднього аналізу отриманих результатів зауважимо, що повноцінна інтерпретація припускає більш поглиблений аналіз кожної з виявлених взаємозалежностей. Втім, завдання дослідження в цілому, а також характер винесених до перевірки припущень в межах поточної процедури обробки даних, дозволяють обмежитися загальною інтерпретацією отриманих результатів. Зокрема, такої загальної інтерпретації достатньо, аби підтвердити припущення: щодо наявності специфіки взаємозв'язку між стильовими аспектами ідентифікації та індивідуальними цінностями у їх впливі на специфіку ВД; щодо наявності специфіки взаємозв'язку між стильовими аспектами ідентифікації та джерелами осмисленості у їх впливі на індивідуальні психологічні чинники. Окрім того, на основі отриманих результатів, також уможливлується формулювання низки гіпотетичних суджень як

перспектив подальших досліджень. В межах останніх, отримані результати й потребуватимуть більш поглибленої уваги, інтерпретації та перевірки.

Характер сумісного впливу градацій взятих до аналізу факторів відтворює результати, що були отримані під час розрахунку статистичних критеріїв «Н» Краскела-Уоллеса та «F» Фішера (див. дод. Є). Зокрема, варіативність показників виявляє як широкий спектр ціннісних шкал, так й шкал усталених характеристик ВД та стилів ідентичності. Водночас, більш детальне ознайомлення з указаними результатами дозволяє помітити й характерні особливості.

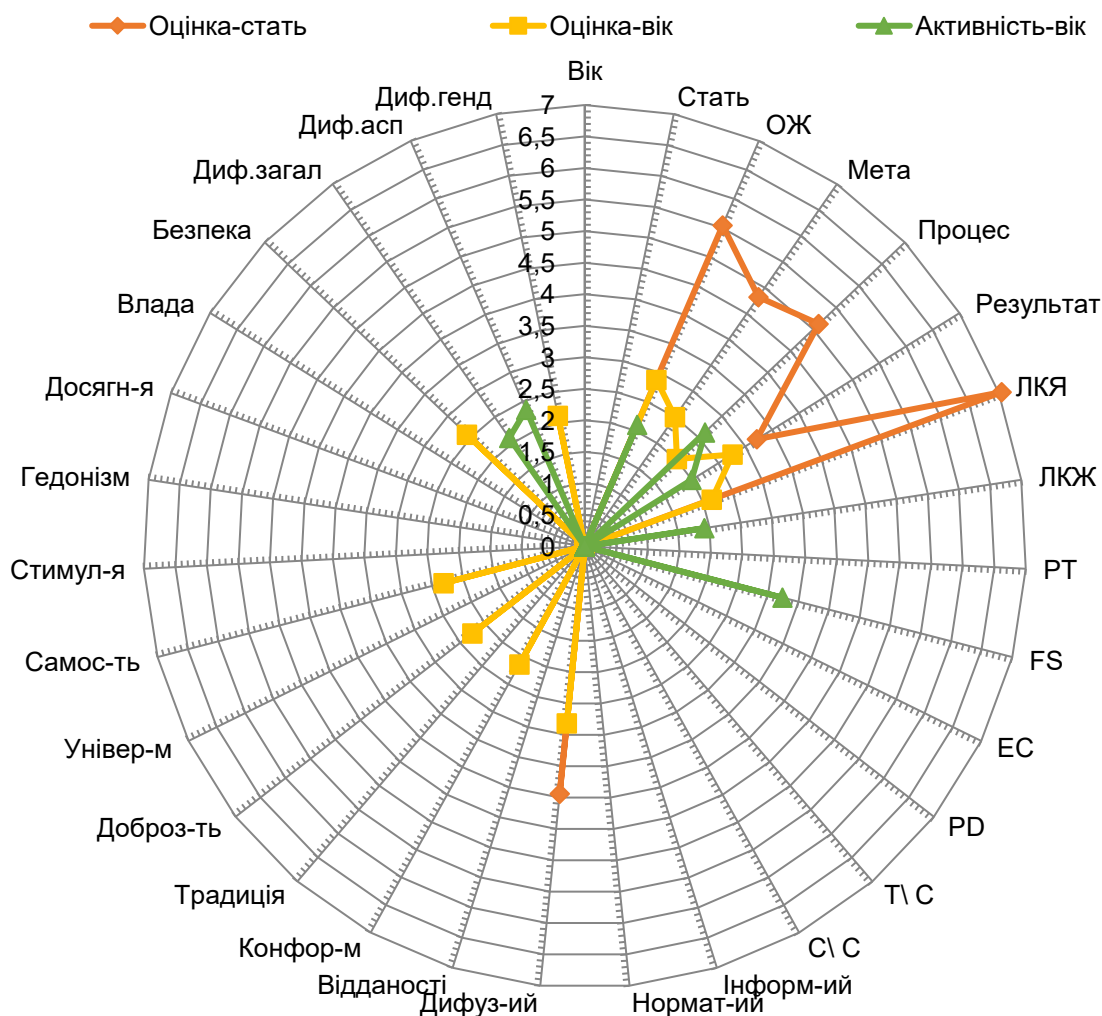

Рис. 3.5. Графік достовірності варіативності досліджених змінних відносно градації факторів шкал СД та параметрів «вік» та «стать» (за F-критерієм)

Зокрема, вже на рівні взаємозв'язку факторів «вік» та «стать» з одного боку, та шкал СД, з іншого, дається визнаки наявності впливу на варіативність значень показників осмисленості. Особливо помітним він стає, якщо звернутися до можливостей графічного унаочнення. Відклавши на шкалі значення F- критерію, ми отримаємо графік достовірності варіативності досліджених змінних у відношенні до градації шкал СД, що демонструє як «області» варіативності, так й перетин окремих шкал в цих «областях». (див. дод. Є та рис. 3.5.). Окрім того, чутливими до поєданого впливу цих факторів виявилися показники шкал «дифузний стиль», «ЕС» та «FS». Також ціла низка ціннісних шкал, що входять в межі факторів «збереження» та, меншою мірою, «децентрація».

В цілому, такий результат узгоджується з раніше отриманими даними. Втім, цікавою, на нашу думку, є наявність впливу на варіативність значень шкали «FS» поєднання факторів «активність-вік». Зокрема, взяті окремо, ці фактори статистично достовірного впливу не засвідчують (активність - FS – $F=0,398$ при $\alpha=0,81$; вік - FS – $F=0,202$ при $\alpha=0,817$; активність + вік – FS – $F=3,239$ при $\alpha=0,002$). Такий результат наводить на думку, що існує взаємозв'язок між зауваженою за результатами факторного аналізу компонентом «краса», віком та стилем ідентифікації усуб'єктнення.

В цілому ж, з представлених даних можемо зробити висновок, що спостерігається тісний взаємозв'язок між специфікою соціально-психологічного впливу на ВД та біологічними параметрами вік та стать. Вочевидь, такий результат є доволі несподіваним в контексті теоретичних засад дослідження. Між іншим, свідчить на користь того, що специфіка як утворення спільності, так й реалізації її впливу, є залежною не лише від соціально-психологічних, але й суто біологічних чинників. Дана залежність потребує свого врахування та, можливо, окремої розробки в подальших дослідженнях.

Дослідження сумісного впливу градацій факторів диференційованість структури ідентичності з одного боку, та шкал СД з іншого, дозволяє виявити менш широкий

спектр залежних змінних. Втім, отримані результати теж є доволі змістовними (див. табл. 3.21. та рис. 3.6.).

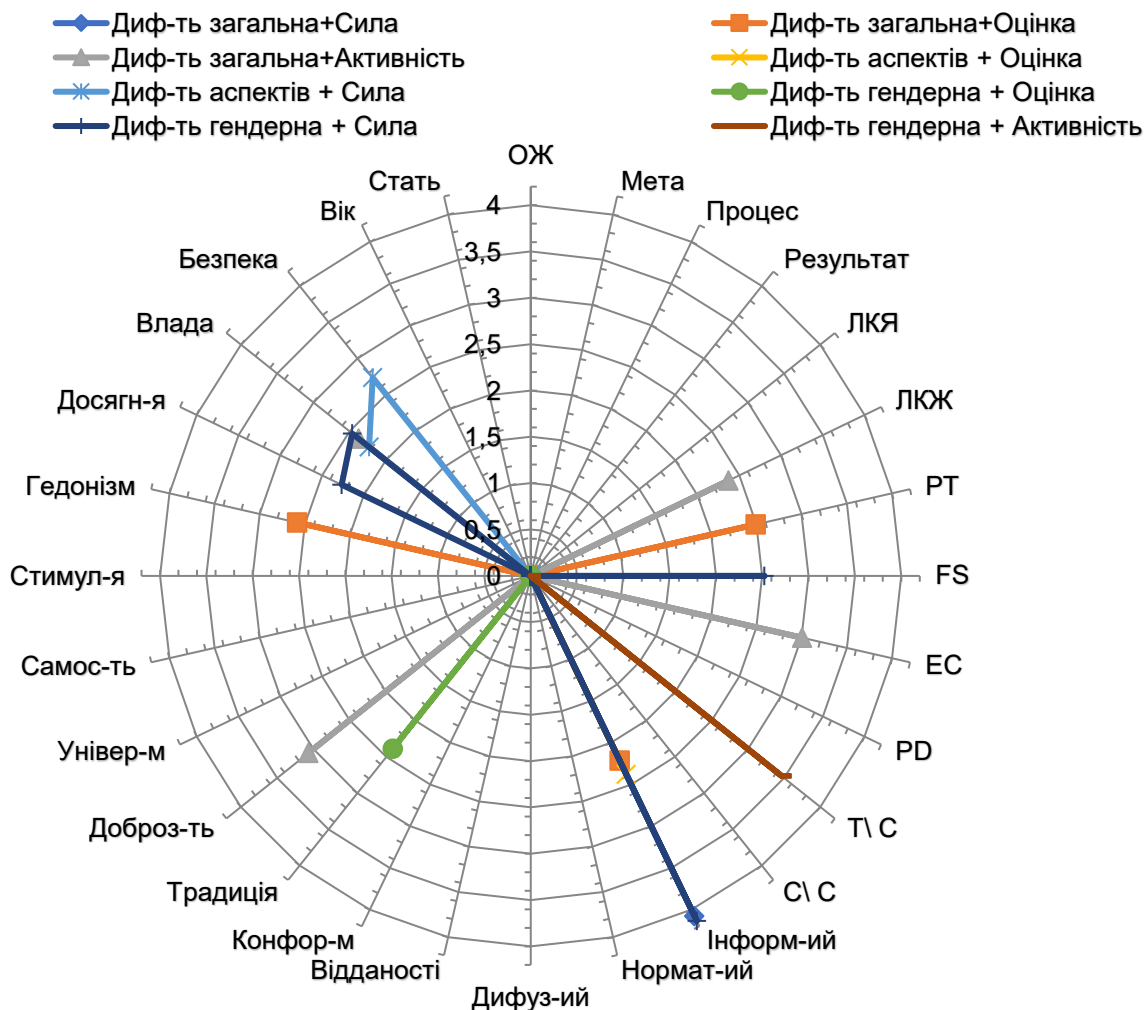

Рис. 3.6. Графік достовірності варіативності досліджених змінних відносно градації факторів шкал СД та диференційованості ідентичності (за F-критерієм)

Насамперед, у якості залежної змінної, відзначимо наявність показників шкали «інформаційний стиль». При цьому, варіативність значень указаної змінної пов'язана практично з усіма показниками диференційованості ідентичності. Втім, такий результат є доволі зрозумілим. Так, зважаючи, що дана шкала експлікує, насамперед, наявні характеристики такої комунікативної навички як читання, а також, меншою мірою, рівня обізнаності в різних царинах суспільного життя, то її взаємозв'язок з показниками диференційованості є, до певної міри, природним. Натомість, виявлена в межах впливу зауважених факторів варіативність значень ціннісних шкал не

піддається такій однозначній інтерпретації. Зокрема, спостерігаємо варіативність значень шкали «гедонізм» у залежності від градації факторів «сила» та «загальна диференційованість» ($F=2,585$ при $\alpha=0,037$).

Таблиця 3.21.

Результати обрахунку F-критерію для шкал СД та параметрів диференційованості ідентичності (показано значення $F_E \geq F_{кр}$ при $p \geq 0,06$)

Фактор и	Змінна	Взаємодія	F_e	p	Змінна	Взаємодія	F_e	p
Диф-ть загал. + Оцінка	РТ	Дз	4,113	0,017	Інформаційний стиль	Дз	7,594	0,001
		О	1,097	0,335		О	2,131	0,121
		Дз+О	2,493	0,043		Дз+О	2,214	0,068
Диф-ть загал. + Сила	Інформаційний стиль	Дз	7,179	0,001	Гедонізм	Дз	3,741	0,025
		С	0,425	0,654		С	1,451	0,236
		Дз+С	4,075	0,003		Дз+С	2,585	0,037
Диф-ть загал. + Актив-ть	ЛКЖ	Дз	2,611	0,075	Доброзичливість	Дз	3,377	0,036
		А	0,103	0,902		А	0,038	0,963
		Дз+А	2,372	0,053		Дз+А	3,067	0,017
	ЕС	Дз	3,098	0,047	Влада	Дз	2,435	0,089
		А	1,19	0,306		А	0,94	0,392
		Дз+А	3,004	0,019		Дз+А	2,376	0,052
Диф-ть аспект. + Оцінка	Інформаційний стиль	Да	4,868	0,008				
		О	2,152	0,118				
		Да+О	2,379	0,052				
Диф-ть аспект. + Сила	Влада	Да	1,66	0,192	Безпека	Да	0,241	0,786
		С	5,032	0,007		С	2,273	0,105
		Да+С	2,23	0,066		Да+С	2,736	0,029
Диф-ть гендер. + Оцінка	Традиція	Дг	1,339	0,264				
		О	7,274	0,001				
		Д+О	2,386	0,051				
Диф-ть гендер. + Сила	FS	Дг	2,558	0,079	Досягнення	Дг	1,431	0,241
		С	0,425	0,654		С	5,17	0,006
		Д+С	2,524	0,041		Дг+С	2,264	0,063
	Інформаційний стиль	Дг	6,104	0,003	Влада	Дг	1,549	0,214
		С	0,454	0,636		С	4,386	0,013
		Дг+С	4,133	0,003		Дг+С	2,462	0,046
Диф-ть гендер. + Актив.	Т/ S	Дг	3,144	0,045				
		А	2,975	0,053				
		Дг+А	3,465	0,009				

Де: F_e – емпіричне значення F-критерію; p – рівень значущості.

Подібна залежність спостерігається й для значень шкал «досягнення» ($F=2,264$ при $\alpha=0,063$) і «влада» ($F=2,462$ при $\alpha=0,046$), але вже відносно градацій факторів

«сила» та «гендерна диференційованість». Окрім того, градації факторів «активність» та «загальна диференційованість» пов'язані з варіативністю значень шкал «ЕС» ($F=3,004$; $\alpha=0,019$), «доброзичливість» ($F=3,067$; $\alpha=0,017$) та «влада» ($F=2,376$; $\alpha=0,052$).

Поєднання факторів «активність» – «гендерна диференційованість» впливає на варіативність шкали «Т\ С» ($F=3,465$; $\alpha=0,009$). Факторів «сила» – «аспектна диференційованість» варіативність шкал «влада» ($F=2,23$; $\alpha=0,066$) і «безпека» ($F=2,736$; $\alpha=0,029$). Врешті решт, під впливом факторів «оцінка» – «гендерна диференційованість» варіюють значення шкали «традиція» ($F=2,386$; $\alpha=0,051$). Як можемо пересвідчитися, досить важко углядіти в представлених даних якусь закономірність. Втім, цей ряд взаємозв'язків цікаво відмітити у зв'язку з тим, що у межах теоретичного обґрунтування дослідження він не знаходить, а ні передбачення, а ні пояснення, чим вказує на якусь особливість, що на таке пояснення заслуговує.

Таблиця 3.22.

Результати обрахунку F-критерію для шкал СД та параметру осмисленість життя (показано значення $F_E \geq F_{кр}$ при $p \geq 0,05$)

Фактори	Змінна	Взаємодія	F_e	p	Змінна	Взаємодія	F_e	p
ОЖ+ Оцінка	FS	ОЖ	4,564	0,011	Конформізм	ОЖ	0,052	0,95
		О	0,355	0,701		О	8,914	0
		ОЖ+О	2,345	0,055		ОЖ+О	2,52	0,042
	ЕС	ОЖ	15,521	0				
		О	5,32	0,005				
		ОЖ+О	2,424	0,048				
ОЖ+ Сила	Т/ С	ОЖ	6,738	0,001	Стимуляція	ОЖ	14,886	0
		С	4,001	0,019		С	0,821	0,441
		ОЖ+С	2,929	0,021		ОЖ+С	2,634	0,034
	Універсалізм	ОЖ	3,708	0,026				
		С	0,861	0,424				
		ОЖ+С	2,7	0,031				
ОЖ+ Активність	S / S	ОЖ	9,002	0	Безпека	ОЖ	1,402	0,248
		А	1,255	0,287		А	0,614	0,542
		ОЖ+А	4,23	0,002		ОЖ+А	2,429	0,048

Де: F_e – емпіричне значення F-критерію; z – рівень значущості.

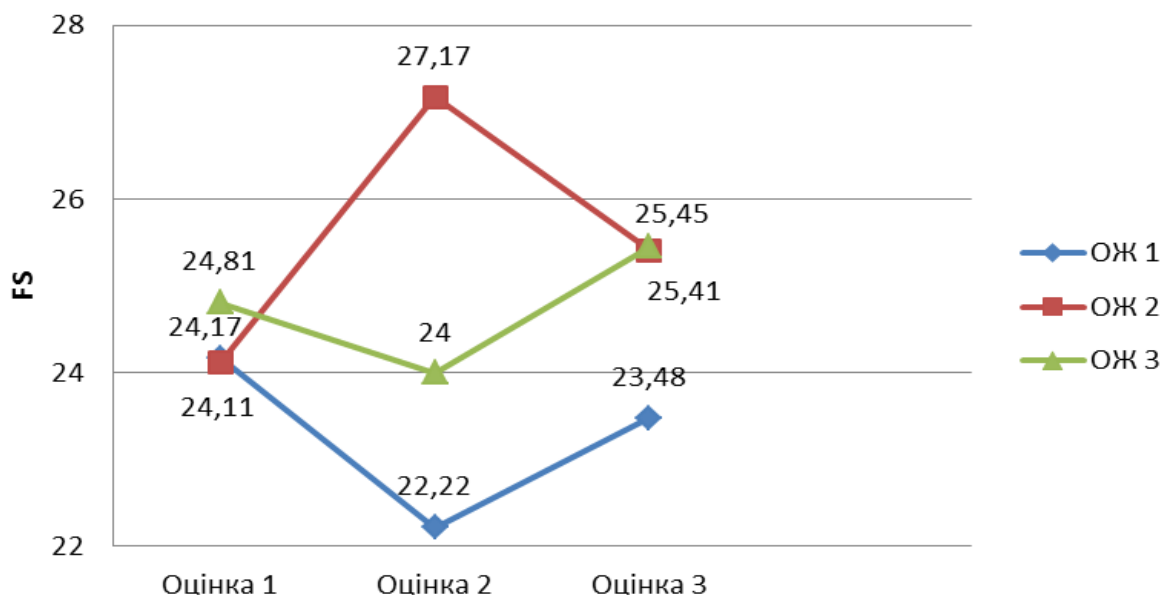

Рис. 3.7. Графік середніх показників за шкалою «FS» відносно градацій факторів «оцінка» та «ОЖ».

Дослідження сумісного впливу градацій факторів шкал СД та загального рівня осмисленості (шкала ОЖ), у якості залежних змінних дозволяє виявити, насамперед, значення ціннісних шкал (див. табл. 3.22.). Власне, виключення спостерігається у зв'язку зі шкалами «ЕС» та «FS». Показники останньої статистично достовірно варіюють від поєднання градацій факторів «ОЖ» – «оцінка» ($F=2,424$; $\alpha=0,055$).

Як показує ознайомлення з графіком варіативності значень шкали «FS» відносно градацій досліджених факторів (див. рис. 3.7.), варіативність показників шкали «FS» не є лінійною. Зокрема, характерною особливістю є те, що найвищі значення за шкалою «FS» досягаються за умови суміщення середніх градацій факторів «оцінка» – «ОЖ». Водночас, низька градація фактору «ОЖ» і середня фактору «оцінка», навпроти, демонструють найнижчі значення шкали «FS». Можемо переконатися у наявності специфічного взаємозв'язку між рівнем осмисленості, характером реконструкції волонтерами позитивного ставлення до волонтерської спільноти та схильністю до естетичного переживання дійсності.

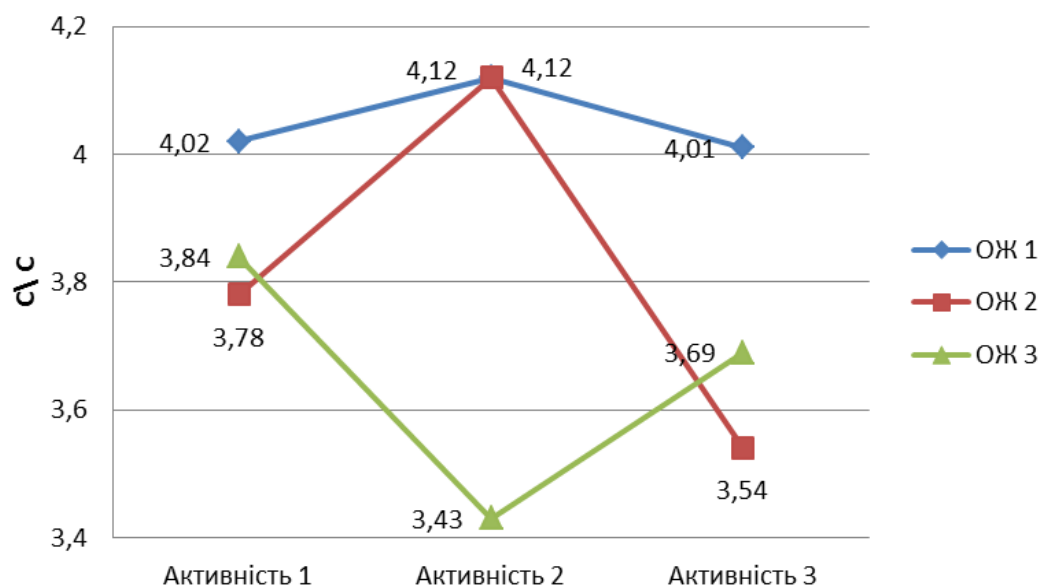

Рис. 3.8. Графік середніх показників за шкалою «C\ C» відносно градацій факторів «активність» та «ОЖ».

Ще більш однозначні результати можемо спостерігати при аналізі нелінійної варіативності показників шкали «C\ C» відносно градації факторів «ОЖ» – «активність» (див. рис. 3.8.) Суміщення середніх градацій цих факторів показує найвищі показники для цінності самовиживання. Натомість, високі показники фактору «ОЖ» та середні й високі фактору «активність» показують протилежну тенденцію та характерні для волонтерів з переважанням цінності самовираження.

Таблиця 3.23.

Результати обрахунку F-критерію для шкал СД та параметру «мета» методики PIL (показано значення $F_E \geq F_{кр}$ при $p \geq 0,06$)

Фактори	Змінна	Взаємодія	F_e	p	Змінна	Взаємодія	F_e	p
Мета + Оцінка	Відданості шкала	М	1,377	0,254	Стимуляція	М	6,541	0,002
		О	1,438	0,239		О	0,466	0,628
		М+О	2,321	0,057		М+О	2,256	0,063
Мета + Сила	Універсалізм	М	2,227	0,11	Самостійність	М	22,841	0
		С	0,913	0,403		С	5,351	0,005
		М+С	3,166	0,014		М+С	2,645	0,034

Де: F_e – емпіричне значення F-критерію; p – рівень значущості.

Можемо переконатися у наявності специфічного взаємозв'язку між цінностями самовиживання/ самовираження, рівнем осмисленості та стилем усуб'єктнення. Втім,

у розрізі цього припущення, є важливим з'ясувати можливу наявність чутливості цих взаємозв'язків також й до специфіки джерел осмисленості, а не лише до її загального показника.

Ознайомлення з результатами дослідження сумісного впливу градацій факторів шкал СД та окремих шкал методики РІЛ засвідчує статистичну вірогідність дійсності одного з наших припущень. Наразі мова про існування специфіки сумісного впливу стильових аспектів ідентифікації та джерел осмисленості на ціннісно-мотиваційні чинники. Зокрема, можемо перекоонатися (див. табл. 3.23.), що варіативність значень шкал методики РVQ спостерігається у взаємозв'язку з градаціями факторів шкал СД та шкали «мета».

Таблиця 3.24.

Результати обрахунку F-критерію для шкал СД та параметру «процес» методики РІЛ (показано значення $F_E \geq F_{кр}$ при $p \geq 0,05$)

Фактор и	Змінна	Взаємодія	F_E	p	Змінна	Взаємодія	F_E	p
Процес + Оцінка	S / S	П	5,749	0,004	Досягнення	П	5,177	0,006
		О	0,585	0,558		О	1,029	0,359
		П+О	2,244	0,064		П+О	2,223	0,067
Процес + Сила	Традиція	П	1,091	0,337	Самостійність	П	15,656	0
		С	5,97	0,003		С	4,522	0,012
		П+С	2,652	0,034		П+С	2,856	0,024
	Універсалізм	П	6,095	0,003				
		С	0,847	0,43				
		П+С	2,888	0,023				
Процес + Активність	Конформізм	П	2,221	0,11	Універсалізм	П	6,577	0,002
		А	2,485	0,085		А	0,61	0,544
		П+А	3,101	0,016		П+А	3,31	0,011
	Традиція	П	1,2	0,303	Безпека	П	3,883	0,022
		А	8,206	0		А	0,596	0,552
		П+А	2,969	0,02		П+А	5,15	0,001
	Доброзичливість	П	3,688	0,026				
		А	0,026	0,975				
		П+А	3,432	0,009				

Де: F_E – емпіричне значення F-критерію; p – статистичний рівень значущості.

Так, значення шкали «стимуляція» з невисокою статистично достовірно варіюють під впливом градації факторів «мета» – «оцінка» ($F=2,256$; $\alpha=0,063$), а значення шкал «універсалізм» ($F=3,166$; $\alpha=0,014$) та «самостійність» ($F=2,645$;

$\alpha=0,034$) з більш високою статистичною достовірністю варіюють під впливом градації факторів «мета» – «сила». Окрім того, з наведених у табл. 3.24. даних ми знову можемо переконатися у чутливості до градацій поєднання добраних чинників переважно тих шкал, що мають ціннісну природу. Зокрема, привертає увагу, що орієнтація на теперішнє (шкала «процес»), а також особливості реконструкції в образі волонтерської спільноти параметрів суб'єктності (шкала «активність»), впливають на варіативність ціннісних шкал таких факторів як «збереження» та «децентрація».

Можемо переконатися не лише у наявності специфічного взаємозв'язку між вказаними параметрами, та феноменами, що ними есплікуються, але також зробити й змістовний висновок відносно цих феноменів. Так, з одного боку, оскільки ми співвідносимо показники шкали «активність» зі стилем ідентифікації усуб'єктнення, де специфіка цього стилю розкривається як орієнтація на ідентифікацію з одиничним (суб'єктними характеристиками волонтерської спільноти). З іншого боку, показниками шкали «процес», у згоді з теоретичними настановами Крамбо-Махолика, виявляється орієнтація на таке джерело осмисленості як теперішнє. Схоже, що у залежності від специфіки взаємозв'язку цих феноменів, (де специфіка виражена в градаціях факторів, що отримані з числових значень відповідних шкал), спостерігається орієнтація волонтера або на цінності блоку «збереження», або, натомість, блоку «децентрація».

Вірогідність невисокої хибності такої думки також підтверджується й графічним представленням досліджених взаємовпливів (див. рис. 3.9.), де унаочнено взаємозв'язок між центральними шкалами мотиваційного континууму взятих до аналізу блоків.

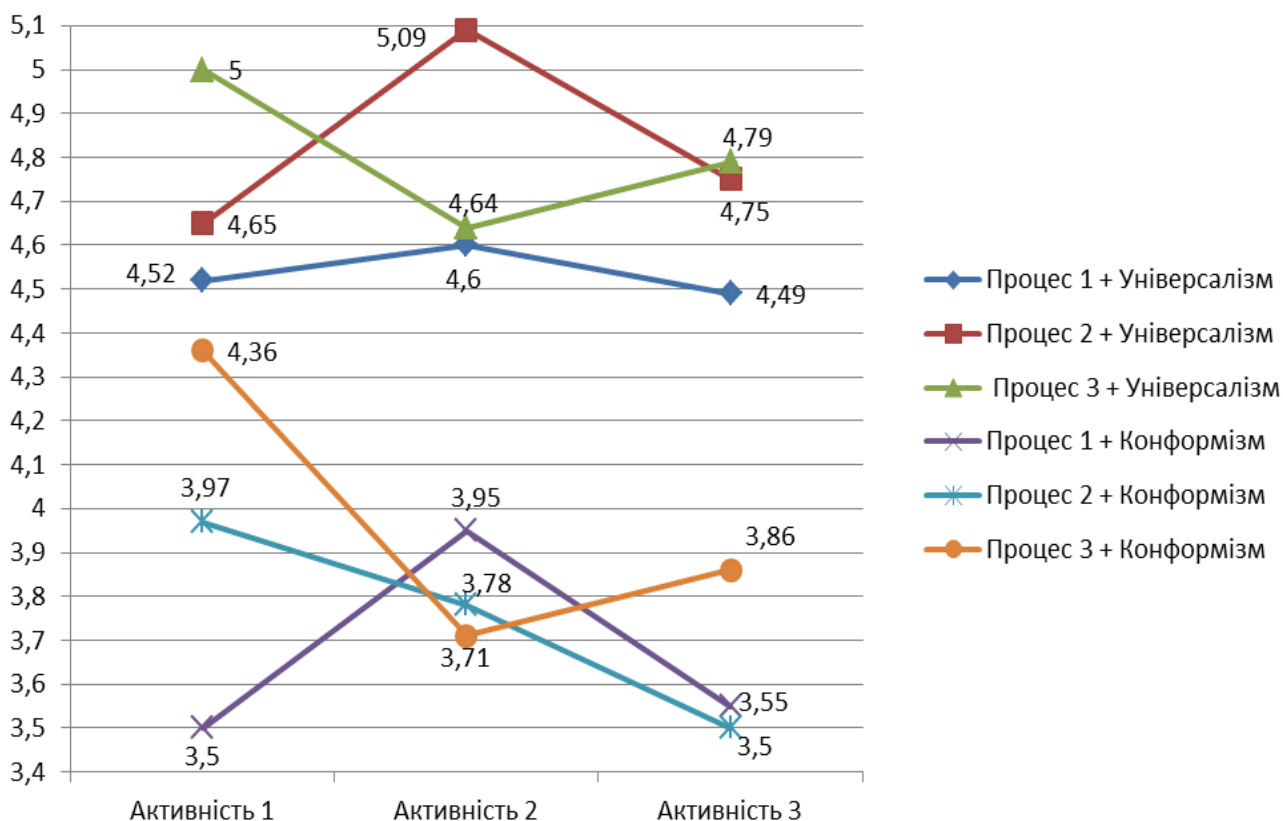

Рис. 3.9. Графік середніх показників за шкалами «універсализм» та «конформізм» відносно градацій факторів «активність» та «процес»

З графічного представлення даних можемо наочно пересвідчитися в наступному. Низька градація орієнтації на процес практично не впливає на варіативність значень цінності «універсализм» відносно рівня градації суб'єктних характеристик волонтерської спільноти. Одночасно, відносно шкали «конформізм» спостерігаємо, що низька градація фактору «процес» та середня фактору «активність», демонструє зростання показників конформізму. Навпроти, середні градації фактору «процес» зумовлюють зменшення показників за шкалою «конформізм» у залежності від градації за фактором «активність», де чим більші показники суб'єктності, тим менші значення конформізму. Водночас, шкала «універсализм» за даних умов градації фактору «процес» не показує прямолінійної залежності, адже найвищих показників досягає при середній градації суб'єктних характеристик. Високі ж градації в орієнтації на процес показують практично однакову тенденцію у поводженні

ціннісних шкал, де низька градація суб'єктності пов'язана з підвищенням показників цих цінностей, а середня зменшує.

Таблиця 3.25.

Результати обрахунку F-критерію для шкал СД та параметру «результат» методики PII (показано значення $F_E \geq F_{кр}$ при $p \geq 0,06$)

Фактори	Змінна	Взаємодія	F_e	p	Змінна	Взаємодія	F_e	p
Результат + Оцінка	ЕС	P	6,35	0,002	Доброзичливість	P	4,762	0,009
		O	5,603	0,004		O	6,726	0,001
		P+O	3,281	0,012		P+O	3,193	0,014
	Відданість і шкала	P	2,617	0,075	Влада	P	2,174	0,116
		O	1,557	0,213		O	0,623	0,537
		P+O	3,187	0,014		P+O	3,641	0,007
Результат + Сила	Відданість і шкала	P	2,251	0,107				
		C	1,626	0,198				
		P+C	2,278	0,061				
Результат + Активність	ЕС	P	6,782	0,001	Конформізм	P	1,316	0,27
		A	1,442	0,238		A	2,501	0,084
		P+A	2,547	0,04		P+A	2,67	0,033
	Відданість і шкала	P	2,367	0,096	Влада	P	2,832	0,061
		A	0,168	0,846		A	1,472	0,231
		P+A	2,819	0,026		P+A	2,442	0,047

Де: F_e – емпіричне значення F-критерію; p – рівень значущості.

Схоже, що орієнтація на теперішнє пов'язана з високими показниками за цінностями факторів «збереження» та «децентрація», в той час як висока оцінка суб'єктності волонтерської спільноти, навпаки, пов'язана зі зменшенням показників цих ціннісних орієнтацій. Втім, відмічена специфіка сумісного впливу, з одного боку, джерела осмисленості, а з іншого, рівня оцінки суб'єктності, на реалізацію певної ціннісно-мотиваційної тенденції у волонтерській діяльності, ще більш переконливо увиразнюється результатами аналізу показників за шкалою «результат» (див. табл. 3.25. та рис. 3.10.). Насамперед, відмітимо наявність у якості залежної змінної шкали «відданість». Варіативність значень цієї шкали тісно пов'язана з орієнтацією на таке джерело осмисленості як минуле, безвідносно від специфіки психосемантичних факторів. Зважаючи, що, у відповідності до теоретичної моделі Берзонскі, заданою шкалою есплікуються показники схильності дотримуватися своїх переконань і

прийнятих рішень, то її взаємозв'язок з орієнтацією на минуле неоднозначно пов'язує цю здатність з оцінкою результативності життя.

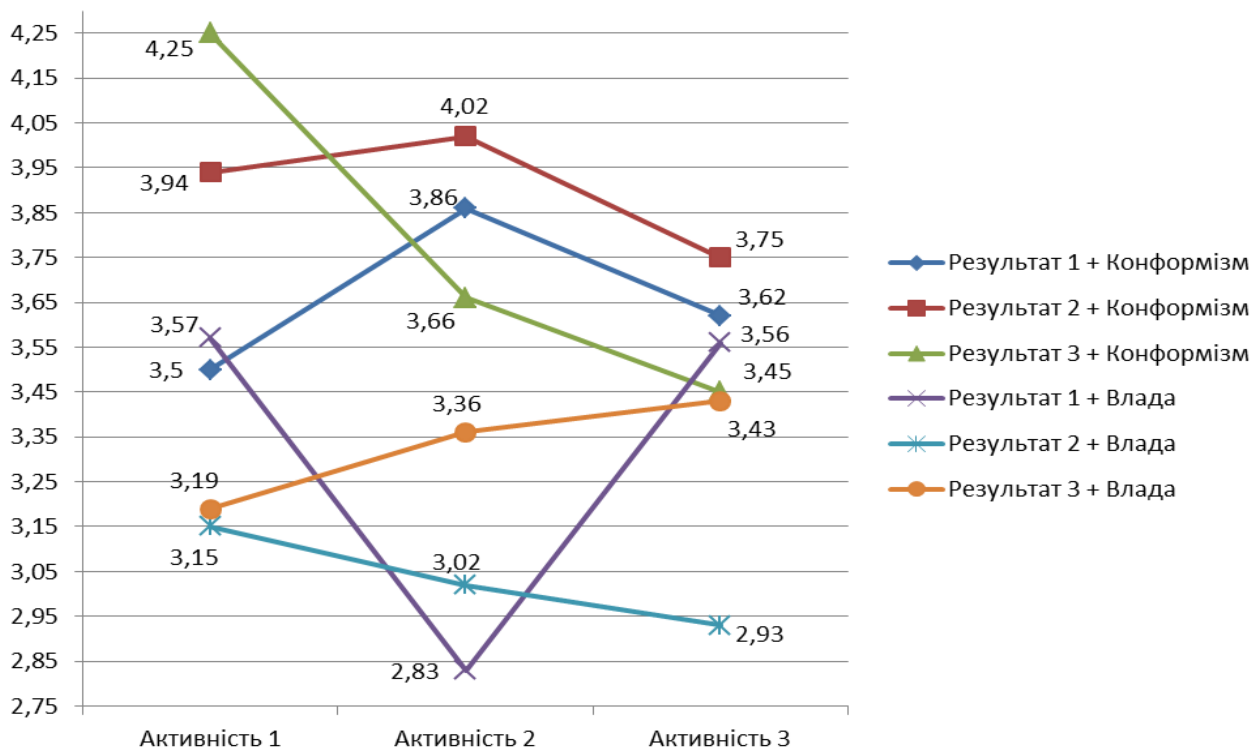

Рис. 3.10. Графік середніх показників за шкалами «конформізм» та «влада» відносно градацій факторів «активність» та «результат».

Окрім того, з аналізу сумісного впливу факторів «результат» та «активність», варто зауважити ще одну характерну особливість. Представлені результати засвідчують наявність впливу на варіативність значень, певною мірою, діаметрально протилежних ціннісних шкал – «конформізм» та «влада». Ця особливість ще раз дозволяє наочно продемонструвати наявність специфіки взаємозв'язку між джерелом осмисленості та стильовими аспектами ідентифікації у їх впливові на ціннісно-мотиваційну основу активності (див. рис. 3.10.). Зокрема, у цьому конкретному випадку, специфіки взаємозв'язку між осмисленістю минулого та оцінкою суб'єктних характеристиками волонтерської спільноти. Так, з наведеного графіку можемо наочно переконатися в низці особливостей виявленої специфіки взаємозв'язку. Насамперед, відмітимо, що низька градація за показниками орієнтації на результат, у поєднанні з середньою градацією оцінки суб'єктності, спричинює діаметрально

протилежні варіації значень за шкалами «конформізм» – «влада». Таку саму тенденцію спостерігаємо й при поєднанні високої градації за фактором «результат», та низьких за «активність». Середні ж градації осмисленості результату, в залежності від градацій чинника «активність», відтворюють приблизно однакову тенденцію розподілу значень за ціннісними шкалами. Зокрема, висока градація суб'єктності пов'язана зі зменшенням показників цих цінностей, а низька – підвищенням. Щоправда, слід відмітити, що середня градація суб'єктності, відносно середніх же показників за результатом, показує тенденцію протилежного впливу на значення шкали «конформізм».

Схоже на те, що градації факторів осмисленості результату та оцінки суб'єктності здійснюють діаметрально протилежний вплив. Зокрема, сумісний вплив їх високих градацій призводить до середніх значень показників зауважених ціннісних шкал.

Отримані результати не дозволяють прямо підтвердити одне з висунутих припущень, а саме: стильові аспекти ідентифікації здійснюють свій окремий внесок у варіативність індивідуальних чинників ВД. Натомість, показано, що окремі характеристики образу (психосемантичні характеристики) мають безпосередню причетність до впливу на ціннісно-мотиваційні тенденції надання волонтерської допомоги як психологічного чинника індивідуальної активності.

Сукупність представлених даних та результатів аналізу засвідчують високу вірогідність підтвердження й іншого припущення – існування специфіки взаємовпливу стильових аспектів ідентифікації та джерел осмисленості на ціннісно-мотиваційні чинники ВД.

Можливості методики «СД» хоч й показали свою ефективність у виявленні указаних взаємозв'язків, та, відповідно, методика виявилася достатньо інформативною. Проте, в контексті подальших досліджень, актуальним завданням є пошук валідного досліджуваним явищам методичного інструментарію, за допомогою якого можливо не опосередковано, а безпосереднім чином виявити специфіку

ідентифікації у контексті таких характеристик образу як конкретне-загальне-одиничне.

Більш детальне вивчення установлених зв'язків, їх природи, а також сукупного впливу на специфіку соціально-психологічного обумовлення індивідуальної активності вбачаємо перспективним напрямком подальших досліджень. Хоча варто зауважити, що сукупність представлених даних та результатів аналізу дозволяє обґрунтувати певне пояснення природи взаємозв'язку між стильовими аспектами ідентифікації та джерелами осмисленості у їх впливі на варіативність ціннісно-мотиваційних чинників індивідуальної допомоги. Таке пояснення може бути досягнуто через звернення до зауваженого вище розрізнення інтегративних функцій індивідуальності та особистості. Зокрема, оскільки часовий континуум (що виступає підґрунтям джерел осмисленості та дозволяє вести мову про стильові аспекти осмисленості) у природній спосіб співвідноситься із інтегративною функцією індивідуальності, а стильові аспекти ідентифікації більшою мірою все ж таки співвідносні з інтегративною функцією особистості, то специфічна динаміка їх взаємовпливу й має відображатися на індивідуальних чинниках активності, зокрема й на ціннісно-мотиваційних чинниках допомоги, що власне й спостерігається у представлених даних та результатах нашого дослідження, зокрема емпіричної його частини. При цьому, на прикладі варіативності цінностей блоків «збереження (консерватизм)» та «децентрація» ми спостерігали специфічний вплив взятих до аналізу інтегративних функцій у їх конкретизації через стильові аспекти тих процесів, у яких функції себе безпосередньо реалізують. Нагадаємо, що орієнтація на теперішнє пов'язана з високими показниками за цінностями факторів «збереження» та «децентрація», в той час як висока оцінка суб'єктності волонтерської спільноти, навпаки, пов'язана зі зменшенням показників цих ціннісних орієнтацій. А також візьмемо до уваги, що в контексті аналізу особливостей реконструкції образу волонтерської спільноти цінності «конформізм» (блок «збереження») та самостійність (перетин блоків «децентрація» та «готовність до змін») виступали

основними критеріями відмінностей указанного образу та дозволили виокремити орієнтацію допомоги на збереження зв'язку набутого в інтегративній функції особистості (спільності) у випадку переважання цінностей блоку збереження, та орієнтацію допомоги на захист зв'язку набутого в інтегративній функції індивідуальності.

Таким чином, можемо виснувати, що відсутній лінійний взаємозв'язок між стильовими аспектами різних інтегративних функцій, а тому виявлення можливих закономірностей їх окремого або поєднаного впливу на чинники індивідуальної активності й потребують подальших емпіричних досліджень та теоретико-методологічного осмислення.

Проте, означене не стає на заваді застосування проведеної диференціації інтегративних функцій у якості підґрунтя типологізації волонтерських спільнот у межах СВР, адже воно не вимагає заглиблення у конкретизацію стильових аспектів. Нагадаємо, що для волонтерів, орієнтованих на цінності блоку «консерватизм» та які відтворюють в образі волонтерської спільноти метафору «річища», а мета ВД розуміється як орієнтація на збереження переважаючою є інтегративна функція особистості. Переважання ж інтегративної функції індивідуальності характерне для волонтерів, орієнтованих на цінності блоку «готовність до змін», які в образі волонтерської спільноти відтворюють метафору «щита» та мають розуміння мети ВД як орієнтація на захист. Таким чином, можемо вести мову існування принаймні двох типів волонтерських спільнот, що знаходять своє втілення та проявляють себе у межах СВР. Дещо спрощено можемо означити, що представники однієї спільноти орієнтовані на іншого, в той самий раз як представники протилежної спільноти орієнтовані на взаємозв'язок з іншим. Поряд з цим, безпосереднім емпіричним підґрунтям, на основі якого можливо виокремити специфіку розуміння мети волонтерами СВР виступає характерне співвідношення основних показників емпіричного дослідження (індивідуальних ціннісно-мотиваційних чинників у

специфіці їх взаємозв'язків з характером указаної волонтерами їх вікової приналежності та іншими дослідженими змінними та параметрами).

Нразі можемо вести мову, що для представників спільноти, волонтери якої орієнтовані на іншого, та представників протилежної спільноти, волонтери якої орієнтовані на взаємозв'язок з іншим може бути виокремлено різне емпіричне підґрунтя взаємозв'язку досліджених змінних та параметрів, а вагомим емпіричним критерієм розгрупування виступає указана вікова приналежність. Зокрема, характерну особливість можемо спостерігати у розподілі континууму індивідуальних цінностей за віковим параметром практично навпіл. При цьому, крайні полюси ціннісного континууму моделі Ш. Шварца показують найбільші показники щільності такого взаємозв'язку, яка поступово спадає до центру, де роль останнього виконується показниками цінності самостійності. Іншими словами, індивідуальні цінності волонтерів СВР виявляють тенденцію бути чутливими до особливостей вікового розподілу респондентів, а відтак указана волонтерами приналежність до тої чи тої вікової категорії виступає досить інформативним маркером. Зокрема, дозволяє пов'язати вік волонтера з особливостями його ідентичності та ціннісно-мотиваційними чинниками, мотиваційний потенціал яких реалізується у безпосередньому наданні допомоги.

Відмітимо, що чим молодша вікова категорія вказана волонтером, тим більш основні ціннісно-мотиваційні чинники зосереджені в межах фактору, який співпадає з блоком цінностей «саморозвиток». Відповідно, здійснення ВД цією підгрупою волонтерів пов'язане з реалізацією прагнення до міжособистісної взаємодії та активного способу життя, а також до самовизначення та пошуку свого місця в суспільстві. Цим створюються передумови, що відчуття успішності діяльності пов'язується з орієнтацією на внутрішню винагороду, відчуття автентичності, свободи та самореалізації. Отже, можемо висувати, що провідна мета надання допомоги для цього типу волонтерської спільноти у межах СВР виступає саморозвиток та самореалізація, на що, зокрема орієнтована й інтегративна функція

індивідуальності, де через образ іншого (як реципієнта допомоги насамперед) забезпечено інтеграцію форм організації психіки у цілісну систему (власне індивідуальність) яка тут виступає суб'єктом саморозвитку та самореалізації.

Зі збільшенням вікової приналежності волонтерів більш характерною стає орієнтація на ціннісний потенціал мотиваційних чинників, що зосереджені в межах фактору, який співпадає з блоком цінностей «збереження». Здійснення ВД цією підгрупою волонтерів пов'язане з реалізацією прагнення до піклування та турботи, орієнтованих на збереження основних цінностей людяності. Відчуття успішності діяльності пов'язується з орієнтацією також на внутрішню винагороду (дані за шкалою локус контролю Я методики PIL), яка втім виявляється у відчуттях самореалізації через переживання турботи, своєї потрібності та залучення до реалізації вагомих завдань у царині національної безпеки та оборони. Отже, можемо виснувати, що провідна мета надання допомоги для цього типу волонтерської спільноти у межах СВР виступає збереження набутого через реалізацію інтегративної функції особистості зв'язку. Тобто, через образ іншого забезпечено зв'язок з іншими як певною спільнотою, на збереження якої власне й спрямовані зусилля з надання допомоги.

Таким чином, важко не помітити, що відмінні типи волонтерської спільноти у межах СВР демонструють ту особливість, що в межах соціально-психологічного дискурсу отримала розвиток та увиразнення в межах термінологічного конструкту «суспільна культура». При цьому, наведені відмінності дозволяють уточнити, що мова йде про гранично широкі рамки, в межах яких протиставляються суспільства з індивідуалістичною культурою та культурою колективістською. Відтак, застосовуючи цей дискурс до результатів проведеної типологізації можемо позначити виокремлені типи спільнот як спільноту з індивідуалістичним типом культури, представники якої орієнтовані на іншого, та спільноту з колективістським типом культури, представники якої орієнтовані на взаємозв'язок з іншим. Уточнимо, що під культурою у широкому сенсі тут мається на увазі насамперед спосіб організовування

певних процесів, що у наслідок такого організування мають відмінний від природніх процесів спосіб сталого протікання. Відносно ж способу організування ВД культурні відмінності у щойно означеному розумінні й полягають у відмінностях організації системи психіки у форму індивідуальності або особистості як суб'єкти ВД, де переважання певної інтегративної функції виступає підґрунтям відмінностей, а «інший» у специфіці його постави виступає тою культурною «матерією», за допомогою якої організування відбувається та, відповідно, на основі чого й уможлиблюється типологізація відмінних за типом культури спільнот волонтерів.

Насамкінець відмітимо, що в межах СВР такий поділ на окремі типи спільноти є дещо умовним, адже загальна мета зберігає значний інтеграційний потенціал, проте дозволяє зауважити характерні тенденції, що виступають радше маркерами вірогідної диференціації, яка може спостерігатися в майбутньому, а тому виокремлені типи спільноти тяжіють більше до номінального полюсу, а ніж реального.

Представлені результати зі сторони зовнішньої валідності обмежені таким сегментом волонтерства як СВР, що створює обмежені можливості їх екстраполяції на специфіку ВД в межах інших сегментів волонтерської допомоги, зокрема й виокремлення типів волонтерської спільноти в їх межах. До прикладу, такої волонтерської допомоги, що надається: у царині екологічного захисту довкілля; захисту прав тварин; медичного волонтерства з організації допомоги тяжко хворим людям; соціально спрямованого волонтерства з допомоги особистості у складних життєвих обставинах; волонтерства у політичному та спортивному суспільних процесах тощо. Тому потребує подальшого з'ясування, чи виявлена специфіка впливу соціально-психологічних чинників характеризує виключно волонтерів СВР, чи, натомість, такий характер спостерігається й для інших сегментів ВД та більш широко – просоціальної активності загалом. Відповіді на ці відкриті запитання цікаві з огляду на можливості узагальнення виявленої специфіки взаємозв'язків у системі соціально-психологічних чинників ВД. Зокрема й для виокремлення критеріїв психологічної

класифікації волонтерських спільнот за типологічно-видовими відмінностями у специфіці соціально-психологічного впливу на ВД.

Отримані результати емпіричного дослідження специфіки впливу на ВД системи соціально-психологічних чинників створюють підставу для виведення з них низки суджень щодо можливостей проблематизації цих результатів в контексті перспектив подальшої розробки. При цьому, зауважимо перспективність проблематизації як у теоретичній так й практично орієнтованій площинах. Сформулюємо ці судження у вигляді практичних рекомендацій щодо впровадження та подальшої розробки дослідженої тематики.

3.4. Рекомендації щодо практичного застосування результатів дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту

У параграфі висвітлюються питання щодо можливостей практичного застосування отриманих у дослідженні результатів, які носять рекомендаційний характер. Увагу приділено розкриттю взаємозв'язків цих результатів та перспектив їх практичного освоєння як у контексті нагальних завдань психологічної практики щодо супроводу волонтерської діяльності, так і розкриттю перспектив подальшої наукової розробки висвітленої у дослідженні проблематики.

У результаті дослідження *було обґрунтовано* підстави типологізації волонтерських спільнот у межах СВР. Критерієм виокремлення різних типів спільноти, на що вказують емпіричні результати, виступає специфіка розуміння тієї мети діяльності, для досягнення якої допомога надається. Водночас підґрунтям такої типологізації на теоретичному рівні аналізу виступає різниця між переважанням тієї або тієї інтегративної функції. На емпіричному рівні аналізу підґрунтям, що дозволяє виокремити різні типи спільноти було виокремлено вікову категорію, приналежність до якої вказано волонтером. На основі вказаних особливостей у межах СВР було

виокремлено два типи спільноти. Для представників спільноти, волонтери якої орієнтовані на іншого через інтегративну функцію індивідуальності було відзначено орієнтацію на цінності саморозвитку та приналежність до більш молодшої вікової категорії. Натомість для представників спільноти, волонтери якої орієнтовані на іншого через інтегративну функцію особистості було відзначено орієнтацію на цінності збереження та приналежність до більш старшої вікової категорії. Своєрідне узагальнення підстав типологізації дозволяє вести мову про волонтерську спільноту з індивідуалістичною культурою та спільноту з колективістською культурою.

Окремо слід зауважити, що для представників різних типів волонтерських спільнот у межах СВР спостерігається й різна проблематика, що має бути взята до уваги в межах психологічного супроводу ВД. Зокрема, з представлених даних та результатів їх аналізу можливо зробити цілком закономірний висновок, що для представників волонтерської молоді основна проблематика лежить в площині їх залучення до ВД та забезпечення можливостей саморозвитку. В той самий раз як для спільноти з протилежною культурою більш слушним є акцентування на моніторингу негативних проявів взаємодії у ситуаціях допомоги, пов'язаних з емоційним виснаженням.

Проблематизація: як можемо переконатися, зауважені особливості взаємозв'язку вікової приналежності волонтера зі специфікою інтегративної функції та ціннісно-мотиваційними чинниками індивідуальної допомоги, що є своєрідними проявами типу організаційної культури мають безпосереднє відношення до наступної проблематики. А саме: можуть бути безпосередньо застосовані до такої практично орієнтованої проблеми як розробка та впровадження програм щодо залучення молоді до ВД. Для розвитку вітчизняного волонтерства ці завдання носять перманентний характер та не втратили своєї актуальності й донині, що відображено у наукових джерелах [7; 16-17; 29; 38 та ін]. Як можемо припустити, врахування пов'язаної з віком специфіки соціально-психологічного впливу на ВД осіб молодого віку може сприяти зростанню ефективності заходів, спрямованих на залучення до ВД.

Спираючись на щойно викладене, маємо можливість сформулювати **практичні рекомендації для фахівців організацій, які забезпечують залучення осіб молодого віку до ВД та її супровід.**

- створювати можливості для комунікації та міжособистісної взаємодії осіб, що залучаються до ВД та волонтерської молоді, які безпосередньо не пов’язані зі здійсненням ВД, шляхом проведення семінарів, тренінгів, заходів інформаційного характеру щодо знайомства з метою, статутними завданнями та цінностями організації;

- надавати можливість особистісного розвитку, зростання та самореалізації (навчання, фаховий супровід, ефективне планування особистісного часу, що витрачається на надання допомоги);

- забезпечити можливість навчатись новому, реалізовувати нові комунікативні ролі та позиції в міжособистісній взаємодії;

- дозволяти якомога більше використовувати свої здібності та творчий потенціал, відчувати особистісну роль в досягненні цілей та виконанні завдань організації (залучення до здійснення, а також організації та мікропланування поточних проектів).

- забезпечити реалізацію мотиваційного потенціалу орієнтації на соціальний вплив шляхом заохочення проявів відповідальності, забезпечені можливості брати участь у плануванні перспективних проектів, що відповідають цілям та цінностям організації.

- проводити заходи, що сприяють розвитку лідерських якостей (організація та проведення розвивально-ділових ігор, залучення до безпосереднього керівництва окремими етапами поточних проектів, самостійне планування та реалізація релевантних цінностям та статутним завданням організації проектів).

Впровадження даних практичних рекомендацій надає змогу керівникам та фахівцям організацій неурядового сектору, а також фахівцям Центрів соціальних служб для сім’ї, дітей і молоді та інших соціальних служб державної та комунальної

форм власності, розробляти ефективні програми для залучення молоді до ВД. Окрім того, проводити заходи щодо особистісного розвитку волонтера, підвищуючи тим самим ефективність та якість здійснюваної ним ВД. Безпосереднє залучення до виконання ВД забезпечує формування суспільно орієнтованих та суспільно значимих установок та переконань. Рекомендації можуть бути використані для розробки програм по залученню молоді до ВД, планування та проведення заходів, спрямованих на особистісний розвиток молодого волонтера – мотиваційних та комунікативних тренінгів, розвивально-ділових ігор, семінарів з ефективного планування та впровадження волонтерських проектів. Також рекомендації можуть застосовуватися керівниками та фахівцями організацій урядового сектору, співробітниками органів державної влади та місцевого самоврядування, які заохочують розвиток ВД, або співпрацюють з волонтерськими організаціями в межах програм цивільно-урядового співробітництва.

2. У результаті проведеного дослідження **було встановлено**, що у волонтерів, які залучені до надання допомоги постраждалим внаслідок військового конфлікту, в динаміці спостерігаються негативні прояви щодо рівня осмисленості життя, а саме:

- спостерігається зниження рівня осмисленості життя;
- спостерігається зменшення готовності стати на точку зору іншого;
- спостерігається збільшення переживання напруги та/ або дискомфорту у ситуації, коли реципієнт потребує надання допомоги.

Крім того, було встановлено, що для волонтерів СВР притаманні певні особливості такого ресурсу готовності надання допомоги як емпатія. Зокрема, встановлено, що є розвиненим як емоційний компонент емпатії – «емпатійна турбота (здатність до проявів турботи та піклування відносно реципієнта допомоги), так й когнітивний компонент – здатність поставити себе на місце іншого (реципієнта). Водночас, навпроти, значно меншою мірою у якості ресурсу готовності до допомоги виступає «особистий дистрес» (переживання напруги та/ або дискомфорту у ситуації, коли реципієнт потребує надання допомоги). Використання

такого ресурсу пов'язано як з віковою приналежністю волонтера, так й зі специфікою його ціннісно-мотиваційних тенденцій.

Попри те, установлена факторна структура, що демонструє індивідуально-залежну специфіку здійснення ВД дозволяє виявити у якості однієї з компонент явище емоційного виснаження волонтера.

Слід окремо акцентувати, що збільшення переживання напруги та/ або дискомфорту не завжди пов'язано з проявами емоційного виснаження, адже також характерне для волонтерів старшої вікової групи, які при цьому орієнтовані на традиційні цінності, а також волонтерів, для яких є вагомою реалізація мотиваційного потенціалу фактору «захист та збереження життя». З іншого боку, зменшення готовності стати на точку зору іншого також не є специфічними для проявів емоційного виснаження. До прикладу, незначне зменшення цього ресурсу готовності допомогти відмічено для волонтерів молодшої вікової групи, орієнтованих при цьому на реалізацію мотиваційного потенціалу чинника «саморозвиток».

Проблематизація: як можемо переконатися, зауважені особливості взаємозв'язку окремих показників емпатії та рівня осмисленості життя мають безпосереднє відношення до наступної проблематики. А саме: можуть бути безпосередньо застосовані до такої практично орієнтованої проблеми як моніторинг, виявлення та діагностика негативних станів особистості, пов'язаних з залученням до ВД, зокрема станів емоційного виснаження. Дана проблематика релевантна не лише для особистості волонтера, але й для фахівців інших допомагаючих професій – соціальних педагогів, психологів, медичного персоналу тощо. Виявлення негативних станів особистості фахівця, що пов'язані з перебуванням у ситуації допомоги та/ або взаємодії у системі «людина-людина» особами, що супроводжують їх діяльність потребує комплексного підходу та, зокрема, постійного моніторингу. В межах останнього завдання доречним є використання підходів, які забезпечують експрес-діагностику та не створюють собою додаткового психоемоційного навантаження на волонтера або фахівця.

Спираючись на наведені зауваги, маємо можливість сформулювати **практичні рекомендації для фахівців організацій, зокрема психологів, соціальних педагогів та фахівців інших «допомагаючих» професій, які забезпечують супровід ВД.**

– звернути увагу на можливості експрес-діагностики станів емоційного виснаження волонтера за допомогою опрацювання методик «Міжособистісний індекс реактивності» (IRI) М. Девіса та «Смисложиттєві орієнтації» (PIL).

– при опрацюванні результатів слід враховувати, що високі значення за шкалою «PD» (особистий дистрес) та низькі значення за шкалою «PT» (децентрація) не завжди пов'язані з проявами емоційного виснаження.

– зважаючи на указані особливості, для прийняття рішення про наявність у волонтера досліджуваного стану звертати увагу на збіг трьох умов:

а) наявність високих показників за шкалою методики IRI «PD» (особистий дистрес);

б) наявність низьких показників за шкалою методики IRI «PT» (децентрація)

в) наявність низьких показників за шкалами методики PIL, насамперед, за шкалою «мета».

Врахування даних рекомендацій створить можливість для фахівців, які використовують у своїй практиці діагностичний інструментарій бланкових методик, провадити досить швидко та відносно просту поточну експрес-діагностику станів емоційного виснаження волонтера. Це, у свою чергу, сприятиме профілактиці таких станів та, окрім того, дозволяє фахівцям, які забезпечують супровід ВД, проводити комплексну та цілеспрямовану роботу з моніторингу та попередження практик здійснення ВД у негативних станах особистості.

3. Перспективи наукової розробки піднятої проблематики науковим працівникам, які здійснюють дослідження в межах галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

I. Виявлена специфіка співвідношення основних показників нашого дослідження – дослідженими змінними та параметрами спільності – дозволяє встановити специфіку соціально-психологічного впливу на ВД волонтерів СВР.

Разом з тим, існує обмеження щодо можливостей екстраполяції установленої специфіки на інші сегменти волонтерства. До прикладу, волонтерства у царині: екологічного захисту довкілля; захисту прав тварин; медичному волонтерстві з організації допомоги тяжко хворим людям; соціально спрямованому волонтерстві з допомоги особистості у складних життєвих обставинах; волонтерстві у політичному та спортивному суспільних процесах тощо. Відповідь на це запитання цікава з огляду на можливість узагальнення виявленої специфіки взаємозв'язків у системі соціально-психологічних чинників ВД. Зокрема, для виокремлення критеріїв психологічної класифікації волонтерських спільнот за типологічно-видовими відмінностями у здійснюваній їх представниками ВД.

Рекомендації. Перспективною виглядає подальша розробка питання щодо можливостей екстраполяції виявленої специфіки на інші сегменти ВД та більш широко – просоціальної активності загалом.

– при екстраполяції моделі на дослідження інших сегментів волонтерства доцільно звернути увагу на наступне. Психологічна класифікація волонтерських спільнот за критерієм специфіки соціально-психологічного впливу на ВД потребує, за суттю, з'ясування відповіді на таке питання. Чи існує підстава вести мову про існування окремих спільнот, чи, натомість, доцільно вести мову про спільноту, в межах якої ВД отримує специфіку в межах різних мотиваційних тенденцій. На підтвердження першого підходу свідчить, до прикладу, виявлення відмінної специфіки взаємозв'язку між характеристиками реконструкції образу волонтерської спільноти засобами психосемантичної оцінки та ціннісно-мотиваційними тенденціями у характері полярного протиставлення останніх;

– врахувати, що джерелом відмінностей можуть слугувати не лише різні сегменти ВД, але також й крос-культурна специфіка, яка виступає окремим напрямом екстраполяції моделі;

– при екстраполяції моделі на дослідження просоціальної активності слід звернути увагу на наступне. Окремого аналізу та обґрунтування потребує виокремлення тих усталених соціально-психологічних характеристик, які були б релевантними цьому рівню узагальнення – характеризували просоціальну активність загалом. Відповідно, перегляду потребує й виокремлення релевантних цим характеристикам методик;

– слід звернути увагу на можливості розглядати характеристику «осмисленості» у якості приналежної просоціальній активності загалом, а не лише ВД, що припускає потребу емпіричної перевірки цього твердження.

II. Запропонована та апробована емпірична модель дослідження спільності як узагальнення системи соціально-психологічних чинників показала свою оптимальність для дослідження специфіки соціально-психологічного впливу на ВД.

Проте, існує обмеження зі сторони зовнішньої валідності щодо можливостей екстраполяції цієї моделі дослідження на інші види активності. До прикладу, ігрової, навчальної, професійної, дозвільної тощо. Відповідь на це запитання цікава з огляду на можливості подальшого уточнення та розширення уявлень щодо соціально-психологічних чинників колективної та індивідуальної активності. Окрім того – забезпечення сталого розвитку системи знань щодо соціально-психологічного впливу на різну активність системою індивідуальних та колективних суб'єктів, що реалізовано на людині. Зокрема, виявлення основи специфіки соціально-психологічного впливу на активність, що реалізується у межах індивідуальної та/ або колективної суб'єктності особистості.

Рекомендації. Перспективною виглядає подальша розробка питання щодо можливостей екстраполяції запропонованої моделі дослідження спільності на інші види активності.

– при цьому, слід звернути увагу, що для дослідження інших видів активності у специфіці соціально-психологічного впливу на них можливо зберегти формальну структуру запропонованої моделі;

– водночас, слід враховувати, що для змістовного наповнення формальної моделі існує потреба окремого аналізу та обґрунтування специфічних до досліджуваної активності її усталених соціально-психологічних характеристик;

– крім того, доречно врахувати можливість розширення формальної моделі у бік виокремлення блоків, які б дозволили виявити взаємозв'язок не лише усталених соціально-психологічних характеристик активності (діяльності) з чинниками ціннісного ряду узагальнення, але також й з чинниками іншої природи – зовнішньо-суб'єктивними чинниками.

III. У результаті проведеного дослідження було встановлено, що волонтери, які залучені до надання допомоги постраждалим внаслідок військового конфлікту вирізняються високим рівнем осмисленості життя. В обґрунтуванні характеристики «осмисленість» як усталеного соціально-психологічного параметру ВД ми виходили не лише з даних Крамбо-Махоліка, отриманих під час впровадження методики РІЛ в психологічну практику, але й з запропонованого ними підходу. Зокрема, оскільки припускалося та було доведено, що існують сукупності, для яких є характерними суттєво нижчі від середнього для нормативної вибірки показники по тесту РІЛ (для людей, що мають адитивні залежності – наркоманії та алкоголізм). Звідси цілком доречно було припустити, що мають існувати й такі сукупності, для яких є характерним інша направленість зміщення показників від середнього для популяції, що й спостерігалось в результатах, отриманих у нашому дослідженні.

В нашому дослідженні не ставилося завдання дослідити зовнішньо-суб'єктивні чинники, якими, поряд з внутрішньо-суб'єктивними (цінностями у специфіці їх взаємозв'язків з іншими показниками) може бути пов'язано високі показники за шкалами цієї методики.

Рекомендації. Перспективною виглядає подальша розробка питання щодо зовнішньо-суб'єктних чинників, які можуть впливати на специфіку взаємозв'язків в спільності як системі чинників. Та більш широко – просоціальної активності загалом;

– при виокремленні зовнішньо-суб'єктних чинників, які релевантні ВД, доцільно перевірити наступні припущення:

- вагомим зовнішньо-суб'єктним чинником, з яким пов'язано високі показники «осмисленості» у волонтерів виступає феноменологія, яка зосереджена у змістовному навантаженні терміну «соціальний капітал» – щільність, напрямок та частота соціальних контактів у міжособистісній взаємодії;

- вагомим зовнішньо-суб'єктним чинником, з яким пов'язано використання у якості емпатійного ресурсу феноменології, що есплікується шкалою PD (особистий дистрес) методики IRI є наявність серед реципієнтів осіб, що є близькими знайомими або родичами волонтера.

IV. У результаті дослідження психосемантичних характеристик образу (конструкту) «волонтери» було отримано дані, що для волонтерів СВР виконується специфічний функціональний взаємозв'язок указаних характеристик з показниками ціннісно-мотиваційних чинників. Конкретно, показники по психосемантичному диференціалу виявилися чутливими та продемонстрували різну спрямованість в межах полярного протиставлення таких компонентів мотиваційної моделі Ш. Шварца як блок «консерватизм» та цінність «самостійність». При цьому, ми спиралися на уявлення щодо універсального семантичного простору, в межах якого може бути предметно оцінено потенційно необмежене коло конструктів.

Установлена специфіка варіативності психосемантичних характеристик образу (конструкту) «волонтери» у залежності від протилежно спрямованих мотиваційних тенденцій створює підставу питання щодо розбудови специфічного для референтних спільнот психосемантичного простору. Відповіді на ці питання цікаві з огляду на можливості подальшого дослідження стильових аспектів ідентифікації з окремими характеристиками образу. Зокрема, образу референтної спільноти.

Рекомендації. Перспективною виглядає подальша розробка питання щодо особливостей взаємозв'язку ціннісно-мотиваційних тенденцій особистості та особливостей реконструкції нею образу референтної спільноти в просторі психосемантичних шкал.

– при виокремленні особливостей взаємозв'язку вказаних змінних щодо інших референтних спільнот доцільно звернути увагу на можливість виконання наступних завдань:

- побудова не універсального, а специфічного для референтних спільнот психосемантичного простору;

- з'ясування, чи буде відтворюватися на цьому просторі функціональний взаємозв'язок з протилежно спрямованими ціннісно-мотиваційними тенденціями. Чи, натомість, таке відтворення характерне саме для універсального семантичного простору.

- окремою цікавістю володіє відповідь на питання щодо конкретного полярного протиставлення ціннісно-мотиваційних чинників у ракурсі тої чи тої спільноти. Тобто, чи є специфічною відносно референтної спільноти тенденція реконструювати її образ в різних психосемантичних характеристиках залежно від різних мотиваційних тенденцій. Чи, натомість, для всіх референтних спільнот буде простежуватися тенденція відмінної реконструкції психосемантичних характеристик її образу в межах протиставлення блоку «консерватизм» цінності «самостійність».

І. У результаті теоретичного аналізу обґрунтовано можливість розуміння власне соціально-психологічних чинників та психологічних чинників як взаємопов'язаної системи, зі специфікою зв'язків в середині якої пов'язані характеристики ВД волонтерів СВР. Окрім того, розкрито можливості узагальнення указаного розуміння системи соціально-психологічних та психологічних чинників

у терміні «спільність». Нагадаємо, що змістовне навантаження цього терміну розкривається нами як характеристика утвореного в просторі соціально-психологічної взаємодії зв'язку, що увиразнює (характеризує) в собі: з одного боку –

специфіку набуття та функціонування такого зв'язку; з іншого боку – специфіку того «цілого», що утворилося у наслідок зв'язку.

В межах проведеного дослідження ми значною мірою спиралися на першу частину наведеного змістовного навантаження. Зокрема, зауважені механізми спілкування (як процесу утворення зв'язку) було конкретизовано через зовнішньо/ та внутрішньо-суб'єктні процеси, при цьому, останні (інтерпретація та ідентифікація) у своїй спрямованості орієнтовані на посередник зв'язку, тобто – зовнішньо-орієнтовані. Наразі доцільно припустити, що поряд з ними також існують й внутрішньо-орієнтовані суб'єктні процеси утворення зв'язку, з характером яких пов'язано утворення того «цілого», що виявляє себе в соціально-психологічному впливові на психічну активність. Відповідь на це запитання цікава з огляду на можливість узагальнення варіативності форм соціально-психологічного зв'язку як підстава для виокремлення критеріїв класифікації об'єктів соціально-психологічної систематики.

Перспективною виглядає подальша розробка питання щодо можливостей виокремлення характеристик того «цілого», що утворюється внаслідок процесів спілкування.

Висновки до третього розділу

В цьому розділі у відповідності до мети та третього й четвертого завдань, здійснено аналіз та інтерпретацію результатів емпіричного дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту. Результати аналізу та інтерпретації емпіричного дослідження уможливають наступні висновки:

1. Установлено, що вибірка волонтерів СВР статистично достовірно відрізняється від нормативних вибірок за показниками осмисленості. Крім того,

порівняльний аналіз дозволив встановити розбіжності між нормативними вибірками та волонтерами у бік збільшення окремих складових емпатії у волонтерів.

2. Показано наявність пов'язаної зі статтю специфіки щодо розподілу показників за усталеними характеристиками ВД. Зокрема, з'ясовано, що є статистично значимим відхилення від середнього у бік переважання як загального показника осмисленості так й показників за окремими шкалами для волонтерів-жінок. Натомість, для чоловіків-волонтерів хоч й помітне зростання указаних показників відносно нормативної вибірки, втім воно не є статистично значимим. Також показано наявність пов'язаних зі статтю розбіжностей для вибірки волонтерів за окремими складовими емпатії, зокрема, за складовими «емпатійна турбота» та «децентрація». Так, для жінок-волонтерів є більш характерними вищі від чоловіків-волонтерів показники за цими шкалами. За складовими емпатії «фантазія» та «особистий дистрес» вибірка волонтерів СВР є однорідною.

3. Підтверджено, що градація рівня осмисленості у межах вибірки волонтерів СВР пов'язана з варіативністю показників змінних інших блоків моделі.

4. Підтверджено статистичну достовірність існування окремих факторів, які відмінно проявляють себе на рівні реалізації індивідуальної діяльності з надання допомоги. Зокрема, показано наявність специфіки взаємозв'язку між чинниками ціннісного ряду узагальнення з одного боку, та показниками осмисленості й емпатійним ресурсом готовності, який засвоюється в наданні допомоги, з боку іншого. Окрім того, суголосну специфіку взаємозв'язку встановлено й для окремих показників ідентичності. Зокрема, виявлено специфіку неоднорідного розподілу ідентифікаційних конструктів за окремими аспектами індивідуальної ідентичності. Так, встановлено низькі показники диференційованості для «фізичного» та «матеріального» аспектів. Водночас, встановлено низькі показники диференційованості «релігійного» аспекту для вибірки у цілому, проте, високі в окремих індивідуальних випадках. Високі показники диференційованості встановлено для «рефлексивного», «діяльного», «сімейного», «екзистенційно-

мисленнєвого», та, меншою мірою, «комунікативного», аспектів. Показано неоднорідність розподілу функціональних зв'язків між диференційованістю окремих аспектів ідентичності, цінностями, а також усталеними характеристиками ВД. Тим самим, підтверджено взаємозв'язок між структурою індивідуальної ідентичності та цінностями. Окрім того, результати дослідження психосемантичних характеристик образу «волонтери» показують відтворення специфіки функціональних зв'язків між мотиваційними чинниками та специфікою реконструкції волонтерами психосемантичних характеристик образу волонтерської спільноти.

5. Відтворена факторна структура компонент дозволяє встановити наявність 8-ми складових, що у цілому пояснюють 67,198% дисперсії. Зокрема, було виокремлено такі мотиваційні компоненти як «готовність до змін», «піклування та турбота», «захист та збереження життя», «керівництво», «ідентифікація з волонтерською спільнотою», «саморозвиток та самовизначення», «емоційне виснаження», та «естетичне переживання дійсності».

6. Показано, що психосемантичні характеристики образу волонтерської спільноти як основа стильових аспектів ідентифікації мають безпосередню причетність до впливу на ціннісно-мотиваційні тенденції надання допомоги. Крім того, встановлено існування специфіки поєданого впливу стильових аспектів ідентифікації та джерел осмисленості на ціннісно-мотиваційні чинники. Тим самим, підтверджено наявність впливу параметрів ідентичності та ідентифікації як соціально-психологічних чинників на ціннісно-мотиваційні тенденції волонтера. Отримані результати дозволяють частково підтвердити одне з припущень, що стильові аспекти ідентифікації впливають на мотиваційні чинники, а саме: окремі характеристики образу (психосемантичні характеристики) мають безпосередню причетність до впливу на ціннісно-мотиваційні чинники індивідуальної допомоги.

7. Обґрунтовано підстави типологізації волонтерських спільнот у межах СВР. Критерієм виокремлення різних типів спільноти виступає специфіка розуміння тієї мети діяльності, для досягнення якої допомога надається. Підґрунтям такої

типологізації на теоретичному рівні аналізу виступає різниця між переважанням тієї або тієї інтегративної функції. На емпіричному рівні аналізу підґрунтям, що дозволяє виокремити різні типи спільноти було зауважено особливості ідентичності, ціннісно-мотиваційних чинників та вікової приналежності волонтера.

8. Оскільки зовнішня валідність представлених результатів обмежує можливості їх екстраполяції на відмінні від допомоги постраждалим у воєнному конфлікті сегменти волонтерства, то потребує подальшого з'ясування, чи виявлена специфіка соціально-психологічного впливу на ВД характеризує виключно волонтерів СВР, чи, натомість такий характер впливу спостерігається й для інших сегментів ВД та більш широко – просоціальної активності загалом. Відповіді на ці відкриті запитання цікаві з огляду на можливості узагальнення виявленої специфіки взаємозв'язків у системі соціально-психологічних чинників ВД як основа для критеріїв соціально-психологічної класифікації волонтерських спільнот.

Представлені у розділі матеріали вирішують третє завдання нашого дослідження та слугують основою для висновку про досягнення його мети.

Результати дослідження, які представлено у розділі 3, знайшли відображення в таких публікаціях автора:

Публікації у фахових наукових виданнях:

1. Коваль Г. В. Характеристики образу як підґрунтя стильових аспектів ідентифікації у дослідженні волонтерської діяльності. *Психологічний часопис*. 2020. Вип. 6 №4. С. 133-149.

2. Коваль Г. В. Психосемантична репрезентація колективного суб'єкта волонтерської діяльності в структурі суб'єктивного досвіду. *Психологічні перспективи*. 2022. №39. С. 188-213.

3. Koval H. V., Spitsyna L. V. Empathy as a resource of socio-psychological support in the system of factors of volunteering. *Insight: The Psychological Dimensions of Society*. 2021. №5. P. 30-45.

4. Spitsyna L.V., Koval H. V. Gender and age specificity of determination of value-motivational attitudes of volunteer movement in postmodern society. *Postmodern Openings*. 2022. Vol. 13(1). P. 66-86.

Тези на конференціях апробаційного характеру:

1. Спіцина Л. В., Коваль Г. В. "Осмисленість" як усталена соціально-психологічна характеристика волонтерської діяльності. *Демократизація та гуманізація вітчизняного суспільства: досвід україно-канадської взаємодії* Запоріжжя: Сору Art, 2019. С. 93-95.

2. Коваль Г. В. Емпірична модель дослідження спільності як соціально-психологічного чинника волонтерської діяльності. *Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості*. Херсон: ФОП Вишемирський В. С., 2019. С. 127-130.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне обґрунтування і емпіричне дослідження наукової проблеми вивчення соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності суспільного волонтерського руху з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту. Результати теоретичного аналізу та емпіричного дослідження уможливляють наступні висновки:

1. Соціально-психологічні та психологічні чинники можливо розглядати як взаємопов'язану систему впливу на індивідуальні та надіндивідуальні особливості реалізації ВД волонтерами СВР. У контексті дослідження соціально-психологічних чинників ВД дане розуміння потребує виокремлення впливу вказаної системи чинників на специфіку зв'язку між волонтерами, що пов'язує та підтримує індивідів у групі як суб'єкти ВД, а також впливу на ціннісно-мотиваційні чинники індивідуальної допомоги, що безпосередньо надається волонтерами. Важливо враховувати саме системний характер впливу соціально-психологічних чинників, що припускає виокремлення не окремого вкладу кожного з них у той чи той прояв індивідуальної, групової чи між групової поведінки в межах ВД, а виокремлення впливу у специфіці їх (чинників) взаємозв'язку.

2. Систему соціально-психологічних та психологічних чинників може бути узагальнено у терміні «спільність». Змістовне навантаження цього терміну розкривається як характеристика утвореного в просторі соціально-психологічної взаємодії зв'язку, що увиразнює (характеризує) в собі: з одного боку – специфіку набуття та функціонування такого зв'язку; з іншого боку – специфіку того «цілого», що утворилося внаслідок зв'язку.

3. Розкриття змісту поняття суспільний рух дозволяє визначити його місце у соціально-психологічній систематичі як один з видів великої організованої групи, що задана специфічним видом зв'язаності. Зв'язок, що поєднує волонтерів СВР у велику організовану групу має проявляти себе через характеристики та показники спільності

як у специфіці колективної суб'єктності волонтерів СВР, так й у характеристиках їх ВД на індивідуальному рівні прояву.

4. Просування у дослідженні внутрішньо-групового зв'язку між волонтерами СВР шляхом параметризації спільності як його характеристики у специфіці її впливу на здійснення ВД припускає виокремлення сукупності змінних через які можливо експлікувати параметри спільності. Так, вплив соціально-психологічних чинників на особливості міжіндивідуального зв'язку припускає виокремлення усталених соціально-психологічних особливостей ВД. Іншою особливістю колективної суб'єктності СВР є її пов'язаність з процесом ідентифікації як внутрішньо-суб'єктним процесом, на основі якого розгортається утворення спільності. Змінні ціннісного рівня узагальнення як психологічні чинники впливають на індивідуальні особливості ВД, які взаємопов'язані з особливостями параметрів ідентичності та ідентифікації як соціально-психологічних чинників. Указані змінні та їх параметри дозволяють зауважити формально-змістовну модель емпіричного дослідження спільності як сукупність блоків змінних та зв'язків між ними, що припускають реконструкцію методами математично-статистичного аналізу.

5. На основі результатів емпіричного дослідження встановлено специфіку взаємозв'язку системи соціально-психологічних та психологічних чинників та особливості їх впливу на здійснення ВД. При цьому, базову роль серед цих показників відіграють індивідуальні цінності як усталені мотиваційні чинники. Зокрема, встановлено наявність специфіки взаємозв'язку між цінностями та усталеними характеристиками ВД, показниками стилів ідентичності та диференційованістю окремих аспектів індивідуальної структури ідентичності волонтера. Результати факторного аналізу дозволяють виокремити та ідентифікувати 8-м компонент як основу особливостей взаємозв'язку досліджуваної системи чинників.

6. Встановлено наявність специфіки взаємозв'язку між ціннісно-мотиваційними орієнтаціями волонтерів та стильовими аспектами ідентифікації з окремим характеристиками образу. Крім того, встановлено існування специфіки поєднаного

впливу стильових аспектів ідентифікації та джерел осмисленості на ціннісно-мотиваційні тенденції та зауважено неоднорідність впливу, втім природа цієї неоднорідності залишилися нез'ясованою та потребує подальших досліджень. Зокрема, перспективним вбачаємо дослідження специфіки соціально-психологічного обумовлення, в якому себе указані взаємозв'язки проявляють, де запропонована в дослідженні формально-змістовна структура емпіричного дослідження спільності може бути уточнена шляхом не лише свого доповнення та переструктурування, але й обґрунтування у якості основи для розробки моделі дослідження специфіки соціально-психологічного обумовлення активності (індивідуальної та колективної).

7. Представлені результати зі сторони зовнішньої валідності обмежені таким сегментом волонтерства як суспільний рух з надання допомоги постраждалим у воєнному конфлікті, що створює обмежені можливості їх екстраполяції на специфіку волонтерської діяльності в межах інших сегментів волонтерської допомоги. Потребує подальшого з'ясування, чи виявлена специфіка соціально-психологічного впливу на ВД характеризує виключно волонтерів СВР, чи, натомість такий характер впливу спостерігається й для інших сегментів волонтерської діяльності та більш широко – просоціальної активності загалом.

8. У цілому, представлені у дисертації матеріали дозволяють стверджувати, що реалізовано мету дослідження – теоретично обґрунтовано та емпірично досліджено систему соціально-психологічних та психологічних чинників волонтерської діяльності з надання допомоги постраждалим від воєнного конфлікту, що слугує основою для висновку про часткове підтвердження супідрядних гіпотез дослідження та підтвердження концептуальної.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамська З. М. Суб'єктність у системі професійно значущих якостей особистості майбутніх психологів. *Психологія особистості*. 2011. №1 С. 51-58.
2. Адамська З. М. Особливості взаємозв'язку між показниками осмисленості життя та локалізацією контролю у студентів – майбутніх психологів. *Проблеми гуманітарних наук. Психологія*. 2014. №. 33. С. 95-107.
3. Адамська З. М., Блозва П. І. Основні показники політичної суб'єктності студентської молоді. *Науковий вісник НУБіП. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*. 2014. 199. С. 14-21.
4. Акімова Л. Н. Гендерні особливості ціннісних орієнтацій особистості. *Наука і освіта : наук.-практ. журнал*. 2008. № 7. С. 6-10.
5. Акімова Л. Н. Гендерні стереотипи і гендерна ідентичність особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2012. Вип. 15. С. 28-38.
6. Акімова, Л. Н. Теоретичні моделі психологічної безпеки особистості. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2017. №1. С. 6-14.
7. Андреева М. О. Сприяння розвитку соціальної мобільності студентської молоді у процесі волонтерської діяльності. *Вісник Глухівського нац. пед. ун-ту ім. О. Довженка. Серія: Педагогічні науки*. 2015. № 27. С. 104-109.
8. Андрущенко Т. В. Цінності моралі та справедливості у витоках античної політичної думки. *Вісник Донбаського держ. пед. ун-ту. Серія : Соціально-філософські проблеми розвитку людини і суспільства*. 2015. №3. С. 25-33.
9. Андрущенко Т. В. Регіональна ідентичність: зміст, типи та особливості формування. *Політикус*. 2019. № 4. С. 93-97.
10. Антонова О. Є., Дубасенюк та ін. Методологія наукової діяльності: навч. посіб., вид. 3-є, перероблене. Вінниця: Вид-во АМСКП. 2012. 364 с.

11. Ануфрієва О. В. Психологічні чинники впливу ЗМІ на структурні елементи ціннісних орієнтацій студентської молоді. *Молодь в умовах нової соціальної перспективи: м-ли XI Між-ої науково-практ. конф.* 2009. Ч.1. С. 148-149.
12. Базиль Т. С. Мотиваційні ресурси медичних волонтерів в умовах кризи. *Технології розвитку інтелекту.* 2023. № 2 (34).
13. Балабанова Л. М. Психологічні особливості рефлексії вимушених переселенців. *Проблеми екстремальної та кризової психології.* 2017.22.С.51-58
14. Балашов Е. М. Психологічна структура волонтерської діяльності як засобу самореалізації студентів. *Наукові записки Нац. ун-ту «Острозька академія». Психологія і педагогіка.* 2013. №24. С. 12-16.
15. Балл Г. А. Психологія в раціогуманістичній перспективі. К.: Основа. 2006. 408с.
16. Башкірев В. А. Організація досвіду волонтерської діяльності студентів соціальної роботи як різновид інтерактивного навчання. *Наук. вісник Ужгородського Нац. ун-ту. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2008. №15. С.14-15.
17. Безпалько О. В., Заверико Н. В., Зверева І. Д., Зимовець Н. В., Лях Т. Л. Волонтерство: poradnik для організатора волонтерського руху в Україні. Київ: ВГЦ «Волонтер». 2001. 176 с.
18. Безпалько О. В. Соціальне проектування: навч. посіб. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка. 2010. 127с.
19. Білозерська С. І. Особливості емоційного вигорання волонтерів в умовах війни. *Психологія особистості фахівця в умовах воєнного часу та поствоєнної реабілітації : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (27 жовтня 2023 року) Львів : ЛДУВС.* 2023. С. 28–32.
20. Білинська М. М. Розвиток партнерських відносин між органами державної влади і громадянами: актуальні проблеми. *Університетські наукові записки.* 2012. № 2. С.30-35.
21. Бистрицький Є. К. Ідентичність, спільнота і політичне судження. *Філософська думка.* 2013. №4. С.41-61.

22. Бистрицький Є. К. Проект війни: від ідентичності до насильства. *Філософська думка*. 2015. № 1. С. 61-74.
23. Беспалова К. О. Мотиваційні аспекти волонтерства: досвід західних країн. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2012. №3. С. 67-71.
24. Бичко О. В., Щербань О. В. Психологічні проблеми національної ідентифікації. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та педагогіки: Зб. наук. праць*. Луганськ. 2001. № 1. С. 17-21.
25. Бичко О. В. Актуальні проблеми вивчення психологічних особливостей етнічної ідентичності української молоді. *Вісник КНУ. Серія «Соціологія, психологія, педагогіка»*. 2002. № 14. С. 35-38.
26. Бичко О. В. Регіональні особливості параметрів етнічної ідентичності студентської молоді: етнопсихологія. *Соціальна психологія*. 2004. №3. С. 72-81.
27. Богачов А. Л. Культурна ідентичність і пам'ять. *Філософська думка*. 2013. №6. С.22-28.
28. Богучарова О. І. Соціально-психологічні чинники розвитку волонтерства як нової наукової моделі. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2015. №1. С. 29-35.
29. Бойко Г., Воеводіна Я. Залучення до волонтерської діяльності як форма організації соціальної роботи серед студентів вищих навчальних закладів. *Соціальна перспектива і регіональний розвиток*. 2009. №3. С. 94-103.
30. Болотова В. О. Волонтерська діяльність в Україні як вид соціальної активності. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2018. Т.21. №9. С. 47-57.
31. Бондаренко З. П. Сучасні виклики та можливості розвитку волонтерської роботи з дітьми внутрішньо переміщених родин у воєнний час. *Психологія та соціальна робота*. 2024. №1. С. 30-40.
32. Бондаренко З. П. Залучення студентів до волонтерської роботи: емпіричний аспект. *Проблеми емпіричних досліджень в психології. Ма-ли VI міжн. наук.-практ. конф.* Київ. 2012. №4. С.157-164.
33. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості. Харків: Фоліо. 1996. 239 с.

34. Борисюк С. О. Досвід використання позитивного підходу у підготовці студентів-волонтерів Телефону Довіри. *Позитум Україна*. 2007. Вип.1. С. 50-55.
35. Булатевич Н. М., Батракіна Є. Є. Психологічні особливості осіб, які займаються волонтерською діяльністю. *Психологічні перспективи*. 2019. №33. С. 10-23.
36. Буяшенко В. В. Соціальна допомога в контексті повсякденності. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2009. №39. С. 161-173.
37. Вайнілович Н. А. Професіоналізація волонтерської діяльності як умова формування нового статусу волонтерів у суспільстві. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2001. №2. С. 53-58.
38. Вайнілович Н. А. Чинники формування мотивації людини до здійснення волонтерської діяльності. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2012. №2. С. 53-59.
39. Вайнола Р. Х., Капська А. Й., Комарова Н. М. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку. Київ: Академпрес. 1999. 112 с.
40. Василькевич Я. З. Семантичний диференціал як метод психологічного аналізу особистісного смислоутворення. *Психолінгвістика*. 2009. №3. С.34-40.
41. Васильченко О. М. Роль етнічної ідентичності в соціальній адаптації молоді. *Вісник ХДУ. Серія: Психологія*. 2001. Вип. 568. С. 29-31.
42. Васильченко О. М. Україна в пошуках ідентичностей: соціально-політичні та соціокультурні виклики. *Особистість в умовах кризових викликів сучасності: Ма-ли методол-го. семінару НАПН України*. К.: НАПНУ. 2016. С. 374-383
43. Васютинський В. О. Категорія «колективний суб'єкт» у феноменологічному дискурсі інтерсуб'єктної взаємодії. *Наукові студії з соціальної та політичної психології*. 2005. №12 (15). С. 23-37.
44. Васютинський В. О. Феноменологічний зміст спілкування в просторі колективного творіння дійсності. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Психологічні науки*. 2005. Серія 12. Вип. 6(30). ч.1. С. 10-17.

45. Васютинський В. О. Зміна ставлення до влади як наслідок взаємодії соціальних ідентичностей. *Проблеми політичної психології*. 2023. №14(28). С.7-23.
46. Васютинський В. О. Психологічні виміри спільноти. Київ: Золоті ворота. 2010. 120 с.
47. Васютинський В. О. Оцінка історичних провин українців носіями локальної і національної ідентичностей. *Український психологічний журнал*. 2021. 2(16). 9-20.
48. Візнюк Ю. М. Психологія самоприйняття особистості: до постановки проблеми. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2016. №1. С. 45-53.
49. Візнюк Ю.М. Самоприйняття як чинник розвитку соціальної ідентичності особистості в умовах сімейної депривації: а-реф. дис. канд. психол. наук: 19.00.05. Сєверодонецьк. 2018. 23 с.
50. Вірна Ж. П. Життєво-стильовий концепт мотиваційно-сміслової регуляції: професійна методологія і практика. *Психологія і суспільство*. 2009. № 4(38). С. 191-201
51. Голованова Т. П. Волонтерство в соціальній роботі як феномен цивілізованого суспільства. Запоріжжя: ЗНУ. 1996. 314 с. С. 12-54.
52. Горбань Г. О. Прийняття рішення як психологічна проблема. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2021. № 1. С. 9-11.
53. Горбань Г. О. Лідерський потенціал особистості як ресурс ефективного ухвалення рішень. *Вчені записки Ун-ту «КРОК»*. 2024. № 2(74). С. 252-259.
54. Горєлов Д. М., Корнієвський О. А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики: аналітична доповідь. Київ: НІСД, 2015. 36 с.
55. Горностай П. П. Групова ідентичність як предмет психології малих груп. *Наукові студії з соціальної та політичної психології*. 2010. №24(27). С. 105-113.
56. Горностай П. П. Група як суб'єкт: співвідношення понять «групова ідентичність» і «ідентичність групи». *Психологічні перспективи. Спеціальний випуск: Актуальні проблеми психології малих, середніх та великих груп*. 2012. С. 113-121.

57. Горностай П. П. Поняття групової ідентичності в соціальній психології: історія та методологія питання. *Психологія групової ідентичності: закономірності становлення*. Київ: Міленіум. 2014. 252 с.
58. Грига І. Досвід волонтерської роботи та напрями її вдосконалення. *Соціальна робота в Україні. Перші кроки*. К.: 2000. С. 145-173.
59. Грищенко Н. І. Волонтерський рух в сучасній Україні як стратегія розвитку молодіжного лідерства. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право*. №2(38). С. 73-78.
60. Губа Н. О., Горбань Г. О., Мейке О. Д. Перфекціонізм як компенсаторна стратегія уникання сорому в юнацькому віці. *Журнал сучасної психології*. 2024. № №2. С. 22-34.
61. Губа Н. О., Павлюк О. Емпіричне дослідження структури професійної самосвідомості майбутніх фахівців поліції. *Проблеми сучасної психології*. 2020. Т. № 1(17). С. 56-63.
62. Гудінова І. Л. Психологічні аспекти ресурсності волонтерства в Україні. *In The 2-nd International scientific and practical conference "Science in the modern world: innovations and challenges" (October 24-26, 2024) Perfect Publishing, Toronto, Canada*. 2024. 730 p. (p. 324-334).
63. Гуцало Е.У. Від теорії – до практики: дослідження малої соціальної групи (класу) студентами-практикантами педагогічного університету: навчально-методичний посібник. Кіровоград: РВВ КДПУ імені В. Винниченка. 2011. 92 с.
64. Дембицька Н. М. Концептуальні засади дослідження соціально-психологічних детермінант становлення суб'єкта економічної соціалізації. *Проблеми сучасної психології*. 2009. №3. С. 100-111.
65. Донченко О. А. Теоретико-методологічні засади фрактальної психології. *Психологія і суспільство*. 2004. 4(18). С. 167-181.
66. Донченко О. А. Структура психіки як колективне несвідоме. *Соціальна психологія*. 2008. №2(28). С. 3-15.

67. Донцов А.І. Психологія колективу: методологічні проблеми дослідження. К.: Знання-Прес. 2009. 199 с.
68. Духневич В. М. Уявлення про владу як основа для розгортання політико-правової активності молоді. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2017. №39. С.51-59.
69. Духневич В. М. Психологічні наслідки воєнного конфлікту на сході: теоретичний аналіз явищ політико-правової сфери. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2018. №41. С. 31-45.
70. Духневич В. М. Сепаратисти чи українці? Шлях до згоди. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2018. №42. С.31-40.
71. Жовтянська В. В. Зв'язок понять смислу та установки в контексті психосемантичних досліджень. *Вісник ХНУ ім. В. Каразіна. Серія: Психологія*. 2011. №47. С. 71-74.
72. Жовтянська В. В. Трансформації смислу в соціокультурному просторі. Кіровоград: Імекс-ЛТД. 2012. 255 с.
73. Жужа Л. О. Волонтерство АТО як політичний інститут: сутність та вплив на громадянське суспільство України. *Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки*. 2015. Т 1. №1. С. 38- 49.
74. Жужа Л. О. Моральні аспекти волонтерського руху на підтримку АТО. *Evropský politický a právní diskurz*. 2015. №2. С. 210-215.
75. Заверико Н. В. Основи управління діяльністю волонтерів: посібник для керівників волонтерських груп та програм. Запоріжжя: Прогрес. 2004.
76. Зазимко О.В. Мотиваційні чинники розвитку життєвої компетентності волонтерів в умовах війни. *Актуальні проблеми психології. Психологічна герменевтика*. 2023. №2(14). С. 37-48.
77. Зазимко О.В. Мотиваційні ресурси волонтерів медичної галузі в умовах війни. *Вектори соціальної, організаційної та економічної психології [Електронне видання]*

: *тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 23 лют. 2024 року) . Держ. торг.-екон. ун-т, м. Київ, Україна, сс. 74-80.

78. Засєкіна Л. В., Засєкін С. В. Психолінгвістична діагностика. Навчальний посібник. Луцьк: Вежа. 2008. 188 с.

79. Зверєва І. Д. Підготовка волонтерів та їх роль у реалізації соціальних проєктів. К.: Вища школа. 2001. С. 9-61.

80. Зливков В. Л. Проблема особистісної та професійної самоідентифікації в сучасній психології. *Соціальна психологія*. 2006. № 5. С. 128-136.

81. Зливков В.Л. Комунікативно-дискурсивний простір наративної ідентичності особистості. *Психологічні технології ефективного функціонування та розвитку особистості*. Суми: СумДПУ імені А. Макаренка. 2019. С.16-35.

82. Зливков В. Л., Лукомська С. О. Становлення поняття «професійна ідентичність» у вітчизняній і зарубіжній психології. *Горизонти освіти*. 2013. № 3. С. 143-148.

83. Зливков В. Л., Лукомська С. О. Психологічні особливості волонтерської діяльності у сучасній Україні: мотиваційний аспект. *Наук. вісник Миколаївського нац. ун-ту ім. В. Сухомлинського. Психологічні науки*. 2015. № 2. С. 40-45.

84. Зливков В.Л., Лукомська, С.О. До питання про інтеграцію сучасних теорій ідентичності. *Раціогуманістичні студії*. 2020. С. 46-50.

85. Іванік О. Л. Волонтерство: дефінітивний аналіз. *Актуальні проблеми психології: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія*. 2013. Т. 1. № 39. С. 105-108

86. Історіографічні та методологічні координати теорій соціальної психології: монографія. за наук. ред. М. Слюсаревського. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 358 с.

87. Іщук О. В. Усвідомлення ідентичності як чинник успішної соціалізації. *Проблеми сучасної психології*. 2011. №12. С. 449-458.

88. Іщук О.В. Чинники становлення професійної ідентичності студентів вищого навчального закладу. *Проблеми сучасної психології*. 2013. № 2. С. 120-127.

89. Іщук О. В., Лукасевич О. А. Соціально-психологічні особливості адаптації внутрішньо переміщених осіб з тимчасово окупованих територій України. *Проблеми сучасної психології*. 2019. № 1(15). С. 53-59.
90. Кабиш-Рибалка Т. В. Психологічна готовність особистості до волонтерської діяльності у спортивних подіях. *Проблеми гуманітарних наук. Психологія*. 2014. №33 С. 142-152.
91. Кабиш-Рибалка Т. В. Психологічна готовність до волонтерської діяльності як чинник самореалізації волонтера спортивного профілю. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2015. №2. С. 34-40.
92. Камінська С. В. Наукові підходи до дослідження маргінальності у суспільних науках. *Проблеми сучасної психології*. 2015. №27. С. 169-182.
93. Камінська С. В. Соціально-психологічні особливості професійної ідентичності студентів різних напрямів підготовки. *Науковий вісник ХДУ. Серія: Психологічні науки*. 2015. Вип. 1(2). С. 79–84.
94. Камінська С. В. Професійна маргінальність у контексті професійної ідентифікації особистості. *Психологія і особистість*. 2015. №2 (2). С. 268-279.
95. Кант І. Критика чистого розуму. Пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. К.: Юніверс, 2000. 504 с.
96. Каплун А. Г., Татарська А. С. Допомога українським військовим (2014–2015 рр.). *Волонтерський рух: історія, сучасність, перспективи: матеріали Міжн. наук.-практ. кон-ї*. Харків: Видавництво ХНАДУ. С.70-74.
97. Капська А. Й., Карпенко О. Г., Комарова Н. М. Підготовка волонтерів до соціальної роботи: навч.-метод. посіб. Київ: Держсоцслужба. 2005. 152 с.
98. Карпенко З. С. Аксіопсихологія особистості: монографія. К. : ТОВ Міжнародна фінансова агенція. 1998. 220 с.
99. Карпенко О. Г. Мотивація в структурі діяльності соціального працівника. *Вісник ЖДУ ім. Івана Франка*. 2004. №17. С. 36-39.

100. Кислинська Д. М., Мілорадова Н. Е. Цінності та ціннісні орієнтації в психологічних теоріях. *Вісник ХНПУ імені Г. Сковороди: Психологія*. 2018. №53. С.64-73.
101. Климчук В. О. Мотиваційний дискурс особистості: на шляху до соціальної психології мотивації. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка. 2015. 290 с.
102. Ковальова Т. Є. Теоретико-методологічне обґрунтування інтегральної концепції самоактуалізації в сучасній психології. *Психологія і суспільство*. 2010. №2. С. 140-163.
103. Коваленко А. Б., Вишнягова Ю. А. Психологічне благополуччя військовослужбовців, що отримали поранення в зоні АТО. *Український психологічний журнал*. 2017. №3. С. 124-134.
104. Коваленко А. Б., Безверха К. С. Теоретичні засади визначення структури соціальної ідентичності особистості. *Наукові студії з соціальної та політичної психології*. 2017. №40(43). С. 80-87.
105. Коваленко А. Б., Безверха К. С. Соціальна ідентичність як механізм адаптації особистості під час суспільної кризи. *Український психологічний журнал*. 2017. №3. С. 48-62.
106. Коваль Г. В. Волонтерський рух на підтримку АТО: актуальність та специфіка як об'єкту соціально-психологічного аналізу. *Технології розвитку інтелекту*. 2016. Т2. №4(15).
107. Коваль Г. В. Волонтерство як складний соціально-психологічний феномен. *Технології розвитку інтелекту*. 2017. Т2. №6(17).
108. Коваль Г. В. Волонтерська допомога як специфічна соціально-психологічна активність. *Технології розвитку інтелекту*. 2017. Т. 2. № 7(18).
109. Коваль Г. В. Поняття організованість як критерій класифікації волонтерської діяльності. *Психологічні перспективи*. 2017. №30. С. 63-74.
110. Коваль Г. В. Цінності як соціальні прескрипції волонтерської практики. *Проблеми політичної психології*. 2017. № 5(19). С. 260-270.

111. Коваль Г. В. Соціально-психологічні аспекти визначення волонтерства. *«Інтегративна психологія: теорія і практика»*. Мат. Всеукраїнської наук.-практ. кон-ї. Запоріжжя: ЗНУ. 2017. С. 20-25.
112. Коваль Г. В. Соціально-психологічні чинники інституалізації волонтерства АТО. *Технології роботи психолога в організації*. Мат. IV Всеукраїнської наук.-практ. кон-ї. Запоріжжя: ЗНУ. 2017. С. 62-63
113. Коваль Г. В. Колективна суб'єктність як динамічний аспект спільності. *Інтеграційні можливості сучасної психології та шляхи її розвитку*. Збір. мат. II Всеукраїнської конф-ї. Запоріжжя: ЗНУ. 2018. С. 13-14.
114. Коваль Г. В. Модель спілкування в дослідженні і виокремленні специфіки колективної суб'єктності. *Проблеми сучасної психології*. 2018. №2(14). С. 50-60.
115. Коваль Г. В. Суспільний рух як предмет соціально-психологічного аналізу. *Психологічні перспективи*. 2018. №31. С. 141-152.
116. Коваль Г. В. Специфіка поняття «колективна суб'єктність» у вітчизняній та пострадянській соціальній психології. *Наукові студії з соціальної та політичної психології*. 2018. № 42(45). С. 103-112.
117. Коваль Г. В. Спілкування як соціально-психологічна взаємодія. *«Молода наука»*, Зб. мат. XI універ-ї наук.-практ. конф. Т.2. Запоріжжя: ЗНУ. 2018. С. 309-311.
118. Коваль Г. В. Емпірична модель дослідження спільності як соціально-психологічного чинника волонтерської діяльності. *«Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості»*. Мат. II Міжн-ї наук.-практ. конф. Херсон: ФОП Вишемирський. 2019. С. 127-130.
119. Коваль Г. В. Спільність як соціально-психологічний чинник волонтерської діяльності. *Інтеграційні можливості сучасної психології та шляхи її розвитку*. Мат. III Всеукраїнської наук.-практ. конф. Запоріжжя: ЗНУ. 2019. С. 110-111.
120. Коваль Г. В. Характеристики образу як підґрунтя стильових аспектів ідентифікації у дослідженні волонтерської діяльності. *Психологічний часопис*. 2020. Вип. 6 №4. С. 133-149.

121. Коваль Г. В. Структура мотиваційного виміру спільності. *Science and education a new dimension. Humanities and Social Sciences*. 2020. Vol. 243. P. 28-30.
122. Коваль Г. В. Психосемантична репрезентація колективного суб'єкта волонтерської діяльності в структурі суб'єктивного досвіду. *Психологічні перспективи*. 2022. №39. С. 188-213.
123. Коваль Г. В. Спільність як соціально-психологічний конструкт. *Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука-2020»*. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. Т.2. С. 184-185
124. Коваль Г. В., Спіцина Л. В. Загально та соціально-психологічні аспекти вжитку термінів мотив та мотивація. *«Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі»*. Мат. II Всеукраїнської наук.-практ. конф. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка». 2020. С. 423-426
125. Коломієць Л. І., Глиздова А. Ю., Узвенчук В. С. Психологічні особливості мотивації волонтерської діяльності. *Психологічний часопис*. 2017. №3(5). С. 79-90.
126. Корнієвський О. А., Горелов Д. М. Український волонтерський рух у контексті світового досвіду. *Науково-аналітичний щоквартальний збірник НІСД «Стратегічні пріоритети»*. 2015. №1(34). С. 95-100.
127. Коробка Л. М. Спільнота в умовах воєнного конфлікту: теоретичні засади дослідження психологічних стратегій адаптації. *Наукові студії з соціальної та політичної психології*. 2017. №39(42). С.104-114.
128. Коробка Л. М. Психологічні засоби підвищення адаптивності спільноти до наслідків воєнного конфлікту. *Наукові студії з соціальної та політичної психології*. 2019. №43(46). С. 63-71.
129. Коростеліна К. В. Структура і динаміка системи соціальної ідентичності: а-реф. дис. доктора психол. наук : 19.00.05. Київ. 2003.
130. Кузьміна І. П. Концепт «професійна ідентичність» як предмет психологічного аналізу. *Вісник після дипломної освіти*. 2011. № 3. С. 332-337.

131. Кузьміна І. П. Професійна ідентичність майбутніх фахівців. *Вісник НТУУ «КПІ».* Філософія. Психологія. Педагогіка. 2012. №1. С. 102-106.
132. Лазоренко Б. П. Соціально-психологічна реабілітація та реадaptaція волонтерів: емпірична оцінка ефективності технології парадоксу. *Наукові студії із соціальної та політичної психології.* 2018 №42(45). С. 148-159.
133. Лазоренко Б. П. Технології реабілітації та реадaptaції вимушено переміщених осіб: досвід чернігівської школи соціально-психологічної допомоги. *Наукові студії із соціальної та політичної психології.* 2019. №43(46). С. 82-94.
134. Литвин-Кіндратюк, С. Д. Соціально-психологічний аналіз історичних трансформацій ритуалізованої поведінки особистості. *Наукові студії із соціальної та політичної психології.* 2011. №26. С. 216-224.
135. Литвин-Кіндратюк С. Д. Ритуальна поведінка в структурі колективного суб'єкта: психолого-історичний аналіз. *Психологічні перспективи.* 2014. №24. С.205-215.
136. Лозова О.М. Психосемантичний аспект регіональних ментальностей в Україні. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота.* 2010. Т.110. С. 34-39.
137. Лях Т. Л. Волонтерські групи як ресурс соціально-педагогічної діяльності державних і громадських організацій. *Соціальна педагогіка: теорія і технології.* Київ: Центр навчальної літератури. 2006. С. 130-139.
138. Лях Т. Л. Підходи до класифікації волонтерських груп. *Соціальна робота в Україні: теорія та практика.* 2010. №3. С. 49-58.
139. Лях Т. Л. Мотивація до волонтерської діяльності. *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. Педагогічні науки.* 2013. №22(8). С. 84-91.
140. Лях Т. Л. Планування залучення волонтерів як важливий компонент волонтерської програми. *Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. Педагогічні науки.* 2013. №23(1). С. 206-213.
141. Ляшенко О. Деякі аспекти дослідження регіональної ідентичності. *Наукові записки ІПіЕНД імені І.Ф. Кураса НАН України.* 2016. Вип. 2. С. 271-283.

142. Мадрига Т. Б. Волонтерський рух в Україні в умовах зовнішньої агресії. *Прикарпатський вісник НТШ. Думка*. 2018. № 6(50). С. 96-106.
143. Маккарлі С., Лінч Р. Управління діяльністю волонтерів. Як залучити громадськість до вирішення проблем суспільства. Київ : Гурт. 1998. 160 с.
144. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості. Київ :КММ. 2006. 240 с.
145. Максименко С. Д. Структура особистості. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. №1. С. 1-13.
146. Максименко С. Д., Осьодло В. І. Структура та особистісні детермінанти професійної самореалізації суб'єкта. *Проблеми сучасної психології*. 2010. №8. С. 3-19.
147. Максименко С. Д. Генетико-психологічні проблеми становлення особистості. *Психологічні чинники самодетермінації особистості у освітньому просторі: колективна монографія*. Кіровоград : Імекс-ЛТД. 2013. С.10 – 69.
148. Марусинець М. М. Прикладні аспекти дослідження професійної ідентичності особистості. *Соціальна психологія*. 2005. №3 (11). С. 90-97.
149. Мандебура-Нога О. С. Волонтерство як нова форма громадської активності в Україні. *Трансформація політичних інститутів України: проблеми теорії і практики*. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2016. 440 с. С. 243-278.
150. Мандибура В. О. Соціальна політика держави та її структурні складові. *Україна: аспекти праці*. 2000. №7. С. 21-23.
151. Матвієнко Л. І., Алексейченко К. С. Особистість волонтера у психологічному вимірі. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2016. №1. С. 55-59.
152. Матійчик А. В. Волонтерська діяльність як детермінанта розвитку громадянського суспільства. *Грані*. 2016. №8. С. 100-107.
153. Мирошніченко Н. О. Особливості підготовки волонтерів до роботи з інвалідами. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2011. № 1/2. С. 40-49.
154. Мороз Р. А. Організаційно-психологічні засади волонтерської допомоги в Україні. *Вісник Нац-го ун-ту оборони України*. 2015. № 3 (46). С.192-196.

155. Москаленко В. В. Становлення суб'єкта економічної соціалізації як проблема психологічної науки. *Соціально-психологічні засади становлення суб'єкта економічної соціалізації*. Київ: Ін-т психології ім. Г. Костюка. 2011. С. 21-37.
156. Москаленко В.В. Сутність соціального захисту та його місце в політиці соціальної держави. *Наукові записки*. 2003. Том 21. С. 42.
157. Нагорна Л.П. Регіональна ідентичність: український контекст. К.: ІПіЕНД імені І.Ф. Кураса НАН України. 2008. 405 с.
158. Нагорна Л. Територіальні ідентичності в системі трансдисциплінарних регіональних досліджень. *Регіональна історія України*. 2012. Вип. 6. С. 35-52.
159. Нагорняк К. М. Створення опитувальників для крос-культурних досліджень (семінар від SERISS). *Український соціум*. 2016. №4. С. 149.
160. Нагорняк К. М. Уточнена теорія базових цінностей Ш. Шварца: попередні результати адаптації методики PVQ-57 в Україні. *Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки*. 2017. Т.196. С. 24-31.
161. Нагорняк К. М. Валідизація уточненої методики базових індивідуальних цінностей Шалома Шварца: результати двох претестів. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2017. №39. С. 118-126.
162. Найдьонов М. І. Повнота групового суб'єкта як складова рефлексивного управління. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2005. №12(15) С.87-108.
163. Найдьонов М. І. Парадокс формування суб'єктності: груп-рефлексивний підхід в соціальній та політичній психології. *Проблеми політичної психології*. 2009. №9. С. 13-23.
164. Найдьонова Л. А. Розвиток громадянського суспільства як участь у колективних діях спільнот. *Проблеми політичної психології*. 2008. С. 33-49.
165. Ніколаєва В. І., Ніколаєва Д. Активізація волонтерського руху в Україні: виклики сьогодення. *Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та*

перспективи миротворення: ма-ли II Всеукраїнської наук.-практ. кон-ї. Маріуполь: ДонДУ. 2018. С. 79-81.

166. Оліх С. М., Матвійчук Т. В. Особливості мотивації студентської молоді до волонтерської діяльності. *Збірник наукових праць ХІСТ Ун-ту.* 2013. №2. С. 176-180.

167. Остапенко І. В. Комунікативні бар'єри національної та громадянської самоідентифікації молоді у різних підсистемах соціальної взаємодії. *Наукові студії із соціальної та політичної психології.* 2018. №41 (44). С. 115-125.

168. Остапенко І. В. Психосемантичне дослідження владно-підвладної взаємодії в політичній картині світу студентської молоді. *Психологічні науки: проблеми і здобутки.* 2015. №7 С. 191-204.

169. Острова В. Д. Особливості полімотиваційних тенденцій в «Я»-концепції особистості. *Актуальні проблеми психології.* 2007. №13. С. 113-118

170. Острова В. Д. Проспективна ідентичність як чинник соціально-психологічної адаптації студентської молоді. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 Київ. ІСПП. 2015.

171. Панькова О. В. Розвиток волонтерської діяльності в Україні як прояв активізації соціальних ресурсів громадянського суспільства: специфіка, проблеми, перспективи. *Український соціум. Соціологія.* 2016. №2 (57). С.25-40.

172. Перетятко В. А. Волонтерство та формування духовних цінностей і ціннісних орієнтацій. *Науковий часопис НПУ ім М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки.* 2014. Вип. 43 (67). С. 386-393.

173. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ століття. К.: Либідь, 1996. 224 с.

174. Про волонтерську діяльність. Верховна Рада України; Закон від 19.04.2011 № 3236-VI. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>

175. Прохоренко М. М., Алієв Р.В. Волонтерська допомога збройним силам України як елемент механізму громадянського суспільства та правової держави. *Національні інтереси України,* 2024. №4 (4). С. 216-223.

176. Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник розвитку особистості: монографія. За ред. Н.В. Чепелевої. Кіровоград: Імекс-ЛТД. 2013. 276 с.

177. Романовська Д. Д., Ілащук О.В. Психодіагностичний мінімум для дослідження психологічної компетентності керівників навчальних закладів. Чернівці. 2014. 37 с.
178. Романюк Л.В. Процес становлення цінностей особистості в онтогенезі. *Проблеми сучасної психології*. 2009. № 6, ч. 2. С. 240-249.
179. Романюк Л.В. Становлення цінностей особистості: концептуальна модель та її методологічний потенціал. *Психологія особистості*. 2013. №1(4). С. 138-148.
180. Руднева Л. С. Сутність волонтерського руху як виду соціально-психологічної роботи. *Вісник психології і педагогіки*. 2014. №4. С. 2-12.
181. Рущенко І. П. Загальна соціологія: Підручник. Харків: НУВС. 2004. 524 с.
182. Савелюк Н. М. Психосемантичні особливості громадянської свідомості студентської молоді: А-реф. дис.канд. психол. наук. Івано-Франківськ, 2008. 20с.
183. Савелюк Н. М. Психосемантичні аспекти дослідження свідомості особистості. *Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка»*. Острого: Нац. ун-т Острозька академія. 2010. Вип. 14. С. 260-268.
184. Семків І. І. Соціальний капітал як чинник громадянської активності студентської молоді: психологічна модель. Автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.11. Київ. ІСПП. 2009.
185. Семків І. І. Індивідуальні цінності як психологічні механізми формування соціального капіталу. *Проблеми сучасної психології*. 2010. №10. С. 699-709.
186. Сидоренко Ж., Яковліва О., Поліщук К. Мотивація волонтерської діяльності студентської молоді під час війни. *Наукові перспективи*. 2023. №3 (33). С. 415-427.
187. Соснюк О. П., Остапенко І. В. Психосемантичні особливості національної та громадянської ідентичності студентської молоді. *Український психологічний журнал*. 2017. № 2. С.164-176.
188. Слюсаревський М. М. Методологічна ситуація в психологічній науці та перспективи соціальної психології. *Наукові студії з соціальної та політичної психології*. 2005. №10(13). С. 3-14.

189. Слюсаревський М. М. Імперативи правдивості і смиренності. Про парадигмальний «зсув» у психологічній науці та проблему методів емпіричного дослідження. *Наукові студії з соціальної та політичної психології*. 2005. №12(15). С. 3-21.
190. Слюсаревський М. М. Соціальна психологія як наука: концептуальні засади, стан і стратегія розвитку. *Наукові студії з соціальної та політичної психології*. 2008. №19 (22). С. 3-23.
191. Слюсаревський М. М. Наукові уявлення про складові психіки великих груп: спроба «інвентаризації». *Наукові студії з соціальної та політичної психології*. 2018. №41(44). С. 126-156
192. Смелзер Н. Проблеми соціології. Георг-Зімельівські лекції 1995. Вид.: Кальварія. Львів. 2003. 128 с.
193. Спіцина Л. В., Караваєва В. А. Дослідження трудової мотивації молоді з різним соціально-економічним статусом. *Проблеми сучасної психології*. 2017. №2. С. 56-61.
194. Спіцина Л. В. Історико-психологічний та соціокультурний контекст когнітивного спілкування. *Засади когнітивної психології спілкування*. Колективна монографія. Кіровоград: Імекс-ЛТД. 2013. С. 97-136.
195. Спіцина Л. В., Коваль Г. В. Соціально-психологічні аспекти мотивації волонтерської допомоги. *Наукові студії з соціальної та політичної психології*. 2018. №41(44). С. 57-67.
196. Спіцина Л. В., Коваль Г. В. «Осмисленість» як усталена соціально-психологічна характеристика волонтерської діяльності. *«Демократизація та гуманізація вітчизняного суспільства: досвід україно-канадської взаємодії»*. Мат. між-ї наук.-практ. конф. Запоріжжя: Сору Art. 2019. С. 93-95.
197. Спіцина Л.В. Проблема організаційної ідентичності в системі організаційної культури ВНЗ. *Актуальні проблеми психології*. 2007. Т. X. Ч. 1. С.259- 264.
198. Сухенко Я. В. Про можливості формування емпатії з позицій колективної суб'єктності. *Вісник післядипломної освіти*. 2011. 3. С.487-495.

199. Суший О. В. Соціальна психологія націєтворення: концептуальні засади і методологічні принципи дослідження. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2018. (41), С.3-19.
200. Татенко В.А. Про «еогологічний генезис» у е. Гуссерля та проблему суб'єктних перетворень психіки в онтогенезі. *Психологія і суспільство*. 2004. №4 (18). С. 13-36.
201. Татенко В. О. Соціальна психологія впливу. К.: Міленіум, 2008. 216 с.
202. Татенко В. О. Сучасна психологія: теоретично-методологічні проблеми. К.: НАУ-друк. 2009. 288 с.
203. Татенко В. О. Методологія суб'єктно-вчинкового підходу: соціально-психологічний вимір. К. : Міленіум. 2017. 184с.
204. Татенко В. О. Суб'єктно-вчинкова парадигма в сучасній психології. Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії. К.: Либідь. 2006.
205. Тимченко С. С. Історія волонтерської діяльності у світі та в Україні. *Волонтерський рух: історія, сучасність, перспективи: матеріали Між-ї наук.-практ. кон-ї*. Харків: ХНАДУ. 2015. С. 151-155.
206. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Київ: Либідь. 2003. 376 с.
207. Титаренко Т. М. Соціально-конструктивістська природа життєвих завдань особистості. *Наукові студії з соціальної та політичної психології*. 2008. №19(22). С. 131-139.
208. Титаренко Т. М. Постмодерна особистість у динаміці самоконструювання. Актуальні проблеми психології. *Психологічна герменевтика*. 2010. №6. С. 5-14.
209. Титаренко Т. М. Соціально-психологічні практики особистісного життєконструювання. Т. М. Титаренко, О. М. Кочубейник, К. О. Черемних. *Психологічні практики конструювання життя в умовах постмодерної соціальності*. К.: Міленіум. 2014. 206 с.

210. Ткаченко В. М. Росія: ідентичність агресора (глава з монографії) Путінізм: шовінізм пострадянського реваншу. *Політичні інститути та процеси*. 2016. №1. С. 44-82.
211. Ткаченко О. М. Принципи, категорії і методологічні проблеми психології. *Психологія і суспільство*. 2009. №1(35). С. 44-133.
212. Третьяченко В. В. Колективні суб'єкти управління: формування, розвиток та психологічна підготовка. Київ: Стилос. 1997. 585 с.
213. Трубнікова О. А. Структура соціально-психологічної готовності до волонтерства. *Актуальні проблеми психології*. 2009. Т.7. №19. С. 241-248.
214. Трубнікова О. А. Соціально-психологічні чинники розвитку волонтерства у локальній спільноті: а-реф. дис. канд. психол. наук : 19.00.05 КНУ ім. Т. Шевченка. 2011.
215. Турецька Х. Проблема емпіричного дослідження особистісної ідентичності. *Вісник Львівського університету*. 2008. №11. С. 359-267.
216. Філенко І. О. Образ світу, ідентичність та особливості адаптації особистості в контексті її професійного становлення. *Проблеми сучасної психології*. 2014. №26. С. 547-561.
217. Хазратова Н. В. Психологія відносин особистості і держави: Монографія. Луцьк: Вежа. 2004. 276 с.
218. Хазратова Н. В. До питання про психологічну природу громадянської ідентичності та її динаміку. *Педагогічний процес: теорія і практика. Серія: Психологія*. 2016. № 3 (54). С. 78-84.
219. Хазратова Н. В. Громадянська ідентичність у структурі особистісних ідентичностей. *Проблеми політичної психології*. 2015. Вип. 2 (16). С. 112-125
220. Хижняк Л. М. Волонтерська діяльність як толерантна соціальна практика. *Міжвузів. зб. наук. праць*. К.; Одеса; Запоріжжя. 2009. Вип. 42. С. 218-234.
221. Циба В. Т. Математичні основи соціологічних досліджень: кваліметричний підхід. К.: МАУП. 2002. 248с.

222. Циба В. Т. Теоретичні засади соціальної психології: системний підхід: монографія. Київ : Університет «Україна». 2011. 358 с.
223. Чаплінська Ю. С. Волонтерська робота: професійні ризики. *Військова психологія у вимірах війни і миру: проблеми, досвід, перспективи. Ма-ли всеукраїнської наук-практ. кон-ї з міжнародною участю*. 2016. С. 120-127.
224. Чепелева Н. В., Рудницька С. Ю. Дискурсивні технології особистості, що само проектується. *Психолінгвістика*. 2019. №25(1). С. 363-383.
225. Чухрай М. Інституціоналізація волонтерського руху в Україні: реалії та перспективи. *Соціологічні студії*. 2013. №1. С. 104-108.
226. Швалб Ю. М. Соціальне благополуччя як мета діяльності фахівця соціальної роботи у громаді. *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Серія: Соціальна робота*. 2022.
227. Швалб Ю.мм. Психологічні моделі соціалізації особистості. В кн. Ю. М. Швалб. *Екологія життєвого простору людини. Вибрані праці Ю. М. Швалба*. К: Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України. 2020. 308 с. С. 95-107.
228. Шевченко Н.Ф. Розвиток уявлень про категорію «смысл» в психологічній теорії діяльності. *Психологія і Суспільство*. 2012. № 1. С. 82–88.
229. Шевченко Н. Ф. Психологічна допомога в кризових та екстремальних ситуаціях : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Запоріжжя : ЗНУ, 2013. 184 с.
230. Шевченко Н. Ф. Особливості комунікативних якостей суб'єктів підприємницької діяльності. *Журнал сучасної психології*. 2021. № 1. С. 144-151.
231. Шевченко Н. Ф. Особливості сформованості ціннісно-смилових настановлень у підлітковому віці. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2022. № 56. С. 189-210.
232. Штомка П. Соціологія. Аналіз суспільства. Львів: Колір ПРО. 2020. 800 с.
233. Юрченко І. В. Інституціоналізація волонтерського руху в Україні: а-реф. дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.03. Київ. 2009.
234. Ямницький О. В. Категорія цінності у психологічному вимірі. *Наука і освіта*. 2013. № 4. С. 34-37.

235. Яремчук О. В. Парадигма етнокультурної міфотворчості в соціальній психології: можливості застосування. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2010. №24. С.40-49.
236. Abrams D., Hogg M. Social identification, self-categorization and social influence. *European Review of Social Psychology*. 1990. №1 P. 195-228.
237. Abrams D. Social identity, self as structure and self as process. In W. P. Robinson (Ed.). *Social groups and identities: Developing the legacy of Henri Tajfel*. Oxford, England: Butterworth-Heinemann. 1996. pp. 143-167.
238. Abrams D. Social identity, social cognition, and the self: the flexibility and stability of self-categorization. *Social identity and social cognition*. 1999. pp.197-229.
239. Archer S. Identity and the choice of social roles. *New Directions for Child Development*. 1985. pp.79-100.
240. Balliet D., Joireman J. et al. Empathy and the Schwartz Value System: A Test of an Integrated Hypothesis. *Individual Differences Research*. 2008. 6(4). 269-279.
241. Batson C. D. Prosocial motivation: Is it ever truly altruistic? In: *Advances in experimental social psychology*. San Diego, CA: Academic Press. 1987. №20. pp. 65-122.
242. Baumeister R. Identity. Cultural Change and Struggle for Self. N. Y. Oxford. 1986. pp.18-19.
243. Bazilo G., Giselle B. Talking Peace at the Edge of War: Local Civil Society Narratives and Reconciliation in Eastern Ukraine. *Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal*. 2017. №3 pp. 91-116.
244. Berkowitz L. Social norms, feelings, and other factors affecting helping behavior and altruism. In: *Berkowitz L, editor. Advances in experimental social psychology*. N. Y.: Academic Press. 1972. № 6. pp. 63-108.
245. Berzonsky M. Identity Style and Coping Strategies. *Journal of Personality*. 1992. V. 60. Is. 4. pp. 771-788.
246. Brewer M. B., Gardner, W. Whois this «we»? Levels of collective identity and self-representations. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1996. V. 71. P. 83-93.

247. Brewer M. B. The many faces of social identity: Implications for political psychology. *Political Psychology*. 2001. V. 22. pp.115-125.
248. Crocetti E., Rubini M., Berzonsky M., Meeus W. Brief Report: The Identity Style Inventory Validation in Italian Adolescents and College Students. *Journal of Adolescence*. 2009. V. 32. pp. 425-443.
249. Drake R. Cognitive style induced by hemisphere priming: Consistent versus inconsistent self-report. *Bulletin of Psychonomic Society*. 1988. V. 26. №4. pp. 313-315.
250. Davis M. H. Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1983. 44(1), pp. 113-126.
251. Davis M. H., Mitchell K. V. et all. Empathy, expectations, and situational preferences: Personality influences on the decision to participate in volunteer helping behaviors. *Journal of personality*. 1999. 67(3), 469-503.
252. De Corte K., Davis M. H. et all. Measuring empathic tendencies: Reliability and validity of the Dutch version of the Interpersonal Reactivity Index. *Psychologica Belgica*. 2007. 47(4). 235-260.
253. Ellemers N., van Rijswijk W., Roefs M., Simons C. Bias in intergroup perceptions: Balancing group identity with social reality. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 1997. V. 23. pp. 186-198.
254. Erikson E. Psychosocial Identity. A Way of Lookingat. Things Selected Papers. Edited by S.Schlein. N.Y. 1995.
255. Feigin S., Owens G., Goodyear-Smith F. Theories of human altruism: A systematic review. *Annals of Neuroscience and Psychology*. 2014. 1(1). 1-9.
256. Hodge R. Class identification in the United States. *The American journal of sociology*. 1968.V.73. №3. pp.535-547.
257. Hofstede G. Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations. Thousand Oaks, CA: Sage Publications. 2001. 596p.

258. Hofstede G., Hofstede G.J., Minkov M. Cultures and organizations – Software of the mind (3rd edn.). New York: McGraw-Hill. 2010.
259. Hofstede G. Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. *Online Readings in Psychology and Culture*. 2011. Unit 2(1). 8.
260. Hogg M. A., Williams K. D. From I to We: Social identity and the collective self. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*. 2000. V. 4. № 1. pp. 81-97.
261. Hogg M. A. Social identity and social comparison. In J. Suls & L. Wheeler (Eds.). *Handbook of social comparison: Theory and research*. N. Y.: Kluwer/Plenum. 2000. pp. 401-421.
262. Inglehart. R., Norris P., Welzel C. Gender equality and democracy. *Human values and social change*. Brill. 2003. P.91-115.
263. Inglehart R. Welzel C. Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence. Cambridge University Press. 2005. 333 p.
264. Inglehart R., Foa R., Peterson C., Welzel C. Development, freedom, and rising happiness: A global perspective (1981–2007). *Perspectives on psychological science*. 2008. №3(4). P.264-285.
265. Kelly G. The psychology of personal constructs. Norton, New York. 1955. I. 2.
266. Koval H. V., Spitsyna L. V. Empathy as a resource of socio-psychological support in the system of factors of volunteering. *Insight: The Psychological Dimensions of Society*. 2021. №5. P. 30-45
267. Krebs D. Empathy and altruism. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1975. №32. 1134-1146.
268. Kuhn M. H., McPartland T. S. An Empirical Investigation of Self-Attitudes. *American Sociological Review*. 1954. №19. P. 68-76.
269. MacGinty R. Hybrid Peace: The Interaction Between Top-Down and Bottom-Up Peace peace. *Security Dialogue*. 2010. № 41. 391-412
270. Maslow A. H. A Theory of Human Motivation. *Originally Published in Psychological Review*. 1943. №50. pp. 370-396.

271. Marcia J. Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1966. V.3. №5. pp. 551-558.
272. Myyrya L., Juujärvi S., Pessa K. Empathy, perspective taking and personal values as predictors of moral schemas. *Journal of Moral Education*. 2010. 39(2), 213-233.
273. Moscovici S. Notes towards a description of Social Representations. *European Journal of Social Psychology*. 1988. 18(3), 211-250.
274. Offe C. New social movements: challenging the boundaries of institutional Politics. *Social Research*. 1985. V. 52. №. 4. pp. 817-868.
275. Osgood C. The nature and measurement of meaning. *Psychological Bulletin*. 1952. V.49. pp. 197-237.
276. Oswald P. A. The effects of cognitive and affective perspective taking on empathic concern and altruistic helping. *The Journal of social psychology*. 1996. 136(5), 613-623.
277. Pavliuk O. H., Guba N. O., Gorban G. O., Fomenko A., Sinielnik R. Empirical Study of the Structure of Future Police Specialists' Professional Self-Awareness. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2022. T. 11. № 3. C. 17-29.
278. Reicher S. D., Spears R., Postmes T. A social identity model of deindividuation phenomena. *European Review of Social Psychology*. 1995. №6. pp. 161-198.
279. Roccas S., Brewer M. B. Social identity complexity. *Personality and Social Psychology Review*. 2002. №6. pp. 88-109.
280. Roddy B. The role of civil society actors in peacemaking: the case of Guatemala. *Journal of peacebuilding and development*. 2017. V. 12. №1
281. Rokeach M. The nature of human values. New York: Free Press. 1973.
282. Schwartz S. H. Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in experimental social psychology*. 1992. 25(1), 1-65.
283. Schwartz S. H., Sagiv L. Identifying culture specifics in the content and structure of values. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 1995. №26. pp. 92-116.

284. Schwartz S. H. A theory of cultural values and some implications for work. *Applied psychology*. 1999. №48(1). P. 23-47.
285. Schwartz, S. H., Melech, G. et all. Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 2001. №32. pp.519-542.
286. Shevchenko N., Shypko M., Dolynska L., Stroianovska O., Gorban G., Temruk O. Ethical Consciousness of University Students in the Context of Postmodernism. *Postmodern Openings*. 2022. № 13(4). C. 472-496.
287. Spitsyna L.V., Koval H. V. Gender and age specificity of determination of value-motivational attitudes of volunteer movement in postmodern society. *Postmodern Openings*. 2022. Vol. 13(1). P. 66-86.
288. Spitsyna L. Characteristics of Ukrainian Students Identity. *Abstract-Book 16th European Conference on Developmental Psychology, LLausanne*, September 3 – 7, 2013. <http://www3.unil.ch/wpmu/ecdp2013/venue/>
289. Szczepanski J. Elementarne pojęcia socjologii. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. 1967. 265 s.
290. Tarrow S. Struggling to Reform: Social Movement and Policy Change during Cycles of Protest. *Western Society Paper*. 15. Ithaca. 1983.
291. Touraine A. An introduction to the study of social movements. *Social Research*. 1985. V. 52. №4, pp. 749-787.
292. Wymer Jr W. W. Segmenting volunteers using values, self-esteem, empathy, and facilitation as determinant variables. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*. 1997. 5(2), 3-28.
293. Zibenberg A., Kupermintz H. Personal values and intergroup empathy. *Journal of Human Values*. 2016. 22(3), 180-193.

ДОДАТОК А

1

Бланк індивідуального питальника волонтера

Шановний волонтере, Вам пропонується надати допомогу у проведенні дослідження суспільного волонтерського руху з надання допомоги постраждалим та учасникам військового конфлікту. До Вашої уваги бланк індивідуального питальника, який містить сукупність завдань, що необхідно виконати, користуючись окремою інструкцією до кожного завдання.

Будь ласка, зверніть увагу, що заповнюючи бланк індивідуального питальника Ви погоджуєтесь, на умовах анонімності та конфіденційності, прийняти участь у науковому дослідженні та надаєте згоду на використання й обробку отриманих даних виключно у наукових цілях.

Нижче необхідно внести дані демографічного характеру. Будь ласка, зверніть увагу, що персональні дані (прізвище та ім'я) заповнюється лише за бажанням.

ПІБ*: _____ (* не обов'язково)
(прізвище) (ім'я)

Місто: _____

Організація: _____
(за наявності)

Стать: Ж / Ч
(відмітьте необхідне)

Вік: ...-20; 21-30; 31-40; 41-50; 51-60; 61-...;
(відмітьте необхідне)

Смисложиттєві орієнтації тест

Інструкція: Шановний волонтере, Вам запропоновано пари протилежних тверджень. Виберіть одне з них, яке, на Вашу думку, найбільше відповідає дійсності, і відзначте одну з цифр 1, 2, 3, залежно від того, наскільки Ви впевнені у виборі (або 0, якщо обидва твердження, на вашу думку, однаково правильні).

1	Здебільшого, я дуже нудькую	3	2	1	0	1	2	3	Здебільшого, я сповнений(на) енергії
2	Життя здається мені завжди хвилюючим і захоплюючим	3	2	1	0	1	2	3	Життя здається мені абсолютно спокійним і рутинним
3	В житті я не маю визначеної мети і намірів	3	2	1	0	1	2	3	В житті я маю дуже ясну мету і наміри.
4	Моє життя здається мені вкрай безглуздим і безцільним.	3	2	1	0	1	2	3	Моє життя здається мені цілком осмисленим і цілеспрямованим
5	Кожен день здається мені завжди новим і не схожим на інші	3	2	1	0	1	2	3	Кожен день здається мені абсолютно схожим на всі інші.
6	Коли я вийду на пенсію, то займуся цікавими справами, якими завжди мріяв(ла) зайнятися	3	2	1	0	1	2	3	Коли я вийду на пенсію, то намагатимусь не обтяжувати себе ніякими турботами.

7	Моє життя склалося саме так, як я мріяв(ла)	3	2	1	0	1	2	3	Моє життя склалося зовсім не так, як я мріяв(ла)
8	Я не досяг(ла) успіхів у здійсненні своїх життєвих планів	3	2	1	0	1	2	3	Я здійснив(ла) багато чого з того, що було мною заплановано в житті
9	Моє життя беззмистовне і нецікаве	3	2	1	0	1	2	3	Моє життя наповнене цікавими справами
10	Якби мені довелося підводити сьогодні підсумок свого життя, то я б сказав(ла), що воно було цілком осмисленим	3	2	1	0	1	2	3	Якби мені довелося сьогодні підводити підсумок свого життя, то я б сказав(ла), що воно не мало сенсу
11	Якби я міг(могла) вибирати, то побудував(ла) би своє життя абсолютно інакше	3	2	1	0	1	2	3	Якби я міг(могла) вибирати, то я прожив(ла) би життя ще раз так само, як живу зараз
12	Оточуючий мене світ часто породжує в мені розгубленість і хвилювання	3	2	1	0	1	2	3	Оточуючий мене світ зовсім не викликає в мене відчуття хвилювання і розгубленості
13	Я людина дуже обов'язкова.	3	2	1	0	1	2	3	Я людина зовсім не обов'язкова
14	Я вважаю, що людина має можливість здійснити свій життєвий вибір за своїм бажанням.	3	2	1	0	1	2	3	Я вважаю, що людина позбавлена можливості вибирати через вплив вроджених здібностей і обставин
15	Я, безумовно, можу назвати себе цілеспрямованою людиною	3	2	1	0	1	2	3	Я не можу про себе сказати, що я є цілеспрямованою людиною
16	В житті я ще не відчув(ла) свого покликання і не маю ясних намірів	3	2	1	0	1	2	3	В житті я знайшов(ла) своє покликання до певної мети.
17	Мої життєві погляди ще не визначилися	3	2	1	0	1	2	3	Мої життєві погляди цілком визначилися
18	Я вважаю, що мені вдалося знайти покликання і цікаві цілі в житті	3	2	1	0	1	2	3	Я не впевнений(на) в тому, що здатний знайти покликання і цікаву мету в житті
19	Моє життя в моїх руках, і я сам(а) ним керую.	3	2	1	0	1	2	3	Моє життя не підвладне мені, оскільки керується зовнішніми подіями.
20	Мої повсякденні справи приносять мені задоволення і приємність.	3	2	1	0	1	2	3	Мої повсякденні справи приносять мені суцільні неприємності і переживання.

Питальник «Міжособистісний індекс реактивності» М.Девіса.

Інструкція: Шановний волонтере, нижче Вам запропоновано ряд стверджень, які в тій або іншій мірі описують Ваші почуття, думки та дії в різноманітних ситуаціях. Будь ласка, позначте, в якій мірі Ви згодні з кожним ствердженням, відзначивши одну з цифр від 1 до 5, де:

	1	2	3	4	5
	Зовсім не згодні	Не згодні	Важко сказати	Згодні	Цілком згодні
№	Ствердження				Оцінка
1	Час від часу я мрію про те, що могло б відбутися у моєму житті.				1 2 3 4 5
2	Я часто відчуваю теплі почуття та турботу по відношенню до тих, хто менш успішніший, а ніж я.				1 2 3 4 5
3	Інколи мені буває складно стати на точку зору іншої людини.				1 2 3 4 5
4	Трапляється, що я не відчуваю щирої жалості до людей, коли у них виникають проблеми.				1 2 3 4 5
5	Читаючи художню літературу, я по справжньому переймаюся почуттями персонажів.				1 2 3 4 5
6	В складних ситуаціях мені тривожно та якось не по собі.				1 2 3 4 5
7	Зазвичай я переглядаю фільм або спектакль досить відсторонено й вкрай рідко те, що відбувається на екрані або сцені захоплює мене.				1 2 3 4 5
8	Я намагаюся розглянути точку зору кожної зі сторін під час суперечки перед тим, як прийму рішення.				1 2 3 4 5
9	Коли я бачу, що людину використовують або обманюють, я відчуваю, що хочу захистити її.				1 2 3 4 5
10	Я інколи відчуваю себе безпорадно, коли знаходжусь в центрі емоційно напруженої ситуації.				1 2 3 4 5
11	Трапляється, що я намагаюся краще зрозуміти своїх друзів, уявляючи, як все виглядає з їх точки зору.				1 2 3 4 5
12	Я досить рідко глибоко занурююся в події книги або фільму.				1 2 3 4 5
13	Коли я бачу, що комусь погано, то зазвичай намагаюся зберігати спокій.				1 2 3 4 5
14	Негаразди інших людей зазвичай не дуже сильно турбують мене.				1 2 3 4 5
15	Якщо я впевнений(на) у своїй правоті, я не стану витрачати багато часу аби вислухати аргументи інших людей.				1 2 3 4 5
16	Після перегляду фільму чи спектаклю у мене буває почуття нібито я був одним з персонажів.				1 2 3 4 5
17	Мене лякає перебування в емоційно напруженій ситуації.				1 2 3 4 5
18	Інколи, коли я бачу людину, щодо якої поводяться несправедливо, то я не відчуваю по відношенню до неї особливої жалості.				1 2 3 4 5
19	Зазвичай я достатньо ефективно ладнаю з складними ситуаціями.				1 2 3 4 5
20	Мене часто дуже зворушує те, чому я буваю свідком.				1 2 3 4 5
21	Я вважаю, що існує два способи вирішення кожного питання й намагаюся розглянути обидва.				1 2 3 4 5
22	Я б охарактеризував(ла) себе як людину достатньо сердешну.				1 2 3 4 5

Питальник «Міжособистісний індекс реактивності» М. Девіса (закінчення)												
Будь ласка, позначте, в якій мірі Ви згодні з кожним ствердженням, відзначивши одну з цифр від 1 до 5, де:												
1		2		3		4		5				
Зовсім не згодні		Не згодні		Важко сказати		Згодні		Цілком згодні				
23	Коли я переглядаю гарний фільм, то з легкістю уявляю себе на місці головного героя.							1	2	3	4	5
24	Зазвичай у складних ситуаціях я гублюся.							1	2	3	4	5
25	Якщо я відчуваю образу на когось, то зазвичай намагаюся поставити себе на його місце.							1	2	3	4	5
26	Коли я читаю цікаву історію, я уявляю, що б я відчував(ла), якщо б описані події трапилися зі мною.							1	2	3	4	5
27	Коли я бачу, що хтось терміново потребує допомоги в критичній ситуації, я буваю буквально вибитим(ою) з колії.							1	2	3	4	5
28	Перед тим, як когось критикувати, я намагаюся уявити, як би я відчував(ла) себе на його місці.							1	2	3	4	5

«Модифікований питальник цінностей Р.Інглегарта»

Інструкція: Шановний волонтере, перед Вами ряд стверджень. Будь ласка, позначте, в якій мірі Ви згодні з кожним ствердженням, відзначивши одну з цифр від 1 до 7, «1» – «це зовсім не про мене» до «7» – «це повністю про мене».

1	Релігія відіграє досить важливу роль в моєму житті.	1	2	3	4	5	6	7
2	Можу сказати, що я не вдоволений(на) своїм фінансовим станом.	1	2	3	4	5	6	7
3	В дитині важливіше виховувати повагу та релігійність, а ніж незалежність та цілеспрямованість.	1	2	3	4	5	6	7
4	Чоловіки більше підходять на роль політичних лідерів, а ніж жінки.	1	2	3	4	5	6	7
5	Можу сказати, що я відчуваю почуття національної гордості.	1	2	3	4	5	6	7
6	При виборі праці головне – висока оплата, інше для мене не так важливо.	1	2	3	4	5	6	7
7	Я схильний(на) з повагою ставитися до офіційно обраної влади.	1	2	3	4	5	6	7
8	Гроші дуже важливі в житті кожної людини.	1	2	3	4	5	6	7
9	Одна з головних цілей в моєму житті – зробити так, щоб мої батьки мною пишалися.	1	2	3	4	5	6	7
10	Навички старанної праці – одна з самих важливих якостей, які варто виховувати в дитині.	1	2	3	4	5	6	7
11	Моя робота відіграє досить важливу роль в моєму житті.	1	2	3	4	5	6	7
12	Толерантність та повага до інших – одна з головних якостей, які необхідно виховувати в дитині.	1	2	3	4	5	6	7
13	Моя сім'я відіграє досить важливу роль в моєму житті.	1	2	3	4	5	6	7
14	Не завжди демократія є найкращою формою правління.	1	2	3	4	5	6	7

«Питальник стилю ідентичності» М.Берзонскі.

Інструкція: Шановний волонтере, нижче представлено твердження, що описують переконання та різні способи вирішення життєвих питань. Навпроти твердження вкажіть відповідь, що відображає ступінь, в якій це твердження описує саме Вас. Для відповіді, будь ласка, застосовуйте шкалу від «1» – «це зовсім не про мене» до «5» – «це повністю про мене».

№	Ствердження	Оцінка				
1	Я провів (ла) багато часу, серйозно розмірковуючи, щоб зрозуміти, що робити зі своїм життям.	1	2	3	4	5
2	Я не зовсім розумію, що я роблю на роботі; гадаю, що все само собою владається.	1	2	3	4	5
3	Я присвятив (ла) багато часу читанню про релігійні ідеї і їх обговоренню з іншими людьми.	1	2	3	4	5
4	Я точно знаю, що мені робити в майбутньому.	1	2	3	4	5
5	Я не впевнений (на), яких цінностей я дотримуюсь.	1	2	3	4	5
6	Я ще не вирішив (ла) чим саме зайнятися в майбутньому.	1	2	3	4	5
7	Я цілком присвячую себе своїй праці.	1	2	3	4	5
8	Я присвятив (ла) багато часу спробам розібратися в політичних проблемах та читанню на ці теми.	1	2	3	4	5
9	Зараз я не задумуюся серйозно про своє майбутнє; у мене для цього ще багато часу.	1	2	3	4	5
10	Я витратив (ла) багато часу на читання і розмови з людьми, щоб розробити цінності, які б мали для мене сенс.	1	2	3	4	5
11	Я не відчуваю впевненості щодо того, яку роботу мені обрати (чи на яку змінити).	1	2	3	4	5
12	Вважаю, що краще мати чіткий набір цінностей, а ніж мати широкі погляди.	1	2	3	4	5
13	Коли я повинен (на) прийняти рішення, я чекаю до останнього аби подивитися, що станеться.	1	2	3	4	5
14	Гадаю, що краще мати усталені цінності, ніж допускати альтернативні системи цінностей.	1	2	3	4	5
15	Я до останнього намагаюся не думати про проблеми, та те, як їх вирішувати.	1	2	3	4	5
16	Я вважаю, що часто особисті проблеми виявляються цікавими задачами.	1	2	3	4	5
17	Я намагаюся уникати ситуацій, що стосуються мене особисто й в яких необхідно багато розмірковувати та діяти самостійно.	1	2	3	4	5
18	Як тільки я визначусь з вірним шляхом вирішення проблеми, я строго дотримуюся його.	1	2	3	4	5
19	Я надаю перевагу ситуаціям, в яких можливо покладатися на норми та правила суспільства.	1	2	3	4	5
20	Інколи я відмовляюся вірити, що виникає проблема; все налагодиться саме собою.	1	2	3	4	5

«Портретний питальник цінностей» Ш. Шварца.

Інструкція: Шановний волонтере, нижче наведено описи деяких людей. Будь ласка, прочитайте кожен опис та подумайте, наскільки ця людина схожа або не схожа на Вас. Позначте, зробивши відмітку у відповідній клітинці справа від ствердження, наскільки ця людина на Вас схожа, де:

Зовсім не схожа на мене	Не схожа на мене	Мало схожа на мене	Дещо схожа на мене	Схожа на мене	Дуже схожа на мене						
1	2	3	4	5	6						
№	Опис					Оцінка					
1	Для неї важливо вигадувати щось нове і бути творчою. Вона любить все робити оригінально.					1	2	3	4	5	6
2	Для неї важливо бути багатою. Вона хоче мати багато грошей і дорогих речей.					1	2	3	4	5	6
3	Для неї важливо, щоб усіх людей у світі вважали рівними. Вона вважає, що кожен повинен мати рівні шанси у житті.					1	2	3	4	5	6
4	Для неї важливо показати свої здібності. Вона хоче, щоб люди захоплювались тим, що вона робить.					1	2	3	4	5	6
5	Для неї важливо жити у безпечному середовищі. Вона уникає всього, що може загрожувати втраті безпеки.					1	2	3	4	5	6
6	Вона вважає, що важливо робити багато цікавих речей у житті. Вона завжди намагається спробувати щось нове.					1	2	3	4	5	6
7	Вона вважає, що люди повинні робити те, що їм говорять. Переконана, що люди повинні дотримуватися правил завжди, навіть тоді, коли ніхто не бачить.					1	2	3	4	5	6
8	Для неї важливо вислухати думки людей, які відрізняються від її. Навіть якщо вона з ними не погоджується, вона все ж хоче їх зрозуміти.					1	2	3	4	5	6
9	Вона вважає, що не варто просити більше, ніж вже маєш. Вона переконана, що люди повинні бути задоволені з того, що у них вже є.					1	2	3	4	5	6
10	Вона шукає будь-яку нагоду, щоб розважитись. Для неї важливо робити те, що приносить їй задоволення.					1	2	3	4	5	6
11	Їй подобається самостійно вирішувати, що робити. Для неї важливо бути вільною у плануванні та у виборі своєї діяльності.					1	2	3	4	5	6
12	Для неї важливо дбати про близьких людей. Вона намагається дбати про їхнє добро.					1	2	3	4	5	6
13	Для неї важливо бути успішною. Вона любить вражати інших.					1	2	3	4	5	6
14	Для неї важлива безпека її країни. Вона вважає, що держава повинна бути на сторожі внутрішньої та зовнішньої загрози.					1	2	3	4	5	6
15	Вона любить ризикувати, завжди шукає пригод.					1	2	3	4	5	6
16	Для неї важливо поводити себе правильно. Вона намагається уникати вчинків, які для інших здаються помилковими.					1	2	3	4	5	6
17	Їй подобається бути керівником і вказувати іншим, що вони повинні робити. Вона хоче, щоб люди робили те, що вона каже.					1	2	3	4	5	6

18	Для неї важливо бути вірною своїм друзям. Вона хоче присвятити себе близьким людям.	1	2	3	4	5	6
19	Вона щиро вірить у те, що люди повинні піклуватись про природу. Для неї важливо доглядати навколишнє середовище.	1	2	3	4	5	6
20	Для неї важливо бути релігійною. Вона старається дотримуватися своїх релігійних переконань.	1	2	3	4	5	6
21	Для неї важливою є чистота та порядок. Вона зовсім не любить, коли серед речей безлад.	1	2	3	4	5	6
22	Вона вважає, що важливо цікавитися багатьма речами. Вона цікава і старається все зрозуміти.	1	2	3	4	5	6
23	Вона переконана, що всі народи у світі повинні жити в гармонії. Поширення ідеї миру між усіма людьми для неї є важливим.	1	2	3	4	5	6
24	Вона вважає, що бути амбітним – це важливо. Вона намагається показати, наскільки вона здібна.	1	2	3	4	5	6
25	Вона вважає, що все треба робити традиційними способами. Для неї важливо дотримуватися звичаїв, яких її навчили.	1	2	3	4	5	6
26	Для неї важливо насолоджуватись життям та отримувати. Вона любить себе розважати.	1	2	3	4	5	6
27	Для неї важливо відповідати потребам інших людей. Вона намагається підтримати тих, кого знає.	1	2	3	4	5	6
28	Вона переконана, що завжди повинна виявляти повагу до батьків та старших людей. Для неї важливо бути слухняною.	1	2	3	4	5	6
29	Вона хоче, щоб зі всіма були справедливими, навіть із тим, кого вона не знає. Для неї важливо захищати слабких у суспільстві.	1	2	3	4	5	6
30	Вона любить сюрпризи. Для неї важливо, щоб її життя було цікавим.	1	2	3	4	5	6
31	Вона боїться захворіти. Бути здоровою – дуже важливо для неї.	1	2	3	4	5	6
32	Бути попереду у житті дуже важливо для неї. Вона все намагається робити краще ніж інші.	1	2	3	4	5	6
33	Для неї важливо прощати людей, які її образили. Вона намагається побачити хороші сторони в людях і не ображатися.	1	2	3	4	5	6
34	Для неї важливо бути незалежною. Вона любить покладатися на себе.	1	2	3	4	5	6
35	Для неї важливо, щоб її країна мала стабільний уряд. Вона турбується про забезпечення соціального порядку.	1	2	3	4	5	6
36	Для неї важливо весь час бути ввічливим з іншими людьми. Вона намагається ніколи не дратувати та не турбувати інших.	1	2	3	4	5	6
37	Вона дуже хоче насолоджуватись життям. Гарне проведення часу є дуже важливим для неї.	1	2	3	4	5	6
38	Для неї важливо бути скромною. Вона намагається не привертати до себе увагу.	1	2	3	4	5	6
39	Вона завжди хоче бути тим, хто приймає рішення. Вона любить бути лідером.	1	2	3	4	5	6
40	Для неї важливо пристосуватися до природи. Вона вважає, що люди не повинні змінювати природу	1	2	3	4	5	6

Тест «20-ть висловлювань» М.Куна- Т.Мак-Партленда.

Інструкція: Шановний волонтере, перед Вами порожні комірки. Будь ласка, напишіть в них різні відповіді на одне питання: – «Хто я?». Відповідайте так, як ніби Ви відповідаєте самому собі, а не комусь іншому. Розташовуйте відповіді в тому порядку, в якому вони приходять Вам на згадку, не дбаючи про їх логічність або важливість. Намагайтеся писати швидко.

1.	2.	3.
4.	5.	6.
7.	8.	9.
10.	11.	12.
13.	14.	15.
16.	17.	18.
19.	20.	

«Семантичний диференціал» Ч. Осгуда.

Інструкція: Шановний волонтере, перед Вами пари протилежних якостей та цифри, що означають ступінь їх вираження. Будь ласка, оцініть, яка з протилежних якостей є більш характерною для волонтерів як спільноти, та наскільки вона є вираженою, відзначивши одну з цифр 1, 2, 3, залежно від того, наскільки Ви впевнені у вираженні якості. Пам'ятайте, що якості є протилежними, а тому кожній парі має відповідати лише одна оцінка.

	Волонтери								
1	м'які	3	2	1	0	1	2	3	тверді
2	гладкі	3	2	1	0	1	2	3	шорсткі
3	кислі	3	2	1	0	1	2	3	солодкі
4	маленькі	3	2	1	0	1	2	3	великі
5	тихі	3	2	1	0	1	2	3	голосні
6	грубі	3	2	1	0	1	2	3	ніжні
7	короткі	3	2	1	0	1	2	3	довгі
8	хиткі	3	2	1	0	1	2	3	стійкі
9	темні	3	2	1	0	1	2	3	світлі
10	виважені	3	2	1	0	1	2	3	стрімкі
11	тупі	3	2	1	0	1	2	3	гострі
12	черстві	3	2	1	0	1	2	3	свіжі

Кінець бланку індивідуального питальника волонтера.

Шановний волонтере, щира дяка Вам за допомогу у проведенні дослідження!

ДОДАТОК Б

Ключі до методик

Смисложиттєві орієнтації

У висхідну шкалу 1 2 3 4 5 6 7 переводяться пункти 1, 3, 4, 8, 9, 11, 12, 16, 17.

В низхідну шкалу 7 6 5 4 3 2 1 переводяться пункти 2, 5, 6, 7, 10, 13, 14, 15, 18, 19, 20.

Загальний показник **ОЖ** – сума за всіма 20-ма пунктами тесту;

Субшкала 1 (*Мета*) - пп. 3+4+10+16+17+18

Субшкала 2 (*Процес*) -пп. 1+2+4+5+7+9

Субшкала 3 (*Результат*) - пп. 8+9+10+12+20

Субшкала 4 (*Локус контролю –Я*) - пп.. 1+15+16+19

Субшкала 5 (*Локус контролю - життя*) - пп. 7+10+11+14+18+19

Опитувальник «Міжособистісний індекс реактивності» М.Девіса.

В низхідну шкалу: 3; 4; 7; 12; 13; 14; 15; 18; 19.

Всі останні пункти підсумовуються за висхідною (прямою) шкалою.

РТ – децентрація (здатність поставити себе на місце іншого) – -3, 8, 11, -15, 21, 25, 28;

FS – фантазія (здатність до спів порозуміння) – 1, 5, -7, -12, 16, 23, 26;

ЕС – емпатійна турбота – 2, -4, 9, -14, -18, 20, 22;

PD – особистий дістрес – 6, 10, -13, 17, -19, 24, 27.

«Модифікований опитувальник цінностей» Інглєгарта.

T/S (традиційні/ світські) = $(1+3+5+7+9+11+13) / 7$

S/S (виживання/ самовираження) = $(2+4+6+8+10+(-12)+14) / 7$

«Опитувальник стилю ідентичності» М.Берзонскі.

Інформаційний: 1+3+8+10+16. Нормативний: 12+14+18+19.

Дифузний: 2+9+13+15+17+20. Відданості: 4+5+6+7+11.

«Портретний опитувальник цінностей» Ш. Шварца.

конформізм: (7+16+28+36) / 4

традиція: (9+20+25+38) / 4

доброзичливість: (12+18+27+33) / 4

універсалізм: (3+8+19+23+29+40) / 6

самостійність: (1+11+22+34) / 4

стимуляція: (6+15+30) / 3

гедонізм: (10+26+37) / 3

досягнення: (4+13+24+32) / 4

влада: (2+17+39) / 3

безпека: (5+14+21+31+35) / 5

«Тест 20-ти висловлювань» Куна-Макпартленда

Особистісна ідентичність						Соціальна ідентичність						Допоміжні характеристики								
Ко му нік ат ив ни й	Ре фл екс ив ни й	Фі зи чн ий	Ма те ріа ль ни й	Ді ял ьн ий	Екзис тенці йно- мисл инне вий	Ге нд ер ни й	Ре ліг ійн ий	По літ ич ни й	Ет ніч но- рег іон аль ний	Пр оф есі йни й	Сі ме йни й	Диференці йованість			Валентність			Лінгвістичн ий		
												За га ль на	Ас пе кті в	Ге нд ер на	Не йт ра ль на	По зи ти вна	Не гат ив на	Ім ен ин ни ки	При кме тни ки	П/ З

«Семантичний диференціал Осгуда»

Оцінка: (3+6+9+12) / 4

Сила: (1+4+7+8) / 4

Активність: (2+5+10+11) / 4

ДОДАТОК В

Результати обрахунку статистичних критеріїв Н- Краскела-Уоллеса та F-
Фішера для шкал методики «PIL»

Таблиця В.

Чинник	Залежні змінні (показано значення $FE \geq FKP$ при $\alpha=0.05$)											
ОЖ	РТ	FS	ЕС	PD	Т/С	С/С	Дифуз.	Добр-ть	Уніве р.	Сам-т ь	Стиму л.	Гед-з м
Н	14,92	8,980	26,07	45,53	10,29	18,04	36,77	16,00	8,240	50,83	31,64	6,870
Р	,001	,011	,000	,000	,006	,000	,000	,000	,016	,000	,000	,032
F	8,928	4,794	14,05	24,06	5,309	11,01	20,47	5,489	3,917	27,18	17,28	3,756
Р	,000	,009	,000	,000	,005	,000	,000	,005	,021	,000	,000	,024
ОЖ	Досяг-ня	Влада	Матер-й	Діял-й	Політ-й	Проф-й	Сімейн-й	Диф. заг.	Диф. а сп.	Диф. г енд.	Нейтр .	Імен-ки
Н	8,716	14,37	8,001	15,78	8,213	14,96	16,53	14,44	8,529	9,653	16,26	8,508
Р	,013	,001	,018	,000	,016	,001	,000	,001	,014	,008	,000	,014
F	4,019	7,551	4,774	6,465	3,729	5,420	8,067	7,317	5,251	5,055	8,579	3,211
Р	,019	,001	,009	,002	,025	,005	,000	,001	,006	,007	,000	,042
Мета	РТ	FS	ЕС	PD	Т/С	Норм ат.	Дифуз.	Конф-м	Гради ц.	Добр-ть	Сам-т ь	Стиму л.
Н	13,95	6,219	27,97	27,58	16,61	8,833	36,27	6,355	6,102	22,98	40,42	14,87
Р	,001	,045	,000	,000	,000	,012	,000	,042	,047	,000	,000	,001
F	8,770	3,065	13,69	15,67	8,93	2,248	20,57	3,157	3,031	10,97	21,95	6,949
Р	,000	,048	,000	,000	,000	,107	,000	,044	,050	,000	,000	,001
Мета	Безпе к.	Реліг-й	Політ-й	Диф. заг.	Нейтр .	Негат.						
Н	11,61	7,096	12,91	7,061	5,840	6,553						
Р	,003	,029	,002	,012	,054	,038						
F	5,689	4,108	5,978	3,136	2,814	3,295						
Р	,004	,017	,003	,045	,062	,038						
Проце с	РТ	ЕС	PD	Т/С	С/С	Дифу з.	Добр-ть	Уніве р.	Сам-т ь	Стиму л.	Гед-з м	Досяг-ня
Н	8,37	7,231	17,43	20,40	9,085	21,68	6,992	7,230	33,06	23,12	7,414	11,86
Р	,015	,027	,000	,000	,011	,000	,030	,027	,000	,000	,025	,003
F	4,865	3,738	8,272	10,54	5,049	12,08	2,7	4,334	27,52	12,24	3,415	5,476
Р	,008	,025	,000	,000	,007	,000	,069	,014	,000	,000	,034	,005
Проце с	Безпе к.	Діял-й	Проф-й	Сімейн-й	Диф. а сп.	Нейтр .	Оцінк а					
Н	8,620	6,522	12,07	10,33	3,991	7,043	6,109					
Р	,013	,038	,002	,006	,136	,03	,047					
F	3,949	3,137	5,166	4,935	3,799	3,668	1,914					
Р	,020	,045	,006	,008	,023	,027	,149					
Резуль т.	РТ	ЕС	PD	Т/С	С/С	Дифу з.	Віддан.	Добр-ть	Сам-т ь	Стиму л.	Влада	
Н	14,64	11,66	53,80	10,61	9,655	26,64	6,180	9,078	34,10	28,78	6,602	
Р	,001	,003	,000	,005	,008	,000	,045	,011	,000	,000	,037	
F	7,538	5,377	28,94	6,480	5,279	14,97	2,734	3,767	16,32	14,74	3,129	
Р	,001	,005	,000	,002	,006	,000	,067	,024	,000	,000	,045	

Таблиця В.: (закінчення).

Чинник	Залежні змінні показано значення $FE \geq FKP$ при $p=0.05$											
Результ.	Матер.	Діял-й	Політ-й	Проф-й	Сімейн-й	Диф. заг.	Диф.а сп.	Нейтр.	Негат.	Імен-ки		
Н	6,652	12,54	7,746	8,841	10,63	12,15	6,864	11,24	6,719	7,596		
Р	,036	,002	,021	,012	,005	,002	,032	,004	,035	,022		
Ф	4,657	6,594	3,673	4,211	4,635	5,215	3,839	5,573	2,933	4,156		
Р	,010	,002	,027	,016	,010	,006	,023	,004	,055	,017		
ЛКЯ	РТ	ЕС	РД	Т/С	С/С	Дифу з.	Добр-ть	Уніве р.	Сам-т ь	Стиму л.	Досяг-ня	Влада
Н	22,40	20,58	48,12	12,09	14,79	38,64	14,86	6,667	49,37	21,51	5,760	12,51
Р	,000	,000	,000	,002	,001	,000	,001	,035	,000	,000	,056	,002
Ф	12,48	10,57	25,42	6,380	8,755	21,60	6,445	3,453	27,18	12,24	2,584	6,456
Р	,000	,000	,000	,002	,000	,000	,002	,033	,000	,000	,077	,002
ЛКЯ	Безпе к.	Фіз-й	Діял-й	Проф-й	Сімейн-й	Диф. заг.	Диф.а сп.	Диф.г енд.	Нейтр.	Негат.	Прик м.	Актив .
Н	5,676	5,860	16,13	7,422	9,588	10,64	6,425	12,73	11,48	7,327	7,938	6,201
Р	,059	,053	,000	,024	,008	,005	,040	,002	,003	,026	,019	,045
Ф	3,006	4,641	6,191	1,514	4,633	5,510	3,894	7,150	5,929	4,546	4,529	3,388
Р	,051	,010	,002	,222	,010	,004	,021	,001	,003	,011	,012	,035
ЛКЖ	РТ	ЕС	РД	Т/С	С/С	Дифу з.	Сам-т ь	Стиму л.	Діял-й	Генд-й	Політ-й	Проф-й
Н	9,831	10,82	37,23	8,73	24,75	22,67	27,07	21,14	11,54	7,272	9,885	14,31
Р	,007	,004	,000	,013	,000	,000	,000	,000	,003	,026	,007	,001
Ф	5,677	5,643	19,20	4,905	13,30	12,74	12,38	10,11	5,182	3,444	3,473	5,060
Р	,004	,004	,000	,008	,000	,000	,000	,000	,006	,033	,032	,007
ЛКЖ	Сімейн-й	Диф. заг.	Диф.а сп.	Нейтр.	Оцінка	Актив .						
Н	16,69	5,537	6,091	9,032	5,875	6,058						
Р	,000	,063	,048	,011	,053	,048						
Ф	7,555	3,061	3,666	4,747	3,889	2,326						
Р	,001	,048	,027	,009	,022	,099						

ДОДАТОК Г

Нормативні показники досліджених змінних та параметрів

Показник	Шкали									
	ОЖ	Мета	Проц-с	Результ.	ЛКЯ	ЛКЖ	РТ	FS	ЕС	PD
$\bar{X}$	112,53	36,16	33,51	27,83	23,17	32,53	23,67	24,44	26,10	19,04
σ	15,91	5,697	5,442	4,244	3,839	6,223	3,790	4,873	3,998	4,984
Показник	T/ C	C/ C	Інф-й	Норм-й	Дифуз-й	Віддан.	Конф-м	Трад-я	Добр-ть	Універ.
$\bar{X}$	4,50	3,83	14,96	13,72	12,81	12,92	3,77	3,19	4,55	4,70
σ	,805	,697	3,566	6,843	4,233	2,321	,971	1,007	,752	,653
Показник	Сам-ть	Стимул.	Гед-зм	Досяг.	Влада	Безп-ка	Комун.	Рефл-й	Фіз-й.	Мат-й.
$\bar{X}$	4,84	4,19	3,63	3,82	3,20	4,59	1,49	3,91	,14	,17
σ	,698	,937	1,124	1,07	1,02	,726	1,63	4,70	,464	,458
Показник	Діял-й.	Екзис.	Генд.	Реліг-й	Політ-й.	Етніч-й	Проф-й	Сім-й.	Диф. заг.	Диф.асп.
$\bar{X}$	2,13	1,21	,59	,19	,46	,36	,53	1,79	12,97	5,45
σ	2,11	1,29	,532	,648	,640	,652	,797	1,54	7,10	2,66
Показник	Диф.генд.	Нейтр.	Позит.	Негат.	Ім-ки	Прикм.	П/З	Оцінка	Сила	Актив.
$\bar{X}$	6,67	10,49	1,88	,55	9,31	1,77	1,83	5,19	5,27	4,95
σ	5,00	6,42	2,60	1,15	6,51	3,67	2,85	1,11	1,27	1,17

*Примітки: $\bar{X}$ - середнє арифметичне; σ - стандартне відхилення.

ДОДАТОК Г

Таблиця результатів розрахунку коефіцієнта рангової кореляції Спірмена

Таблиця Г1.

Результати кореляційного аналізу за шкалами методик РІЛ, ІРІ, МОЦ, ІСІ-3, РVQ,
тест 20-ти висловлювань (n=302; * - $\alpha = 0.05$; ** - $\alpha \geq 0.01$).

Шкали	Вік	Стать	ОЖ	Мета	Пр-с	Рез-т	ЛКЯ	ЛКЖ	РТ	FS	ЕС	PD	Т/С	С/С	Ін-й	Нор-й	Дифу-й	Від-ті
Вік	1	,183**	0,07	,139*	0,034	0,031	0,064	-0,015	0,017	-0,059	,186**	,194**	198**	0,05	-0,043	270**	0,06	-0,097
Стать	,183**	1	,182**	,161**	,152**	-0,084	,172**	,142*	,127*	-0,06	,212**	0,031	-0,002	222**	0,075	-0,073	,211**	,131*
ОЖ	0,07	,182**	1	,832**	,842**	,832**	,865**	,870**	,198**	0,088	,266**	,413**	228**	,245**	0,065	0,051	,384**	-0,108
Мета	,139*	,161**	,832**	1	,636**	,701**	,821**	,660**	,205**	0,078	,283**	,324**	237**	,147*	,124*	154**	,372**	-0,093
Пр-с	0,034	,152**	,842**	,636**	1	,637**	,685**	,725**	,185**	0,108	,183**	,276**	273**	,159**	0,072	0,018	,293**	-0,083
Рез-т	0,031	-0,084	,832**	,701**	,637**	1	,701**	,729**	,201**	0,055	,198**	,447**	160**	,192**	0,057	0,004	,345**	,132*
ЛКЯ	0,064	,172**	,865**	,821**	,685**	,701**	1	,744**	,153**	0,087	,252**	,403**	171**	,206**	0,068	0,089	,371**	-0,103
ЛКЖ	-0,015	,142*	,870**	,660**	,725**	,729**	,744**	1	,135*	0,064	,162**	,360**	178**	,299**	0,032	-0,01	,302**	-0,1
РТ	0,017	,127*	,198**	,205**	,185**	,201**	,153**	,135*	1	187**	,305**	,174**	,132*	-0,08	181**	0,027	,198**	-0,098
FS	-0,059	-0,06	0,088	0,078	0,108	0,055	0,087	0,064	187**	1	,316**	-0,002	,118*	,122*	216**	-0,026	-0,068	0,037
ЕС	,186**	,212**	,266**	,283**	,183**	,198**	,252**	,162**	,305**	,316**	1	0,028	296**	-0,104	0,073	208**	,158**	0,02
PD	,194**	0,031	,413**	,324**	,276**	,447**	,403**	,360**	,174**	-0,002	0,028	1	,121*	,261**	-0,08	159**	,468**	212**
Т/С	,198**	-0,002	,228**	,237**	,273**	,160**	,171**	,178**	,132*	,118*	,296**	,121*	1	,255**	156**	330**	,115*	172**
С/С	0,05	,222**	,245**	,147*	,159**	,192**	,206**	,299**	-0,08	,122*	-0,104	,261**	255**	1	0,087	172**	,268**	213**
Ін-й	-0,043	0,075	0,065	,124*	0,072	0,057	0,068	0,032	,181**	,216**	0,073	-0,08	156**	0,087	1	162**	-0,014	191**
Нор-й	270**	-0,073	0,051	,154**	0,018	0,004	0,089	-0,01	0,027	-0,026	,208**	,159**	330**	,172**	162**	1	0,06	169**
Дифу-й	0,06	,211**	,384**	,372**	,293**	,345**	,371**	,302**	,198**	-0,068	,158**	,468**	,115*	,268**	-0,014	0,06	1	265**
Від-ті	-0,097	,131*	-0,108	-0,093	-0,083	,132*	-0,103	-0,1	-0,098	0,037	0,02	,212**	172**	,213**	191**	169**	,265**	1
Конф	,239**	0,012	0,063	,115*	,123*	0,025	0,063	0,01	,143*	0,051	,396**	,280**	437**	,238**	0,034	348**	,137*	218**
Трад	,250**	0,061	0,013	0,097	0,084	-0,056	0,017	-0,03	0,082	0,026	,279**	,261**	589**	,226**	159**	337**	,205**	172**
Добр	,145*	,126*	,193**	,278**	,181**	,152**	,204**	0,07	,298**	,203**	,526**	0,003	398**	0,066	,145*	271**	-0,065	0,098
Унів	,151**	,157**	,120*	0,082	,165**	0,029	0,104	0,004	,237**	188**	,471**	-0,02	163**	0,01	155**	165**	-0,065	0,078
Самос	-0,029	,203**	,419**	,389**	,371**	,336**	,414**	,280**	,157**	,231**	,318**	,315**	0,064	,118*	187**	0,112	,305**	-0,012
Стим	,161**	-0,079	,339**	,224**	,285**	,299**	,278**	,249**	0,025	183**	0,091	,387**	-0,035	,149**	152**	-0,055	,155**	0,001

Таблиця Г1.: (продовження)

Шкали	Вік	Стать	ОЖ	Мета	Пр-с	Рез-т	ЛКЯ	ЛКЖ	РТ	FS	EC	PD	TS	SS	Ін-й	Нор-й	Дифу-й	Від-ті
Гед	,283**	0,112	0,066	,0,026	,138*	0,09	-0,012	0,047	-0,049	,116*	-0,053	-,147*	-0,01	-0,022	0,102	-,134*	0,105	,113*
Досяг	,318**	-0,009	152**	,136*	176**	0,101	,146*	,117*	-0,057	211**	0,033	-,153**	0,05	,118*	156**	-0,005	-0,102	171**
Влада	-,327**	0,068	,130*	0,09	,127*	0,094	162**	0,104	-,165**	0,086	-0,053	-,285**	-0,04	0,075	0,111	-0,074	-,122*	0,086
Безп	,302**	-,158**	,115*	181**	179**	0,045	,140*	0,003	0,073	,139*	,306**	-,249**	253**	,132*	,139*	372**	0,009	0,084
Комун	-,193**	-0,018	0,092	0,04	0,108	0,103	0,037	0,074	223**	150**	0,042	-,169**	0,091	-0,087	0,113	0,051	-,167**	0,027
Рефл	-0,06	-0,066	0,039	0,047	0,059	0,013	0,063	0,047	-0,073	,147*	0,089	-0,061	,124*	-0,013	223**	0,034	-0,011	0,028
Фіз.	-0,097	0,006	0,028	0,01	0,031	0,022	0,062	-0,015	0,066	0,044	-,160**	-,114*	-0,004	0,068	0,03	-0,064	0,056	0,009
Мат	0,081	-0,092	0,023	0,041	0,09	-0,015	-0,01	-0,037	0,105	0,071	0,037	-0,031	0,07	-0,024	-0,028	0,053	-,136*	-0,104
Діял	-,196**	0	225**	154**	201**	203**	216**	185**	,134*	,128*	0,04	-,262**	0	-,135*	0,066	-0,048	-,210**	0,029
Екзис	-,124*	-0,085	-0,091	-0,047	-0,106	-0,017	-0,033	-,120*	0,089	0,053	-0,006	-0,081	-0,059	-0,026	193**	-0,085	-,194**	0,022
Генд	-0,089	-,135*	0,077	0,055	0,069	0,044	0,1	,124*	0,08	,125*	0,034	-,119*	0,001	-0,078	0,02	-0,049	-0,018	0,029
Реліг	0,028	0,035	0,052	,132*	0,056	0,088	0,056	-0,006	,152**	0,03	0,09	-0,064	279**	,125*	0,105	,144*	-0,066	0,046
Політ	0,061	-0,062	178**	187**	,135*	,122*	0,106	,142*	0,057	0,008	,144*	-0,055	0,112	0,001	0,042	0,049	-0,109	-0,018
Етніч	-,144*	-0,011	-0,003	0,015	0,014	0,026	0,003	-0,052	,136*	0,061	0,03	-,124*	0,025	-0,038	0,081	0,015	-0,092	-0,02
Проф	-,173**	-0,066	207**	185**	163**	187**	165**	197**	,152**	,122*	0,027	-,215**	0,071	-0,103	148**	-0,005	-,177**	0,02
Сім	0,033	220**	228**	172**	210**	193**	197**	226**	229**	0,055	,162**	-,164**	0,078	-,143*	-0,013	-0,036	-,191**	-0,063
Диф. заг.	-,125*	-0,102	187**	180**	177**	,182**	174**	,143*	,153**	199**	,125*	-,237**	,147*	-0,105	256**	0,028	-,190**	-0,025
Диф. асп	-,144*	-,131*	,147*	151**	,135*	,146*	,132*	,118*	230**	158**	0,085	-,242**	,118*	-0,078	156**	0,006	-,218**	0,009
Диф. генд	-0,042	-0,084	,144*	0,111	166**	0,033	,145*	0,107	0,054	,120*	0,079	-,150**	177**	0,021	149**	0,08	-0,075	-0,003
Нейтр	-,133*	-0,112	208**	177**	177**	187**	191**	181**	226**	180**	,118*	-,253**	0,094	-,130*	247**	-0,016	-,216**	-0,02
Позит	-0,098	-0,027	0,023	0,02	0,077	0,027	0,009	0,022	-0,065	0,099	0,026	-0,036	,114*	0,038	,121*	0,058	-0,019	0,044
Негат	-0,006	-0,053	-,122*	-0,088	-0,075	-,163**	-0,097	-0,105	-0,105	0,087	-0,014	-0,004	0,004	-0,017	0,073	0,068	0,01	0,023
Ім	-,168**	-0,061	,145*	,125*	,123*	170**	,115*	0,111	229**	,140*	0,098	-,228**	0,036	-,132*	,138*	-0,032	-,207**	-0,022
Прикм	-0,041	0	0,021	0,031	0,022	-0,071	0,084	0,052	-0,097	0,003	0,022	0,026	,145*	0,063	0,091	0,08	0,082	-0,004
ПЗ	-0,058	-0,102	0,083	0,091	,119*	0,099	0,064	0,042	0,004	158**	0,005	-,163**	0,022	-0,028	254**	0,045	-,175**	0,052
Шкали	Конф	Трад	Унів	Самос	Стим	Гед	Досяг	Влада	Безп	Комун	Рефл	Фіз	Мат	Діял	Мисл	Генд	Реліг	Політ
Конф	1	,626**	381**	0,067	-0,09	-0,022	0,012	-,137*	,454**	0,03	0,054	-0,014	,132*	0,004	0,005	-0,054	,208**	0,06
Трад	,626**	1	290**	-0,046	-,139*	-0,03	-0,078	-,188**	,318**	-0,055	0,041	-0,058	,117*	-,139*	-0,016	-0,08	,363**	0,007
Добр	,515**	,451**	536**	331**	,142*	,124*	0,101	-0,06	,328**	,117*	0,053	-0,069	,124*	0,079	0,104	-0,002	,253**	149**
Унів	,381**	,290**	1	386**	,116*	0,069	0,005	-0,059	,384**	0,034	0,054	-0,067	0,107	0,001	0,046	0,029	0,092	0,035
Самос	0,067	-0,046	386**	1	526**	170**	388**	270**	,198**	,171**	,116*	0,003	,141*	218**	0,101	0,027	0,024	,128*

Таблиця Г1.: (продовження)

Шкали	Конф	Трад	Добр	Унів	Самос	Стим	Гед	Досяг	Влада	Безп	Комун	Рефл	Фіз	Мат	Діял	Мисл	Генд	Реліг	Політ
Стим	-0,09	-,139*	,142*	,116*	526**	1	471**	399**	299**	0,017	,148*	,143*	0,012	-0,026	223**	0,071	0,081	-0,016	,130*
Гед	-0,022	-0,03	,124*	0,069	170**	471**	1	386**	289**	0,036	0,076	,122*	0,029	-0,041	0,069	0,075	0,089	-0,053	-0,075
Досяг	0,012	-0,078	0,101	0,005	388**	399**	386**	1	694**	0,092	189**	,143*	0,065	0,023	236**	0,097	,144*	0,063	0,098
Влада	-,137*	-,188**	-0,06	-0,059	270**	299**	289**	694**	1	-0,049	,116*	0,095	0,103	-0,003	221**	0,014	0,053	-0,036	0,006
Безп	454**	,318**	328**	384**	198**	0,017	0,036	0,092	-0,049	1	-0,024	0,112	0,017	0,095	0,001	0,008	-0,031	,133*	156**
Комун	0,03	-0,055	,117*	0,034	171**	,148*	0,076	189**	,116*	-0,024	1	0,037	0,035	0,09	533**	276**	264**	219**	204**
Рефл	0,054	0,041	0,053	0,054	,116*	,143*	,122*	,143*	0,095	0,112	0,037	1	206**	0,078	0,081	,121*	-0,012	-0,036	0,11
Фіз.	-0,014	-0,058	-0,069	-0,067	0,003	0,012	0,029	0,065	0,103	0,017	0,035	206**	1	,116*	0,107	0,014	,122*	-0,028	0,015
Мат	,132*	,117*	,124*	0,107	,141*	-0,026	-0,041	0,023	-0,003	0,095	0,09	0,078	,116*	1	233**	0,041	0,068	,121*	,146*
Діял	0,004	-,139*	0,079	0,001	218**	223**	0,069	236**	221**	0,001	533**	0,081	0,107	233**	1	210**	349**	176**	261**
Екзис	0,005	-0,016	0,104	0,046	0,101	0,071	0,075	0,097	0,014	0,008	276**	,121*	0,014	0,041	210**	1	202**	0,058	0,05
Генд	-0,054	-0,08	-0,002	0,029	0,027	0,081	0,089	,144*	0,053	-0,031	264**	-0,012	,122*	0,068	349**	202**	1	0,064	0,081
Реліг	208**	,363**	253**	0,092	0,024	-0,016	-0,053	0,063	-0,036	,133*	219**	-0,036	-0,028	,121*	176**	0,058	0,064	1	166**
Політ	0,06	0,007	149**	0,035	,128*	,130*	-0,075	0,098	0,006	156**	204**	0,11	0,015	,146*	261**	0,05	0,081	166**	1
Етніч	-0,016	-0,031	0,099	0,111	0,103	0,004	-0,072	0,032	0,099	-0,035	284**	-0,062	,128*	,123*	221**	213**	237**	158**	179**
Проф	-0,049	-0,103	0,052	-0,073	176**	170**	0,048	219**	184**	-0,075	404**	0,069	0,023	0,108	498**	,124*	194**	148**	189**
Сім	0,009	-0,083	,125*	0,027	,142*	0,028	-0,033	0,011	-0,002	0,008	485**	-0,086	0,054	,116*	479**	,145*	369**	152**	263**
Диф. заг.	0,045	-0,023	,142*	0,066	262**	239**	,120*	207**	,136*	0,094	589**	623**	244**	251**	609**	381**	293**	213**	347**
Диф. асп	0,05	-0,011	197**	0,06	226**	,135*	0,018	226**	,138*	0,037	625**	180**	213**	329**	668**	414**	538**	366**	468**
Диф. генд	0,103	0,068	0,11	,118*	154**	,138*	0,036	,141*	163**	,129*	413**	505**	268**	266**	489**	155**	242**	168**	351**
Нейтр	0,011	-0,065	,116*	0,07	233**	249**	0,088	155**	0,093	0,037	603**	390**	,142*	210**	663**	390**	367**	213**	355**
Позит	,118*	0,05	0,082	0,028	,139*	0,094	,116*	178**	,131*	0,112	0,102	641**	200**	0,105	,138*	,119*	-0,004	0,05	,128*
Негат	-0,012	-0,024	0,027	0,032	0,023	-0,02	0,009	-0,015	-0,004	-0,01	0,051	560**	176**	167**	0,011	0,106	-0,037	-0,053	-0,033
Ім	0	-0,109	0,092	0,013	193**	153**	0,074	178**	0,1	0,03	687**	168**	161**	174**	711**	438**	438**	195**	311**
Прикм	0,07	,131*	0,049	0,076	-0,003	0,03	0,069	0,045	0,049	0,085	,187**	630**	,146*	-0,024	,115*	-0,09	-0,102	-0,058	0,075
ПЗ	0,05	-0,035	,114*	0,049	161**	152**	0,036	,118*	0,102	0,004	232**	484**	0,067	270**	262**	214**	0,012	150**	0,089

Таблиця Г1.: (Закінчення)

Шкали	Етніч	Проф	Сім	Диф. заг	Диф. Асп	Диф. Генд	Нейтр	Позит	Негат	Ім	Прикм	Пз
Етніч	1	204**	311**	,268**	,551**	,303**	356**	-0,047	-0,091	411**	-,128*	0,059
Проф	204**	1	368**	,447**	,604**	,304**	490**	148**	0,023	508**	-,144*	279**
Сім	311**	368**	1	,413**	,618**	,409**	529**	-0,055	-0,095	639**	-,196**	0,041
Диф. Заг.	268**	447**	413**	1	,706**	,751**	864**	447**	371**	,755**	,225**	473**
Диф. Асп	551**	604**	618**	,706**	1	,578**	741**	210**	0,06	,792**	-0,093	323**
Диф. Генд	303**	304**	409**	,751**	,578**	1	697**	295**	332**	487**	,449**	337**
Нейтр	356**	490**	529**	,864**	,741**	,697**	1	0,056	0,073	818**	0,093	286**
Позит	-0,047	148**	-0,055	,447**	,210**	,295**	0,056	1	490**	0,087	,350**	574**
Негат	-0,091	0,023	-0,095	,371**	0,06	,332**	0,073	490**	1	0,045	,326**	426**
Ім	411**	508**	639**	,755**	,792**	,487**	818**	0,087	0,045	1	-,208**	0,107
Прикм	-,128*	-,144*	-,196**	,225**	-0,093	,449**	0,093	350**	326**	-,208**	1	0,095
ПЗ	0,059	279**	0,041	,473**	,323**	,337**	286**	574**	426**	0,107	0,095	1

Таблиця Г2.

Результати кореляційного аналізу за шкалами методики СД

(n=289; * - $\alpha = 0.05$; ** - $\alpha \geq 0.01$)

Шкали	Вік	Стать	ОЖ	Мета	Пр-с	Рез-т	ЛКЯ	ЛКЖ	РТ	FS	ЕС	PD	Т\С	С\С	Ін-й	Нор-й	Дифу-й
Оцінка	0,041	-0,06	0,104	0,047	0,104	0,051	0,072	0,059	0,075	0,072	172**	0,013	,323**	0,085	-0,014	195**	0,022
Сила	216**	-,162**	,121*	0,076	0,08	,134*	0,057	0,066	0,085	0,038	,129*	-,126*	-0,095	,126*	-0,002	0,032	-,238**
Актив.	0,029	-0,093	0,019	-0,015	0,019	-0,019	0,013	0,049	0,054	0,006	0,041	-0,078	,192**	0,112	0,002	-0,079	-0,104
Шкали	Від-ті	Конф	Трад	Добр	Унів	Самос	Стим	Гед	Досяг	Влада	Безп	Комун	Рефл	Фіз	Мат	Діял	Екзис.
Оцінка	0,111	,256**	,241**	209**	0,115	-0,024	0,014	-0,036	-0,062	-0,075	0,086	-0,016	0,108	0,053	0,016	-0,047	-0,085
Сила	-0,086	-,118*	,188**	0,029	0,083	,170**	0,083	-0,066	-0,073	0,009	0,067	-0,026	0,05	0,074	-0,032	-0,025	-0,045
Актив.	-0,043	-,171**	,267**	0,005	0,027	,116*	0,008	-0,035	0,026	0,011	-0,075	0,001	-0,008	0,03	-0,101	0,011	-0,075
Шкали	Генд	Реліг	Політ	Проф	Сім	Диф. заг	Диф. Асп	Диф. Генд	Нейтр	Позит	Негат	Ім	Прикм	Пз	Оцінка	Сила	Актив.
Оцінка	-0,004	0,05	0,095	-0,041	0,064	0,03	-0,009	0,083	0,025	0,059	0,028	-0,06	0,082	0,034	1	181**	0,066
Сила	-0,011	,170**	0,022	0	0,035	0,076	-0,042	0,018	0,037	-0,011	0,072	0,025	-0,084	0,009	,181**	1	,480**
Актив.	0,063	-,145*	0,077	0,078	0,048	0,013	0,045	-0,055	0,006	0,001	0,04	0,019	-0,064	0,035	0,066	480**	1

ДОДАТОК Д

Порівняльна таблиця результатів розрахунку коефіцієнта рангової кореляції Спірмена та коефіцієнта зв'язності за Пірсоном

Таблиця Д.

Шкала/ показник	Зміни/ значення									
Стать	Вік	ОЖ	Мета	Проц-с	Результ	ЛКЯ	ЛКЖ	РТ	FS	ЕС
ρ	-,186**	-,182**	-,161**	-,152**	-0,083	-,172**	-,142*	-,127*	-0,06	-,212**
R	0,208	0,250	0,156	0,230	0,134	0,211	0,186	0,124	0,138	0,195
α	0,008	0	0,023	0	0,064	0,001	0,004	0,093	0,05	0,003
Стать	PD	T/ C	C/ C	Інф-й	Норм-й	Дифуз-й	Відлан.	Конф-м	Трад-я	Добр-ть
ρ	0,031	-0,002	,222**	0,075	-0,07	,211**	,131*	0,012	0,061	-,126*
R	0,06	0,025	0,198	0,09	0,111	0,176	0,116	0,042	0,079	0,123
α	0,58	0,908	0,002	0,33	0,152	0,008	0,253	0,912	0,391	0,0990
Стать	Універ.	Сам-ть	Стимул.	Гед-зм	Досяг.	Влада	Безп-ка	Комун.	Рефл-й.	Фіз-й.
ρ	-,155**	-,203**	-0,08	0,111	-0,009	0,067	-,159**	-0,037	-0,072	0,007
R	0,130	0,185	0,07	0,221*	0,033	0,076	0,187	0,15*	0,158*	0,007
α	0,074	0,005	0,474	0,000	0,847	0,411	0,004	0,031	0,052	0,903
Стать	Мат-й.	Діал-й.	Екзис.	Генд.	Реліг-й.	Політ-й.	Етніч-й.	Проф-й.	Сім-й.	Диф. заг.
R	-0,094	-0,004	-0,076	-,140*	0,032	-0,066	-0,002	-0,068	-,229**	-0,094
R	0,093	0,104	0,149*	0,139	0,137	0,065	0,002	0,068	0,224	0,110
α	0,103	0,193	0,032	0,015	0,056	0,255	0,968	0,235	0,000	0,155
Стать	Диф.асп	Диф.генд	Нейтр.	Позит.	Негат.	Ім-ки	Прикм.	П/ 3	Оцінка	Сила
ρ	-0,11	-0,083	-0,096	-0,024	-0,059	-0,081	0,004	-0,076	-0,06	-,162**
R	0,126	0,112	0,128	0,025	0,059	0,138	0,074	0,076	0,158*	0,183
α	0,087	0,146	0,079	0,913	0,59	0,054	0,434	0,414	0,03	0,007
Стать	Актив.									
ρ	-0,093									
R	0,092									
α	0,29									
Вік	Стать	ОЖ	Мета	Проц-с	Результ	ЛКЯ	ЛКЖ	РТ	FS	ЕС
ρ	-,186**	0,069	,138*	0,035	0,029	0,064	-0,018	0,021	-0,058	,185**
R	0,208	0,159	0,177	0,169	0,217*	0,145	0,228*	0,138	0,148	0,265
α	0,008	0,449	0,28	0,351	0,059	0,588	0,035	0,658	0,563	0,004
Вік	PD	T/ C	C/ C	Інф-й	Норм-й	Дифуз-й	Відлан.	Конф-м	Трад-я	Добр-ть
ρ	,197**	,201**	0,05	-0,043	,265**	0,06	-0,097	,242**	,250**	,146*
R	0,24	0,291	0,197	0,135	0,334	0,17	0,271*	0,282	0,283	0,203
α	0,018	0,0	0,143	0,695	0	0,343	0,02	0,011	0,001	0,113
Вік	Універ.	Сам-ть	Стимул.	Гед-зм	Досяг.	Влада	Безп-ка	Комун.	Рефл-й.	Фіз-й.
ρ	,155**	-0,032	-,163**	-,279**	-,316**	-,326**	,307**	-,172**	-0,054	-0,093
R	0,172	0,204	0,197	0,325	0,335	0,340	0,320	0,222	0,249*	0,112
α	0,323	0,11	0,142	0	0	0	0	0,047	0,068	0,425

Таблиця Д: (закінчення)

Шкала/ показник	Змінні/ значення									
Вік	Мат-й.	Діял-й.	Екзис.	Генд.	Реліг-й	Політ-й.	Етніч-й.	Проф-й.	Сім-й.	Диф- заг.
ρ	0,089	-,174**	-0,051	-0,07	0,035	0,063	-,148**	-,186**	0,062	-,127*
P	0,134	0,23	0,148	0,24*	0,145	0,137	0,273	0,221	0,286	0,26
α	0,234	0,032	0,561	0,001	0,588	0,214	0	0,004	0,001	0,005
Вік	Диф.асп.	Диф.генд.	Нейтр.	Позит.	Негат.	Ім-ки	Прикм.	П/З	Оцінка	Сила
ρ	-,144*	-0,083	-,151**	-0,099	0,003	-,162**	-0,055	-0,057	0,041	,216**
P	0,297	0,194	0,269	0,222*	0,15	0,254	0,229*	0,155	0,219	0,299
α	0	0,163	0,003	0,047	0,539	0,008	0,034	0,487	0,068	0
Вік	Актив.									
ρ	0,029									
P	0,214									
α	0,084									

Де: ρ – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена; P – коефіцієнт зв'язності Пірсона; α – рівень значущості.

ДОДАТОК Е

Результати факторного аналізу досліджених змінних та параметрів

Таблиця Е1.

Результати обрахунку міри адекватності та критерію сферичності Бартлета

Міра вибіркової адекватності Кайзера-Мейера-Олкіна.		0,806
Критерій сферичності Бартлета	Прибл. хі-квадрат	4944,732
	ст. в.	435
	Знч.	,000

Таблиця Е2.

Повна пояснена дисперсія за результатами факторного аналізу

Компонента	Суми квадратів навантажень обертання		
	Разом	% дисперсії	% кумулят.
1	5,597	18,656	18,656
2	3,236	10,788	29,444
3	2,673	8,911	38,355
4	2,069	6,896	45,252
5	1,949	6,497	51,748
6	1,736	5,786	57,534
7	1,548	5,161	62,695
8	1,363	4,544	67,239

ДОДАТОК Є

Результати дисперсійного двох-факторного аналізу

Таблиця Є.: Результати двох факторного дисперсійного аналізу (показано значення $F_E \geq F_{KP}$ при $p \geq 0,06$).

Фактори	Змінна	Взаємодія	F_E	p	Змінна	Взаємодія	F_E	p
Оцінка ÷ стать	ОЖ	С	7,524	0,006	Результат	С	2,306	0,13
		О	0,825	0,439		О	0,334	0,716
		О + С	5,541	0,004		О + С	3,214	0,042
	Мета	С	5,101	0,025	ЛКЯ	С	7,124	0,008
		О	0,534	0,587		О	0,639	0,528
		О + С	4,819	0,009		О + С	7,048	0,001
	Процес	С	5,018	0,026	Дифузний стиль	С	17,42	0
		О	0,504	0,605		О	1,677	0,189
		О + С	5,118	0,007		О + С	3,942	0,02
Оцінка ÷ Вік	ОЖ	В	1,715	0,147	Конформізм	В	6,367	0
		О	1,407	0,247		О	7,819	0
		О + В	2,876	0,004		О + В	2,138	0,033
	Мета	В	3,523	0,008	Доброзичливість	В	1,856	0,118
		О	0,686	0,504		О	6,873	0,001
		О + В	2,503	0,012		О + В	2,255	0,024
	Процес	В	0,735	0,569	Самостійність	В	2,541	0,04
		О	0,954	0,386		О	0,324	0,723
		О + В	2,015	0,045		О + В	2,313	0,021
	Результат	В	1,245	0,292	Безпека	В	8,896	0
		О	0,637	0,53		О	0,359	0,698
		О + В	2,758	0,006		О + В	2,577	0,01
	ЛКЯ	В	0,718	0,58	Дифер-сть гендерна	В	2,083	0,083
		О	1,008	0,366		О	1,986	0,139
		О + В	2,144	0,032		О + В	2,115	0,035
	Дифузний стиль	В	1,585	0,179				
		О	0,64	0,528				
		О + В	2,817	0,005				
Актив-ть ÷ вік	ОЖ	А	1,601	0,174	FS	А	0,398	0,81
		В	0,212	0,809		В	0,202	0,817
		А + В	2,101	0,036		А + В	3,239	0,002
	Процес	А	0,68	0,606	Дифер-сть загальна	А	3,063	0,017
		В	0,023	0,977		В	0,075	0,927
		А + В	2,627	0,009		А + В	2,098	0,036
	Результат	А	1,202	0,31	Дифер-сть аспектів	А	5,241	0
		В	0,303	0,739		В	0,49	0,613
		А + В	1,995	0,047		А + В	2,362	0,018
	ЛКЖ	А	0,276	0,893				
		В	0,093	0,911				
		А + В	1,916	0,058				

Таблиця Є.: (продовження).

Диф-ть загал. + Оцінка	РТ	Дз	4,113	0,017	Інформаційний стиль	Дз	7,594	0,001
		О	1,097	0,335		О	2,131	0,121
		Дз+О	2,493	0,043		Дз+О	2,214	0,068
Диф-ть загал. + Сила	Інформаційний стиль	Дз	7,179	0,001	Гедонізм	Дз	3,741	0,025
		С	0,425	0,654		С	1,451	0,236
		Дз+С	4,075	0,003		Дз+С	2,585	0,037
Диф-ть загал. + Актив-ть	ЛКЖ	Дз	2,611	0,075	Доброзичливість	Дз	3,377	0,036
		А	0,103	0,902		А	0,038	0,963
		Дз+А	2,372	0,053		Дз+А	3,067	0,017
	ЕС	Дз	3,098	0,047	Влада	Дз	2,435	0,089
		А	1,19	0,306		А	0,94	0,392
		Дз+А	3,004	0,019		Дз+А	2,376	0,052
Диф-ть аспект. + Оцінка	Інформаційний стиль	Да	4,868	0,008				
		О	2,152	0,118				
		Да+О	2,379	0,052				
Диф-ть аспект. + Сила	Влада	Да	1,66	0,192	Безпека	Да	0,241	0,786
		С	5,032	0,007		С	2,273	0,105
		Да+С	2,23	0,066		Да+С	2,736	0,029
Диф-ть гендер. + Оцінка	Традиція	Дг	1,339	0,264				
		О	7,274	0,001				
		Д+О	2,386	0,051				
Диф-ть гендер. + Сила	FS	Дг	2,558	0,079	Досягнення	Дг	1,431	0,241
		С	0,425	0,654		С	5,17	0,006
		Д+С	2,524	0,041		Дг+С	2,264	0,063
	Інформаційний стиль	Дг	6,104	0,003	Влада	Дг	1,549	0,214
		С	0,454	0,636		С	4,386	0,013
		Дг+С	4,133	0,003		Дг+С	2,462	0,046
Диф-ть гендер. + Актив.	Т/С	Дг	3,144	0,045				
		А	2,975	0,053				
		Дг+А	3,465	0,009				
ОЖ+ Оцінка	FS	ОЖ	4,564	0,011	Конформізм	ОЖ	0,052	0,95
		О	0,355	0,701		О	8,914	0
		ОЖ+О	2,345	0,055		ОЖ+О	2,52	0,042
	ЕС	ОЖ	15,521	0				
		О	5,32	0,005				
		ОЖ+О	2,424	0,048				
ОЖ+ Сила	Т/С	ОЖ	6,738	0,001	Стимуляція	ОЖ	14,886	0
		С	4,001	0,019		С	0,821	0,441
		ОЖ+С	2,929	0,021		ОЖ+С	2,634	0,034
	Універсалізм	ОЖ	3,708	0,026				
		С	0,861	0,424				
		ОЖ+С	2,7	0,031				
ОЖ+ Актив-ть	С/С	ОЖ	9,002	0	Безпека	ОЖ	1,402	0,248
		А	1,255	0,287		А	0,614	0,542
		ОЖ+А	4,23	0,002		ОЖ+А	2,429	0,048

Таблиця Є.: (продовження).

Мета + Оцінка	Відданості шкала	М	1,377	0,254	Стимуляція	М	6,541	0,002
		О	1,438	0,239		О	0,466	0,628
		М+О	2,321	0,057		М+О	2,256	0,063
Мета + Сила	Універсализація	М	2,227	0,11	Самостійність	М	22,841	0
		С	0,913	0,403		С	5,351	0,005
		М+С	3,166	0,014		М+С	2,645	0,034
Процес + Оцінка	С / С	П	5,749	0,004	Досягнення	П	5,177	0,006
		О	0,585	0,558		О	1,029	0,359
		П+О	2,244	0,064		П+О	2,223	0,067
Процес + Сила	Традиція	П	1,091	0,337	Самостійність	П	15,656	0
		С	5,97	0,003		С	4,522	0,012
		П+С	2,652	0,034		П+С	2,856	0,024
	Універсализація	П	6,095	0,003				
		С	0,847	0,43				
		П+С	2,888	0,023				
Процес + Активність	Конформізм	П	2,221	0,11	Універсализація	П	6,577	0,002
		А	2,485	0,085		А	0,61	0,544
		П+А	3,101	0,016		П+А	3,31	0,011
	Традиція	П	1,2	0,303	Безпека	П	3,883	0,022
		А	8,206	0		А	0,596	0,552
		П+А	2,969	0,02		П+А	5,15	0,001
	Доброзичливість	П	3,688	0,026				
		А	0,026	0,975				
		П+А	3,432	0,009				
Результат + Оцінка	ЕС	Р	6,35	0,002	Доброзичливість	Р	4,762	0,009
		О	5,603	0,004		О	6,726	0,001
		Р+О	3,281	0,012		Р+О	3,193	0,014
	Відданості шкала	Р	2,617	0,075	Влада	Р	2,174	0,116
		О	1,557	0,213		О	0,623	0,537
		Р+О	3,187	0,014		Р+О	3,641	0,007
Результат + Сила	Відданості шкала	Р	2,251	0,107				
		С	1,626	0,198				
		Р+С	2,278	0,061				
Результат + Активність	ЕС	Р	6,782	0,001	Конформізм	Р	1,316	0,27
		А	1,442	0,238		А	2,501	0,084
		Р+А	2,547	0,04		Р+А	2,67	0,033
	Відданості шкала	Р	2,367	0,096	Влада	Р	2,832	0,061
		А	0,168	0,846		А	1,472	0,231
		Р+А	2,819	0,026		Р+А	2,442	0,047
ЛКЯ + Оцінка	FS	ЛКЯ	1,914	0,149	Традиція	ЛКЯ	1,056	0,349
		О	0,29	0,748		О	7,871	0
		ЛКЯ+О	2,26	0,063		ЛКЯ+О	2,871	0,023
	Конформізм	ЛКЯ	1,096	0,336				
		О	9,028	0				
		ЛКЯ+О	4,694	0,001				
ЛКЯ + Сила	PD	ЛКЯ	21,194	0	Універсализація	ЛКЯ	3,678	0,027
		С	3,516	0,031		С	0,731	0,482
		ЛКЯ+С	2,786	0,027		ЛКЯ+С	2,881	0,023

Таблиця Є.: (закінчення).

ЛКЯ + Актив.	С / С	ЛКЯ	8,229	0				
		А	1,202	0,302				
		ЛКЯ+А	2,46	0,046				
ЛКЖ + Оцінка	ЕС	ЛКЖ	6,19	0,002	Дифузний стиль	ЛКЖ	13,084	0
		О	5,81	0,003		О	0,945	0,39
		ЛКЖ+О	3,163	0,014		ЛКЖ+О	4,186	0,003
ЛКЖ + Сила	Відданості і шкала	ЛКЖ	0,551	0,577	Досягнен ня	ЛКЖ	2,017	0,135
		С	1,704	0,184		С	5,832	0,003
		ЛКЖ+С	3,096	0,016		ЛКЖ+С	3,017	0,018
ЛКЖ + Актив.	Досягнен ня	ЛКЖ	2,003	0,137	Безпека	ЛКЖ	0,295	0,745
		А	1,057	0,349		А	0,417	0,659
		ЛКЖ+А	2,803	0,026		ЛКЖ+А	3,098	0,016

ДОДАТОК Ж

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

А. Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Коваль Г. В. Волонтерський рух на підтримку АТО: актуальність та специфіка як об'єкту соціально-психологічного аналізу. *Технології розвитку інтелекту*. 2016. Т.2, №4(15).
2. Коваль Г. В. Волонтерство як складний соціально-психологічний феномен. *Технології розвитку інтелекту*. 2017. Т.2, № 6 (17).
3. Коваль Г. В. Волонтерська допомога як специфічна соціально-психологічна активність. *Технології розвитку інтелекту*. 2017 Т. 2. № 7(18).
4. Коваль Г. В. Цінності як соціальні прескрипції волонтерської практики. *Проблеми політичної психології*. 2017. № 5(19). с. 260-271.
5. Коваль Г. В. Організованість діяльності як критерій класифікації волонтерства. *Психологічні перспективи*. 2017. № 30. с. 63-74.
6. Коваль Г. В. Суспільний рух як предмет соціально-психологічного аналізу. *Психологічні перспективи*. 2018. № 31. с. 141-152.
7. Коваль Г. В. Модель спілкування в дослідженні і виокремленні специфіки колективної суб'єктності. *Проблеми сучасної психології*. 2018. №2 (14) с. 50-60.
8. Спіцина Л.В., Коваль Г.В. Соціально-психологічні аспекти мотивації волонтерської допомоги. *Наук. студії із соц. та політ. психології*. 2018. №41(44). с.57-67.
9. Коваль Г. В. Специфіка поняття «колективна суб'єктність» у вітчизняній та пострадянській соціальній психології. *Наук. студії із соц. та політ. психології*. 2018. № 42 (45). С. 103-112.
10. Коваль Г. В. Характеристики образу як підґрунтя стильових аспектів ідентифікації у дослідженні волонтерської діяльності. *Психологічний часопис*. 2020. Вип. 6 (4). С. 133-149.
11. Коваль Г. В. Структура мотиваційного виміру спільності. *Science and education a new dimension. Humanities and Social Sciences*. 2020. Vol. 243, P. 28-30.

12. Koval H.V, Spitsyna L. V. Empathy as a resource of socio-psychological support in the system of factors of volunteering. *Insight: The Psychological Dimensions of Society*. 2021. №5, P. 30-45

13. Spitsyna L.V., Koval H.V. Gender and age specificity of determination of value-motivational attitudes of volunteer movement in postmodern society. *Postmodern Openings*. 2022. Vol. 13(1), P. 66-86.

14. Коваль Г. В. Психосемантична репрезентація колективного суб'єкта волонтерської діяльності в структурі суб'єктивного досвіду. *Психологічні перспективи*. 2022. №39, С. 188-213.

Б. Опубліковані праці які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Коваль Г. В. Соціально-психологічні аспекти визначення волонтерства. *Інтегративна психологія: теорія і практика*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (12-13 квітня 2017 року, м. Запоріжжя). ЗНУ, 2017. 106с. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. С. 20-25.

2. Коваль Г. В. Соціально-психологічні чинники інституалізації волонтерства АТО. *Технології роботи психолога в організації*. Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених(19-20жовтня 2017 року, м. Запоріжжя). ЗНУ, 2017. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. С. 62-63.

3. Коваль Г. В. Спілкування як соціально-психологічна взаємодія. *Молода наука-2018*. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених. Запоріжжя : ЗНУ, 2018. Т.2. 350 с. Запоріжжя: ЗНУ, 2018. Т. 2 С. 309-311.

4. Коваль Г. В. Колективна суб'єктність як динамічний аспект спільності. *Інтеграційні можливості сучасної психології та шляхи її розвитку*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (18-19 жовтня 2018 року, м. Запоріжжя). ЗНУ, 2018.С. 13-14 Запоріжжя: ЗНУ, 2018. С. 13-14.

5. Спіцина Л. В., Коваль Г. В. «Осмисленість» як усталена соціально-психологічна характеристика волонтерської діяльності. *Демократизація та гуманізація вітчизняного суспільства: досвід україно-канадської взаємодії*. Запоріжжя: Сору Art,

2019. С. 93-95.

6. Коваль Г. В. Емпірична модель дослідження спільності як соціально-психологічного чинника волонтерської діяльності. *Соціокультурні та психологічні виміри становлення особистості*. Херсон: ФОП Вишемирський В. С., 2019. С. 127-130.

7. Коваль Г. В. Спільність як соціально-психологічний чинник волонтерської діяльності. *Інтеграційні можливості сучасної психології та шляхи її розвитку*. Мат. III Всеукраїнської наук.-практ. конф., (Запоріжжя, 10-11 жовтня 2019 р.) Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С. 116-117.

8. Коваль Г. В. Спільність як соціально-психологічний конструкт. *Молода наука-2020*. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. Т. 2 С. 184-185.

9. Коваль Г. В., Спіцина Л. В. Загально та соціально-психологічні аспекти вжитку термінів мотив та мотивація. *Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі*. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 9-10 квітня 2020 р.) Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2020. С. 423-426.

ДОДАТОК 3

Довідки про впровадження результатів дослідження соціально-психологічних чинників волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту

УКРАЇНА

ЗАПОРІЗЬКА МІСЬКА РАДА

ЗАПОРІЗЬКИЙ МІСЬКИЙ ЦЕНТР СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ СІМ'Ї, ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

69035, вул. Рекордна, 34а, м. Запоріжжя, тел./факс: 228-22-65, E-mail: zmcsssdm@ukr.net

17.06.2020 р. № 1404/03

на № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Ковалю Геннадія Валерійовича

«Соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту» за спеціальністю

053 – психологія; спеціалізацією – соціальна психологія; психологія соціальної роботи.

Результати дисертаційного дослідження Ковалю Геннадія Валерійовича «Соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту» було впроваджено спеціалістами Запорізького міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. В практичній діяльності використано рекомендації автора, які розроблялись для залучення до волонтерської діяльності осіб молодого віку. При реалізації заходів з особистісного самовизначення молоді, спеціалісти спирались на блок рекомендацій автора щодо залучення молоді до волонтерської діяльності, планування та проведення заходів, спрямованих на особистісний розвиток молодого волонтера.

Впровадження рекомендацій автора надало змогу більш ефективно проводити комплексні заходи взаємодії з молоддю та організаціями, які заохочують розвиток волонтерської діяльності.

В.о. директора

В.С. Кукін

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, МСП-41, 69600, Україна
тел.: (061) 764-45-46, факс: (061) 228-75-08, e-mail: znu@znu.edu.ua, Код ЄДРПОУ 02125243

18.06.2022 № 45/0101/13

На №

від

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Ковалю Геннадія Валерійовича

«Соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту» за спеціальністю

053 – психологія; спеціалізацією – соціальна психологія, психологія соціальної роботи.

Положення, висновки, рекомендації та окремі результати дисертаційного дослідження Ковалю Геннадія Валерійовича «Соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту» було апробовано на факультеті соціальної педагогіки та психології Запорізького національного університету.

Апробація результатів дослідження та рекомендацій автора здійснювалася шляхом ознайомлення співробітників факультету з основними результатами дослідження, науковими публікаціями, практичними рекомендаціями автора. Зокрема, у частині рекомендацій щодо перспектив здійснення подальших досліджень у межах галузі знань 053, що створюють можливості для подальшого уточнення та розширення уявлень щодо соціально-психологічних чинників колективної та індивідуальної активності, забезпечення сталого розвитку системи знань щодо специфіки соціально-психологічного обумовлення волонтерської діяльності. Окрім того, у зміст навчання було включено окремі питання у частині рекомендацій щодо доповнення змісту навчальних програм за курсами «Соціальна психологія», «Політична психологія».

Впровадження рекомендацій автора сприяло оновленню навчальних програм, що забезпечить поглиблення та розширення знань здобувачами освіти освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» в межах окремих дисциплін фахового циклу спеціальності. Дисертаційне дослідження є актуальним та доцільним, має вагоме значення для розуміння специфіки соціально-психологічного обумовлення волонтерської діяльності.

Проректор з наукової роботи

Г.М. Васильчук

Коваль (063) 586 42 21

787100

ГО «ЗАПОРІЗЬКА СПІЛКА ВЕТЕРАНІВ І ВОЛОНТЕРІВ АТО»

69002, Запорізька обл., місто Запоріжжя, ЄДРПОУ:41004352тел.: +380933727458

14.11.2023 р. № 001**Довідка**

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Коваля Геннадія Валерійовича

«Соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності з
допомоги постраждалим від воєнного конфлікту» за спеціальністю
053 – психологія; спеціалізацією – соціальна психологія; психологія
соціальної роботи.

Результати дисертаційного дослідження Коваля Геннадія Валерійовича «Соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту» було взято до уваги членами Запорізької спілки ветеранів і волонтерів АТО. В практичній діяльності використано рекомендації автора, які розроблялись для фахівців організацій урядового та неурядового секторів, які забезпечують супровід волонтерської діяльності в частині моніторингу, діагностики та профілактики емоційного виснаження волонтера.

При розробці програм взаємодії з організаціями урядового та неурядового сектору результати дисертаційного дослідження автора надали змогу більш пи́томо за́кцентувати увагу на необхідності впровадження заходів, спрямованих на діагностику та профілактику станів емоційного виснаження волонтера.

Керівник

Книш Т. С.

МІНІСТЕРСТВО У СПРАВАХ ВЕТЕРАНІВ УКРАЇНИ

ВІДДІЛ У ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

Проспект Соборний, 75, к.211 м. Запоріжжя, 69002, тел. 0(61)787-48-48
E-mail: zaporozhets_ato@ukr.net Web: http://www.mva.gov.ua Код ЄДРПОУ 42657144

№ _____ На № _____ від _____

ДОВІДКА

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Ковалю Геннадія Валерійовича
«Соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності з допомоги
постраждалим від воєнного конфлікту» за спеціальністю
053 – психологія; спеціалізацією – соціальна психологія; психологія
соціальної роботи.

Результати дисертаційного дослідження Ковалю Геннадія Валерійовича «Соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту» використовуються Відділом для виконання завдань, визначених Положенням про Мінветеранів, затвердженим постановою Кабінету міністрів України від 27 грудня 2018 року №1175 «Деякі питання Міністерства у справах ветеранів», а саме при формуванні і реалізації державної політики у сфері забезпечення психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, зайнятості, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці (відповідно частини 1 пункту 3 Положення).

У практичній діяльності використано рекомендації автора, розроблені для фахівців органів державної влади в частині розробки, планування та проведення заходів спрямованих на залучення представників інститутів громадянського суспільства до політики повернення ветеранів війни до мирного життя, їх повноцінної соціальної адаптації та реабілітації.

Довідка надається для пред'явлення за місцем вимоги.

Начальник Відділу,
кандидат економічних наук

Денисов К.В.

ГО «ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР ПНБ»

69118, Запорізька обл., місто Запоріжжя, ЄДРПОУ: 40685798, тел.: +380634268610

05.05.2024р.**Довідка**

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Коваля Геннадія Валерійовича

«Соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності з
допомоги постраждалим від воєнного конфлікту» за спеціальністю
053 – психологія; спеціалізацією – соціальна психологія; психологія
соціальної роботи.

Дійсним повідомляємо, що результати дисертаційного дослідження
Коваля Геннадія Валерійовича «Соціально-психологічні чинники
волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту»
було взято до уваги членами ГО «Центр ПНБ». В діяльності об'єднання
використано напрацювання автора, які розроблялись для розуміння
суспільного волонтерського руху з надання допомоги учасникам та
постраждалим від воєнного конфлікту, спричиненого агресією РФ. Зокрема,
щодо розуміння волонтерства як соціальної практики, та його місця в
системі взаємодії інститутів держави та громадянського суспільства у
виконанні завдань та функцій держави у царині національної безпеки та
оборони.

Впровадження рекомендацій автора надало змогу більш ефективно
оцінити програму заходів, спрямованих на виконання статутних завдань
громадянського об'єднання «Центр ПНБ».

Голова наглядової ради

Устюжин К. В.

БО "БФ "Карітас Запоріжжя"

69061, м. Запоріжжя, вул. Семафорна, 8, тел.: +38050 322 4600, E-mail: caritas-zp@ukr.net

23.05 .2020 р. № 0014

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Ковалю Геннадія Валерійовича
«Соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності з
допомогою постраждалим від воєнного конфлікту» за спеціальністю
053 – психологія; спеціалізацією – соціальна психологія; психологія
соціальної роботи.

Результати дисертаційного дослідження Ковалю Геннадія Валерійовича «Соціально-психологічні чинники волонтерської діяльності з допомоги постраждалим від воєнного конфлікту» було впроваджено спеціалістами БО "БФ "Карітас Запоріжжя". В практичній діяльності використано рекомендації автора, які розроблялись для планування й проведення заходів, спрямованих на особистісний розвиток волонтера.

Впровадження рекомендацій автора надало змогу більш ефективно планувати й проводити заходи, спрямовані на розвиток комунікативного та мотиваційного супроводу волонтерської діяльності.

Керівник

О. Андрій Бурован